

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206203

UNIVERSAL
LIBRARY

రాజగోపాలాచారిక ౧౩.

బ్రహ్మపురాణము

(మూడవ సంపుటము.)

బ్రహ్మోపనిషత్సూత్రము

(మూడవసంపుటము.)

మూర్తి లోయ ప్రణీతము.

విమర్శాత్మక

శ్రీరరాజు పంతులు

పి తా పు ర ము

శ్రీ విద్యజ్ఞాన మనోరంజనీ ముద్రాక్షర

౧౯౩౧.

విషయసూచిక.

పుట.

౧	భానుతీరాభివర్ణనము.	౧
౨	గరుడతీరాభివర్ణనము.	౨
౩	గోవరసతీరాభివర్ణనము.	౧౨
౪	ధారపాపతీరాభివర్ణనము.	౧౪
౫	విశ్వామిత్రాభివర్ణనము.	౨౦
౬	శ్వేతతీరాభివర్ణనము.	౨౩
౭	మృతసీరాభివర్ణనము.	౨౪
౮	ఇంద్రతీరాభివర్ణనము.	౩౨
౯	సౌలసతీరాభివర్ణనము.	౩౪
౧౦	అగ్నితీరాభివర్ణనము.	౩౭
౧౧	ఋగామోచనతీరాభివర్ణనము.	౩౯
౧౨	కమాసుపానసతీరాభివర్ణనము.	౪౦
౧౩	సరస్వతీసంగమతీరాభివర్ణనము.	౪౩
౧౪	పంచతీరాభివర్ణనము.	
౧౫	శమ్లాదితీరాభివర్ణనము.	

౨౧	చక్రీర్థము.	౮౪
౨౨	విష్వలీర్థము.	౮౯
౨౩	నాగతీర్థము.	౧౧౪
౨౪	మాతృతీర్థము.	౧౨౩
౨౫	బ్రహ్మతీర్థము.	౧౨౬
౨౬	అవిఘ్నతీర్థము.	౧౨౯
౨౭	శ్రేష్ఠతీర్థము.	౧౩౧
౨౮	బడబాసలీర్థము.	౧౩౨
౨౯	ఆత్మతీర్థము.	౧౩౫
౩౦	అశ్వతీర్థము.	౧౩౭
౩౧	సోమతీర్థము.	౧౩౯
౩౨	ధాన్యతీర్థము.	౧౪౧
౩౩	విడిర్భారేవతీసంగమతీర్థములు.	౧౪౨
౩౪	పుణ్యతీర్థాదివర్ణనము.	౧౪౫
౩౫	రామతీర్థము.	౧౫౦
౩౬	పుత్రీతీర్థాదివర్ణనము.	౧౭౧
౩౭	యామ్యాదితీర్థవర్ణనము.	౧౮౩
౩౮	ఉపనీరాదివర్ణనము.	౧౮౮
		౧౯౩

శ్రీరామచంద్ర.

బ్రహ్మపురాణము

తృతీయసంపుటము.

క. అవ్యయు, నజు, సఖిలజగ

తేవ్యు, నజకు, నపరిమితు, నచింత్యు, నసంతుక్

భవ్యు, ననుభావ్యు, ననుగం

తవ్యు, నసంభావ్యు, దివ్యుః • దలఁతుము భక్తిఁ.

—• భానుశ్రీభాగ్యనమః •—

అనంతరము బ్రహ్మచేపుండు, “మునిసత్వమా! నారనా!
అనుభావమనామంబులతోఁ బూజ్యతరంబులను, శుభకరంబులు
నై యొప్పు రెండు నదిశ్రేష్ఠంబులు గలవు. అమృతానదులు గంగాన
దీని సంగమించుచోనగుట సకలపుణ్యప్రదంబును, సర్వోత్కృష్టం
బును నైవలసిల్లుచుండును. సమస్తపాపహరం బగు దానియుత్పత్తిని
గూర్చి చెప్పెదను వినుము.” అని యారీతిని వచియింపఁజూడంగెను.

కలఁబడినా కశ్యపప్రజాపతి శ్రేష్ఠపుత్త్రిండును, లోకవిశ్రు
తుఁడును నగు నాచిన్యూరు? ఆతఁడు ద్రోణాకృతక్షువు; తీక్షణక
షూరు; ససాశ్వండు; లోకపూజ్యుండు. త్వష్టప్రజాపతితనయయు,
ద్రోణానామదీయఁ నగునుమాదేవి యాతనియరుంగట్లొలు. ఆమె
తనద్రోణాకృతని ప్రదానము తొలఁపియు నహింస జాలక లోలో నిట్లు

దలంపసాగెను. “ ఓర్పుకొనశక్యముగాని సహస్రకరణంబులచేడి మిగిలి నిరంతరము వెలుంగుచుండు నాహృదయనాథునిసన్నిధిని నననరతంబును నివసించుట నాకు ఖిక్కిరి కష్టముగా నున్నదే! ఏమి చేయుదును. ”

నారదా ! వింతయైన యీసంఘటనమును వింటివా ? విశ్వకర్మసంజని యగు నయ్యుపాదేవికి నమితపృజ్ఞావాతు లగువైవస్వత మనువు, యీమూడు నను నిర్వృత పుత్రులును, పుణ్యనదీమతల్లి యగు యమున యనునొకకన్యయుఁ గలరు. సంతానవతియైనయాదేవి యీనాఁ డట్లు తలపోసి తుడకుఁ బ్రయత్నపూర్వకముగాఁ జననీడను దనపోలిక గలయాఁడుదానినిగా నృప్తించి యామెతో నిట్లు పలికెను. “ నీవును, నేనును సమావరూపవయోవిలాసంబుల మెప్పుచుంటివి. కావున నీవు నాస్థానంబున నిచ్చి, నాకవిలేశ్వరుని శక్తిశ్రద్ధలతో నారాధించుటయందును, ఆయనకుఁ బ్రయమును తేకూర్చుటయందును, మఱియు నాబిడ్డలను నితాంతప్రేమతో సంరక్షించుటయందును నెంతమాత్రమును వెలితిగానరాకుండ సంచరించుచుండుము. మఱియు నీయుత్పత్తివృత్తాంతముగాని, నాప్రయాణోదంతముగాని నా భర్తకును, నాబిడ్డలకును నెన్నఁడును, ఏవిధమునను దెలియనీయకుము. నే నిప్పుడే యిట్లు చెడలి పోవుచున్నదానను. ఈనిముసము మొదలుకొని నేను చెప్పినట్లు వర్తింపుము. ఇదె నాయీజ్ఞ. భద్రముసమా ! ”

ఈమాటలకు ఛా పాదేవి సమ్మతించెను. అంతట నుపాదేవి గృహమునుండి వెలువడి తనవ్రాణేశ్వరుని లీక్ష్మణేజమును శాంతింపఁ జేయుభావముతోఁ బితృసన్నిధికిఁ బోయి తనవృత్తాంతమంతయు నాతనికి విన్నవించెను. తద్వృత్తప్రజాపతియు, నామె వాక్యములను

విని చకితుడై “ భద్రా! పరిమతు లగునారీమణుల కిట్టి స్వేచ్ఛాప్ర
వృత్తి దగినపనికాదు. నీభర్తకును, విడ్డలకును నేమి గతి కల్పించి
వచ్చితివి? ఈనీసాహసమునకు మిక్కిలి భీతిల్లుచుచున్నాను. నామాట
విని తిరిగి భర్తృగృహమునకుఁ బోమ్ము. ” అని మందలించెను. ఆమా
టల కయ్యుమాడేవి “ తండ్రి! ఆవేడిమి నేను సహింపఁజాలను, అక్క
డకు వెడలఁజాలను. ” అని మాటిమాటికిఁ బోవుచు శీఘ్రముగా
నక్కడనుండి కదలి యుత్తరకురుభూములకుఁ దపస్సుచేయుటకై వెడలి
పోయెను. అచ్చట బడబా (ఆఁ గుట్టము) రూపమును ధరియించి
దుర్తిరీక్షప్రతాపవంతుం డగు తనప్రాణకాంతుని నిశ్చలభావముతో
మనంబున నిడుకొని తీవ్రమైన తపంబు నొనరింపఁ దొడంగెను.

ఇక్కడ యిట్లుండ, నచ్చట నుమాస్వరూపిణి యగు ఛాయా
దేవి భర్తృపరిచర్య గావించుచుఁ గాలదికాలములో ‘ సావణి, శనై
శ్చరుడు ’ అను నిరువురుపుత్రులకు, ‘ విష్ణి ’ అను మొకపుత్రికను
సంతానముగాఁ బడసెను. మొదట నెట్లనను సంతతి గలిగినతరు
వాత ఛాయాదేవి యుమాదేవివిష్ణులకంటఁ దనబిడ్డలనెక్కువగాఁ
ప్రేమింపఁజూచెను. తల్లిదైనయీభేదభావమును గనిపట్టి యముండు
క్రంధంబై తనకాలితో ఛాయాదేవి నొక్కతన్ను తన్నెను. పుత్రుని
యీయాగడమునకు సంక్షోభించి ఛాయాదేవి కుపితురైతై, “ ఓరి
చాపీ! నాయీజ్ఞచే నీకొండుచాదంబులును విశీర్ణింబు లగుఁగాక! ”
అని వైవస్వతుండైన యముని శపియించెను. యముండును విశీర్ణచ
రణుండై దుఃఖించుచుఁ దనతండ్రియైన సూర్యదేవునిసన్నిధి కేగి
యావద్యంత్రాంతము నాతనికి విన్నవించెను. మఱియు నిట్లనియెను.
“ తండ్రి! సురక్రేహా! ఈమనాతల్లి గాదు. ఏమన, చిన్నతనపు
శిష్టలచే సంతాన మైనదెవ్వచేసినను దిల్లి యించుక మందలింపను

గాని యిట్టి తీవ్ర శాపము నెన్నడు నీచాలకు. ఏయోడుది యైనను గడుచారఁ గన్నబిడ్డల నీరీతి దుర్భరమైన యంగనైకిల్యమునకుఁ బోల్పుటచునా? ఇంతబాల్యవయస్సున నే నీకృష్టాంగంబుల నెట్లు ధరించి యుండఁగలను? బిడ్డలు మంచివారైనను, చెడ్డవారైనను, వా లేనే రమి చేసినను తల్లి యైనది సహించుకొనును గాని యిట్టి కుష్టకోపమును నహింపదు. కావున, తండ్రి! ఈమె నిశ్చయముగా నాజనని గాదు.”

తనయుని యీవాక్యములకు భానుదేవుం డాకర్ణించి మిక్కిలి విచారము నొంది యిట్లనుకొనియెను. “వాస్తవముగ నీసా యుషా దేవిచాయ గాని యమాదుల జనని యైన త్యాగిణి గాదు. తల్లి బిడ్డల యెడ నిట్టి కుష్టార్థమును గావించియుండదు. దానిస్వభావము చేయి గను దీనిస్వభావము వేరుగను గానంబడుచున్నది.” ఇట్లనుకొని పిమ్మటఁ దనదివ్యజ్ఞానముచే సర్వము నెఱింగి యిట్లు తలపోసెను. “విశ్వకర్మనందన యగు నుషా నాప్రచండతరతాపమును శమింపఁ జేయఁగోరి యుత్తరకురుసూములయందు బడబాహుపమునఁ దపంబు సేయుచుఁ గాలము గడపుచున్నది.” అపిత్యం దీవిధముగాఁ దలంచి తనప్రాణప్రియను జూచు సఖిలాపముతోఁ దానుసయిత మశ్వరూపమును ధరించి యాసామున్నస్థలంబునకుఁ బోయి, యచ్చట నున్న ధూయాఁడుగుట్టమును గాంచి కామభావంబు విశద మగునట్లు గట్టిగా సకిలించుచు దానిని సమీపించెను. మోహాతుర మగు నయ్యశ్వమును గనియు, అట్టిదే యైనదాని హేషారపమును వినియు పతివ్రతపరా యణయు, పతిధ్యానవిస్మితయు నశ్వరూపధారిణియు నగు నయ్యుషా మిక్కిలి భీతిల్లినదై ‘ఈయశ్వ మెక్కడిది?’ అనియనుకొనుచు నయ్యశ్వమును పింగించుచుఁ దనప్రాణేశ్వరునికడకుఁ బోవుతలంపుతో దక్షి

కాభిముఖి యై పుగువాఁడొడంగెను. పరువెత్తునప్పు డామె “యీ
యూపదనుండి నన్ను రక్షించువా రెవ్వరు? దేవతలా? ఋషులారా!”
అని భావించుకొనెను. అశ్వరూపధారుడైన సూర్యదేవుండును,
అయ్యోడుగుట్టము వెంట నంటి పగువెళ్లఁదొడంగెను. కామగ్రీహం
నేతపరవశు లగువా రెవ్వరు దుశ్చేష్టులను గావించరు? ఈ కథముగా
నారెండుగుట్టములును గంగానర్మదాదీనదులును, వింధ్యాచలాదివర్షత
ములును, వనములు, నుపవనములును చాటికొనుచు దక్షిణాభిముఖ
ముగా ధావనము చేయసాగెను.

అట్లుపరుగువాఁడుచుఁ దుదకుఁ దద్వప్తపులి యగునాయాఁడు
గుట్టము భయోద్విగ్నయై గాఢమీనదీజలంబులయం గుట్టెను. గార
మీనదీతీరంబునందలిజనస్థానాశ్రమమున నుండు ఋషు లార తాగ్రీ
పరాయణు లనుప్రతీతి నామె యింలేకుమున్ను వినియుండెను. దానం
జేసి యిప్పు డామునీంద్రు లెవ్వరైన వచ్చి తిన్ను రక్షింతు రనుభావ
ముతో నామె యోనదియందు పడెను. అశ్వరూపధారి యగు భాను
దేవుండును ఆనదియం దుఱుకుటకై పగువెత్తుచుండెను. అప్పు డాజన
స్థాననివాసులగు మునిబాలకు లాముగుట్టమును గట్టిగాఁ బట్టుకొని
దానిపరువు నాఁపివైచిరి. మోహవేషముతో నున్న యాభాస్కరదే
వుండు ఋషికుమారులను తీవ్రకోపముతోఁ జూచుచు “మీ రేకార
ణమున న న్నిట్లు నిరోధించివారు? ఈయపచారమునకు మీరు వట
వృక్షమై పుట్టుదురుగాక!” అని శపియించెను.

అంతట నాజనస్థానమునీంను్రిలు తమదివ్యదృష్టిచే నాయశ్వ
మును దేవముఖ్యుం డైనభానుదేవునిగా నెఱింగి యత్యంతభయభక్తి
సంభ్రమాశ్చర్యచునస్కులై యాతని నంతయు స్తుతించిరి. మునిగణ
స్తుతుండైన యాసూర్యదేవుండు పిమ్మటఁ దనప్రియురాలైన యయ్యో

బ్రహ్మపురాణము

సుగుప్తమును వేరి దానిమోమునఁ జనమోమును గదియించెను. బడ
బాహుపిణియైన యుపాదేవియు నయ్యశ్వరూపునిఁడనప్రాజేశ్వరునిగా
వేటింగి యానందముతోఁ దనయరునయమును జూపెను. వారియప్ప
టిసంయోగము చేతనే యాతీరమున నశ్వనీకుమారు లుడయించిరి.
అప్పు డచ్చటికి సుర, సిద్ధ, సాధ్యగణంబులును, నదీగోగణంబులును,
ఓషధీశ్యోతిర్గణంబులును వచ్చెను. అనంతరము సప్తాశ్వనామకంబగు
సూర్యదేవుని పుణ్యారథంబును సారథియగు ననూరుఁడును, యమ,
వరుణ, శని, కైటవ్యతులును, నిజహుపములతో పుణ్యనదులగుయము
నా రవతిమహానదీత్రభృతులును ఈవిచిత్రసంఘటనమును జూచుటకు
వచ్చిరి. సూర్యునిమామ యగునిశ్చైర్యయు వచ్చుటకి విచ్చేసెను.
అప్పుడు భానుదేవుండు తన మామరాకను, ఆతనియభిప్రాయంబును
గ్రహించి “అహో! మీపుత్రిక యానందించునట్లు ప్రచండమైన నా
తేజంబును గొంతవలకు సానపట్టి యుపశమింపఁజేయవేఁడెదను.
కావున నట్లుచేయుఁడు. నాపీయూరా లింతటినుండి సుఖపడునుగాక!”
అని విశ్వకర్మతోఁ బల్కెను.

బ్రహ్మదేవుం డీప్రకారము చెప్పి మరల నారదునితో నిల్లని
యెను. సూర్యుఁ డట్లు పల్కఁగానే త్వష్టప్రకాపతియు భానుదేవుని
తేజోరాశిని సముచితరీతిని సానపట్టి తగ్గునట్లునరించెను. నారదా!
నాటినుండియు నాస్థానము ప్రభాసతీర్థ మనునామముతోఁ బ్రఖ్యా
తిం జెందెను. మరియు నాస్థానమునకు వచ్చుట నశ్వనీకూపభారిణి
యగు నుపాదేవి భర్తృసమాగమనము గాంచెనని, తనవచ్చుట నశ్వనీ
దేవత లాచిర్యావముం గాంచిరో యాస్థానంబునకు నశ్వతీర్థం బనునభి
భాము గల్గెను. పై చెందుతీర్థములే భానుతీర్థ మనియుఁ బంచవటా
గ్రామ మనియు వసుసగాఁ బ్రఖ్యాతంబు లయ్యెను. పితృదర్శనార్థమై

వచ్చిన యమునా తటతీ నదులు రెండును గంగాసంగమప్రభావము గలిగి అరుణ, ఎరుణానాదుంబులతోఁ జుట్టబడినములుగా విక్రమములయ్యెను.

నారదా! శుభ్రీర్థంబులగు నానందానందసకలశ్రమములును బహుపుణ్యప్రదంబులు. భారతివర్ష బున గలసకలశ్రమములును సర్వ దేవతానందములు. ఇట్టివి నానంద సమాగతంబులైయుండు ను గావు. నానంద ప్రభావము కల్గి శాస్త్రములును సత్తయంబులగును. శుభ్రీర్థంబులకథను స్మరించినను, పఠించినను, ఆకర్షించినను సమస్తపాప క్షయ మగుటయే కాక మానవులు ఛాత్కికులును, సుఖసంపన్నులును నగుదురు.

— గరుడతీర్థాభివర్ణనము —

అనంతరము బ్రహ్మదేవుం డిట్లని తెప్పించొడంగెను. నారదా! సర్వవిఘ్నాపహంతికరమైన గారుడం బనుతీర్థరాజం బొందు గలడు. దానిప్రభావంబు నుడిచెదను. సావధానమనస్కుండవై యాకర్షింపుము. ఆదిశేషుని పుత్త్రించును, మహాబలుండును నగు మణినాగుండను సర్వశ్రేష్ఠుఁ డొకండు గలఁడు. ఆతండు నాగులకు వైరి యగు గరుత్మంతునివలని భయముచే భక్తిపూర్వకముగ శంకరు నారాధించుచుండెను. కొంతకాలమునకు మహాదేవుండు ప్రసన్నుండై “పన్న శేండా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. వలయువరంబువేడుము.” అని పలికెను. అప్పు డానాగేంద్రుండు ‘ప్రభో! మత్కులశత్రు వగుగరుడ నివలని భయంబు నాకుఁ గలుగకుండునట్లు వరంబుం బ్రసాదించుము.’ అని యాశంభుదేవుఁడ వేడుకొనియెను. పరమేస్థియు నాతఁడు కవ్వరంబుం బ్రసాదించి పిమ్మట సంతోషితుం డయ్యెను. నాగాంతికుండైన

గరుత్మంతునియెడ నిర్భయుడై మణినాగుండును స్వస్థానంబున కరిగెను. పిమ్మట నానాగరాజపుత్రుండు విష్ణుదేవుని శయనస్థానం బగు క్షీరసముద్రతీరంబున నిర్భయముగాఁ జల్లగాలికి నిటునటు సంచారము చేయఁదొడంగెను. మఱియు గరుత్మంతుం డెక్కడ నివసించునో యాస్థానంబునకును జూచి సవిలాసంబుగఁ దిరుగాడఁజొచ్చెను. కొంతసేపటికి నాగాంతకుండు వినిర్భయుడై చెఱలాడుచున్న యాభుజంగుమారునిం జూచి యాతనిం గాల్గొని దన్నికొని తననివాసంబునకుఁ గొనిపోయెను.

ఈసమయంబున మహానుభావుండైన నందికేశ్వరుండు జగత్ప్రభుండైన మహేశ్వరునితో “ దేవా ! మనమణినాగుండు ప్రతిదినమును వచ్చుచున్నట్లు నేఁ డేకారణముననో రాలేదు. బహుశః వానిని వైనతేయుండు భక్షించియో, లేక బంధించియో యుండును!” అని విన్నవించెను. నందికేశ్వరునియీవాక్యములను విని శివుండు తాను నాగున కిచ్చినవరముసంగతి జ్ఞప్తికి రాఁగా, నందిం జూచి యిట్లనియెను. “ ఓయీ ! నందికేశా ! మణినాగుండు సుపథునిచే బంధితుడై యున్నాడు. తత్కణమే క్షీరసముద్రమునకు నీవు పోయి శ్రీమహావిష్ణువును స్తుతించి యానాగుని విడిపించికొని శ్రీశ్రుముగ నాకడకుం గొనితెచ్చు ” అని యీనతిచ్చెను. నందియు నక్షణంబు విష్ణుసన్నిధికి నేఁగి యాదేవుని స్తుతించి మహానాగునకు మహేశ్వరుండు వరం బిచ్చుటయు, నాతఁ డిప్పుడు గరుడనిచే బంధింపఁబడుటయు, శివునిసందేశముచు సమగ్రముగ విన్నవించెను. నారాయణుండును నందివచనంబులకు సంప్రీతఁడై పన్నగాశనునిఁ బిలిపించి యాతని కిట్లనియెను. ‘ వినతానందన ! మణినాగుని విడిచిపుచ్చి నందితీరున కోప్పొప్పుము. లోకశంకరుం డగుశంకరుం డాతనిని గొంచి

యానదింపఁగలడు. నామాట వినుము.' అని యానతిచ్చెను. నారాయణునివచనములను విని నందియు నానందించెను. కాని గరుత్మాంతుఁడు మిక్కిలికోపముతో " స్వామీ ! వలదు. వలదు. నేనాచామనీయఁజాలను. దేవా ! పృథుభృత్యులకుఁ గలయన్యోన్యతఱే భృత్యునకుఁ బ్రయతమమైన పదార్థమును ప్రభు వాసగుచుండుటయు, భృత్యుఁ డానందించుటయు లోకమునఁ గలదు. ఇట్టిచో నాకెన్నఁడును నీ వేవస్తువును నిచ్చియుండలేదు సరిగదా, నేను సంపాదించుకొన్నవస్తువునుసయిత మిప్పు డిచ్చివేయు మరుచున్నావు ! చిత్తగింపుము ! తీర్చిచనుం డిగు శంకరుండు భక్తప్రియుం డగుటచేతనే కాదా, యీనాగుని విడిపించుటకై యీనందిశ్వరుని నీసన్నిధానమున కినిచియున్నాడు ? ఇట్టిదయ నాపైని నీకేమైన నున్నదా ? ప్రభూ ! నీభృత్యుఁడైన నే నంతోయాసతో నీచామును దెచ్చుకొనియున్నాను. దీనిని నందిపరముగా నిచ్చివేయుమరుచున్నావు ! ఇదేటి న్యాయము ! నేను నిత్యమును నీకు వాహనమ నై నిన్ను వహించుచున్నాను. ఇట్టివాకు నీ వేదైన నిచ్చుచుండుట యుక్తము. అట్టియకుండుటయే కాక నేను సంపాదించుకొన్నదానినిగూడ నితరుల కిమ్మని యాజ్ఞాపించుచున్నావు. ఇట్టియాజ్ఞ మిక్కిలి యధర్మయుక్తము. సర్వాధిపతిముగల నీయట్టిప్రభువు లిట్టివ్యవహారముల నెన్నఁడును గలుగఁజేసికొనరు. భృత్యులకు దయతో నిత్తురుగాని వారియొద్ద నుండి సత్ప్రభువులు లాగికొనరు. కేశవస్వామి ! నావిన్నపము నాలింపుము ! రాక్షసులయుద్ధములందు జయమునుగాంచి నాయాహారమును నేనే సంపాదించుకొనుచున్నాను గాని యొక్కనాఁడును నిన్ను దుగలేడు. నీనీయనులేడు. స్వతస్సిద్ధముగా నేను బలవంతుఁడను. కావున నాగకుమారుని నే నీయఁజాలను."

ఇట్లు చెప్పి బ్రహ్మదేవుడు మరల వచింపఁగడంగెను. నారదా! చక్రియు, గదాధరుండునునగునవ్వెష్టుదేవుడు గరుడనియ వ్యాకృంబుల నాకర్ణించి, లోకపాలకనందికేశ్వరులయెదుట నింతుక నవ్వి, ఖగోష్ఠమా! నిరంతరము నన్ను మోయుటచేతనేనుమా నీ వీరీతిని గృశించిపోవుట! రాక్షసయుద్ధంబులయుండు నాకుఁ గలుగుచు న్నజయములుసయితము బలవంతుండ వగు నీసాయముచేతనే!" అని జతకోధుం డైన యాశ్రీపతి పలికి మరల నిట్లనియెను. "ఓమహాబల శాలీ! నీశక్తి నుపయోగించి నాచేతిచిటికెనవేలిని మోయుము." అని తనకనిష్ఠాంగుని నానందికేశ్వరునిమ్రాల గరుడనిశిరముపై నునిచి మఱియునిట్లనియెను:—“విహంగమపుంగవ! నిజముగా నీవు నన్ను నిత్యమును మోచుచున్నావు. ఇప్పుడు ధర్మబలమును బరీక్షింపుము!”

నారాయణుం డీరీతిని బంకుమండఁగానే యీతనిచిటికెనవేలిని ధరించియున్నగరుత్మంతునిశిరం బాతనికుక్షిలోనికిఁ గూరుకొని పోవుచుండెను. మఱియుఁ దక్షణమే యీతనికుక్షియు నాతనిపాదము గుఱిగి చూర్ణమైపోయెను. అంతట వైనతేయుండు గృతాంజలియై లజ్జాభయంబులు మనఁబునం బెనఁగొన దీనత్వముతో దేవా! జగ న్నాథ! నాయీయపరాధమును మన్నించి నీభృత్యుండ నైననన్ను రక్షింపుము! రక్షింపుము! నీమహామహిమఁ దెలిసికొన నేనెంతవాఁడను? నీవు సర్వలోకంబులకును బ్రభుండవు. సర్వలోకంబులను నీకుక్షిని ధరించియున్నవాడవు. పృథువులు భృత్యవర్గము చేయు నపరాధసహ స్రైంబుల మన్నింతురు. లోకంబున నెవ్వ రేయపరాధంబుల నొనర్చినను నీవు వారిని రక్షించుకరుణాస్వభావుండ వని మునీంద్రులు వచింపుదురు. కావున దేవా! రక్షింపుము! రక్షింపుము!” అనియిట్లుగరు డుండు వైకుంఠదేవునిం బ్రార్థించి, మఱియు జగదంబిక యగురమా

దేవి నిట్లు స్తుతియించెను. “జననీ! పుత్రైవత్సలా! పద్మాలయా! దీనుండైన నీబిడ్డని నార్తుని నన్ను రక్షింపుము తల్లీ!”

అంత శ్రీదేవి కరుణాకులచిత్తమై తనభర్తయైన జనార్దనుని గాంచి “నాథా! విపన్నుండైనయీభృత్యుని రక్షింపుము!” అని పలికెను. అప్పుడు జనార్దనదేవుడు శివానుచరుండైన నందికేశ్వరుని గాంచి యిట్లనియెను. “ఓయీ! నందీ! ఈనాగకుమారునితో గరుడ నిం దీసికొని మహేశ్వరసన్నిధానమునకుం బామ్ము. పృసన్నచిత్తుడైనయాదేవునికటాక్షదృష్టిచే నీతనిదేవాము యథారూపమును బడయును.” విష్ణుదేవునియీవాక్యములను విని నందికేశ్వరుండు వల్లెయని పల్కి పన్నగపన్నగాశనులం దోడ్కొని శంభుసమ్ముఖమ్మునకుఁ బోయి సమస్తవృత్తాంతము నాదేవదేవునకు విన్నవించెను. చంద్రశేఖరుండు ను గరుత్మంతునిపైఁ గాగణ్యాపీక్షణముం బఱపి యాతని కిట్లనియెను. “ఓమహాబాహుఁడా! లోకపావనియు, సర్వకామప్రదాయినియు, శాంతిస్వరూపిణియు, గంగయు నగు గౌతమీమహానదియందు స్నాన మొనరింతువేసి నీపూర్వశరీరమును నీవు ప్రొండఁగలవు. మఱియు నా స్నానమహిమవలన ప్రాణికోటుల సమసాహములను పరితప్తము లగుటయేకాక దైవదుర్విపాకమువలన విసప్తములైన సమస్తకార్యము లును జక్కఁబడి యెల్లకోర్కులును సఫలంబులు గాఁగలవు. భూత సముదాయంబునకు గౌతమీయే యుత్తమశరణము.”

శంకరునియీవాక్యములను విని ఖగేశ్వరుండైన గరుడఁడు ప్రణాతుండై తత్క్షణమే మహాగంగ యగు గోదావరీనదియందు స్నానం జూపర్చి శివకేశవులను సమస్కారపూర్వకముగా మనసార స్మరియించెను. నారదా! అప్పు డావినతానందనుండు స్వర్ణచ్ఛాయమును, మహా బలసంయుతంబును, వజ్రసంకాశంబును, వేగవంతంబును నగుశరీరము

గలవాడయ్యెను. అనంతర మాతడు విష్ణుస్నాని చేసి యాతనికి సాష్టాంగనమస్కారం బొనర్చి యావద్వృత్తాంతమును విన్నవించి సుఖంబుండెను.

వత్సా! నారదా! గుత్తుతుండు స్నానం బొనర్చిన యానాటినుండియు నాతీర్థంబు గరుడతీర్థం బయనామంబునఁ బ్రసిద్ధి కెక్కెను. ఆతీర్థంబు సర్వకామప్రదంబు. మానవుండు పరిశుద్ధచిత్తముతో నాతీర్థంబున నెకమాటు స్నానం బొనర్చినను సకలాభీష్టంబులను బొందఁగలడు. అచ్చటఁగా విండు నల్పమాత్రదానాదికిర్నంబు లైనను నక్షయంబులై హరిహరప్రీతిపాత్రంబులై మానవునకు సకలపుణ్యప్రదంబులు గాఁగలవు.

—* గోవృషతీర్థాభిష్టానము *—

అనంతరము పరమేష్ఠి నారదున కిట్లనియెను. వత్సా! స్మరణ మాత్రసర్వపాపహరంబును, పితృపుణ్యజనకంబును నగుగోవృషతీర్థంబొండు గలదు. దానిప్రభావమును నేను స్పష్టముగాఁ జూచియుంటివి. చెప్పెదను వినుము. బాబాలియను బ్రాహ్మణకర్షకుఁ జాకానాకండు సుప్రసిద్ధుండు గలడు. అతండు తనవ్యవసాయము నందు దనయెత్తెను నానిపాటునుండి విడువఁడు సరికదా, మాటిహాటికి మునికోలతో నానిపుష్కరభాగంబులను, పార్శ్వభాగంబులను బొడుచుచుఁ గొట్టుచు బాధించుచుండెను. పాపము! నోరు లేనియాజంతువులు లోలోన దుఃఖించుచు కన్నులనిండు నీరుగుక్కుకొనుచు చేయనది లేక యట్టి యాకర్షకుండు పెట్టుబాధల ననుభవించుచు నుండెను. ఇట్టినిమిషర్వభ్రతఁ గాంచి గోమాత యగుకామధేయపు, సంకేశ్వరునితో నాయెట్లు పడఁపాల్చు బెప్పి దుఃఖించెను. సంకేశ్వరుండును

మిక్కిలి జాలింబడి తనయధిపతియగు శంకరునితో నీవృత్తాంతమును విన్నవించెను. ఈశ్వరుండు నందిచెప్పిన యక్కథను విని “నందీ! చింతింపకుము. ఈవిషయమున నీ వేమిలించిన నది యగునట్లు వరంబిచ్చితి. నీకోరికి సిద్ధించుబ్రాహ్మణు.” అని పలికెను.

నందియు, స్వర్గ, మర్త్య, సాతాశూకోకంబులయందున్న గో జాతి నెల్ల శంభుదేవుని వరప్రసాదబలంబునఁ దక్షిణమే యొకచోట సమావేశపడిచి “మీరెవ్వరును నెచ్చటికిని బోవలదు. ఎవ్వరికిని గానఁపింపవలదు.” అని యాజ్ఞాపించెను. అంతట దేవతలందఱును, నారద! నాసన్నిధికివచ్చియుట్లు మొఱపెట్టకొనిరి. “దేవా! ఏకా రణముననో గోజాతి యంతయు నొక్కమాటుగ మాయమయ్యెను. గోవులు లేకుండ ముల్లోకములవారును జీవించుటయెట్లు?” అమరు లిట్లు ప్రార్థింపఁగా నేను వారితో ‘సురలారా! పశుపతియైన మహా దేవుని సన్నిధానమునకుఁ బోయి యాతనిం బ్రార్థింపుడు.’ అని చెప్పి తిని. అప్పుడు నిర్జరసమూహం బెల్ల కైలాసగిరి కేగి శంకరునితో గోగణాభావంబుంగూర్చి విష్ణుపించిరి. ఈశానుం డిట్లనియెను. ‘ఈవి షయము నావాహనం బగునందీశ్వరుఁడేకాని నే నిసుమంతయు నెఱుఁ గను. ఆతనికడకుఁబోండు.”

అప్పుడు దేవతావర్గం బంతయు నందిచెంతకుఁ బోయి, ‘ఓప రోపకారీ! మాకెల్లరకు గోప్రదానం బానరింపుము.’ నందికేశుం డును వారిపలుకులను విని ‘ఓవిబుధులారా! మీరందఱును గాత మీపుణ్యతీరంబున గోసవననామకంబగు యాగంబు నొనర్పుడు. అక్కడకు స్వర్గమత్స్యదిగోకంబులం గల సమస్తగోజాతియు వచ్చి మి మ్మానందపఱుచును.’ అని పలికెను. అంతట గోసవననామకం బగు యక్ష, బాగోదావరీమహాన దీరటంబున దేవతలచే నారఁ భిషంబయెను.

ఆపుణ్యస్థలంబునకు సకలగోసమూహంబులును నేలయీనినట్లు వచ్చి యాపుణ్యతీరం బంతయు నిండించెను. దేవతలును, మనుష్యులును మిక్కిలి యానందముంబొందిరి. నాటంగోలె గోవులకుఁ బూజ్యత హెచ్చెను.

నారదా! నాటినుండియు నాపుణ్యస్థానంబునకు గోవర్ధనతీర్థం బనునామంబు విఖ్యాతం బయ్యెను. ఆతీర్థంబున స్నాన మాచరించి సంతమాత్రి-బుననే సహస్రగోవులకు దానం బొనర్చినఫలంబు గలుగును. అచ్చట నించుకంత దానకర్మం బాచరించుచో నెట్టియపూర్వ ఫలంబు గలుగునో వర్ణింపఁజాలను.

—! ధౌతపాపతీర్థమాహత్యైము. !—

పుత్రా! నారదా! సమస్తపాపభయాపహమును, పాపప్రణాశననామకంబును నగు తీర్థరాజం బొందు గలదు. దానినామనిరూపణమును, తన్నాహత్యై-బును జెప్పెదను. అనన్యచిత్తుండవై యాకర్షింపుము. తొల్లి ధృతవ్రతుం డను లోకవిశ్రుతుండైన బ్రాహ్మణుండొకం డుండెడివాడు. ఆతని భార్య మహి. ఆమె తరుణియు, జగదేశసుందరియు నై యుండెను. ఆదంపతులకు సనాజ్ఞాతుఁ డను సూర్యసన్నిభుం డగు నొకపుత్రుఁ డుదయించెను. ఆపుత్రుఁడు జనియించినతరువాత, పాపము ! ధృతవ్రతుండు పరలోకగామి యయ్యెను. అనంతరము బాలవిధవ యగు నాయువతి దనకును దనపుత్రునకును దగినపోషణము గలయాశ్రయ మేడియు లేకపోవుటచే తననందనుని పెంటగొని గాలవమహామునియూశ్రమమునకుఁ బోయెను. కొలఁది దినము లయినపిమ్మట నామె పురుషకాంక్షిణియు, స్వేచ్ఛాచారాధిరతియు నై తనపుత్రుని నయ్యాశ్రమమురులకడ విడిచిపెట్టి పాపమోహవృత్తితో బహుదేశంబులఁ జిక్కిరిమింతఁజాలెను. ఇచ్చట నామెపు

త్తుఁడును గాలవాశ్రమమున వేదవేదాంగపారగుఁ డయ్యి, మాతృ
దోషంబునంజేసి దేశాభిరత్నుడై నానాజేశపరిభ్రమణవశంబున మహా
జనసంకులం బగు జనస్థానం బనునొకపత్తనంబుం జేరెను. అంతకు
మున్న యాతనితల్లి మహియు బహువిషయపర్యటనంబొనర్చి క్రమ
ముగా నాపురమునకే వచ్చి స్వైరీణీవృత్తితో నివసించియుండెను.
బ్రాహ్మణకుమారుఁడును నానగరంబునం గలవేశ్యాంగనలతోడి
పొత్తునకు మరఁగి తిరుగుచుండెను. ఇట్టిసమయంబున నాతనితల్లియు
సుందరీమణియు నగు మహి, వేశ్యావృత్తితో ధనికులును, రూపవంతు
లును నగు పురుషుల నొకర్నించుచుండెను. ఆస్విజబాలకుండు మహిని
దనతల్లి యనియు, నామె యీతనిఁ దనకుమారుఁడనియు నెఱుగ
కయే దైవయోగంబునఁ బరస్పరవిమోహితులై సంగమక్రీడకు లో
నైరి. ఈరీతి మోహపారవశ్యంబున నొకరివృత్తాంత మొకరు తెలిసి
కొనకయే యాతల్లీకొడుకులు చాలదినములు కామవ్యాపారంబునఁ
గడపివైదిరి. ఆవిప్రకుమారుం డట్లు నిరంతరవిమోహవ్యాపారనిమ
గ్నుడై యుండియుఁ బితృతపోబలంబునంజేసి ధర్మకర్మములయందు
మాత్ర మప్రచుక్తుడై యుండెను. అనుదినము ప్రాతఃకాలంబున
మేల్కొంచి గౌతమీనదీతీరంబున కేఁగి తగ్గంగయందు స్నానం బొనర్చి
సంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులను, బ్రహ్మయజ్ఞపితృతర్పణంబులను నెఱవే
ర్చుకొని, యచ్చటిపెద్దలకు నమస్కరించి, మరల నింటికి వచ్చుచు
నుండెను.

ఏంటివా, నారదా ! అత్యాశ్చర్యకరమైన యీవిషయముచు ?
మాతృగమనంబున నాబ్రాహ్మణపుత్రిని శిరీరాంగకములెల్ల వేకువ
జామువేళకు కుష్టవ్యాధినిపీడితములై శిథిలములై చీము, రక్తములను
స్రవింపచున్న వయ్యను పవిత్రములైన గోదావరీజలంబులందు స్నాన

ము చేసిన వెంటనే పరిశుష్టములై పుటమువెట్టినబంగారువోలె నత్యంత శోభావతిములై ప్రకాశించుచు వచ్చుచుండెను. నిత్యమును దానిట్లు విసూపియు, సుసూపియు నగుచుండుట యాద్వైతజనందనుల డెఱుంగనే యెఱుంగఁడు. ఏమన, రాత్రులయఁడు గలిగినయాదోషంబుచే నైన యంగవైరూప్యము గోదావరీశవిత్రిగంగాసంస్పర్శంబున నపగలమగు చుండఁగా నాబ్రాహ్మణపుత్రిఁడు, పుత్రమికి నడతెంచిన భాస్కరదేవునిమూర్తి వలెఁ బ్రత్యహమును వెలుంగుచుండెను. దానంతేసి యా వికృతాకార మాతని శఙ్ఖుంగరాకయే యుండెను.

ఇక్కడ యిట్లుండఁగా, పూర్వ మీత్రబ్రాహ్మణకుమారునిఁ జెంచి పెద్దవానిని జేసిన తపోజ్ఞానపరాయణుండును మహాత్ముఁడును నగు గాలవమహాముని ముచుపు దానున్నయాశ్రమమును వదిలి పవిత్రమైన యాగోతమీగంగాతీరంబునకు మునిశిష్యసంఘంబులతోఁ గదలివచ్చి యచ్చటనాశ్రమమును నిర్మించుకొని యచ్చటనే నివసించుచుండెను.

ఆవిప్రకుమారుండు గోదావరీగంగాస్నానానంతరంబున నిత్యమును తత్తీరంబునం గలవయోజ్యేష్ఠులగు బ్రాహ్మణవరులతోపాటు గాలవమహామునీదుగ్రీనకును నమస్కరించి, యింటికిఁ బోవుచువచ్చెను. గంగాస్నానంబునకుఁ బూర్వమును, స్నానమునకుఁ దరువాతను ఆతండు పొందుచువచ్చిన రూపపరివర్తనమును గాంచి యాగాలవమహాముని యత్యాశ్చర్యనిమగ్నుడై “ఏమి! ఈయవకుండు ప్రతిదినమును రెండురూపములను దాల్చుచున్నాఁడు! దీని కేదో గూఢమైనకారణముండివలయును.” అని తలపోయుచువచ్చెను. ఒకనాఁ డావిప్రకుమారుండు యథాప్రకారము తనకుఁ బ్రణామ మొనర్ప వచ్చినప్పుడు విస్మయకారుణ్యచిత్తుడై యాతనిఁ జేరరాఁ బిలిచి యాగాలవమహా

ముని, “ వత్సా ! నీ వెవ్వరు ? ఎచ్చటికిఁ బోయెదవు ? ఏమిచేయు చుండువు ? నీభోజనం బెక్కడ ? నీపేరేమి ? నీవెచ్చట శయనిం తువు ? నీభార్య యెవ్వరు ? ఈవిషయము లెల్ల నాకుఁ జెబుపుము ! ” అని యడిగెను. ఆయన ప్రశ్నములను విని యాస్త్విజనందనుండు, ‘ స్వామీ ! మీయడిగినప్రశ్నములకుఁ దగురుత్తరంబులం దెలిసికొని తేపటియుదయంబున మనవిచేసెదను ’ అని చెప్పి యాయనకు సమస్కరించి యింటికిం బోయెను.

అట్లు బ్రాహ్మణకుమారుం డింటికివచ్చి రాత్రి భోజనాంతరము నిజశయ్యం జేరి యంతలో గాలపుచి సంపత్కృతులైన జ్ఞాపికి రాగా, త్రుప్తిపడి తన్ను దాసి యున్నచూచ్యైరిణిం గాంచి యిట్లు వలికెను. “ నీవు వేశ్య పయ్యును సర్వస్వసంపన్నురాలవును విశేషించి పవిత్రీవును పై యున్నావు. మనయగుపురిప్రేమంబు నఖిం డంబై మనప్రాణమ్ము లున్నంతకాలము నిట్లే యుండునుగాక ! నిన్ను నేను గొన్నిసంగతుల నడుగుచున్నాను. వానికిఁ దగుప్రత్యుత్తరముల నిమ్ము—నీపేరెవ్వరు ? నీకుల మెయ్యది ? నీపూర్వనివాస మెక్కడ ? నీబంధువు లెచ్చట నున్నారు ? ఈవిషయంబు లెల్ల నాకు సవిస్తరముగాఁ దెప్పము. ” అని యక్కుమారుం డసంగఁగా, శాబు ధడి యిట్లుచెప్పును.

“ ఆర్యా ! ధృతవ్రతం డను విభూతబ్రాహ్మణుం డొకఁడుండెడివాఁడు. నేనాతని భార్యను. నన్ను మహి యని యందురు మా కిసుపురకు నొకపుత్తుఁడు గలిగినరయవార నాభర్త మరణించెను. దిక్కు గానక యక్కుమారుని గాలవాక్రమంబున విడిచి పురాకృతనోషవశంబునఁ గుండ్రమాగతయైన ధర్మ ఋతు విడనాడి పైర్వోకినై యిప్పు డిచ్చట నిద్రింపితిని. ఓర్వవర్య ! నన్ను బ్రాహ్మణ

శ్రీ గానైటుంగుము. నాపుత్తుడు గాలవాశ్రమమున రక్షింపబడు చున్నాడు. ఆతఁ డీపాటికిఁ బెద్దవాడై సమస్తవిద్యాపారంగతుడై యుండియుండును. ”

బ్రాహ్మణి చెప్పిన యీవృత్తాంతంబు విని యాద్విజకుమారుండు నిర్విణ్ణుడై, అవయవపటుత్వము సడలిపోవ, శయ్యనుండి తక్కువ భూతలంబుపై బడిపోయెను. ఆతనియూపాటుంగాంచి యక్కులట, “ఓవిప్రశ్రేష్ఠా ! ఏమి వచ్చినది నీ విట్లగుటకు ? నీకు నాపై గల ప్రేమ యెక్కడకుఁ బోయెను ? నావృత్తాంతమున నీకు మనోవ్యధను గలిగించిన నాకృత్య మేమి ? ” అని ససంభ్రమయై పలికెను. అంతట విప్రసుతుండు తనకుఁ దానే యూహించుకొని వేశ్యారూపమున నున్న యా బ్రాహ్మణికి నిట్లనియెను.

“అక్కటా ! మహానుభావుండును తపోనియమవంతుండును నగు ధృతవృతుండు నాతండ్రి ! నే నాయనపుత్తుండను ! ఈనీవు నాతల్లివైన మహీసతివి. దైవయోగంబున మన కిట్టిసంగమంబు ఘటించింది. ”

ఈవచనంబుల నాలకించి యావిప్రకాంత విధినియోగంబున వైన తనదురవస్థకు మిక్కిలి దురపిల్లెను. తల్లియు, బుత్తుండును నిట్లు దుఃఖనిమగ్నులై యారాత్రి గడపిరి. అంతట లోకంబు నెల్ల వెలిగించుచు సూర్యోదయవేళ సంప్రాప్తం బయ్యెను. అప్పు డా బ్రాహ్మణతనయుఁడు తనగురువైన గాలవమహామునిసన్నిధికిం బోయి యా తనికిఁ దనవృత్తాంతము నిట్లు నివేదించెను.

ఓబ్రాహ్మణ్యశ్రేష్ఠా ! మహామునీంద్రా ! నేను సుప్రసిద్ధుడైన ధృతవ్రతుని పుత్తుడను. ఇంతకుమున్ను మీచే బోషింపబడినవాఁడను, ఉపనయనాదిసంస్కారంబులను గాంచినవాఁడను నేనేఓప్రభా!

ఆనాఁడు మీయాశ్రమంబున నన్ను నర్పించి చనిన మహి యనునది మాతల్లి. అనంతరవృత్తాంతము నేమని విన్నవించును? ఇత నేమి చేయుదును. ఈనాపాపంబునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తమేది?" అని శోకింపఁ బూఁనెను. గాలపుండును ద్విజసుతుని చెప్పినవృత్తాంతమువలన విషయ మంతయును గ్రహించి యిట్లనియెను. "వత్సా! శోకంబు మానుము. నిత్యమును నపూర్వమైన నీరూపద్వయమును గాంచియే విషయవైశద్యముకొఱకు నిన్నట్లు ప్రశ్నించితిని. ఇప్పుడు నీసంగతి యంతయును నాకు విశదమైనది. చింతిల్లికుము. నీపాపపుంజ మెల్ల నీగంగాస్త్రానంబువలన నిసుమంతయేసి మిగులకుండ నేదినంబున కాదినంటే ప్రత్యుత్థితంబై క్షయంబుం గాంచియున్నది. దీనికి నీతీర్థమా హస్త్యంబును నీగౌతమీమహాగంగాప్రవాహంబును గారణంబులు. ఇదియుచుంగాక నాయనా! నీవు పవిత్రుఁడవైతివి. దీనికి నంతమాత్రంబును సందేహింప నక్కఱలేదు. ఏమన, నేను నిత్యమును నీ నీ తీరంబున కగుగుదెంచునప్పుడు కలుషావృతంబైన విరూపంబును, స్నానానంతరంబు సూర్యాగ్నిసన్నిభంబైన గుణోత్తరరూపంబును నీయెడఁ గాంచుచున్నవాడను. మఱియు స్నానమునకు నీవు వచ్చునప్పుడు సమస్తపాపంబులును నీమొగంబున వ్రేలుచున్నట్లును స్నానం బొనర్చి నీవు బోవునప్పు డాపాపంబు లన్నియు డుల్లిపోయి నీవు పరిశుద్ధస్వరూపుఁడవై పావనుఁడ వగుచున్నట్లును నేను నిత్యమును గనుఁగొనుచునే యున్నాను. కావునఁ బాపభయముగాని నీవుచేసికొనవలసిన ప్రాయశ్చిత్తముగాని యీగౌతమీగంగాదేవియనుగ్రహంబున నీకు'లే దని దృఢముగా నమ్ముము. వేశ్యారూపిణి యైన యీకాంత నీశల్లి యని నే నెఱుఁగుదును. ఈమె యత్యంతపశ్చాత్తప్త యైనది గావున నీమె యుఁ గాపములనుండి నివృత్తయైనది. పశ్చాత్తాపమువంటి ప్రియ

శ్చిత్తము లేదుగావా? వత్సా! ప్రాణికోటికి విషయలోలత్వము స్వాభావికమే. అయినచు, పురాకృతిపుణ్యవిశేషంబున సత్సాంగత్వము లభించి, యాయాతీత్ర లాయాపాపంబులనుండి నివృత్తంబు లగుచుండును. నీజనని పూర్వపుణ్యబలంబున నివృత్తు మిక్కిలి పశ్చాత్తప్తురాలైనది. ఈపవిత్రతీర్థంబున నవగాహనం బొనరించునేని పరమపవిత్రురాలగునుజమః!”

నారదా! గాలవమానీంద్రుని యాయుషదేశ వాక్యంబులను విని యామాతాపుత్రు లిరువురును నితాంతభక్తిసంతోషంబున నాగత మిగంగయందు భక్తిపూర్వకంబుగ స్నానం బొనర్చి యిరువురు నొక్కమాటుగఁ బాపవిముక్తులై. ఆశీనంబుయండియు నమ్మహాతీర్థంబునకు ధోతపాపనామంబు సుప్రసిద్ధం బయ్యెను. మఱియు దానికి పాపప్రణాశనం బనియు, గాఢతీర్థం బనియు నితరనామంబులు గలవు. ఈ తీర్థరాజంబు సమస్తపాపాతరంబులను, ఉపపాతకంబులను నశింపఁజేయుటయే కాక భగవద్దేవపుణ్యతీర్థంబై యెప్పుడునున్నది.

—• పిశ్చములొత్తీర్థవర్ణనము •—

అసంతరము బ్రహ్మదేవుఁ డిట్లనియెను. నారదా! వశరథనం దనుం డగుశ్రీరామచంద్రుండు సీతాసహితుండై పితృదేవతలకుఁ దర్పణం బొనరించినతీర్థంబు పితృతీర్థం బని చెప్పంబడుచున్నది. అచ్చటఁ గావించు స్నానదానపితృతర్పణాదికర్మంబు లెల్ల నక్షయంబు లగును. అచ్చటి రఘువంశతిలకుండును, రాక్షసేంద్రుండును నగు శ్రీరామండు తత్త్వవిదు లగునుహర్షలతోఁ గూడియున్న విశ్వామిత్రసంయమిం దుని భక్తిమెఱుఁ బూజించెను. పరమపవిత్రంబును, పుణ్యదాయకంబును నగు నాస్థలంబు విశ్వామిత్రతీర్థం బరం బరగుచున్నది. అతీ

ర్థకాజంబున కానామము వేదవాదులగు ముసీంకులచే నిర్దింపఁబడు గాఁబడినది. ఆనామమెట్లు గలిగెనో వివరించెద నాకన్డింపుము.

పూర్వకాలమున నైకవృక్షు లోకభయంకరం బగు ననావృష్టి దోషము సోభవించెను. ఈతొమసమయంబున విశ్వామిత్రమాని భార్యను, శిష్యులను వెంటఁబెట్టుకొని సుత్రేత్రం బగు గౌతమీనదీతీరంబునకు వచ్చెను. ఆకటిచే మలమలమాడుచుఁ గృశాంగులై యున్న తనయౌలుబిడ్డలను శిష్యులను గాంచి వ్యథాకులితచిత్తుండై పూజ్యుడైన యవ్విశ్వామిత్రమునిచంగ్రుండు తనశిష్యులం జేరఁబిలిచి యిల్లునియెను. “వత్సలా! ఎచ్చటకిఁ బోయి యైననుసరే, ఏవిధముగా నైననుసరే, ఏమాత్రమైననుసరే, ఎట్లున్ననుసరే భక్త్యభోజ్యాహ్లాదులైన యాహారపదార్థములను గొనిరండు! ఆలస్యము వలదు. ఇదిగో! ఈదారిని పొందు. త్షణకాలములోఁ దెందు.” గురువర్ణుఁ డిట్లాబ్లాపింపఁగానే యుధాతుగులై యన్నయోశిష్యులు భోజనపదార్థసంగ్రహణార్థము బయలువెడలి పోయి, పలుచోట్లం దిరిగితిరిగి తుదకుఁ జచ్చిపడియున్న యొక శునకమును గాంచి దానిం గొని శ్రీమముగ గురువుచెంతకు వచ్చి చచ్చిసమాకుక్క నాయన కిచ్చిరి. విశ్వామిత్రుండును “భద్రమహి!” అనుచు సంగ్రహింపి దానిం గ్రహించెను. పిమ్మట నమ్మునిండుండు శిష్యులం గనుంగొని “దీనిమాంసమును ఖండించి, జలంబులం బ్రత్యాశనంబు చేసి పచనం బొనర్పఁడు; యథావిధిగా దాని నగ్నియందు వేల్చి, దేవ, ఋషి, పితృ, గుర్వతిభులకు సంగ్రహిం గావించినపిమ్మట తచ్చేషముచు మన మందఱమును భుజింతము.” అని చెప్పెను. తదాఙ్గానునారముగ నాతలిఛాత్రులొప్రకారము దానిని పచనము గావించు గుర గిరి.

కుక్కుమాంసమును పండునున్నప్పుడే దానినుడికించుచున్న

యగ్ని దేవుడు దేవమూతరూపమున నమర సభకుం బోయి దేవగణంబులతో “అయ్యో! దేవత లెల్లరును తుభాతురుండైన కాశికయు పీఠద్రునిచే గల్పితమైన కుక్కురమాంసమును భక్షింపనై యున్నాడు.” అని పలికెను. వీతి హూతునియీవచనంబున నాలించి నిర్జరనాథుం డగునిండు డేగరూపము ధరించి యాకాశమార్గంబున వచ్చి విశ్వామిత్రశిష్యులు వండుచున్నయామాంసపూర్ణ పాత్రము నెత్తికొని గగనవీధి కెగసిపోయెను! అది గాంచి యాశిష్యులు గురు సన్నిధికిం బోయి శ్వేన మొనర్చిన యపకారమును గురువునకు విన్నవించిరి. ఆతటిచే గడు పంబుకొనిపోవుచున్న యామునీంద్రుం డా మాటలు విని క్రుద్ధుండై, దేవేంద్రుని శపియించుటకు సంసిద్ధుండయ్యెను. ఈసంగతిని సునాసీరుం డెఱింగి శరవేగమునఁ గిరింపి వచ్చి యామాంసస్థాలిని మధుపూర్ణపాత్రము (తేనెకుండ) గా మార్చి యాపంటప్రొయ్యిపై నునిచెను. దానిం జూచి యాబుషిసత్తముండు, కోధఘూర్ణితస్వరంబున ‘ఇంద్రా! నీ వచ్రుతమును దెచ్చి యున్నను మా కక్కఱలేదు. దాని నీవేతీసికొనిపోమ్ము. మాకుక్కమాంసమునే మాకిమ్ము. అట్లియ్యవేని నన్ను భస్మీభూతునిం గావించెదను’ అని వక్కాణించెను. అప్పు డింద్రుండు కడుంగడు భీతుండై “మహామునీంద్రా! అసహ్యకరమైన కుక్కురమాంసముతో నేమిపని? జిహ్వకింపయిన తేనెను హూసుముచేసి, యనంతరము సకుటుంబముగ నారగింపుము.” అని పలికెను.

దేవనాయకుని యానాశ్యమ్ముల నాకర్ణించి ఋషిప్రవరుండు “దివస్థితీ! వలదు! ఆచుధువు వలదు! ఈమధుసేవనమువలన నయ్యెడిలాభమేమి? జీవలోక మెల్ల తుభాతురమై కృశించి యుండగా, నేరు మాత్ర మామధు వెట్లు భక్షింపఁగలను? అందఱకును

నమృతము లభించునేని నేనును నమృతమును భక్షించెదను. లేదేని దేవపితృదేవతల కీకుర్కురమాంసమును నివేదించి తచ్చేషమే నేనును భుజించెదను. దీనివలన నా కేవిధమైనచాపమును లేదు. ” అని పలికెను.

అప్పుడు భీతచేతసుండైయున్న సహస్రాత్ముడు చేయనది లేక తక్షణమే మేఘబృందమును రప్పించి యమృతవర్షముఁ గురియించెను. అయ్యమృతముచేఁ బ్రజలెల్ల సంతృప్తులైరి. ఈరీతిని విశ్వామిత్రుఁ డమృతవర్షమును దెప్పించి దానిచే దేవపితృదిలోకత్రయమును సంతృప్తులు గావించి మించి యనంతరము దానును దనకుటుంబమును, శిష్యగణంబుతోఁ గడుపార నారగించి ప్రహృష్టహృదయుం డయ్యెను.

నారదా ! సురనాథుండు స్వయముగ వచ్చి యమృతవర్షమును గురియించి విశ్వామిత్రుండు మాంసవిసర్జనముఁ గావించిననాట నుండియు బహు పుణ్యప్రదం బైనయాతీర్థంబునకు విశ్వామిత్రీర్థం బను నామం బౌఖ్యతం బయ్యెను. అచ్చటఁ గావించున్ననదానాది కర్మంబు లెల్ల బహుకృతుఫలంబుల నొసగును. అందును మానవలోకమున కీతీర్థంబు సమస్తపుణ్యప్రదంబు—మఱియు నీసుప్రసిద్ధతీర్థంబు నకు విశ్వామిత్రీ మనునామంబె కాక మధుతీర్థం బనియు, ఇంద్రతీర్థం బనియు, శ్యేతనీర్థం బనియుఁ బర్వతీర్థం బనియు నితరనామంబులును గలవు.

— శ్యేతనీర్థవర్ణనము. —

ఇట్లు చెప్పి బ్రహ్మదేవుండు మరల నారదునితో నిట్లనియెను. కుమారా ! త్రైలోక్యవిశ్రుతంబును, శుభప్రదంబును నగు శ్యేతనీర్థం బనుతీర్థరాజం బొకండు గలదు. ఈర్హీనామంబు శ్రవణముల సోఁకి

యగ్ని దేవుడు దేవమాతరూపమున నమర సభకుం బోయి దేవగణంబులతో “అయ్యో! దేవత లెల్లరును తుధాతురుడైన కాళికఋషీంద్రునిచే గల్పితమైన కుక్కురమాంసమును భక్షింపనై యున్నారు. ” అని పలికెను. వీతి హోత్రునియీవచనంబున నాలించి నిర్జరనాథుం డగునిండు డేగరూపము ధరించి యాకాశమార్గంబున వచ్చి విశ్వామిత్రశిష్యులు వందుచున్నయామాంసపూర్ణ పాత్రము నెత్తికొని గగనవీధి తగసిపోయెను ! అది గాంచి యాశిష్యులు గురు సన్నిధికిం బోయి శ్యేన మొసర్చిన యపకారమును గురువునకు విన్నవించిరి. ఆతటిచే గడు పంటుకొనిపోవుచున్న యామునీంద్రుం డా మాటలు విని క్రుద్ధుండై, దేవేంద్రుని శపియించుటకు సంసిద్ధుండయ్యెను. ఈసంగతిని సునాసీరుం డెఱింగి శరవేగమునఁ గ్రిందికి వచ్చి యామాంసస్థాలిని మధుపూర్ణపాత్రము (తేనెకుండ) గా మార్చి యాపంటప్రాయ్యుడై నునిచెను. దానిం జూచి యాఋషిసత్తముండు, క్రోధఘూర్ణితస్వరంబున ‘ ఇంద్రా ! నీ వమృతమును దెచ్చి యున్నను మా కక్కటలేదు. దాని నీవేతీసికొనిపోమ్ము. మాకుక్కమాంసమునే మాకిమ్ము. అట్టియ్యవేని నిన్ను భస్మీభూతునిం గావించెదను ’ అని వక్కాణించెను. అప్పు డింద్రుండు కడుంగడు భీతుండై “ మహామునీంద్రా ! అసహ్యకరమైన కుక్కురమాంసముతో నేమిపని ? జిహ్వకింపయిన తేనెను హోమముచేసి, యనంతరము సకుటుంబముగ నారగింపుము. ” అని పలికెను.

దేవనాయకుని యానాశ్యమ్ముల నాకర్ణించి ఋషిప్రవరుండు “ దివస్థితీ ! వలదు ! ఆమధువు వలదు ! ఈమధుసేవనమువలన నయ్యెడిలాభమేమి ? జీవలోక మెల్ల తుధాతురమై కృశించి యుండఁగా, నేను మాత్ర మామధు వెట్లు భక్షింపఁగలను ? అడఁజును

నమృతము లభించునేని నేనును నమృతమును భక్షించెదను. లేదేని దేవపితృదేవతల కీకుక్కురమాంసమును నివేదించి తచ్చేషమే నేనును భుజించెదను. దీనివలన నా కేవిధమైనపాపమును లేదు. ” అని పలికెను.

అప్పుడు భీతచేతసుంజైయున్న సహస్రాక్షుఁడు చేయనది లేక తక్షణమే మేఘబృందమును రప్పించి యమృతవర్షముఁ గురియింపెను. అయ్యమృతముచేఁ బ్రజలెల్ల సంతృప్తులైరి. ఈరీతిని విశ్వామిత్రుఁ డమృతవర్షమును దెప్పించి దానిచే దేవపితృదిలోకశ్రయమును సంతృప్తుంబు గావించి మించి యనంతరము దానును దనకుటుంబమును, శిష్యగణంబుతోఁ గడుచార నారగించి ప్రహృష్టహృదయుం డయ్యెను.

నారదా ! సురనాథుండు స్వయముగ వచ్చి యమృతవర్షమును గురియించి విశ్వామిత్రుండు మాంసవిసర్జనముఁ గావించిననాట నుండియు బహు పుణ్యాప్రదం బైనయాతీర్థంబునకు విశ్వామిత్రతీర్థం బను నామం బాఖ్యాతం జయ్యెను. అచ్చటఁ గావించునైనదానాది కర్మంబు లెల్ల బహుకృతుఫలంబుల నొసగును. అందును మానవలోకమున కీతీర్థంబు సమస్తపుణ్యాప్రదంబు—మతీయు నీసుప్రసిద్ధతీర్థంబు నకు విశ్వామిత్ర మనునామంబె కాక మధుతీర్థం బనియు, ఇంద్రతీర్థం బనియు, శ్యేనతీర్థం బనియు, బర్జన్యతీర్థం బనియు నితరనామంబులును గలవు.

—॥ శ్వేతతీర్థవర్ణనము. ॥—

ఇట్లు చెప్పి బ్రహ్మదేవుండు మరల నారదునితో నిట్లనియెను. కుమారా ! త్రైలోక్యవిశ్రుతంబును, శుభప్రదంబును నగుశ్వేతతీర్థం బనుతీర్థరాజం బొకండు గలదు. ఈశ్వరనామంబు శ్రవణముల సోకి

సంతమాత్రింబున సమస్తపాపంబులును నశించిపోవుచున వి. పూర్వ
కాలమున గౌతమమహర్షికి బ్రాణసఖుఁడును, అతిథిపూజానిరతుఁడు
ను, గౌతమీనదీతీరనివాసియు, మనోవాక్కాయకిర్మంబుల నెప్పుడు
ను శివుని ధ్యానించుచుఁ బూజించుచు నుండువాఁడును నగుశ్వేతుఁ
డను బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుం డొకఁడు గలఁడు. శివభక్తుఁడగు నాద్విజవర్యుఁ
డారీతిన అతిథిసంతర్పణములతోడను, శివధ్యానముతోడను, తద్భక్తి
పఠాయణత్వముతోడను దనయాయువుసంతయుఁ గడపినై చెను. అనం
తర మొకనాఁటిలో నాతనియాయువు చెల్లెఁగా యమధర్మరాజు నాజ్ఞ
చే యమకింకరు లాశివభక్తుని ప్రాణములను దీసికొనిపోవలయునని
వచ్చిరి కాని వారాతినిగృహంబునఁ బ్రవేశింపఁజాలకపోయిరి.

ఆలస్యం బగుటయు నప్పుడు చిత్రికుండు మృత్యుదేవతఁ బిలి
చి డొమ్మత్యవా! గతాయువగుశ్వేతుం డింకను రాలేడు. ఆతనిఁ
గొనితెచ్చుటకై పోయిన యమదూతలును రాలేదు. దీనికి గారణ
మేమో తెలియకున ది. వాసవముగా నీవు మృత్యువు గదా! నీవిట్లు
నియమము నుల్లఘించుట యుచితము గాదు. అని పలుకుటయు మృ
త్యువు కోపించి యాక్షణింబుననే తానుస్వయముగా శ్వేతగృహంబున
కుం బోయి చూచెను. యమదూత లాయుంటివెలుపల భయవిహ్వ
లులై నిలిచియుండిరి. వారిం గాంచి యనిచేయుని మృత్యువు ప్రశ్నిం
చుటయు యమదూతలు జోకుచు “అదిగో! చూడుము ఈశ్వేతుని
శివుండు స్వయముగా సంరక్షించుచున్నాఁడు. అందుచే మేమీతని
వంకఁ దోచూపదులకైనను శివులము గాఁజాలకున్నాము. మహాదేవుం
డెవ్వరియెఁబడ బ్రసన్నుడై యుండునో వారి కితరభయంబు లేట్లుం
డును!” అని చెప్పిరి. అప్పుడు పాశపాణి యగుమృత్యువు శ్వేతుని
స్థూపమునకుం బోయెను. ఆమృత్యువుచుగాని కింకరులనుగాని

యా బ్రాహ్మణుడు చూడనేలేదు. ఆతడు నిశ్చలభక్తిపూర్వకంబుగాఁ జివారాధనముం గావించుచుండెను. అప్పుడు పాశమును జేతఁబట్టు కొనివచ్చిన మృత్యువు గాంచి శివానుచరుండగుదశి “ఓమృత్యువా! నీవిచ్చటి కేలవచ్చితి”నని ప్రశ్నించెను. “నేనిశ్వుడీశ్వరుఁ డను విప్రునిఁ దీసికొనిపోవుటకై వచ్చితి”నని మృత్యువు ప్రత్యుత్తరం బిచ్చెను.

అప్పుడు దండి నీవిటనుండి వెడలిపోవలయు నని చెప్పచు నన్ను వినక మృత్యువు శ్వేతునిపైఁ బాశమును నైదుటయు దండి కుపితుండై శివదర్శం బగుదండిముచే మృత్యువును బ్రహరించెను. అన్యూఘాతముతో మృత్యువు క్రిందఁబడిపోయెను. ఆమృత్యునిహతింగాంచి యమకింకరులు చెదరి యతిత్వరితంబుగ యమసన్నిధికిం బోయి యెల్లవృత్తాంతము నాతనికి విన్నవించిరి. అది విని మహిషవాహనుం డగుయముండు కుపితుండై చిత్రగుప్తుని, యమదాడమును, మహిషమును, భూత బేతాళములను, ఆధిన్యధులను, అక్షిరోగము, కర్ణరోగము. కుక్షిరోగము, కర్ణమూలము, త్రివిధజ్వరములు మొదలగు రోగములను, సమస్తనరకములను ద్వరపక్షవలయు నని యాదేశించి స్వయాంబుగఁ నానే యతిత్వరితగమనముతో నచ్చటికిం బోయెను. ఇట్లు బలపరివృత్తుండై మహిషవాహనారూఢుండై వచ్చియున్న ప్రేత నాథుని గాంచి సందీర్శరుండు వినాయకునకును, స్కందునకును, భూతహాకిని, దండికిని దదాగమనంబు నెఱింగించెను.

ఆసమయంబున నచ్చట సర్వలోకభయంకరంబగు మహారణాంబు జరిగెను. తార్తికేయుండు తనయూయుధం బగుశక్తిచే యమకింకరుల దేహములను భిన్నభిన్నములుగాఁ జేసి యముసికూడఁ బ్రబలాహతునిం గావించెను. అప్పుడు హత శేఖులగునామి సర్వరంబుగ

నాదిత్యునిచెంతకుం బోయి సర్వవృత్తాంతము . నాతని ఆశింగించిరి, ఆయిక్కుతవ్యాపారము నాలించి యాదిత్యుండు బ్రహ్మ, విష్ణుదేవుడు, ఇంద్రుడు, అగ్ని, వసుడు, చంద్రుడు, ఆదిత్యగణము, మరుద్గణము, లోకపాలగణము మొదలగువారితోఁ గలసి యాస్థానమునకుం బోయి గంగాతీరంబున మృతావస్థయందున్న దక్షిణేశ్వరుం గాంచి యగులవిచారించెను. అప్పుడు సముద్రనదీనదంబులును, నగంబులును, వివిధజీవులును వైవస్వతునిం గాంచుటకై వచ్చియుండిరి. అట్లు హింస బయిందై పడియున్న యమునింగాంచి యెల్లవారును భయప్రకంపితులైపోయిరి.

అప్పుడు దేవత లందఱును మహాదేవు డగుశివునకుఁ బునః పునరభివందనంబులు గావించుచు కరకమలంబులు జోడించుకొని “ఓ యాదికర్తా! నీలకంఠా! భక్తజనానారాగంబును, దుష్టదమనసానుభవంబును నీకు నిత్యంబులు ” అట్టినీకు మానమస్కారము. ఓబ్రహ్మప్రియా! దేవప్రియా! నీకుఁ బ్రణామశతంబులు. ఈశ్వరుండనద్విజండు నీకుఁ బరమభక్తుడు. ఈతని కింక నాయువు లేదు. అయినను నిప్పుడు సమస్తదేవతలును గూడి యీతని గొనిపోజాలకున్నారు. ఓజగన్నాథా! ఇట్టినిభక్తప్రియత్వముం గాంచి మేమందఱమును బరమహర్షంబు నందుచున్నారము. కృపాశుండవగునీశరణంబు గన్నవానిని గృతాతుండైనను దేరిచూడజాలడు. ఇందువలననే శివస్వరూపుండవగునిన్న సకలజీవులు నాశ్రయించుచుండురు. ఓశంకరా! నీవే యీ విశ్వంబున కింతకును బ్రభుండవు. ఈవిశ్వపాలనంబునకు నీకంటెసమర్థుం డగువాఁ డెవ్వఁడున్నాఁడు?” అని యిట్లు సన్నతించుటయు శివుండు ప్రసన్నుండై వారియెట్టయెదుట సాక్షాత్కరించి “మీకేమి కావలయునో కోరుకొనుడు ” అని యనుగ్రహించెను.

అంత దేవతలందఱును సంతুষ్టులై : "మహాదేవా! వైనస్వతుం
డగు యముడు సర్వజీవనియామకుండై యున్నవాడు. ఈతఁడీలోకం
బున ధర్మాధర్మవ్యవస్థాపనంబుకొఱకుఁ బ్రతిష్ఠితుం డయ్యెను. ఈతఁ
డెట్టియపరాధమును గావించినవాడు గాఁడు; ఎట్టిపాపమును శేసి
యెఱుంగఁడు. ఈతఁడు లేకున్నచో జగద్విధాతయుద్దేశ మేదియును
సిద్ధింపఁజాలదు. ఈతఁ డెంతమాత్రమును వధాన్తుండు గాఁడు. కావున
నోదేవా! ఈతనిసపరిచారంబుగఁ బునర్జీవితునిం గావింపుము. మహా
త్ములంగూర్చి కావించినప్రార్థనము సఫలము గావలసినదే కాని యెన్న
టికిని విఫలముగానేరదుగాదా!" అని యనేకవిధంబులఁ బ్రార్థించిరి.

అప్పుడు భగనుం జేగుశివుండు దేవతలందఱును నామాట
కంగీకరించినచో నేసీతని బ్రతికించెద నని చెప్పెను. ఆమాట విని దేవ
తలు దేవరయిష్టానుసారము మేమందఱును బ్రవర్తించెదము. హరి
విరించిప్రభృతులగుసకలదేవతలును సకలజగంబులును నీయధీనములు
గాదా!" అనుటయుభగవానుం డగుశంకరుండు " అట్లయినచో మ
ద్భక్తులగుహా రెన్నటికిని మృత్యుముఖపలితులు గాకుండురుగాక!"
అనియెను. అంతదేవత లందఱును గృతాంజలిపుట్టులై "దేవా! మీ
రిట్లు తలంచుట యుక్తము గాదు. అట్లయినచో నీచరాచరప్రపంచం
బఁతయు నమరత్వముం గాంచఁగలదు. ఓజగన్మయా! ఇఁక మర్త్యులకు
నమర్త్యులకును భేదమేముండును? కావున మీరిట్లాదేశించుట న్యాయ
ముగాదు " అని విన్నవించిరి.

భగవానుండగుశివుండు మరల నిట్లనియెను. ఓదేవతలారా!
మీరు నామాటల నాలకింపుఁడు. నాభక్తులును, విష్ణుభక్తులును, గౌ
తమీసేవానిరతులును గేవలము మాయధీనులే యైయుండురుగాక!
నామొడల నీయమున శిష్టయధికారమును లేకుండుఁగాక! ఆతఁడు

వారిమాటనైన నెత్తకుండవలయును. అధివ్యాధులు వారినెన్నఁడు నేనిధముగను బాధింపకుండవలయును. శివశరణ్యులగువారి కవిలుంబ ముగ ముక్తి లభించుఁగాక! సానుచరుండగుయముండు వారి కెల్లప్పు డును విసత్తుండై యుండవలయును. అని యాదేశించుటయు దేవతలం దలచు మహాదేవునివాక్యములను శరణావహించి.

అప్పుడు భగవానుండు నందికేశ్యునిగాంచి నీవు గౌతమీ జలగబులచే మృతులగుయమానులనభిషేకింపు మనియొజ్ఞాపించెను. అనంతరము నందిచే నట్లభిషేకుటై యనూదులైరిగురు బునస్థిచితులై దక్షిణాభిముఖంబుగఁ బ్రహ్లాదంబు గావించిరి. గౌతమీనది యుత్తరతీరంబున విష్ణుప్రభృతులగుసకలదేవతలును దేవదేవుల డగుతుహేశ్వరునిం బూజించిరి. అచ్చట సప్తాయుతంబులను, జత్తుశేసమానంబులను సగుతీర్థంబులు యత్పన్నంబు లయ్యెను. అట్లే దక్షిణతీరంబునను ముక్కుడియానువేలతీర్థములు పింజలైను. ఇదిశ్వేతితీర్థపుణ్యచరిత్రము. అచ్చట మృత్యుపతకం బగుటచే దీనికి మృత్యుతీర్థంబుననామంబు గూడఁ గలిగెను. ఈతీర్థశ్రవణమాత్రమునఁ బరమాయువును, తీర్థ నానంబున సర్వపాపక్షయంబు సగును. భుక్తిముక్తిదాయకంబగునీ తీర్థచరిత్రశ్రవణంతి సామగ్గును, స్మరణంబురుగూడబాపనాశకంబులు.

— • మృతసంజీవనీతిర్థము —

మానవులకు సర్వస్థిప్రదంబును, సర్వపాపప్రశమనంబును, సర్వవ్యాధినివారణంబు సగు శుక్రతీర్థము లోకవిఖ్యాతిమైనది. అంగిరుండు, భృగుండు ననుపరమధాన్వికులగు నిరువురుఋషులు గలరు. వారికి రూపగుణసంపన్నులును, మహాప్రాణిలు సగుజీవుండు, కవి యును సురువురు పుత్రులు జనించిరి. ఆరుమాసలిరువుఁడును నిరంతర

మును దల్లిదండ్రులకు విధేయులై వర్ధిల్లుచుండిరి. కొంతకాలమునకుఁ దండు) లయ్యునుపురుషుమూర్ఖుల నుపసీతులం గావించి తమలో నొక రాపుత్రీద్వయమును విద్యాస్వయంబు సేయించుటకును దక్కిన వారు నిర్విచారముగ నుండటకును నాలోచించుకొనిరి. అప్పు డొగి రొండు భాగ్యవ్రుచిం గాంచి “నే నీతనయులకిరువురకును విద్యాభ్యాసంబు గావించెదను. నీవు సుఖింబుగ నుండుము” అనియెను. భృగువసుం డాతనినచనంబు లాలించి యదియే యుక్తం బనియంగీకరించి తనతనయుం డగుశుక్రునిశిష్యాభావంతయు నంగిరునిపైఁ బెట్టి తాను వెడలిపోయెను. అంగిరుఁడే యయ్యభయబాలకులకును విద్యాభ్యాసము సేయుచుండెను.

కాని యంగిరునివిద్యాశిక్షణముమాత్రము సమభావముతో నుండక తనపుత్రునియందుఁ బక్షపాతము గలిగి యుండెను. అది యెఱంగి బాలుం డగుశుక్రుం డొకనాఁడు గురునిం గాంచి “గురుదేవా ! నీవు ప్రలిదినంబును విషమభావంబున నన్నుఁ జదివించుచు న్నావు. వాస్తవముగా నీవంటిగురునకుఁ బుత్రుఁడనియును, శిష్యుఁడనియును భేదభావ ముండట యుచితము గాదు. కేవలము మూఱులగు దేశికులుమాత్రమే శిష్యుకోటియందు నైషమ్యమును గలిగి యుండురు. విషమబుద్ధులగుగురులపాపమునకుఁ బరిమితి యనునది లేదు. ఓ మాచార్యవర్యా ! నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు. నేనునీకుఁ బునఃపునరభివాదనంబు లాచరించుచున్నాను. మఱియొకగురునియొద్ద విద్యాభ్యాసంబు గావించుకొనుటకు నన్నుఁ జూపుము. మహాత్మా ! నేనిప్పుడు నాతండ్రిచెంతకుఁ బోయి యాచరించెదను. ఆతండును విషమబుద్ధియే యగునేని మఱియొకచోటి కెక్కడతైనను బోయెదను. స్వామీ ! నీకంఠయుర విన్నవించితిని. ఇంక నాకు సెలవువలయును” అని

ప్రాణించి యాతడు గురునిచే ననుమతుడై యటనుండి వెడలిపోయెను.

అట్లు పోవుచు నాతడు తనలో "నేను సకలవిద్యాపారంగతుడ నైనతరువాతనే జనకునిచెంతకుం జనియెదను. నాకట్టిగురుం డెచ్చట లభించును? ఈవిషయమై నేనెవ్వరి నడుగుమను?" అని భాపించుకొనుచు మహాప్రాణ్ణుండును, వృద్ధుండు నగు గౌతమునిసన్నిధికి బోయి యోమునిశ్రేష్ఠ! నాకెవ్వడు గురుండు కాఁగలుగునో యానతీయవలయును. నీవు నిశ్చేదించిన యోగురునిచెంతకుం బోయి నేనాశ్రయించెద నని ప్రార్థించెను. గౌతముండును బాగుగ నాలోచించి జగద్గురుండును, జగదీశ్వరుండు నగుశంభుండు నీకుఁ దగినగురుండని తెలిపెను. ఆతనినాశ్రయించుటకు నేనెచ్చటికిఁ బోవలయునని శుక్రుండు ప్రశ్నించుటయు నీవు గౌతమీతీరంబునకుం బోయి శుచివై స్తోత్రపాఠంబులచే శంకరునిఁ బరితుష్టుం గావింపుము. అతఁడు ప్రసన్నుడై నీకు విద్యారావంబు గావించు నని గౌతముండు బోధించెను.

ఇట్లు గౌతమునిచేఁ బ్రోబోధితుడై భాగ్యవుండు గోదావరీతటంబునకుం జని యందు స్నానంబు చేసి శుచియై యథావిధిగ మహాదేవునివిధముగా సన్నుతింప నారంభించెను. "ఓబాలచంద్రధరా! ప్రభూ! శంకరా! నేను కేవలమును బాలకుఁడను. నాబుద్ధిగూడ బాలజనోచితమైనదియే. నీస్తోత్రగీతముల నేనేమియు నెఱుంగను. నీకు నానమ స్కారము. నాగురుండు వన్నుఁ బరిత్యజించి యున్నాఁడు. నాకింక సఖు లెవ్వరును లేదు. ఇప్పుడు నాకు నీవే సర్వవిధములను బ్రభుండవు. మహాత్ములకు మహాత్మును, గురులకు గురుండవు నగునీకు వందన సహస్రంబు లాచరించుచున్నాను. నేనల్పబాలకుఁడను. ఓజగన్మయా!

నమస్కారము. ఓనురేశ్వరా! నేను విద్యాధిపతి యున్నాను. నాకు నీతత్వ వింశతికంఠయును దెలియును. నీకృపావలోకముల నాడై బరగింపుము. ఓలోకసాక్షి! నీకు నమస్కారము. ” అని యిట్లు శుక్రుడు స్తోత్రము చేయుటయు మహేశ్వరుండు ప్రసన్నుడై కుమారా! దేవదుర్లభం బగువరం బెద్దియైనను గోరుకొమ్మని యనుగ్రహించెను.

అప్పుడు దూరబుద్ధి యగుశుక్రుండు కృతాంజలియై “ దేవ దేవా! బ్రహ్మాదిదేవతలును, సమస్తముషిగణంబులునుగూడ నెఱుంగ నిమహావిద్యను నాకుఁ బ్రసాదింపఁగోరెదను. నీవే నాకుఁ బరమగు రుండవు ” అని వేడుకొనియెను. అంత శంకరుండు విబుధగణంబుల కపరిజ్ఞాతం బగుమృతసంజీవనీవిద్య నాతని కుపదేశించుటయే కాక సకలతాకికవిద్యలనుగూడ నాతనికిఁ బ్రసాదించెను. శంకరుండు పృథ్వీ న్ముండైనచో నితఁ వరప్రదానమున కభావ మేమున్నది? శుక్రుం డిట్లు మహాదేవునివలన విద్యాలాభంబు నంది తనజనకునిసన్నిధికిం బోయెను. ఆభార్గవుం డావిద్యాప్రభావముచే చైత్యగణంబులకుఁ బూజనీయుండగుగురుండయ్యెను.

ఒకప్పుడు బృహస్పతిపుత్రుం డగుకచుండచువాఁడు కారణాంత రముచే నాతనికిడనుండి యమృతహావిద్యను గ్రహించెను. క్రమముగా నాతనిమూలమున బృహస్పతియును సకలదేవతలునుగూడ నమృతహా విద్యను బడయుఁగలిగిరి. ఆశుక్రుం డేస్తావమునందుండి యామహేశ్వరు నారాధించి మృతసంజీవనీవిద్యను సాధింపఁగలిగెనో యాస్తావము గౌతమీనదియైరలీరము. అదియే శుక్రశీర్షం బను నామంబునఁ బ్రసిద్ధం బయ్యెను. దానికి మృతసంజీవనీశీర్షం బుగూడ నామాంతర ము గలదు. ఈవిద్యశీర్ష మాయురారోగ్యవర్ధక చ్యవీష్ణాన దానాదులు స్వల్పంబుతైనను నక్షయఫలప

— ॥ ఇంద్రతీర్థప్రశంస ॥ —

బ్రహ్మహత్యాపాపవిनाశకంబును జగద్విఖ్యాతంబు నగునంద్ర
 తీర్థమును స్మరించినమాత్రముననే యఖిలపాపక్షేపంబులును విసంప్తంబు
 లగును. పూర్వకాలంబున నిందుగ్గిండు వృత్రసంహారంబు చేసిన వెనుక
 నయ్యిందుగ్గినకు బ్రహ్మహత్య తటస్థించెను. ఎచ్చటికేగిన నచ్చటనే
 ప్రత్యక్షంబగుచున్న యాభయంకరబ్రహ్మహత్య గాంచి యింద్రుండు
 భీతుండై యొకచుక్కసరోవరంబు జేరి యందలిపద్మనాళమధ్యంబున
 మృణాలతంతూరూపంబు దాల్చి దాగియుండెను. కాని బ్రహ్మహత్య
 మాత్ర మాతనికొక కాసరస్త్రీరంబున దివ్యవర్షసహస్రపర్యంతమును
 గాచుకొనియుండెను. ఆసమయంబున దేవత లింద్రవిహీనులై యెల్ల
 యినఁ దమకృభునిఁ దీసికొనిరావలయు ననుచుద్దేశముతో ననేకవిధ
 ముల నాలోచించుచుండిరి. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుండు దేవతల గాంచి
 గౌతమీజలంబులచే నింద్రు నభిషేక్తుం గావించినచో నాతఁడు పవి
 త్రుండుఁ గాఁగలఁడని బోధించెను. దేవతలట్లే నిశ్చయించుకొని సత్య
 రంబుగ గౌతమీతీరంబునకుం బోయి యచ్చట సూరపతిని గోదావరీ
 జలంబులచే నభిషేక్తుం గావించిరి. దేవర్షిగణంబు లిట్లయ్యిందుగ్గి నభి
 షేకించుచుండుట గాంచి గౌతముండు కోపించి “గురుతల్పగుండగు
 నిమ్మపేండుగ్గి నిట్లభిషేకించుట తగదు. ఓదేవతలారా! సత్యరంబుగ
 మీరిటరుండి వెడలిపాండు. పోనిచో మిమ్మండఱ నిట భస్మీభూతులం
 గావించెదను” అని యదలించెను. అమ్మహర్షివచనంబులకు భయ
 పడి దేవతలందఱును దేవేంద్రుని వెంటఁబెట్టుకొని యటనుండి కదలి
 సర్వదానశకిం బోయి దానియంతరతలంబున నిందుగ్గినభిషేకింపనుద్య
 త్తులైరి. అ

గవానుండగుమాండవ్యమునిశేఖరుండు “మీ
 రింద్ర

దినచో మిమ్ము భస్మీభూతులం గావించు నని

వారించెను. ఆమాటవిని యమరు లామునిచంద్రుననేకవిధముల నారాధించి “ మహామునీంద్రా! ఈమహేంద్రుని నెచ్చట నభిషేకింపఁజూచిన నెచ్చటనే విఘ్నము తటస్థించుచున్నది. ఓకల్యాణమూర్తి! వరమండలై నీవు మాకృష్టివిఘ్నములను శాంతింపఁజేయవలయును. ఈశతమఘ్న నిక నెచ్చట నభిషేకింపవలయునో యావత్తిమవలయును. మహేంద్రునిపాపప్రత్యక్షసంబగు స్థానము సర్వసస్యఫలప్రదంబును, బుధ్యామయంబు నగునల్లనుగ్రహింపవలయును. ఆచ్చట ననావృష్టి దుష్ప్రత్యక్షవిధయంబులు లేక యాస్థానము సర్వకామప్రదంబు గావలయును. ” అని దేవతలర్థించుటయుఁ ద్రిలోకపూజ్యం డగుమాండవృండు ప్రసన్నుడయ్యెను. కావున నాస్థలంబున నింద్రాభిషేకంబును బాపమలతలనంబు నయ్యెను. అప్పటినుండి దేవమునిగణాంబు లాస్థలంబును మాళవనామంబునఁ గీర్తించుచుండిరి. సురపతియభిషేకంబువలన నది నిర్మలంబయ్యెను.

అప్పు డచ్చటికి గౌతమిగంగను గొనితెచ్చి మతియును బవిత్రంబు గావించుకొని కయ్యింద్రు నభిషేకించిరి. ఆసమయంబున బ్రహ్మయు సురగణంబులును, ఋషులును, విష్ణుదేవులను, వసిష్ఠియు, గౌతముడు, అగస్త్యుడు, అత్తి, కిశ్యపుడు మతియు నితరదేవగణంబులును, యక్షపన్నగాదులును గలసి యాగౌతమిజలంబులచే నింద్రు నభిషేకించిరి. బ్రహ్మయుఁ దనకమండలుజలంబులచే నింద్రునభిషేకించెను. ఆజలంబువలన నప్పుడు సిద్ధయనుపుణ్యనది ప్రావిర్భవించి గౌతమిసంగతంబయ్యెను. ఆనదీసంగమస్థానము సర్వదా దేవమునిజనసేవితంబై యుప్పటినుండియు పుణ్యసంగమం బునామంబునఁ బ్రఖ్యాతం బయ్యెను. సిద్ధానదీసంగమస్థానమే శివార్చనంబగు నింద్రతీర్థంబయ్యెను. అందు సప్తసహస్రపుణ్యస్థానంబుల ప్రత్యేకతంబు లయ్యె

ను. ఆసకలతీర్థంబులయందును, విశేషించి యాసిక్తాసంగమస్థానంబు నను గావించు నేసత్కర్మంబులైనను నక్షయపుణ్యఫలప్రదంబు లగు ననుట శెట్టిసంశయమును లేదు. ఈపుణ్యచరిత్రమును వినువారును బఠించువారును మనోవాక్కాయకృతంబు లగు సకలపాపంబులనొం డెయు విడివడి ముక్తిలాభంబు నందగలరు.

— పాలస్త్యతీర్థము —

పాలస్త్యతీర్థము మానవగణంబులకు సర్వకామప్రదమైనది. ఆతీర్థసేవనంబుచే భ్రష్టరాజ్యులకు రాజ్యప్రాప్తి యగును. పూర్వకా లంబున నుత్తరదిగ్భిశ్వరుం డగుకు బేరుండు మహాసమృద్ధిశాలియు, సర్వార్థసింధుఁడై నైయుండెను. ఆతఁడు విశ్రవబ్రహ్మకు శ్రేష్ఠపుత్రుఁ డు. మొట్టమొదట నతఁడు లంకారాజ్యమునఁ బ్రతిష్ఠతుం డయ్యెను. ఆతనికి వైమాత్రేయులగు రావణుఁడు, కుంభకర్ణుఁడు, విభీషణుఁడు ననుబలశాలురు మువ్వరు భారత లుండిరి. ధనదుం డాసోదరులతోఁ గూడ బ్రహ్మాదత్తం బగువిమానము నధిరోహించి ప్రతిదినమును భక్తి భావముతో బ్రహ్మదేవునిసందర్శింపఁ జూపుచుండెను. రావణునితల్లి యాకు బేరునిసంపత్తిం గాంచి యసూయాపరవశమై యొకనాఁడు తన పుత్రిలం శేరి “ఓకుమారులారా! నాబ్రదుకువలన నేమిప్రయోజ నము? నేను చచ్చుటయే మంచిది. సవతివిడ్డ లగు దేవదానవులు పరస్పరజయోభిలాషులై యొకరియైశ్వర్యము నొకరు వాంఛించుచు బ్రవర్తించుచుందురు. కాని మీయం దట్టిపురుషత్వము లేదు. జయే చ్చగాని, శక్తిగాని యించుకంతయును లేదు. శత్రువునకు లొంగి యాతని ననుసరించి జీవించువానిబ్రదుకు నిరర్థకముగదా!” అని యుగ్గశించి మిగుల విచారించెను.

అట్లు చెప్పినతల్లిమాటల నాలించి రావణకుంభకర్ణవిభీషణులు వెంటనే వసంబునకుం బోయి మహాలేపంబు గావింప నారంభించిరి. తరువాత వారు బ్రహ్మదేవునిచే వరంబులను బడసి వచ్చి తల్లివచనానుసారముగా మాతులమాతామహులమూలమున లంకారాజ్యమును మాకొసంగవలయు నని కుబేరునకు రాయశార ముంపించిరి. మాతృ దోషముచేతను, రాక్షసభావమువలనను వారికి ధనపతితో గర్భశత్రుత్వము వర్ధిలైనది. అప్పు డయ్యిరులెగలవారికిని దేవాసురులకుం బోలె ఘోరయుద్ధంబు సంపాద్యుండబయ్యెను. ఆరణ్యమున వారు తమయగ్రజం డగుకుబేరుని నిర్జించి యూతనిపుష్పకంబును, లంకారాజ్యమును ధనువశంబుగఁ జేసికొనిరి. అనంతరము రావణుడు “ఈశ్రీలోకమధ్యంబున నాయన్నయగుధనదున కెవ్వరాశ్రయ మిచ్చెదరో వారిని నేను వధింపకవిడువను.” అని యెల్లయెడలఁ జాటించెను. కుబేరుం డీరీతిగా రావణునిచే విదూరితుండై యెందు నాశ్రయవిరహితుం డయ్యెను. అతఁడు తనపితామహుం డగుభులస్త్వనిసన్నిధికిం బోయి యూతనికి సమస్కరించి “మహాత్మా! దురాత్ముం డగురావణునిచే నేనిట్లు వితాడితుండ నైతిని. ఇంక నే నేమిచేయవలయునో నెలవీయ వలయును. ఏదైవము నాశ్రయించి యెచ్చట నిలువవలయునో నాకే మియును దోచుట లేదు.” అని విన్నవించెను.

భులస్త్వండు పౌత్రునివచనంబు లాకర్ణించి “కుమారా! నీ విప్పుడు గౌతమీతీరమునకుంబోయి యచ్చట మహాదేవు నారాధనంబు గావింపుము. ఆనదీజలాభ్యంతరంబునకు రావణాడు తెవ్వరును రాఁజాలరు. నీకచ్చట నిర్విఘ్నముగాఁ గార్యసిద్ధి యగును.” అని బోధించుటయు యజ్ఞేశ్వరుండు మూతాపితరులను, ధర్మపత్నిని, వృద్ధుండగు భులస్త్వనిఁ దనవెంటఁజెట్టకొని గౌతమీతటంబునకుంబోయి

యాపావనసలింబులందు సుస్నాతుండై యతిసియమంబున భుక్తిముక్తిభ్రమం డగుశివునిగూర్చి స్తోత్రము చేయ నారంభించెను. “ఓశంకరా! నీచీచరాచరవిశ్వంబునకుఁ బ్రభుండవు. నీకంటఁ బ్రభానుం డెవ్వండును లేడు. అజ్ఞానవశంబున నీయెడలనపచారంబు గావించువాఁడు శోచనీయావస్థం గాంచును. నీ వప్యమూర్తివై యీవిశ్వంబునంతను వహించి యున్నాడవు. నీయాజ్ఞచే సర్వంబును నిష్పన్నంబగుచున్నది. వేదజ్ఞుం డగువానికిమాత్రమే నీతత్త్వంబు విదితంబగును. కాని యజ్ఞుండగువాఁడు నీమాహాత్మ్యము నెఱుంగఁజాలడు. ఓదేవా! అంబ యగుగౌరీదేవి తనగాత్రీమలంబుచే నెకబాహుం గావించి పరిహాసంబుగా “ఈతఁడు పుత్రుఁడు” అని చెప్పినంతమాత్రముననే నీ కృపాదృష్టిచే నాప్రతిమ బలపరాక్రమశాలి యగువిఘ్నేశ్వరుం డై విరాజిల్లెను. ఆహా! నీకటాక్షమహిమ యనిర్వాచ్యము గదా! దేవి యగు గిరిజ పూర్వము కామదేవుండు నిహతుండగుటచే దాంపత్యధర్మం బభావం బగుటం గాంచి యశుస్థితితనయనంబులతో నీవిషయంబునుగూర్చి నివేదించుటయు సోమమూర్తి వగునీదేహమునుండి మరల మనోభవుండును, రతియును, మదకారియగువసంతుంచును జనియించిరి. దేవా! నీప్రభావ మెవ్వరు వర్ణింపఁగలరు?” అని ఋషియక్షనాయకుండు స్తవంబు చేయుటయుఁ ద్రిలోచనం జాతనియెదుట సాక్షాత్కరించి వరప్రార్థనంబు గావింపుమని యాతని హేచ్చరించెను. కాని పరమానందముచే గుభేరుం డేమియును మాటాడఁజాలకపోయెను. అతం డిట్లు మానమువహించి యుండుటయు శివుండు మరల మరల వరంబుగోరుకొనుమని హేచ్చరించుచుండెను.

అప్పు డాకాశవాణి పులస్త్యునియొక్కయు, విశ్రవునియొక్కయు, ధరమనియొక్కయు నభిప్రాయమును గ్రహించి “ఓమహాదేవా!

ఈకు బేరునకు ధనపాలకత్వము లభించుఁగాక! మఱియు నీతనికి భవిత
వ్యము భూతంబుగను, దాతవ్యము దత్తముగను, ప్రాప్తవ్యము ప్రా
ప్తంబుగను నగుఁగాక!" అనియెను. ఆవాక్యము లాక్షణంబుననే కా
ర్యహూపంబునఁ జరిణతంబులయ్యెను. అప్పుడు కుబేరుండు సోమేశ్వర
లింగార్చనంబు గావించి దిక్పాలకత్వమును, ధనాధిపత్యమును దాన
శీలత్వమును బడయఁగలిగెను. ధనదుం డాకాశవాణివచనంబు లా
లించి శూలపాణిచుద్దేశించి "మహాదేవా! ఈదైవవాక్యము సఫలం
బగుఁగాక! ఇదియే నామనోరథము" అనియెను. దేవదేవుండును
"తథాస్తు" అని యంగీకరించెను. ఇట్లు ధనదుండు పుణ్యవరప్రాప్తు
డగుటయు పులస్త్యుండును, విశ్రాంతిండును నాతని నభినందించుచు స్వ
స్థానంబునకుఁ బ్రసాదంబు గావించిరి. అప్పటినుండియు నీతీర్థంబునకుఁ
జాలస్త్రియం బనియు, వైశ్రావణసంబనియు, ధనదతీర్థంబనియు నామాబులు
గలిగెను. ఈతీర్థము సర్వకామప్రదంబును, బవిత్రంబును, శుభావహం
బు నైనది. ఇందు స్నానచానాదులు బహుపుణ్యజనకంబు లగును.

—• అగ్నితీర్థము •—

సర్వకర్మఫలప్రదం బగు సగ్నితీర్థము సర్వేశ్వరునివాశకమై
నది. పూర్వము జాతవేదుం డనునామంబున సగ్నిదేవునకు భార్యయు
కడకు విఖ్యాతుడై యుండెను. ఆతఁడు దేవతలకు హవ్యమును మో
చికొనిపోవుచుండెను. ఒకప్పుడు గౌతమీతీరంబున ఋషులయజ్ఞశాల
నుండి జాతవేదుండు హవ్యమును గైకొనిపోవుచుండఁగా బలవంతుం
డగుమధుదైత్యుండు దేవర్షిసమక్షంబున నయ్యగ్నిహోదరుని వధించివై
చెను. ఆతఁడు మరణించుటచే దేవతలకు హవ్యప్రాప్తి లేకుండెను.
తనప్రియసోదరుని మరణవార్త విని పీడితఁడై యుండు క్రోధావేశమున

శుండై గంగాజలంబులఁ బ్రవేశించెను. అనలుం డిట్లు జలనిమగ్నుం
డగుటవలన నగ్నిజీవు లగుదేవతలును, మానవులును బ్రాణపరిత్యా
గంబు గావించుకొనుచుండిరి. అగ్నిదేవుండు జలప్రవిష్ఠుండై యున్న
చోటికి సమస్తదేవతలును, చిత్తదేవతలును, మహర్షులును విచ్చేసి
యయ్యనలుంగూర్చి యందఱు నేకవాక్యంబుగా మహాత్మా! నీవు లేక
మేము జీవింపఁజాలము. ఓయగ్నిదేవా! నీవు హవ్యకవ్యంబులచే దేవ
పితృగణంబులను, అన్నపాకంబుచే మనుష్యాదులను, క్లేదనంబుచే బీజా
దులను సంజీవింపఁజేయుదువు. నీవు మ మ్ముద్ధరింపవలయు. ” అని
సన్నుతించుటయు నగ్నిదేవుండు “ ఓదేవతలారా! మీరు చెప్పినయి
తాకార్యంబులన్నియును గావించుటకు మరణించిన నాభ్రాతయొక్కఁడే
సమర్థుఁడు. మీకార్యసాధనవిషయంబున నిత్యప్రయత్నుం డగు జాత
వేదున శ్రేష్ఠిగతి కలిగినదో నాకును శబ్దగతియే కలుగఁగలదు. కావున
మీకార్యంబుల నిర్వర్తించుటకు నా కుత్సాహంబు లేదు. సర్వసమ
ర్థుం డగుజాతవేదునికే యిట్టియవస్థ వచ్చినప్పుడు నే నెంతవాఁడను!
ఇహికాముష్మికకర్మసాధనంబునకు నా శ్రేష్ఠశక్తియును లేదు. ఉన్నను
నాకునట్టియవస్థ తటస్థించునేమో యని మానుకొనియున్నాను. ” అని
చెప్పటయు దేవతలు “ ఓ హవ్యవాహనా! నీకుఁ బరమాయువును,
గత్తప్రీతియును, సర్వాధికారశక్తియును బ్రసాదించుచున్నాము. మఱి
యుఁ బ్రయాజులను, అమయాజులను సమర్పించెదము. నీవు దేవత
లకు ముఖస్వరూపుఁడవు. ప్రధిమాపాతి నీకే నివేదించఁబడుచున్నది.
నీచే నెసంగఁబడిననామగ్రయే మాకు భోజనము ” అని యనేకవిధం
బుల దేవతలందఱును బ్రార్థించుటయు నగ్నిదేవుండు పరితృష్ఠుండై
ఘోరియాజులను మన్నించి యైహికంబులును పారలౌకికంబులు నగు
సర్వకర్మంబులను గావించుట శక్తియెడల నిర్భయుఁడను సమర్థుం

జను నయ్యెను. ఆతఁడు జాతవేదుఁడు, బృహద్భానుఁడు, సప్తార్షి, నీలలోహితుఁడు, జలగర్భుఁడు, శతౌగర్భుఁడు, యష్టగర్భుఁడు మొదలుగాఁగలనామంబులచే నభిహితుం డయ్యెను. అప్పుడు దేవత లాతని జలంబులనుండి వెడలించి యభిషేచనంబు గావించిరి. ఉభయపదవా సవశంబున నాతఁడు సర్వగుం డయ్యెను. అగ్నిదేవుండు జలంబుల నుండి మొట్టమొదట యావిర్భవించిశ్శాస మగ్నితీర్థనామంబున విఖ్యాతం బయ్యెను. దేవతలందఱు నాతీర్థంబునకు విచ్చేసియుం డిరి. అచ్చట నింకను బహుగుణాయుతంబు లగుసప్తశతతీర్థంబులు గలవు. నియమవ్రతులై యాతీర్థంబులయందు స్నానచానామలం గావించు వారు చాయమేధఫలలాభంబు నందఁగలరు. అందు దేవతీర్థం బనుమ టియొకతీర్థంబు గలదు. ఆతీర్థంబున కాగ్నేయంబున జాతవేదసనామ కంబును, అగ్నిప్రతిష్ఠితంబును, బహువర్ణవిశిష్టంబును నగునొకలింగం బు గలదు. తద్దర్శనమాత్రంబుననే సకలయజ్ఞఫలలాభం బగును.

—) ఋణమోచనతీర్థము. (—

పూర్వకాలంబునఁ గాక్షీవానునకుఁ బృథుశ్రవుం డనునొకపు త్రుండు జనించెను. ఆతఁడు వైరాగ్యవశంబున దారపరిగ్రహంబు సేయక యగ్నిదేవు నుపాసింపకయుండెను. ఆతనితమ్ముఁడు సమర్థుం డయ్యెను బరివ్రాజి నగుదునన్నభయంబునఁ బెండ్లియాడకయుండెను. అప్పుడు వారిపితృదేవత లాయన్నరమ్ముల నిరువురను శేరి కుమారు లారా ! మీరు ఋణత్రయవిమోచనంబుకొరకు దారపరిగ్రహంబు చేయవలయునని యర్థించుటయు జ్యేష్ఠం డగుపృథుశ్రవుండు నేను పెండ్లియాడను. ఋణ మన నేమి? విమోచన మన నేమి?" యని యెరు. అప్పుడు కనిష్ఠుఁడు పితృగణంబులను గాంచి "అన్న యుండఁ

గాఁ దమ్ముడ నగునేను బరిణయమాడుట యుక్తము గాదుగదా!” యనియెను. ఆసహోదరులవచనంబు లాలించి పితృదేవతలు “కుమారులారా! మీరు పుణ్యవాయినియు, లోకపావనియు నగుగౌతమిచేతకుం బోయి యందు శ్రద్ధాభక్తులతో స్నానతర్పణాదులం గావింపుడు. అందువలన మీసకలాభీష్టంబులును సిద్ధింపగలవు. గౌతమీనదికి వినతి గావించుటయును, దానినిదీర్చించుటయును, ధ్యానించుటయును సర్వకామఫలసిద్ధికి గారణంబు లగును. గౌతమీస్నానంబునకు జాత్యాదివిచారంబును, కేశకాలంబులును లేవు. అందువలన జ్యేష్ఠుడు ఋణవిముక్తుడు గాఁగలడు. కనిష్ఠుండును బివిత్తిదోషంబు పోయి యుండు.” అనిబోధించిరి. అనంతరము పృథుశ్రవుండు గౌతమీనదికిం బోయి స్నానతర్పణాదులనిర్వర్తించి త్రైలోక్యంబునందును ఋణవిముక్తుం డయ్యెను. అది మొదలుగా నాతీర్థము ఋణమోచననామంబునఁ బ్రసిద్ధంబయ్యెను. ఋణయగువాఁడు గౌతమీసలిలంబుల స్నానదానంబులఁ గావించి శ్రౌతస్మార్త ఋణంబులనుండి విముక్తుడై సుఖలాభంబు నందగలడు.

—♦ కద్రూసుపన్దాసంగమతీర్థము. ♦—

సుపన్దాసంగమంబును, కాద్రవాసంగమంబునునను రెండుతీర్థములు గలవు. ఆతీర్థపులినంబులయందు మహాదేవుం డగుమహేశ్వరుండు నిత్యాశ్రయుండై విరాజిల్లుచుండును. అచ్చట నగ్నికుండము, కాద్రము, వైష్ణవము, సౌరము, సౌమ్యము, బ్రాహ్మము, కౌమారము, వారుణము ననునామములచే నొకను ననేకతీర్థంబులు గలవు. అష్టానంబున నప్పరానది గౌతమీగంగతో సంగమించియుండును. ఈసకల తీర్థస్మరణమార్గంబున నరుండు కృతకృత్యుం డగును. పూర్వకాలం

ఋషి వాలఖిల్యమహర్షి గణంబులు మహేంద్రుని చే హింసితులై పోయి
తమతపంబునం దర్థభాగంబు సమర్పించి మహామనియగుకశ్యపుం
గాంచి యిట్లనిరి. “ఓమహాభాగా! యింద్రదర్శులును భంజికగల
యొకకుమారుని మాకు దయసేయుము. మేము మితపంబులయొడ
ఘాంశంబును నీకు సమర్పించుచున్నాము.” అని ప్రార్థించుటయుఁ గశ్య
పుండు తథాస్తు అని యంగీకరించి యాతఁడు సుపర్ణకును సర్పమాత
యగుకిక్రుపునకును గర్భాభానంబు గావించి పోవుచు గర్భిణులగు
నయ్యవతులం గాంచి “యోరమణీమణులారా! మీ రెన్నఁడు నెట్టి
యపచారంబు గావింపవలదు. మఱియు సంతతి లభించువఱకు నెచ్చ
టికిని బోవలదు. పోయినచో మిమ్ము శపించెదను.” అని బోధించి
వెడలిపోయెను. అనంతర మాతాంతలిరువురును స్వాభావికం బగు
వయోధర్మముచే గర్వితులై గంగాతీరంబున సప్తర్షిగణంబులును గామి
చుచున్న బ్రహ్మబృందసమాక్షీకంబగు మహాసత్రంబును గాంచఁబో
యిరి. తత్త్వదర్శు లగుమునివరు లెన్నియోపగ్రామములు నివా
రించినను వినక వా రాయశ్శాలయందే యుండి మునివరులసామరా
నంబులను హవ్యైశానంబులను నపహసించుచుండిరి. స్త్రీజనంబులకుర్చి
నయంబు నెవ్వరి సహింపఁగలరు? గ్రాహ్యులు వారివికృతవర్తన
ములం గాంచి కోపించి “మీరిరువురును రెండునడు లైపోవుదురు
గాక!” యని శపించిరి. తొడనే యయ్యురువురును సుపర్ణాకరూపా
మకంబు లగునడు లైపోయిరి. అనంతర మొకప్పుడు కశ్యపప్రజాపతి
యింటికి వచ్చి తనయురువురుధార్యలవృత్తాంతమును ఋషులవలన నవి
స్తరముగ నెఱింగి విస్మయాక్రాంతుండై యిప్పుడు నే నమిచేయవల
యునని మిగుల విచారించెను. తుద కాయఁడు వాలఖిల్యమునిగణం
బుల కీవృత్తాంత మంతయును దెలిపుట కు వాడును విష్ణులై “యో

మహాత్మా! నీవు గాతమీలీరంబునకుం బోయి యచ్చట మహేశ్వ
రని ప్రోత్రంబు చేయుము. అందువలన మీకు మఱల భార్యాద్వ
యంబు లభింపఁగలదు. మహాదేవుం డగుమహేశ్వరుండు బ్రహ్మహ
త్యాభయంబున భీతుండై గాతమీజలమధ్యంబున మధ్యమేశ్వరనా
మంబున విఖ్యాతుండై నిత్యవాసంబుచేయుచున్నాఁడు. " అని చెప్పు
టయు జితవ్రతుం డగుకశ్యపుఁడు గోదావరికిం బోయి యందు సున్నా
తుండై పవిత్రంబులును, మనోహరంబులు నగు వాక్యంబులతో దేవ
దేవుండగుమహేశ్వరు నిట్లు వినుతింపందొడంగెను. " లోకత్రయంబున
కథీశ్వరుండును నెందునేవస్తువునందు నెట్టియభిమానలేశంబు లేనివా
డును అగు నిఖలవిశ్వవిధాత శివుఁడు సిద్ధినాథుండు నాకుఁ బ్రస
న్నుం డగుఁగాక! మహాదేవా! చరాచరప్రపంచమంతయును దాప
త్రయరూపం బగు దివాకరతాపముచే దహించి తల్లిడ్కిల్లుచుండును.
ప్రాణిదుఃఖనివారణంబునకు నీహొక్కడవే సమర్థుండవు. సీగుణత్రయసం
యోగవిశేషంబును గూర్చి దేవతలుగూడ గ్రహింపఁజాలరు. అట్టి
విచిత్రమూర్తివగు నిన్నుఁ జింతించుచుండువారు సర్వదా సుఖులును,
దానశీలురును, వశ్యులును గాఁగలరు. "

అని యిట్లు కశ్యపుఁడు ప్రార్థించుటయు శంకరుండు ప్రసన్నుం
డై " ఓమునీంద్రా! నీయిరువురు భార్యలును మరలఁ బ్రాదుర్భూత
లగుదురుగాక! నదీరూపములం దాల్చియున్నవారు సరిద్వరయగు
గంగతోఁ గలిసికొన్నంతనే స్వస్వరూపములం దాల్చి గంగాప్రసాద
ముచే నెప్పటివలె గర్భిణులయ్యెదరు " అని యచగ్రహించెను. మహా
మునీంద్రుండగు కశ్యపుండును బ్రీతుండై శివానుగ్రహంబున భార్యా
ద్వయముం బడసి యాగాతమీలీరమునందు బ్రాహ్మణుల నాహ్వా
నించి యక్కారలకు విధివిధానంబున సీమంతోన్నయనంబు నిర్వ

త్రించి బ్రాహ్మణగణములకన్ని వివిధసత్కారములం గావించెను. ఆ కశ్యపునియందు బ్రాహ్మణులు భోజనము చేయుచుండగా భర్తృపా ర్శ్వవర్తిని మ్రొయున్న కమ్రాకాంత యావిప్రులవంక వక్రదృష్టిం బర గించి పరిహసించెను. అది చూచి బ్రాహ్మణులు సంక్షుభితులై “ఓ పాపాత్ముడాలా ! నీవేకన్తులతో మమ్ముపహసించితివో యాకన్తులు భగ్నంబులగుంగాక ” యని శపించిరి. తోడనే యాసర్వమూల గుర్జిడి మ్రొబోయెను. అప్పుడు కశ్యపు డమృతహస్తల నందఱు బలువిధముల వేడుకొనుటయు వారనుగ్రహించి “ సరిల్లిలామంబగు శాతమిని సేవించినచో సహస్రకోటిపాపంబులైనను సంక్షయంబులు గాంగలవు ” అని సూచించిరి. అనంతరము కశ్యపమునీండుండు భార్యాసహితుండై శాతమీతీరంబునకుం బోయి సేవించి కృతకృత్యుండయ్యెను. అప్పటి నుండియు నాతీర్థము సాగమతీర్థం బగు నామంబున విభాతం బయ్యె ను. ఆతీర్థము సర్వపాపవినాశకంబును సర్వయజ్ఞఫలప్రదంబునై విరా జొచ్చుచున్నది.

—• సరస్వతీసంగమతీర్థము •—

సువిభ్యారం బగుపురూరవతీర్థము వేదవిదులచే నిర్దిష్టంబైనది. ఆతీర్థస్థరణంబునఁ బాపక్షయం బగును. తద్దర్శనంబువలనం గలుగు ఫలం బితయని వచింపఁజాలము. ఒకప్పుడు పురూరపుండు బ్రహ్మ సభకుం బోయి యచ్చట విరించిసమీపంబున సవిలాసంబుగ హాసిత ముచున్న సరస్వతీనదిం గాంచి విస్మితుండై యాపవతియగు నూర్వశిని ద్వేశించి “ యో రమణీమణి ! ఎలాసవతియు, సాధ్వయు నగు నీసుందరి యెవ్వరు ? ఈమె సరసిజాసనుచెల్లె నుండి సభనంతను బ్రకాశింపఁ జేయుచున్నది. ఈయవతి రమణీసంఘంబునకు శిరోమణి యని తోలె

చుచున్నది. " అని ప్రశ్నించుటయు సూర్యశి రాశేంద్రా ! ఇక్ష్వాన్య కమలగర్భుని తనయ. పుణ్యనిలయ యగు దేవనది సరస్వతి. ఈమె తినదినము నిచ్చటికి వచ్చుచుఁ బోవుచుండును. " అని చెప్పెను. ఆ మాట విని పుహరపుం డాశ్చర్యంబు నంది యాసరస్వతి నెటులైన నాతెంతకుఁ గొనిరావలయు నని యూర్వశి నర్థించెను. ఊర్వశియు నట్లే యని పోయి సరస్వతికి రాజాభిప్రాయము నెఱింగించెను. సరస్వతియు నట్లే యని యుగీకరించి పుహరపుని సన్నిధికిం బోయెను. పుహరపుండును సరస్వతీతీర్థంబున బహువర్షంబులవఱకును విలాసవిహారంబు గావించుచుండెను. కొంతకాలంబున కాలనివలన నామె గర్భంబున సరస్వంతుం డను కుమారునిం గాంచెను. ఆసరస్వంతునకు బృహద్రీఘండు జనించెను.

సరస్వతి యిట్లు ప్రితిదినంబును పుహరపునిచెంతకుం బోవుచుండుట తనయనుచుకలవలస వినియు, నామెకు సరస్వంతుండను తన యుండు గిలిగెనను తెలిసికొనియు బ్రహ్మదేవుండు మిగులఁ గోపించి యా సరస్వతిని మహానదీయై నీ ప్రస్థానమునకుఁ జేరించెను. ఆసరస్వతియు బ్రహ్మశాపంబునకు భీతయై గౌతమిచెంతకుం బోయి బ్రహ్మకమండలు సంచితయు, నిఖిలజగత్స్వామియు, బోకమాతృస్వరూపిణియు, ఐహికాముష్మికశుభఫలప్రదాయనియు, తాపత్రయ వినాశినియు, బుణ్యసలిలయు నగునానదీమతల్లిని గాంచి తనశాపవృత్తాంతమంతయు నామె కామూలాగ్రముగా నివేదించెను. అప్పుడు గౌతమి హిరణ్యగర్భు నుద్దేశించి " యోదేవా ! నీవు కృపాశుండ్రివై యీసరస్వతికి శాపముక్తిం గావింపుము. ఈదేవిని శపించుట నీ కుచితముగాదు. స్త్రీజనము పురుషులఁ గామించుటయే సహజస్వభావము గలదిగా ! దేవా ! సకలకాంతలును స్వభావదుఃఖలే యైయుండును. సకలజగంబును సృజించిననీకు స్త్రీ

స్వభావ మేల తెలియలేదు ? ఓయంబుజాసనా ! ఈజగంబునఁ గామ వశీకృతులు గానివా రెవ్వరున్నారు ! ” అని విన్నవించుటయు బ్రహ్మ దేవుండు సరస్వతికి శాపమోక్షణంబు గావించి యింక సరస్వతి యెల్ల రకుసు దృశ్యయగుఁగాక యనియెను. బ్రహ్మశాపవశంబున నప్పటి నుండియు సరస్వతి భూముడలంబున దృశ్యాదృశ్యరూపంబున విరాజిల్లుచుండెను. సరస్వతి శాపాకులమై గంగానదితో సంగమించిన స్థానమునకు ధార్మికుం డగుపురూరవుండు పోయి యచ్చట మహాశలంబు గావించి సిద్ధేశ్వరుండగు మహాదేవు ననుగ్రహంబునను, గంగాప్రసాదంబునను సర్వకామఫలసిద్ధుం డయ్యెను. అప్పటినుండియు నాతీర్థము పురూరవతీర్థం బని ప్రసిద్ధం బయ్యెను. ఆసరస్వతీసంగమతీర్థము బ్రహ్మ తీర్థనామంబునఁ గీర్తితంబయ్యెను. ఆస్థాన-బున సిద్ధేశ్వరుండు విరాజిల్లుచుండెను. ఆతీర్థము సర్వాభీష్టదాయకమైనది.

—♦ పంచతీర్థవర్ణనము. ♦—

సావిత్రి, గాయత్రి, శ్రీధ, మేధ, సరస్వతి యనుతీర్థంబు లతి పవిత్రంబులని మునులు చెప్పుదురు. ఆతీర్థజలస్నానపానంబులవలన సకలపాపంబులను నశించి ముక్తి లభించును. సావిత్రియు, గాయత్రియు, శ్రీధయు, మేధయు, సరస్వతియును గూడ బ్రహ్మతనూజులు. వారు ధర్మసూక్ష్మాపనంబునకు హేతువులు. వారిలో శ్రేష్ఠురాలగు సావిత్రిని జలజాసనుండు సర్వలోకసుందరిగను, సర్వశ్రేష్ఠగను నెఱ్ఱించెను. ఆసుందరిం గాంచినంతనే పద్మగర్భనిహృదయము చలించుటయు నాతఁ డామెను గ్రహింపఁ బ్రయత్నించెను. కాని యాబాలిక యాతనియుద్దేశమును గ్రహించి భయపడి మృగరూపముం దాల్చి పలాయిత యయ్యెను. విరించియు మృగరూపధరుండై యామెను

వెన్నంటి బయటజేతెరు. ఆసమయమున ధర్మరక్షణంబుకొఱకు శంక
యందు మృగచ్ఛాసహపముం గాల్చి మృగరూపియగు బ్రహ్మయొద్ద
కుం బోయి నిన్ను నేను వధించెద నని శరాసనంబున బాణంబును
సంధించెను. అప్పుడు విధాత మిగులభయపడి యాచక్షుర్మమునుండి
నివృత్తుండయ్యెను. అనంతరమాకన్యలైదగురువు నద్వైతపోషిరి.
అయినను బ్రహ్మసన్నిధికి యథాహపములతో వచ్చుచు బోవుచుం
డిరి. ఆయెదుగురువు నద్వైత సంగమించినస్థానము పంచతీర్థం బనపే
రందెరు. ఆపుణ్యసంగమస్థానమున గావించిన స్నానదానాడికంబులు
స్వల్పంబులైనను నధికఫలప్రదంబు లగురు. శంకరుడు మృగచ్ఛా
ధుడై ధర్మరక్షణంబు చేసినచోటు సర్వకామక్షదం బగుపుణ్యతీర్థం
బయ్యెను. అచ్చటి బ్రహ్మతీర్థము స్వర్గమోక్షప్రద మైనది.

—♦ శమ్యాదితీర్థవర్ణనము. ♦—

సర్వకామక్షయనం బగుశమ్యాతీర్థము సుప్రసిద్ధమైనది. విజ
యందును, క్షత్రకులాభరణంబు నగుప్రీత్యవతుండను నొకరాజు
గలడు. ఆతడు గౌతమీదక్షిణతీరంబున నశ్వమేధదీక్షితుం డయ్యె
ను. ఆతనికి వసిష్ఠుండు పురోహితుండై యుండెను. ఇట్లు ఋత్విక్కు
లు, పురోహితులు, మహర్షులును బరివేష్టించి యుండ నారాజు యజ్ఞ
రంభంబు గావించెను. అప్పుడు హిరణ్యకుండను నొకదానవుండు
యజ్ఞక్షేత్రంబున కేతెంచుటయు నాతనిం గాంచి యంద్రాదిదేవతలు
చాలమంది స్వర్గమునకుం బలాయితై పోయిరి. అగ్నిశమీవృక్షం
బునందును, విష్ణుదేవు డశ్వర్థవృక్షంబునందును, భానుం డర్కవృక్షం
బునందును, శివుడు వటవృక్షంబునందును చాగి యుండిరి. హవ్యవా
హనుండు గంగాజలమశ్యంబున బ్రవేశించెను. అశ్వినీకురువులు

యజ్ఞశ్వంబున విలీనులైరి. యముండు వాయుసాక్షులిం దాల్పెను. ఆసమయంబున భగవానుం డగువసిష్ఠుండుమాత్ర మించుకంతయును జలింపక తనబ్రహ్మదండముచే నాదైత్యుని ససైన్యముగ విలాడితుసం గావించి యాతఁడు పలాయితుం డైనంతనే మరల యజ్ఞారంభంబు. సేయించి నిర్విఘ్నంబుగ సంపన్నంబు గావించెను. కావున నచ్చటి పూర్వోక్తతీర్థంబు లన్నియును దిశాశ్వమేధఫలజనకంబులై విరాజిల్లెను. అందు మొదటిది శమీతీర్థము, రెండవది వైష్ణవతీర్థము, మూడవది అర్కతీర్థము, నాల్గవది సామ్యతీర్థము, అయిదవది వసిష్ఠతీర్థము. ఈ సకలతీర్థంబులును సర్వకామప్రదంబులు. ఆయజ్ఞంబు సంపూర్ణం బైనంతనే సకలదేవతలును, ఋషులును సంతృప్తులై పురోహితుం డగు వసిష్ఠునకును, యజమానుం డగుప్రియవ్రతునకును ఆతీర్థమాహాత్మ్య మును, ఆవృత్తమాహాత్మ్యమును సవిసృతంబుగ వినిపించి పరమానంద ముతో స్వస్థానంబులకుం బోయిరి. ఆతీర్థంబులన్నియు నశ్వమేధఫల ప్రదంబు లని దేవతలు చెప్పియుండిరి. అందు స్నానదానంబులం గావించు నీరులు పవిత్రులగుదురు. మఱియు నశ్వమేధయజ్ఞఫలంబును గాంతు రనుటకు సంశయము లేదు.

—॥ సహస్రతీర్థవర్ణనము. —

ఇత్యౌకువంశంబున సుప్రసిద్ధం డగుహరిశ్చంద్రుం డనునొక మహారాజు గలఁడు. ఒకనాఁ డాతనిమందిరంబునకుఁ బర్వతనారదులు విచ్చేయుటయు నమ్మహిపాలుండు వారికి విధివిధానంబున నతిథిసత్కారంబు లాచరించి “మునివరులారా! లోకమునందు సకలమానవులును బుత్రాధిక్యమై యెట్టికష్టములైన ననుభవించుచుండుదు. పుత్రునివలన నేమిప్రయోజన మున్నది? ప్థానులును, అజ్ఞానులును, ఉత్తములును,

మధ్యమునుగూడ నిట్లే పుత్రాదులై శ్రీమహాదేవుడును. ఈవిషయమే నాకు సంతోషముగానున్నది. మహాత్ములగుమీరు నాకు బోధింపవలయును.” అని ప్రార్థించుటయు నద్దేవమునులు “మహారాజా! ఈ పశ్చిమసముద్రమును, మాతమును, వేలును సదృశ్యరంబులు గలవు. ఏమైనను—వానిలోఁ బ్రధానం బగునొక్కయుత్తరమునుజెప్పెదను వినుము. అపుత్రకుండగువానికిఁ బరలోకగతి లేదు. పుత్రముఖదత్తసంబు గావించి సున్నాతుం డగుపురుషుఁడు దశాశ్వమేధంబులు నిర్వర్తించి యవబృథన్నాసంబు లాచరించినఫలంబు నందఁగలుగును. పుత్రునివలననే యాత్మప్రతిష్ఠయు, నమరత్వంబును సిద్ధించుచున్నది. దేవత లమృతమువలనను, బ్రాహ్మణాదివర్ణంబులవారు పుత్రులవలనను నమరత్వంబు గాంతురు. పుత్రుండు పితృపితామహాదులను ఋణాత్రియవిముక్తులంగావించును. పుత్రవ్యతీతంబు లగు మూలజలంశసంబులును, సన్యాసాదులును, తపంబులును గూడ నెట్టిఫలంబును జేకూర్పఁజాలవు. పుత్రునివలననే స్వర్గమును మోక్షమును లభించును. పుత్రుఁడే మానవులకుఁ బరమాధిపతి. మతీయుఁ బుత్రుఁడే ధర్మమును, గాత్రమును, అర్థము నగుచున్నాఁడు. పుత్రుఁడే మోక్షము. ఆతఁడే పరమశ్రీతి. సర్వజీవులకు దరింపఁజేయుట కారతఁడే కర్త. ధర్మకామార్థసిద్ధికిఁ బుత్రుఁడొక్కఁడే పరమసాధనమగుచున్నాఁడు. అపుత్రకుండగువాడు చేయరానంబులును, వ్రతహోమాదికంబులును నిరర్థకంబు లగును. కావునఁ ద్రిజగంబులయందును బుత్రతుల్యంబగు వస్తు వేదియును లేదు” అని చెప్పిరి.

ఆమాటలు విని హరిశ్చంద్రుండు విస్మయాకాంతుండై “మహాత్ములారా! ఎచ్చటికిఁ బోయి యేమి గావించిన నాకుఁ బుత్రులారంబు గలుగును? ఏపురుషకారమువలన, నేయుపాయమువలన,

బ్రహ్మపురాణము

నేమంత్రీజపంబువలన, నేయజ్ఞారంభంబువలనఁ బుత్రోత్పాదనంబగు నో యానతియవలయును.” అని ప్రార్థించుటయుఁ బర్వతనారదు లించుకనేపు ధ్యానంబు గావించి పుత్రార్థి యగుహరిశ్చంద్రుని గాంచి “ఓసార్వభౌమా! నీవు గౌతమీనదికిం బొమ్ము. అచ్చట జలపతి యగువరుణుండు నీమనోభీష్టముం దీర్పఁగలఁడు. ఆజలపతి సర్వకామ ప్రదుం డని మునులు వచింతురు. కావున నాతండు పీఠంజైనచో యథాసమయంబున నీకుఁ బుత్రలాభంబు సమకూర్పఁగలఁడు.” అని బోధించుటయు నృపవచనం డగుహరిశ్చంద్రుండు సంతృప్తుడై గౌత మీతీరంబునకుం బోయి వరుణారాధనంబు గావించెను. అంత వరు ణుం డాతనికి సాక్షాత్కరించి “ఓరాజా! త్రిలోకాలంకారమూర్తియ గునొకపుత్రుని నీకుఁ బ్రసాదించెదను. ఆపుత్రమూలంబున నీవొకయ జ్ఞంబు గావించినచో మరల నీకొకపుత్రుండు లభింపఁగలఁడు” అని యనుగ్రహించెను.

హరిశ్చంద్రుని డడ్లె యని యంగీకరించి వారుణచదునిర్మాణం బు గావించి దానిని భార్యకొసంగెను. ఆమె దానిం గైకొని సేవించు టయు యథాకాలంబున నామెకొకసుపుత్రుం డుడయించెను. తరు వాత వాగ్మీయగుజలపతి హరిశ్చంద్రునికడకుం బోయి “రాజా! ఈ తనయునిమూలమున యజ్ఞాచరణంబు గావించవలయు ననువిషయము నీకు జ్ఞప్తియందున్నదా?” అని ప్రశ్నించుటయు హరిశ్చంద్రుండు మహాత్మా! దశదిశంబులతీక్రమించువఱకు నితఁడు పవిత్రుండు గానే రఁడు. యజ్ఞపశువుగా నెల్లుపయోగించును? ఈదశాహంసంతరంబున యజ్ఞంబు గావించెద” నని చెప్పెను. ఆమాటకు వరుణుం డంగీకరించి స్వస్థానంబునకుం బోయి దశదిశంబులు గడచినంతనే మరల వచ్చి యజ్ఞంబు గావింపుమని కోరెను. అప్పుడు హరిశ్చంద్రుండు పుత్రప్రే

మచే “దేవా! యీవిష్ట కింకను బండ్లు రాలేదు. యజ్ఞశుశ్రూ
 నుపయోగించు బుట్టి? పండ్లు వచ్చినవెనుక యజ్ఞము చేయుదును.”
 అనిచెప్పటయు వరుణుడు వెడలిపోయి రాజపుత్రునకు దండోల్లసుం
 బై సప్తవర్ణంబులయ్యాడు వచ్చినప్పుడు మరల వచ్చి యల్లంబు సేయు
 మని హరిశ్చంద్రునిని గోరెను. అప్పు డాతఁ డిట్లనినా! యీదశిపా
 పకుఁ బాలనంబుననియు నూడి నూత్నదంతము బుడయించినవెనుక
 యజ్ఞము చేసెద” నని చెప్పెను. వరుణుని డిట్లేయని పోయి యథా
 సమయమునకు మరల వచ్చెను. అతనిం గాంచి హరిశ్చంద్రుండు
 “మహాత్మా! ధనుర్వేదాభిష్టుండు గావిక్షత్రియకుమారుండు యజ్ఞశు
 త్విమున కిష్టుండు గాఁడు గదా”యని చెప్పెను. వరుణుని డింకెను చే
 రుగలఁడు? సరేయని వెడలిపోయెను. తరువాత రాజపుత్రుండు
 గోహితుండు సమస్తశాస్త్రవిద్యాపారగుండై సర్వవేదంబులను సర్వ
 శాస్త్రంబులను జదివి యారంభముండును పండితవర్ణవయస్కుండును
 నై యకావరాజ్యంబున కభిషిక్తుఁ డయ్యెను. అంత నొకనాఁడు వరు
 ణుడు ప్రీతచిత్తింబునఁ బుత్రసహితం డగుహరిశ్చంద్రునొద్దకు
 వచ్చి ని వీప్సవైన సేయ్యవ్యూహంబు గావింపుమనికోరెను. అప్పుడు
 హరిశ్చంద్రుండు తనయంగీకారమును నూచించి వరుణసమక్షంబునఁ
 బుత్రు నుద్దేశించి “యోకుమారా! మహావీరా! నిన్ను బశువుగఁజేసి
 వరుణు నువ్వేదించి యల్లంబు గావింపవలయును. లెమ్ము” అనియెను.
 అయిత విని గోహితుం డిది యేమని యడుగుటయు హరిశ్చంద్రుండు
 సన్నిహితుండనగు వాతని కెఱిగించెను. ఆమాట విని గోహితుండు
 “యోమాతా! బుద్ధివంతుఁగోహితసహితంబుగ శుచియై లోకనాథుఁ
 డగుపిష్టాద్రు నుద్దేశించి యొకయజ్ఞంబు గావింపవలయు నని నే నిది
 వలెనే సకల్పించియుంటిని. నీవును ఎరుణుండును ముందుగ నాకార్యం

బున కామోదంపవలయును" అని విన్నవించుటయు వరుణుడు గో
హితవచనంబులకుఁ గోఱావిష్టుండు వెడలిపోయెను. అక్కారణంబు
న హరిశ్చంద్రుండు జలోదరపీఠముండు డయ్యెను. రోహతుడు దివ్య
ధనుర్బాణంబులఁ దాల్చి సరుద్వేగంబుతో వసుబునకుం బోయెను.
పిమ్మట హరిశ్చంద్రుండు వరుణదేవు న పాసింది పుత్రీలాభంబు గా
చినగంగాతీరంబునకుం బోయి యచ్చట నివసించి యుండెను. ఇట్లు
దాటుసంవత్సరములు గడిచినతరువాత గోహితుండు తనతండ్రికోగ
వార్త నాశ్చరించి తనతో నేను పుత్రుండ నైపుట్టితి. డికిఁ ద్వేషకారి
నైతిని. ఇట్లు నాజనన బువలన నేమి ప్రయోజనము?" అని విచారించి
తెలుచే గంగాతీరంబునకుం బోయి మహాలక్ష్మణుని న దర్శించెను.
అందు నజీగర్భుడు జననోక్తిఁబున మువ్వరుపుత్రులతోడను కిర్మతో
డను బరివేష్టితండు జీవితము నాకస్మితముగ నిర్వహించుచు నెను.
రోహితుండు దానిని గాంచి నమస్కరించి ప్రయోమనోద్రావ. నీవు శ్రు
శక్తిగ్రంథ నై యీగవృత్తుండ నై చింతాకులోహృదియై యుగ
పడుచున్నావు. దీనికిఁ గారణమేమో వదిలవలయును." అని యను
గుటయు నజీగర్భుడు "రాజకుమారా! నా కేకస్య" యను లేపు.
నేను బోపింపఁదిగనవా రనేకు లున్నారు. అన్నములేక మే మండలు
మును జచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నారము. ఇంతకంటె మాకు జీవనో
పాయ మే మున్నది?" అనిచెప్పటయు రాజకుమారుడు "జోమునీం
ద్రా! నీయభిప్రాయ మేమో చెప్పు" అనియెను.

అప్పు డజీగర్భుండు " నాకు స్వస్థము గాని, రిజతిము గాని,
గోధనము గాని, ధాన్యము గాని, వస్త్రోదము గాని మేముమును
లేవు. జీవితమున కెట్టివృత్తి యును లేదు. భార్యాపుత్రసహితముగా
మే మైదుగుర మున్నారము. మాలో నెవ్వని ప్రాణ గ్రయంబునకుఁ

గైకొని మా కింత యన్నము పెట్టగలరక్షకుం డెవ్వండును లేడు. ” అనుటయు రోహితుండు మీలో నెవ్వరినైన విక్రియించుటకు సన్నిముగా నుద్దేశ మున్నదా ? బ్రాహ్మణుల సత్యవాక్కులగుటచే నీ వన్యథా వచింపలేదని నేను భావించుచున్నాను ” అనుటయు సజీగ ర్థుండు “ నాకు మువ్వకు పుత్రులు లున్నారు; నేనున్నాను; నాభార్యయున్నది. కోరినధన మిచ్చి మాలో నెవ్వరినైనఁ గ్రయమునకుఁ దీసికొనవచ్చును. దానివలనఁ దక్కినవార మెట్లో జీవింతుము ” అని యెను. రోహితుం డామాట విని “ ఓమహాబుద్ధి ! మీరు వృద్ధులు. మీవలనఁగాని మీభార్యవలనఁగాని మా కెట్టిప్రయోజనమును లేదు. మువ్వకు పుత్రులలో నొక్కఁడువకుని నాకు విక్రియింపవలయు ” నని కోరెను. అప్పు డసజీగర్థుండు నేను నాశ్వేషపుత్రుం డగు శునఃపుచ్చుని విక్రయింపఁజాలను. అట్లే కనిష్ఠపుత్రుని విక్రియించుట కాలిని లెల్లి యుగ్గీకరింపదు. కావున నామధ్యమపుత్రుం డగు శునశ్చేషుని నేను విక్రియించెదను. ఎంతయూల్య మిచ్చెదనో చెప్పము. ” అని యెను. రోహితుం డామాట విని వరుణయాగంబునకు గుణశ్రేష్ఠుం డగు మౌళపురుషునిఁ బ్రసన్నుగాఁ గల్పింపవలసి యున్నది. కావున నందులకు నీ వంగీకరించి నీనుమారుని విక్రియింపఁదలఁచితివేని యెంతయూల్యము వాంఛింతువో తెల్పు మనియెను. అసజీగర్థుండు డల్లు విక్రయించుట కంగీకరించి వేయిశోఘలను, విశేషచుగుఢాన్యమును, సహస్రసువర్ణముద్రలను, సహస్రవస్త్రములను మూల్యముగ నిచ్చినచో నాకు మారుని విక్రియించెద ననియెను. రోహితుం డట్లే యని యసజీగర్థున కాలఁ దడిగినధనంబును, వస్త్రాదులను సమర్పించి ఋషికుమారునిఁ గైకొని తండ్రిచెంతకుం బోయి తా నాఋషిపుత్రుని మూల్య మిచ్చి కొన్న వృక్షాంతమును ద-డిగి కఠింగించి “ యోతండ్రి ! నీ వీశ్రీపతి

శుమూలంబున వరుణయాగంబు నిర్వర్తించి రోగవిముక్తుండ వగు"మని
 విన్నవించెను. హరిశ్చంద్రుండును పుత్రవచనంబు లాలించి " యోగు
 మారా ! బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులునను నీమూడువర్ణము
 లవారును మహారాజుచే బ్రతిపాలింపఁబడఁదగినవారు. అందు విశే
 షించి ద్విజశ్రేష్ఠులు సర్వవర్ణంబులకును గురువులు. భగవానుం డగు
 శిష్టదేవునకుఁగూడఁ బూజనీయు లగుబ్రాహ్మణులు మనవంటివారి
 తెల్లఁధముల సన్మానార్హులని వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నాయనా !
 యిటు వినుము. ఎవ్వరినిఁ బరాభవించుటవలన నృపకణంబులకుఁ గుల
 క్షయం బగునో యట్టిబ్రాహ్మణుని బశువుగఁ జేసి యజ్ఞంబును
 గావించి నే నెట్లు దీనజనరక్షణంబునకు సమర్థుండను గాఁగలను ?
 ఎట్లయిన నీబ్రాహ్మణు నెన్నఁటికిని యజ్ఞపశువుగాఁ జేయఁజాలను. ఇది
 కేవల మసంగతము. నాకు మరణ మైన నగుఁగాక ! ఈద్విజపుత్రుని
 బశువుగాఁ జేయఁజాలను. కుమారా ! నీ వీతనిం గైకొని నీయచ్చ
 వచ్చినచోటికిం బొమ్ము. " అని చెప్పించుండఁగా నాకాశవాణి " యో
 హరిశ్చంద్రసార్వభౌమా ! నీవు ఋత్విక్కులను బురోహితులను
 బుత్రుండగు రోహితుని విప్రరూపియగు నీపశువును గూడ వెంటఁ
 బెట్టుకొని గౌతమీతీర్థంబునకుం బోయి యజ్ఞానుష్ఠానంబు గావించు
 ము. అచ్చట నీశునశ్చేపుని బశువుగ వధింపకుండఁగనే నీచేననుష్ఠిత
 మగుయజ్ఞంబు సంపన్నంబు కాఁగలదు. కావున నీ విప్పుడే గౌరమికిం
 బొమ్మని ప్రబోధించెను. హరిశ్చంద్రుఁ డావచనంబు లాలించి సర్వ
 రంబుగ గౌరమీతీర్థంబునకుం బోయి విశ్వామిత్రుఁడు, వశిష్ఠుఁడు,
 నామదేవుఁడు మొదలగుమహర్షిగణంబులతోఁగూడ నాగంగాతీరం
 బున నరమేధయజ్ఞంబున దీక్షితుం డయ్యెను. వేది మండప యూప
 కుంజాదు లగుసమస్తయజ్ఞోపకరణంబులను యథావిధిగ సంకల్పింప

లయ్యెను. యజ్ఞరంభం బగుటయు శునశ్చేష్ఠుని ఒశురూపంబున బంధించి సమంత్రీకంబులగు జలంబులచేఁ గ్రోక్షితునిఁ గావించిరి. అది యంతయుఁ గాంచి విశ్వామిత్రుండు సకలజేవతలకు, మహర్షులను, మహారాజులు హరిశ్చంద్రుని, అతనిపుత్రుండగు హోహతుని నిర్దేశించి “యోమహాత్ములారా ! మీరందఱు నీడ్విజపుత్రుఁ డనుశునశ్చేష్ఠు ననుగ్రహింపవలయును. ఈయజ్ఞంబునందు వేఱువేఱుగ హవిర్భాగంబుల నభిలషించుదేవతలందఱు నీశునశ్చేష్ఠు ననుగ్రహింపవలయును. ఈయజ్ఞంబున మంత్రోచ్చారణపూర్వంబుగ నీతని వనాలోమత్వ భాగంబును హోమాదులు చేయవలసి యున్నది. ఓసదస్యులగు బ్రహ్మగౌతమీలారా ! మీరెల్లరును నాప్రాధ్దనమును మన్నించి గాత మియ్యును న్నానముచేసి వేఱువేఱువిధంబుల దేవతలందఱును మంత్రోచ్చారణంబులచేఁ బ్రసన్నులగు జేసెదగు గాక ! హవిర్భాగంబు దేవతలందఱును, మహాత్ములగు మునివరులెల్లరును బశువృక్షపక్షియగు నీవిప్ర కుమారుని సంగ్రహింపెదరుగాక !” అని ప్రార్థించిఁబయి హరిశ్చంద్రుని మునిగణంబులు నాతనివచనంబుల కంగీకరించిరి. అనంతరము శునశ్చేష్ఠుండు త్రిలోకపావని యగుగాతమీగంగియందు నున్నా తుండై హవిర్భాగహారులగు దేవతలందఱును బ్రోత్రిము చేయనారంభించెను. ఆస్తవంబునకు సమస్తదేవతలును సంతృప్తులై విశ్వామిత్రుండు వినుచుండ శునశ్చేష్ఠునుర్దేశించి “ఈయజ్ఞంబు శునశ్చేష్ఠ వధివృత్తీతంబుగ నే సర్వసంపన్నుఁ బగుఁగాక” యని యనుగ్రహించిరి. యశ్శకర్ష యగుమృణుండు స్వయముగ వచ్చి హరిశ్చంద్రున కీదపయంబు నెఱింగించెను. హరిశ్చంద్రుని లోకవిశ్రుతం బగునిరమేధయాగ మప్పు డీవిధముగా సంపూర్ణం బయ్యెను. దేవగణంబులును, మునిగణంబు లును, తీర్థరాజులను బ్రసన్నులగు లగుటవలననే యమ్ము

హారాజు మహాశ్వరం బిట్లు ఫలసిద్ధిగాంచెను.

అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు డయ్యశ్వరపరిషత్సమావేశమైన శుశ్రేష్ఠుని బరమాదరంబునఁ గాఁగిలించుకొని మూర్త్యుపుత్రునిగా భావించి యాదరించెను. విశ్వామిత్రుని శుశ్రేష్ఠుని దనజ్యేష్ఠపుత్రునిగాఁ జేసికొనియెను. కాని యాతనిపుత్రులు శుశ్రేష్ఠుని దమకు జ్యేష్ఠునిగ నంగీకరింపజాలరైరి. అందువలన విశ్వామిత్రుని కోపించి తన కుమారులను శపించెను. అందు శుశ్రేష్ఠుని జ్యేష్ఠునిగా నంగీకరించిన వారే విశ్వామిత్రున కాదరశత్రులైరి. ఈసఁఘటనంబులన్నియును గాత్రమోదక్షిణతీరంబునఁ దలఁపించెను. ఆతీరదేశంబున విభూతంబు లగుపుణ్యతీర్థంబు లనేకంబులు గలవు. అందు వారిశ్చంద్ర శుశ్రేష్ఠ విశ్వామిత్ర రోహితాద్వీపామంబులచే నష్టనహానచతుర్విధతీర్థంబులు విరాజిల్లుచున్నవి. ఆసకలతీర్థంబులందును న్నానవానంబులగు గాఁగింపు వారు నరమేధముగఁగలంబు నందఁగలరు. ఈమూఘానమును భక్తితోఁ బఠించువారును, బలిపఁజేయువారును, వినువారును నపుత్రకులైనను బుత్రవంతు లగుదురు. వారియుభీష్టంబు లన్నియును సిద్ధిపడఁ గలవు.

— • నదీనదసంగమతీర్థవర్ణనము. • —

ఓనారదా! సువిఖ్యాతం బగుసోమతీర్థము పితృగణంబులకుఁ బ్రీతిదాయకమైనది. పూర్వకాలంబున నమృతమయం డగునోముందు గంధర్వులకు రాజై యుండెను. ఆతఁడు దేవతలతోఁ బోకునట్లుచే దేవతలందఱును గలసి యొకప్పుడు బ్రహ్మయొద్దకుఁ బోయి “యూ పద్మాసనా! మాకుఁ బ్రాణప్రదుం డైనసోముని గంధర్వులు గైకొని యున్నారు. మేమును దేవర్షిగణంబులును గూడ నాతనికొక కతిడుక

భతులమై యున్నాము. ఆతండు మరల నెట్లయిన మాకు లభించును పాయంబు నానలీయవలయును." అని ప్రార్థించుటయు సరస్వతీదేవి దేవతలం గాంచి "యోదేవతలారా! గంధర్వ లెల్లప్పుడును గెవలము స్త్రీకానూరురాగుల్లి యుండును. కావున మీరు నన్ను వారికి సమర్పించి మీ సోమునిఁ దైకొని యు." అనిచెప్పెను. అనుటయు దేవతలు వాగ్దేవిం గాంచి "అల్లీ! మేము నిన్నట్లు సమర్పించుటకు సమర్థులము గాఁ జాలము. సోముండు లేకున్నను మేము జీవింపఁగలము గాని నిన్ను విడిచి మే మొక్కనిముసమైనను నిలువఁజాలము. అనుటయు భారతీ దేవి నేను మరల నిచ్చటికి వచ్చెదను. ఈవిషయంబున మీ రొక్క శార్యంబు గావింపవలయును. మీ రందఱును గలిసి గౌతమీదక్షిణ తీరంబున నొక మహాయజ్ఞంబు గావింపవలయును. అచ్చటికి దేవగంధర్వాదు లెల్లరును జేరుట తలఁపించును. గంధర్వులు నిత్యమును రమణీ ప్రేయులై యుండురు. అసమయంబున మీరు వారికిఁ జంద్రునికొఱకు నన్నుఁ బఠంబు గావింపుఁడని యుపదేశించెను. సరస్వతీదేవనంబుల యుండలివిశ్వాసంబుచే దేవతలందఱు నట్లు చేయుట కంగీకరించిరి. అనంతరము దేవయక్షగంధర్వపన్నగాదులెల్లరును వేలువేలుగ దేవగిరియందు జరుగఁజూపుమహాయజ్ఞంబునకు విచ్చేయవలయునని దేవదూత లాహ్వనంబు గావించిరి. సురగంధర్వయక్షనిన్నరసిద్ధసాధ్యులును, ఋషిగణాబులును దేవగిరికి విచ్చేసిరి. గౌతమీతీరంబున మహాస్థలచే నస్వరారంభంబు గావింపఁబడియెను. అప్పుడు సహస్రాక్షుండు ఓదేవతలారా! మీరు గంధర్వులను బూజించి వారికి సోమునకు బదులుగా సరస్వతిని సమర్పించువిషయమును బ్రస్తావింపవలయునని తెలియఁజేసెను. దేవత లట్లు తెలుపుటయు స్త్రీకాముకు లగుగంధర్వులు సరస్వతినిఁ దైకొని సహస్రాక్షునకు సోముని సమర్పించివైచిరి.

అప్పుటినుండియు నమతగణంబులకుఁ జంద్రుండును గంధర్వగణంబులకు సరస్వతియు నాత్మీయులైరి. సరస్వతి గంధర్వులచేతనే నివసించి యుండెను గాని రహస్యముగా నామె నిత్యమును సురగణంబులచేత కేతెంచుచు నీవిషయమును నిగూఢముగ నుంచవలయు నని వారికి బోధించుచుండెను. దేవతల కీదీతిగా సోమక్రియంబు సిద్ధంబయ్యెను. క్రమక్రమముగ సోమండును సరస్వతియుఁగూడ దేవతలవారే యైరి. గంధర్వులలో వారెవ్వరును నిలుచుటయే లేదు. దేవతలచే నిట్లు సోమసంగ్రహంబు గావింపఁబడినయాసమయంబున గాతమీతటంబున గోవులు, దేవతలు, పర్వతములు, యక్షులు, రాక్షసులు, సింహులు, సాధ్వ్యులు, ముచులు, గుహ్యకులు, గంధర్వులు, మరుత్తులు, పన్నగులు, సంజీవన్యాదిసర్వాషధులు, లోకపాలకులు, రుద్రులు, ఆదిత్యులు, అష్టవసువులు, అశ్వినీకుమారులు, మతీయుయజ్ఞభాగ యోగ్యులగు సకలదేవతలును సమ్మిళితైయిండిరి. ఇంతయేకాక తత్కాలంబునఁ బంచవిశతినదులు గాతమీగంగయందుఁ బ్రవేశించియుండెను. అయ్యు జ్జంబునందుఁ బూజాహుతి గావించినస్థానము పుణ్యతీర్థంబగునామంబునఁ గీర్తితంబయ్యెను. గాతమియందు నడులన్నియును బ్రవేశించినస్థానములు తన్నదీనామంబులచేఁ బ్రసిద్ధము లయ్యెను. ఆపుణ్యతీర్థంబులలో సోమతీర్థము, గంధర్వతీర్థము, దేవతీర్థము, పూర్ణాతీర్థము, సాలతీర్థము, శిష్టాసంగమతీర్థము, స్వాగతాసంగమతీర్థము, కుసునూసంగమతీర్థము, పుష్టిసంగమతీర్థము, శుభకర్ణికాసంగమతీర్థము, వైష్ణవీసంగమతీర్థము, నాసవీసంగమతీర్థము, మతీయు శిల్య, ఆర్య, శిఖ, కుసుభిక, ఉపావద్య, శాంతిజ, దేవజ, అజ, వృద్ధ, భద్ర, సురయనునదులు గాతమీసంగతంబులైనతీర్థంబులును సుప్రసిద్ధంబులు. ఆదేవపర్వతంబున మతీయు భూమండలంబులగునగ్రలనదీనదసంగమతీర్థంబులును

సన్నిహితంబులయ్యెను. సోమసంగ్రహణార్థమై యాతీర్థంబు లన్నియును నయ్యుజ్జమండపమునకు విచ్చేసెను. ఆతీర్థంబులన్నియును గౌతమీగంగయందు సంగమించి కొన్నికొన్నివదులుగను, కొన్నికొన్నిసరోవరంబులుగను, కొన్నికొన్నిస్తరంబులుగను విభ్యాతంబులయ్యెను. ఈ సకలతీర్థంబులయందును స్నానతపంబులును, జపహోమాదులును, పితృతర్పణంబులును గావించుట సానవులకు శుభకరము. ఈతీర్థసేవనంబు సర్వకామప్రదంబును, భుక్తిముక్తిదాయకంబు నై నది. ఈ తీర్థనామంబులు స్మరించినను, ఉచ్చరించినను సర్వపాపవిమోచనంబగును.

—॥ అమృతాసంగమతీర్థము. ॥—

ప్రవరాసంగమం బు నొకమహానది గలదు. అచ్చట సకల లోకహితకరుం డగు సిద్ధేశ్వరుండు విరాజిల్లుచుండును. పూర్వకాలంబున దేవాసురుల కతిదారుణం బగుసంగ్రామంబు జరిగెను. కొంత కాల ముల్లు పోరాడినతరువాత నిరుత్తేగిలవారును మేరుశైలంబునఁ గలసి యాలోచించుకొని యందఱుచు బ్రయత్నించి యెట్లయిన నమృతియును సాపాదించి తన్మూలమున నెల్లరు నమరత్వంబుగాంచవలయు ననియుఁ దరువాత నైకమత్యముతో లోకపాలనంబు చేయుచు శాంతి సుఖంబులం గాంచవలయు ననియు, నింతటినుండి పరస్పరయుద్ధవిగ్రహంబులు మానవలయు ననియు, యుద్ధము యుద్ధములం బనియు, స్వాజ్ఞితసంపత్తిమూలంబున నన్యోన్యముచు మాత్సర్యంబు లేకుండఁ బ్రేమభావంబున భోగానుభవంబు గావింపవలయు ననియు నిశ్చయించుకొనిరి. మఱియు వారు పరస్పరస్నేహభావమే యన్యోన్యసుఖదాయకం బనియు, విపరీతవ్యవహారంబులయందు మన మెన్నఁడును బ్రవే

శివరాదనియు, శైలోక్యరాజ్యమైనను, శైవల్యమైనను, సంతకంఠు
ను మించినసుఖంబైనను నిర్వైరంబువలననే లభించుననియు భావించు
కొని మైకమత్వంబు గాంచి శత్రుత్వమును విడిచి యుండిరి.

ఈవిధముగా దేవాసురులు పరస్పరశ్రేయోభిలాషులై మంత్ర
పర్వతమును గవ్వముగను, వాసుకిని రజ్జువుగను జేసి సముద్రమును
మధిప నారంభించిరి. అప్పు డాసాగరంబునందు బలిత్రంబును సుర
ప్రియంబు సగునమ్మతం బుత్పన్నంబయ్యెను. అది చూచి వారంద
ఱును గృతకృత్యులమైతి మని భావించి యప్పు డవరీఫ్థానంబులకు
వారుపోవుటకును, మరల నొకసంభూతమున వచ్చి యాయమృ
తంబును యథామోగ్యులుగై బంతుకొని యనుభవించుటకు నిశ్చ
యించుకొని యమరులు ససురులుగూడ స్వస్థానంబులకుం బోయిరి.
రాక్షసు లట్లు పోయినతరువాత దేవతలందఱు నెక్కడో జేరి
“ భాగ్యవశంబున మనశత్రువులందఱును వదలిపోయినారు. మంచి
పని జరిగినది. ఈయమృతమునం దొక్కచుక్కయైనను రక్కసులకు
దక్కినీయఁగూడదు. ” అని యాలోచించుకొనిరి. బృహస్పతి యం
దుల కంగీకరించి “ దేవతలారా ! పాపాత్ములగు రాక్షసుల శత్రుమా
త్రమును దెలియకుండ మీరీయమృతమును సేవింపవలయును. శత్రు
వుల కెట్లయినను బరాధవంబు గావించుటయే యుచితాలోచనము.
ద్వేషింపఁదగినవారి నెప్పుడును ద్వేషించుటయే కర్తవ్యము. శాత్రు
వుల నెన్నఁడును విశ్వసీపఁగూడదు. వారితో నాలోచింపఁగూడదు.
వారి కెట్టిరహస్యమును వెల్లడింపఁగూడదు. కావున ససురుల కీయమృ
తంబు నీయఁగూడదు. అమృతపానంబు గావించినచో వారుగూడ
నమరులే యగుదురు. అట్లయినచో వారిని బరాజితలం గావించుట
యసాధ్యము. ”

అని బోధించుటయు దేవత లాదుల కింగీకరించి :: యోగుకు
వర్యా ! మనమెచ్చటికిఁ బోవుదము. ఎచ్చటికేగిన మనకు మన
మంత్రరక్షణం బగును ? ఎచ్చట మనమీ యమృతమును సేవింపవల
యును ? ఈవిషయమును మాకు బోధింపవలయును. మేము నీయా
జ్ఞాననుసరించి వర్తించెదము ” అని విన్నవించుటయు బృహస్పతి :: ఓ
యమరవరులారా ! మీరిప్పుడు వనజాసనునిచెంతకుం బోయి యివ్వి
షయంబున నుత్తమోపాయంబు నెఱింగింపఁ బ్రార్థింపుడు. ఆపితా
మహులుగను జ్ఞాతయును, వక్షయును దాతయుఁగదా ! ” అని యుపదే
శించెను. దేవతలప్పుడు బ్రహ్మసన్నిధికిం బోయి యాతనికిఁ బ్రీతి
మంబుబట్టించి యానృణాంతము నతయు నివేదించిరి. అప్పుడు
విరించి విబుధగణాదులతోఁగూడ విష్ణుదేవుని సన్నిధికిం బోయి వారి
పాదల సమక్షంబున నెఱివిషయముల నొగింపెను.

అనంతరము బ్రహ్మయు, విష్ణులును, మహేశ్వరుండును బా
గుగ నాలోచించి సకలదేవతలను వెంటఁబెట్టుకొని రాక్షసుల కెవ్వ
రికి నెఱుంగరాకుండ మేనుక-దరమునకుం బోయిరి. అప్పుడు విష్ణుదే
వుని రక్షణజునకుఁ బ్రయోగించి దేవతలు సోమపానంబున కుక్కుర్లు
లైరి. అప్పుడు సోమపానంబున కప్పులెవ్వలో, యెవ్వరనన్నలో యాచి
త్యుఁడు వరిశీలించుచుండెను. విష్ణుదేవుండు రక్షకుండై యుండెను.
సోముం డమృతదాత యయ్యెను. ఈరహస్యకృత్యమును సింహికాసు
తుండును, మహాప్రాణిండు నగు రాహువుదక్క నితరదైత్యులును,
దానవులు నెవ్వరు నెఱుంగఁజాలకుండిరి. రాహువీసంగతిని గ్రహించి
కాసురూపధార్తయై దేవగణుభ్యుండుల బ్రవేశించి యుండెను. ఆతఁ
డు దేవతలలో నొకఁడుగనే పానపాత్రయ దాల్చియుండెను. దినాశ
యం జరి చూచి సోమునకు సంజ్ఞ చేసెను. సోముండు విష్ణుదేవునకు

విజ్ఞాపనంబు గావించెను. ఆసంగతి విసంతమాత్రముననే చక్రద
గుండు సుధాపానంబు గావించుచున్న రాహువు మనకంబును ఖండిం
చివైచెను. కాని యాశిరం బహరత్వంబు నందెను. అదైత్యుని శిరో
పహారం బగు శేబరముమీత్రము మహీతలంబునఁ బారలాభచుం
డెను. అమృతస్పర్శనంబు గాంచిన యామొండెముగూడ నమర
త్వంబు గాంచి గౌతమీడక్షిణతీరంబున భూతలం బాతయును బ్రకం
పితం బగునట్లు పడిపోయెను. అది యొక యదృశ్యతస్థులనముగాఁ
బరీక్షించెను. మొండెము శిరంబును, శిరము మొండెమును నపే
క్షించియుండును. కాని యప్పుడాయావశ్యకము లేకుండ శిరంబును
మొండెమునుగూడఁ బ్రత్యేకముగ నమరత్వముం గాంచెను.

దేవత లదియంతయుం గాంచి శంకాన్వితస్వాంతులై “ఈమస్త
కంబు శరీరంబును జేరుట తటస్థించినచో నీతండు సమస్తదేవతలను
భక్షించివైచునంతటిసమర్థుండు గాఁగలఁడు. కావున మన మీభూతల
పతితం బగుశరీరమును దహించివేయవలయును.” అని యాహించు
కొని వారందఱును ససంభ్రములై పోగు యావృత్తాంతమును శంక
రునకు నివేదించి యోదేనా! ఈదైత్యదేహమును నీవే సంహరింపవల
యును. నీవు కులకానాగకుండవు. శిరకాగధిరక్షకుండవు. ఈరక్కసుని
శశేబరము మరలఁ దలచో “గలియగుండునట్టియూపాయమును నీవే
కావింపవలయును.” అనిప్రార్థించుటయు మహాదేవుండు మాతృగణ
సహాయముగా జగన్మాతయు, లోకపాలినియు నగుతనయీశ్వరీశక్తిని
బ్రేరణంబు గావించెను. ఆశక్తియు సర్వాయుధధారిణియు, భోజనా
కాంక్షిణియు నై మహీతలగతం బగుదైత్యదేహంబు మెత్తకుంబోయెను.
సకలదేవతలు నొక్కటిగాఁ జేరి మేఘపర్వతమున నాదైత్యశిరంబును
శాంతింపఁజేయుటయందు సప్రయత్నములై యుండిరి. అప్పుడయ్యా

శ్వరి సకలశక్తిపరివరశహితయై యాచైత్యదేహముత' బహువర్షంబును పఠకును మహారణంబు గావించుచుండెను.

అప్పుడు రాహుశిరంబు దేవతలనుద్దేశించి " సురవరులారా ! మీరు నాదేహమును భేదించి యందుగల యుత్కృష్టరసంబు నాకర్షింపుడు. ఆయుతమరసంబు వేదానంతనే యాదేహము భస్మీకృతంబైపోవును. కావున ముందుగ మీరాపని చేయుడు. ఈవృథా శ్రమం బంతయు నెందులకు ? " అని తెలియజేసెను. ఆమాట విని దేవతలందఱును బ్రీతిపై యారాహుశిరంబును గృహగణాధ్యక్షులునఁ బ్రతీష్ఠించి యభిషిక్తంబు గావించిరి. ఆరాహువును గృహద లాభంబు నంది ముదఁబు గాంచెను. అనంతరము దేవతలవచనానుసారంబుగా వైశీశక్తియు నయ్యసురుని కళేబరంబును భేదించి దాని నుండి సత్వరంబుగా నత్యుత్తమంబగు సుధారసంబు నాకర్షించి నీరసంబగు నమ్మొడమును భక్షింప నారంభించెను. అదేవి యగు నంబికాకాళరాత్రి, భస్మికాళి, మహాబలయనువివిధనామంబులచే బ్రీతితయయ్యెను. అదేవి యాచైత్యదేహమునందీ సుధారసము నాకర్షించి యొక్కచో జేర్చెను. ఆరసంబు క్రమంబుగాఁ బ్రసరించి పృథరానా మంబున నదీసూతంబుగాఁ బరిణమించెను. అవశిష్టం బగురసంబు నద్రేపి సేవించివైచెను. రాహుదేహరిసముద్యాభత యగు నాప్రపరానది శుభావహంబగు సమృతజలాబుజ్జలఁ బ్రవహించుచు రుద్రీశక్తి సమన్వితయై మహాప్రవాహంబుగ విరాజిల్లుచుండెను. అనదియందు బహుగుణాఘ్నంబు లగుపంచసహస్రతీర్థంబులుగలవు. అందు సర్వదేవతాగణపూజతుండగు శివుండు స్వయంబుగ నివసించి యుండును. దేవతలందఱును సంయుక్తులై వేఱువేఱుగా నానది కనేకవరంబుల నొసంగిరి. దేవర లన్నదీవుతల్లినుద్దేశించి " యూదేవి ! సంతతి

యగుశంభుం జెల్లు జగత్పూజ్యం జైయుండునో యల్ల నీవును బూజ
నీయవయ్యెదవు గాక ! లోకహితంబుకొరకు నీవిను వసింపుము.
ఓరసేశ్వరీ ! నీవు సకలజీవులకును సిద్ధిదాయినైనై సర్వదా భూమండల
మునఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచి యుండుము. నీనామకీర్తనంబును, నీస్తోత్రం
బును, నీధ్యానంబును సకలభీష్టప్రదంబు లగుఁగాక ! భక్తియుక్తులై
సర్వదానీకుఁ బ్రణామంబు లర్పించువారు నీయనుగ్రహంబుచే సర్వా
ర్థసిద్ధి లగుదురుగాక ! సనాతనులగు శివశంకరాదు నిత్యసః కౌతుకై
యుండుటచే నీధ్యానంబునకు నీవాసపురనామంబు విఖ్యాతం బగుఁ
గాక నీవు శాతమిఁగంగతో సంగమించిన యాఘానము సర్వదేవ
తాప్రియం బగుఁగాక. ఇందు స్నానదానాదికంబులు భుక్తియుఁ ప్ర
దంబు లగుఁగాక ! ఈక్షేత్రంబునందు మానవలకు దేవదుర్గంబు
లగునభీష్టంబులుగూడ లభించుఁగాక ! ” అని యనుగ్రహించి సకల
దేవతలు సంతోషితులైరి. మహాదేవుండు పవిత్ర శక్తి యమృతమై
యీవిధముగాఁ బ్రవరానదీనామంబున విఖ్యాతిలాభముం గాంచెను.

—♦ వృద్ధాసంగమతీర్థము. ♦—

వృద్ధాసంగమతీర్థంబున వృద్ధేశ్వరుం డగుశివుండు ప్రతిష్ఠితుం
డై యుండును. ఈతీర్థచరిత్రము శాపనాశకరంబైనది. పూర్వకాలం
బున వృద్ధగౌతమనామంబున మహాతపుండగునొకమునీంద్రుం డుం
డెను. ఆతఁడు గౌతమనకు మఱియొకపుత్రుఁడై అమ్మనికుమారుండు
బాల్యమునుండియు నాసికావిహీనుడై యుండెను. అట్టివికృతరూప
ముతోనే యాతఁడు జన్మించెను. క్రియకృమముగా వృద్ధగౌతముండు
వైరాగ్యంబు గాంచి వివిధతీర్థక్షేత్రంబులకుఁ బర్యటనంబు గావింప
నారంభించెను. నాసికావిహీనుండగుటచే నాతఁ డేగురునియొక్కనైనను

విద్యాభ్యాసంబు గావించుటకు సిగ్గుపడియెను. శిష్యులగుమునికుమారులతోఁ గలసియుండుటకుఁగూడ నతండు లజ్జించెను. తండ్రియగు గౌతముం డాతనికి యష్టసమయంబున నుపనయనంబు గావించెను. అనంతరము వృద్ధగౌతముండు మరలఁదీర్ఘసేవనంబునకు బయలుదేరినను. ఈవిధముగాఁ జాలకాలము గడచెను. గాయత్రీమంత్ర మొక్కటియే యాతనికిఁ బఠమవిద్యయై యుండెను. అంతకుంట నెట్టివేదాధ్యయనముగాని, శాస్త్రసమాలోచనముగాని యాతని కించుకంతయు ను సంతాపింపలేదు. నిత్యము నాతఁడు నియతవ్రతుండై యగ్నికార్యంబు గావించుచుఁ గేవలగాయత్రీమంత్రాభ్యాసంబువలన నామమాత్రబ్రాహ్మణుండై యుండెను. అగ్నినుపాసించుటవలనను, గాయత్రీనిపించుట వలనను నాతనిబ్రాహ్మణత్వము సురక్షితం బయ్యెను. విధ్యుక్తంబుగ నగ్నిదేవుని, గాయత్రీదేవిని నుపాసించుటవలన నాతనికిఁ గ్రమక్రమముగా నాయుర్వృద్ధి యగుచుండెను. ఆతనికిఁ బెండ్లికాలేదు. ఆతనికిఁ గన్యనిచ్చుట కెవ్వరు సంగీకరింపకపోయిరి. ఆతడనేకపుణ్యవనంబులను, బుణ్యాక్షేత్రములను, బుణ్యాల్పములను దర్శించుచుఁ బ్రచారము చేయుచుండెను. అట్లాతఁ డనేకాశ్రమంబులను గాంచెను.

ఇట్లు పరిభ్రమించుచు నాతఁ డొకప్పుడు హిమవత్సగంబునకుఁ బోయి యచ్చట వల్లీవిలపమాలినిమనోహరం బగు నొకగుహం గాంచి యందునివసింపవలయు నని యాలోచించుకొని యాగుహము ధ్యంబునఁ బ్రవేశించి యందొక యుత్తమురాలగుకాంతం గాంచెను. అక్కాంత వృద్ధురాలును, కృశశరీరిణియు, శిథిలావయవయు, తపోనిరతయు నైయుండెను. ఆమె బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు నవలంబించి విషయలాలసత్వమును బరిహరించి యాన్తిసన్ధానంబున నేకాకిని యై నివ

సింది యుండెను. ముసలేశ్వరి డగువృద్ధకౌతముం దామెను గాంచి ననుస్కరించుట కుక్యుక్తుం డగుటయు నావృష్టగా లాతని వారించి “మహాత్మా! నీవు నాకు గురుండవు. నేను నీకు సమస్కారావ్వసన గాను. గురునిచే నమస్కారంబు నొందువాని మాయువును, విద్యయు, ధనంబును, గీర్తియు, ధర్మంబును, స్వగౌరవంబును గూడ వినష్టంబు లైపోవును.” అనిచెప్పటయు వృద్ధకౌతముండు విస్మితుండై నిలబడటంబున నంజలి ఘటించి “యోధగవతీ! నీవు తపస్వినివి. అందుచే గుణజ్యేష్ఠురాలవు. మతియు నాకంటె నయోవృద్ధురాలవు. అల్పవిద్యావంతుండను, అల్పవయస్కుండను, అల్పుండను నగునేను నీకు గురుండ నెల్లగుచును? నీ వట్లు భావించుట యచితముగాదు.” అనుటయు నావృద్ధురాలు “ముసలదా! పూర్వము ఋతుధ్వజుండుకునొకరాజు గుణవంతుండును, మతిమంతుండును, బలవంతుండును, క్షత్రధర్మపరాయణుండు నై యుండెను. ఆతఁ డొకప్పుడు మృగయాభిమై యరణ్యంబునఁ బ్రవేశించి యీగుహామధ్యంబుననే విశ్రమించి యుండెను. ఋతుధ్వజుండు పుట్టి యువకుండను, విచక్షణుండును, సర్వకార్యదక్షుండును నై యుండెను. అప్పు డాతనిచెంత బహుపరివారంబును, వాహనాదులును బరివేష్టించి యుండెను. ఈగుహామధ్యంబున నున్నప్పుడు గంధర్వరాజమహిత యగుసుశ్యామ యనునొక యచ్చరవెలంది యాతనిం గాంచెను. ఆరాజుగూడ నామెం గాంచి కామవీడితుం డయ్యెను. అయ్యప్పకోరమణియు నామహారాజుం గామించెను. ఓమహామతీ! అప్పు డయ్యరుపురకును బరస్పరసంయోగంబు గలిగెను. కామావసానంబున నారాజేంద్రుండు జానుశ్యామ నచ్చట విడిచి స్వకీయంబగురాజధానికిం బోయెను. అనంతరము కాలక్రిమంబున నాసుశ్యామగర్భంబున నేను జన్మించితని. ఓతపోధనా! మా

తల్లి న నీగుహమధ్యంబున నుంచి వెడలిపోవుచు “సోబిడ్డ! నీ విచ్చు
 టినుండి యెచ్చటికిని బోవలదు. ఈగుహమధ్యంబునఁ బ్రవేశించువును
 ఘండే నీకు భర్త కాఁగలడు.” అనిచెప్పి స్వస్థానంబునకుంబోయెను.
 అప్పటినుండియు నే నీగుహయందే నివసించియున్నాను. ఇంతకాలం
 బునకుఁ బురుషుఁడవు నీవొక్కఁడవే యిచ్చటికి వచ్చితివి. ఇంతకుఁ
 బూర్వము నా కిచ్చట మఱి యెట్టిపురుషదర్శనమును గాలేదు. నా
 మాతృవచనంబును బట్టి నీవే నాకు భర్త వైతివి.ఓ బ్రాహ్మణప్రియరా!
 నాతండ్రి యగుఋతుధ్వజుం డశీతిసహస్రీవర్షంబులు రాజ్యపాలనంబు
 చేసి యిచ్చటనే తపశ్శరణంబు గావించి స్వర్గంబునకుం బోయెను.
 ఆతనియనంతరమున నాభ్రాతృకూడ దశసహస్రవర్షంబులు ధరణీతలం
 బు నేలి యాతండును స్వర్గప్రాప్తుండయ్యెను. నేను నాతండ్రిరాజ్య
 పరిపాలనకాలంబునుండియు నీగుహమధ్యంబుననే యున్నాను. నా
 కింకను వివాహము కాలేదు. నా కిప్పుడు తల్లిగాని, తండ్రిగాని యె
 వ్వరును లేరు. నాకు నేనే కర్తవ్యై స్వతంత్రురాలనై యున్నాను.
 మఱియు నేను రాజకుమారికను.కావున సోవిప్రశ్రేష్ఠా! వ్రతచారిణి.
 పురుషాస్థినిని నైననన్ను నీవు వరింపవలయును.” అనిజోరుటయు వృద్ధ
 గాతముండు “ఓభద్రా! నేను గేవలము వేయేండ్లవాఁడను. నీవు నా
 కంటె నెన్నియోవేలయేండ్లవయోధిక వైయున్నావు. నీమాటకు నే
 నేమి చెప్పఁగలను? నేను బాలకుఁడను. నీవు వృద్ధురాలవు. ఇట్టి
 మనయిరువురకును బరస్పరవైవాహిక సు బంధము సు ఘటనం బగుట
 యసంభవము.” అనియెను. అప్పుడావృద్ధురాలు “మహాత్మా! యెట్ల
 యినను నీవే నాకు భర్తగా నిర్దిష్టుండ నైతివి. ఇక నామనం బితర
 పురుషులవంకకుఁ బ్రసరింపజాలదు. నాకుఁ బరమేశ్వరప్రీతికర్తృం డగు
 భర్తవు నీవే. నాప్రార్థనంబు నీ వన్యధాకరింపవలను. ఏకారణంబుచే

నైన నిరపరాధురాలను, అనువ్రతను నగునన్ను నీవు పెండ్లియాడుట కిచ్చుగింపనిచో నీసమక్షమందే యీక్షణంబున నాప్రాణంబులను విసర్జించెదను. వాస్తవముగా నాశించినవస్తువు లభింపనప్పుడు మానవులకు మరణమే మంగళకరమైనది. మఱియొకమాట నీ వాలోచించుకొనవలయును. అనురక్తు లగువారిని విసర్జించుటవలనఁ గలుగుపాతకము నకుఁ బరిమితి లేకునుమా!” అని చెప్పెను.

వృద్ధగౌతముం డామాట లాలించి “యోశోభనాంగీ! నాకు విద్య లేదు. తపస్సు లేదు. నేను గేవల మకించనుఁడను. ఏశేషించి వికృతాకాయుఁడను. ఎట్టిభోగిసుఖంబునకైనను నే నెట్లుఁడను? కేవలము నాపంటివాఁడు నీవంటికాంతకు యోగ్యవరుండు కాఁజాలఁడు. ఇదిగో! ఇటుచూడుము. నాకు నాసిక లేదు. విద్య లేదు. తపస్సు లేదు. నేను నిన్నుఁ గైకొని యేమి చేయఁగలను? కాని యొక్కమాటమాత్రము చెప్పఁగలను. ఎట్లయిన నెప్పుటికైన సురూపంబును కలద్యము నాకు లభించినచో నప్పుడు నీవు చెప్పినట్లు చేయఁగలను” అనియెను. వృద్ధురాలిండుక యాలోచించి “యోమహాత్మా! నేను దపంబుచే సరస్వతీదేవిని సంతృప్తచిత్తం గావించితిని. మఱియు రూపవంతుం డగువరుణుండును, అగ్నిదేవుండును నాతపంబునకు బరితృప్తిం గాంచెనున్నారు. కావున వాగీశ్వరియగుభారతీదేవి నీకు విద్యారాసంబును, రూపవంతుండగునగ్నిదేవుండు సురూపంబును బ్రసాదించఁగలరు.” అనిచెప్పుచు నావృద్ధురాలు వాణివిభావసులను బ్రార్థించి వాఁడీమూలంబున వృద్ధగౌతముని విద్యారూపసంపన్నుం గావించెను. అప్పుడు వృద్ధబ్రాహ్మణుం డగుగౌతముండు విద్వాంసుండును, సుందరుండును, గాంతిమంతుండును నై పరమానందంబున నావృద్ధురాలి పాణిగ్రహణంబు గావించి మనోహరత్రే యగునారమణితోఁగూడి

పృథ్వీహృదయమున ' నాగుహామధ్యంబున బహువక్షంబులు యశే
 చ్చోషణోగింబుల ననుభవించెను. ఒకప్పు డావృద్ధదంపతులు ముదిత
 హృదయులై యాగిరిగుహయందు నివసించి యుండఁగా విమలచేతస్సు
 లగువశిష్టవామదేవాదిమహాత్ములు సకలపుణ్యాతీర్థపర్యటనంబు గావించు
 చు నచ్చటికి విచ్చేసిరి. వృద్ధగౌతముండు భార్యాసహితం డై య
 థామోగ్యంబుగ వారికందఱ కతిథిసత్కారంబు గావించెను. ఆవచ్చి
 నమహ్నలలో బాల్యభావాపన్నులును, యౌవనోన్మత్తులును, ప్రౌఢ
 గర్వాధులును నగుకొందఱు ఋషు లావృద్ధకాంతను సుందరాకారుం
 డగుగౌతముని గాంచి యపహాసంబు గావించ నారంభించిరి. అప్పుడు
 మఱికొందఱు ఋషు లక్కాంత గాంచి యామృద్ధురాలా! యీగౌ
 తముండు నీ కేమగును? ఓకల్యాణీ! యీతఁడు నీపుత్రుఁడో పౌత్రు
 ఁడో నిజము చెప్పవలయును. మావారిలోఁ గొందఱు తీర్థియమును
 గూర్చియే నవ్వుకొనుచున్నారు. వృద్ధుం డగుపురుషునకు యువతి
 విషస్వరూపిణి యగుగాని వృద్ధురాలికి యువకుఁ డమృతస్వరూపుఁడే
 యగును. కాని పాపహా! యీతకాలమునకు నిష్ఠానిష్ఠుంబులకుఁ బర
 స్పరారుకూలసామోగము మే మిచ్చటఁ గన్నులారఁ జూడఁగలిగితి
 మి." అని యాపదపతులమెరుటనే కొందఱు ఋషు లిట్లు ప్రస్తా
 విరి. తరువాత నమృతహృదయుల యథామోగ్యంబుగ నా
 దంపతులవలన సతిథిసత్కారంబులు గాంచి ప్రీతచేతస్సులై వెడలి
 పోయిరి.

అనంతరము మహాప్రౌఢు లగునాదాపతులు మహాష్టలవచనం
 బుల నాలించి తనుకీర్తిమును వినుష్ఠింపకొని యుభయులును దుఃఖ
 తులును లజ్జతులునుగూడ నైపోయిరి. అప్పుడు వృద్ధగౌతముండు
 మునిశ్రేష్ఠు డగునగస్తుని పాలికిం బోయి || యౌమహాత్మా! ఏతీ

బ్రహ్మపురాణము

క్థంబును సేవించిన సత్వరంబుగ సర్వశ్రేయంబులును, భుక్తిముక్తులును
 సాఘటితంబు లగునో యట్టిదివిత్థిర్థముఁగూర్చి నా తెలింగింపవలయు
 ను. " అని ప్రార్థించుటయు నగస్త్యుండు " ఓవిప్రోత్తమా! నేను
 బూర్వము మహర్షులవలన విన్నవిషయమును జెప్పచున్నాను. గాఢ
 మీతీరమునకుం బోయినచో నిశ్చయముగా సర్వాభీష్టంబులును
 సిద్ధింపఁగలవు. కావున నోమహాబుద్ధి! నీవు పాపనాశిని యగుకాత
 మీతీరంబును సేవింపుము. నేను గూడ నీతో వచ్చెదను. " అని
 యగస్త్యుండు చెప్పటయు వృద్ధకాతముఁడు వృద్ధుడా లగుతనభార్య
 తోఁ గూడ కాతమీతలంబునకుఁ బోయి సతీసహితుం డై తీవ్రతపంబు
 గావించి శంకరుని, విష్ణు దేవుని, కాతమీగంగను బ్రసన్నులఁ గావించు
 కొని " యోశివా! యీవిశ్వంబునందు ఖచ్చులగుమానవులకు మరు
 భూమియందలి మహాతలంబునుం బోలి ప్రియాసహితుండ వగునీ
 వొక్కండవే శరణ్యుండవు. ఓకృష్ణా! అనావృష్టిదగ్ధంబు లగుసస్య
 సమూహంబులకు ఘనాగమంబునుంబోలి యీజగంబునందలి యుత్త
 మమధ్యమాధమంబులగు భూతబృందంబులకు సర్వాథా నీవొక్కం
 డవే తాపహరివి. మణియు నోకాతమీ! నీ వమృతతరంగిణివై
 వైకుంఠదుర్గముచు శేషించుకొనివచ్చి యథోగతులును, సంతపులు
 నగు భూజనంబులకు నాశ్రయదాయినివై యున్నావు. " అని ప్రార్థిం
 చుటయు శరణాగతదీనజనంబుల దుఃఖనివారిని యగుకాతమీజేవి సు
 ప్రసన్నయై వృద్ధాసహితుం డగుకాతమునింగాంచి " యోవత్సా! నీవు
 నాసలిలంబులు కలశంబునం జేర్చి ముత్రపూతంబులుగఁ జేసి వివిధో
 పచారంబులచే నర్పించి నీసహధర్మిణి నభిషేకింపుము. అప్పుడు నీభా
 ర్య ప్రియయు, సుహృదయు, సుగుచిరకేరికియు, సుభగయు, సుహృ
 చనయు, సులక్షణసూపన్నయు, సుకుమారిణియుఁ గాఁగలదు. అనఁ

తర మనునాచతతి యగు నీభార్య యిట్లే ని న్నభిషేకించినంతనే నీవు
ను సర్వలక్షణసంపన్నుండ వై కమనీయాకారుండివు కాగలవు.”
అని యనుగ్రహించుటయు నాదంపతులు గౌతమీవచనానుసారం
బుగ సభిషిక్తులై సురూపప్రాప్తులైరి. అప్పుడు వారియభిషేకజలంబు
లును నావృద్ధరాలినామము ననుసరించి వృద్ధానామంబున విఖ్యాతం
బగు నొకమహావదియై ప్రవహించెను. అప్పు డాసమీపవాస్తవ్య
లగుమహాత్మ లాగౌతమనందనునకు వృద్ధగౌతమనామంబును గల్పిం
చిరి. అనంతరము ప్రత్యక్షస్వరూపి శి యగుగౌతమిగంగ నుద్దేశించి
“యోదేవీ! నాపేరితోఁ బ్రవహించుచున్న యీవృద్ధగౌతమి నీతో
నెచ్చట సంగమించునో యాస్థానము సర్వతీర్థంబుల యందును శ్రేష్ఠ
స్థానం బగుఁగాక! ఆస గుళిగంబునఁ గావించిన స్నానదానహోమా
మాదికంబులు పితృగణంబులకుఁ బరమప్రీతికరంబులును, మానవు
లకు యావసాభాగ్యసంపత్కారణంబులును, పుత్రపౌత్రప్రదంబులును,
ఆయురారోగ్యకరంబులును, కల్యాణజయప్రమోదివృద్ధకంబులు న
గుఁగాక!” అని ప్రార్థించుటయు గౌతమీదేవి గౌతమపత్ని యగు
వృద్ధరాలివచనంబులకు. తథాస్తు” అని సమ్మతి నొనరించెను. అచ్చ
ట నావృద్ధగౌతమునిచేఁ బ్రతిష్ఠిత మైనలింగ మావృద్ధరాలి నామము
ననుసరించి వృద్ధేశ్వరాభిధానంబునఁ బ్రసిద్ధంబయ్యెను. అవృద్ధరా
లితో నావృద్ధగౌతమున కాస్థానమునఁ దే నభీష్టప్రాప్తి యయ్యెను.
అచ్చటి స్నానదానంబులు సర్వాభీష్టదాయకంబులు. అప్పుడిందుండియు
నాతీర్థంబునకు వృద్ధాసంగమం బనునామంబు గలిగెను.

—♦ ఇ లా తీ ర్థ ము ♦—

సువిఖ్యాతం బగు సలాతీర్థము సర్వసిద్ధికరమై యున్నది. అభీష్టసేవ

నంబు గావించువాడు బ్రహ్మహత్యాదిపాపమున్నలై మున్ను లగుడును. వైవస్వతవంశగబునందుఁ బవిత్రీచరిత్రుండగు ఇటుం డను నరనాథుండు జనించెను. ఆతఁడు ధర్మయుక్తుండుగఁ బ్రజాపాలనంబు చేయుచు నొకనాఁడు బహుసేనాబలసహితుఁడై వేటకొఱకు వనంబునకుం బోయెను. వివిధవిహంగకలకలాలాపమనోహరంబును, కుసుమతఫలితల తాతరుచుండితంబును, బహుజాతుసమాక్షీణులు సగునయ్యరణ్యంబునఁ దిరుగుచున్నకొలది నన్నరనాథునకు వేటయాదాసక్తి క్రమక్రమంబుగ వర్ధిల్లుచుండెను. ఆతఁ డట్లు మృగయాసక్తుఁడై యహుత్యాది రాజపురుషులం గాంచి మీరందఱును రాజధానికి మరలిపోయెను. నాపుత్రుండు రాజ్యపాలనంబునకు నియుక్తుఁడై యుండెనుగదా. మీరు సోయి కోశబలవాహనాదులను, సకలరాజకార్యంబులను యథావిధిగఁ బాలించుచుండుడు. ధీమంతుండగు నస్త్రిమండును నగ్నిసహితంబుగా రాజపత్నులను వెంటఁబెట్టుకొని తండ్రివలె మన్మంధిరమునకుఁ బోవుంగాక ! నేను కొంతకాలము మృగయాశీలురగునారణ్యకులను, వాజివారణాదిపరివాతంబునుగూడి యీవనంబున విహరించివచ్చెదను. తక్కినవారందఱును రాజధానికిఁ బోవలయును.

అని యాదేశించుటయు నందఱును రాజాజ్ఞానంగీకరించి రాజధానికిం బోయిరి. అనంతర మిటుండు మెల్లమెల్లగాఁ బ్రయాణంబు సాగించి రత్నమయం బగుసీమాలయంబుఁ జేరి యందు నివసించి యుండెను. ఆతఁడప్పుడు తానున్నచోటికి సమీపంబున నానారత్నచిత్రితం బగునొక సుందరకంఠరముం దర్పించెను. అది సమన్వృతంబున నొకయక్షనాథునకు నివాసమై యుండెను. ఆతనికిఁ బతివ్రతపరాయణయగు సమ యనుభార్యగలదు. ఆతఁడాకొక్కక్కప్పుడు ప్రమాసహితంబుగ మృగరూపముం దాల్చి గుచ్చవచ్చినరీతి విహరించుచు నొక్క

హృదు నృత్యగీతానులం గావించుచు నవ్వనంబున విహరించుచుండెను. అయ్యప్పుడు మృగరూపధరుం డయ్యును సకలవిషయాభిజ్ఞుడై యుండెను. అందుచే నిలుం జాకందరము యక్షపాలితం బని యిండు కంఠయు నెటుంగఁజాలఁ డయ్యెను. అందుచే నమ్మహీపాలుండు తన కరివారఁబుతో రత్నఖచితంబగు నవ్వితాలగుహప్రదేశంబు నాకి మించుకొని యందు వసించి యుండెను.

అప్పుడు మృగరూపధరుండై యున్న యుత్తుండు రాజగావించిన యాయసంగతవ్యాపారముం గాంచి కుపితుండై “మహారాజగు నీయిటుని బలప్రయోగముచే నేను జయింపఁజాలను. ఒకవేళఁ బ్రాధ్నిం త మరుకొన్నను నీతఁడు సామాన్యముగా నాశవనమును నాకు విడుచునట్లు తోచుటలేదు.” అని యాలోచించుకొని ధనుర్ధనుఁడను, శూరులును, ఆత్మీయులు నగు తనపరివారయక్షులం గాంచి “మీరెల్లరును బోయి మహోద్ధతుండగు నయ్యలుం డెల్లయినను నామందిరమును వదలిపోవునట్టి యేర్పాటు గావింపవలయును” అని యాజ్ఞాపించుటయు రణదుర్మకులగుయక్షు లారాజాచెంతకుం బోయి “ఓరాజా! నీవు మాగుహగృహంబును విడిచిపోమ్ము! అట్లుపోకున్నచో యుద్ధంబునఁ బరాజితునిం గావించి పలాయతుని శేషదము” అని చెప్పిరి.

ఇటుం జామాటలకుఁ గ్రోధావిష్టుండై వారిలో మహారాజు గావించి యందఱు బరాజితులం శేసెను. ఆతఁడు పదిదినంబులవఱకు నాగుహయందే నివసించి యుండెను. యక్షనాథుఁడు మృగరూపధరుండై మృగీరూపధారిణియగు భార్యతోఁ గలసి వనవాసంబు చేయుచుండెను. ఆతఁ డిట్లు హృతమందిరుండును, హృతపరివారుండును, వనగతుండునై చింతాకాంతస్వాత్మంబునఁ జనపత్నియగు యక్షిణిం గాంచి “ఓహీయా! మృగరూపక్తుండును, దుష్టచిత్తుండు

నగునీరాజ మనగ్నహంబు నపహరించియున్నాడు. ఈతనికిఁ బ్రతీకారంబు గావించునుచు యుంజేమైననాలోచింపవలయును. సకలమహీశాలురును బాపవ్యసనాసక్తులై రాజ్యవినాశంబు దెచ్చుకొనుచుండురు. నీవు మనోజ్ఞహరిణీరూపంబుఁ దాల్చి యీతని నెల్లయిన నుమావనంబుకడకుఁ దీసికొనిపోమ్ము. అవనంబునఁ బ్రవేశించినంతమాత్రముననే యీతండు స్త్రీయైపోవును. ఓభద్రా! ఇక్కాశ్యంబు నీవేచేయఁగలవు. నేను చేయఁజాలను. అట్లు నీవు గావించినవెనుక నీవు యక్షిణి వయ్యెడవు. నేను నెప్పటివలె యక్షుండ నయ్యెదను” అనుటయు యక్షిణి “నాథా! ఉమావనంబున కీతని మరలించుకొని నీవేలపోఁగూడదు?” అని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు యక్షుండు “ప్రీయా! ఒకప్పుడు మహాదేవుండగుశివుండు గిరిబాసహితుండై దేవగణంబులతోఁ గూడి హిమాలయపుష్క-బున విహరించుచుండెను. అప్పుడు పార్వతీ దేవి యేకాంతముగా శంకరుం గాంచి “నాథా! రతివ్యాపారము గోపనంబు చేయుట స్త్రీజనంబునకు స్వభావము. కావున నీవు నాకొక సురక్షితం బగురహస్యప్రదేశమును దయజేయవలయును. అస్థానంబున కుమావనంబును నామంబు ప్రసిద్ధం బగుఁగాక! అచ్చటికి నీవును, గణేశ్వరుండును, గార్తికేయుండును, నందీశ్వరుండును దక్కఁ దక్కినవారెవ్వరు వచ్చినను స్త్రీలైపోవుదురుగాక!” అని ప్రార్థించుటయుఁ జంద్రమాళి ప్రసన్నుండై సంతకల్పమాత్రంబున నుమావనంబును గల్పించి యద్రేవికిఁ బ్రసాదించెను. కావునఁ బురుషుండ నగునే నచ్చటికిఁ బోవుట కవకాశము లేదు.” అని చెప్పెను.

అమాట విని కామరూపిణి యగుయక్షిణి మృగరూపముం బాల్చి యిటుని కెదుట విహరింపఁ దొడంగెను. అసమీపమునందే యక్షుండును నలిచి యుండెను. మృగయాసక్తచిత్తుం డగునిటుం దా

లేడిం గాంచి యశ్వాసూషుండును, ధనుర్ధరుండునై దానిని వెంబడించి పోయెను. ఆమాయలేడియు నాతని నలయించి యుమావనంబునకుఁ దీసికొని పోయెను. ఇటుం జావనంబునఁ బ్రేవేళించినంతనే స్త్రీమూర్తి యైపోయెను. అప్పుడు యక్షిణి మృగరూపమును బరిత్యజించి యథారూపము నాల్చి యొకయశోకవృక్షంబుచేత నొకకొమ్మపైఁ జేయి వైచి నిలువఁబడి యుండెను.

దివ్యాభరణభూషితయు, దివ్యవసనాలంకృతయు, దివ్యగంధానులిప్తయు, దివ్యమూర్తియు, నగుయక్షిణి యట్లు కృతకృత్యమై యశ్వాసూషుండును, శృంగితుండునగు నమ్మహారాజుం గాంచి నవ్వుచు “ఓయిలాదేవీ! నీవాయుదాన వయ్య నశ్వారోహణంబు గావించి యొంటిగా నెచ్చటికిఁ బోయెదవు? ఇట్లు పురుష వేషధారిణివై యెవ్వరికొక కన్వేషించుచున్నావు?” అని పశ్చించెను. మహారాజగునిలుండు యక్షిణి తన్నిట్లు స్త్రీజనోచితం బగుసంభోధనము గావించినందులకుఁ గ్రోధావిప్లవంజై యామెనడలించుచు “నా లేడియేమైనది?” అని ప్రశ్నించెను. యక్షిణి పకపక నవ్వుచు “ఓయిలాదేవీ! ఇంకను జూచుకొనుట లేదా?” అని పరిహాసించుటయు నిలుండు కుపితుండై ధనువున బాణమును సంధించి యక్షిణిపైఁ బ్రయోగింప సంసిద్ధుఁ డయ్యెను. యక్షిణి మరల నెప్పటివలెనే “ఓరమణీమణి! నిన్ను నీవు బాగుగఁ జూచుకొని, బాగుగ గ్రహించుకొని తరువాత నామాటలయందలి సత్యాసత్యములను బరీక్షింపుము” అని పలికెను.

ఆమాట విని యిటుం డదరిపడి తనవక్షంబును బరీక్షించుకొని నిర్విణ్ణుండై “ఏమిది! ఇట్లయిపోయితి నేమి?” అని విచారించుచు యక్షిణిం గాంచి “ఓసువ్రతా! నీవెవ్వరు? నేనిచ్చటికి వచ్చి యిట్లు స్త్రీయై పోవుటకుఁ గారణ మేమి? దయ యుంచి సర్వమును స్పృష్టము

గా నెఱింగింపుము" అని వేడుకొనుటయు యక్షిణి ఓరాశీంద్రా! నీవింతవఱకును బ్రవేశించియున్న హిమాలయసందరకందరము మా నివాసస్థానము. నాభర్త యక్షరాజగు సుమన్వజుడు. నీవు మానివాసము నాక్రమించుటచే నిన్న యుద్ధంబున జయింపఁజాలక నేనిట్లు మృగరూపంబుఁ దాల్చి యియ్యమావనంబునకు నిన్నుఁ దరలించుకొని వచ్చితిని. ఈయమావనంబునఁ బురుషు లెవ్వరు ప్రవేశించినను స్త్రీలైపోవును రని మున్ను మహాదేవుఁడు నిర్దేశించి యుండెను. అందుచే నీవిచ్చటికి వచ్చి స్త్రీత్వముం గాంచితివి. జరగినదాని కింక విచారించుటవలన లాభము లేదు. విచిత్రం బగుభవితవ్యతాగతివిలాసము లెవ్వరు గ్రహింపఁగలరు?" అనియెను.

ఆమాటలు విన్నంతనే స్త్రీరూపధారి యగు నిలుండు ఖన్నుండై యశ్వమునుండి యిలాసంబున బడియెను. యక్షిణి యాతని లేవనెత్తి యుసచారుంబులు చేసి యూహించుచుఁ "ఓరాజా! నీవు స్త్రీవైపోయితివి. ఇంక దీనికిఁ బ్రతిక్రియ యేదియును లేదు. ఎవ్వరును నీన్న మరలఁ బురుషునిగాఁ జేయఁజాలరు. కావున నీవింతటినుండి స్త్రీజనోచితంబులగు సృశ్యగీతాదివిద్యల నభ్యసించి రమణీరమణీయాలంకారములం బాల్చుచు, స్త్రీలాలిత్యములను, స్త్రీవిలాసములను గాంచి స్త్రీజనకర్తవ్యంబులను నిర్వర్తింపుచుండుము" అనిబోధించెను.

ఆమె యట్లు చెప్పుచుండఁగానే యిటునకు స్త్రీజనోచితంబులగు వేషభూషణాదులును, విలాసవిభ్రమాదులును విచిత్రంబుగా సంప్రాప్తంబు లయ్యెను. అప్పు డిటుం డిలాదేవియై యక్షిణిం గాంచి శోక గర్భదస్వరముతోఁ "ఓకల్యాణీ! దైవనియోగంబుచే నేనిట్లు తరుణి నైతిని. తాని నాకు భర్త యెవ్వరు? నేనింక నేమి చేయువలయును? నాకు మరలఁ బురుషత్వ మెట్లు లభింపఁగలదు? దుఃఖాస్త్రురాలనగు నా

యందుఁ గరుణించి నాకుఁ దరణోపాయమును బ్రబోధింపుము! ఆర్తల నుద్ధరించుటకంటె నధికం బగుపుణ్యం బేదియును లేదుగదా!" అని వేడుకొనుటయు యక్షిణి కరుణాంతఃకరణముతో "ఓశోభనాంగీ! ఈయుమావనంబునకుఁ బూర్వభాగంబున సోమనందనుం డగుబుధుని యాశ్రమంబు గలను. ఆతఁడు నిత్యమును దనతండ్రియగు చూడుని సందర్శించుటకై యీమార్గముననే వచ్చుచుండును. ఆతఁ డిట్లు ప్ర శాంతభావంబున వచ్చుచున్నప్పు ఁ నీవు నీరూపయావనవిలాసాదుల చే నాతనిం బ్రసన్నునిఁ గావించుకొనుము. ఆబుధునియనుగ్రహంబు వలన నీసర్వాభీష్టంబులును సిద్ధింపఁగలవు." అని యామె నూత్రుడించి యక్షిణి యాశ్చర్యతయై నిజావాసంబునకుం బోయి భర్తయగుయక్షు నకు సకలవృత్తాంతమును సవిస్తరంబుగ నెఱింగించెను. యక్షుం డంతయు నాతికించి సంతృప్తుం డయ్యెను.

ఇట నుమావనంబున నిలాదేవి యథామలుంబుగ నివసించి యుండి సృత్యగీతాదులచే గాలక్షేపము చేసికొనుచుండెను. ఒకనాఁ డామె యతిలోకవిలాసంబుమెఱయి సృత్యము చేయుచుండఁగాఁ దండ్రి దర్శనంబునకుఁ బోవుచున్నబుధుం డారచుశీరుశీః గాంచి యాశ్చర్య ముతో నామెచెంగటికిం బోయి "ఓచుండరీమణీ! నేను చంద్రనంద నుండను. బుధుండను వాండను. నీరూపలావణ్యవిలాసంబులకుఁ బ్రే మించి వచ్చితిని. నీవు నన్ను భర్తగా నంగీకరించి మెల్లవిధంబుల నా ప్రిణామియ నగుము" అని యఙ్గించెను. ఇలయు యక్షిణివచనంబులం వలచుకొని యామె విధివిధానం బు నిశ్చయించుకొని భక్తిపూర్వ కంబుగ బుధు సభివందించుచు నాతనిపాశగ్రహణంబున కంగీకరించి పరమానందభరితహృదయ యయ్యెను.

బుధుం డాచుండరీమణి నాశ్చేష్టరిగా, బ్రగ్రహించి స్వస్థానం

బుధకుం గొనిపోయి పరమప్రేమభావంబున నామెతోఁ గలసి సుఖానందంబుల ననుభవించుచుండెను. అయ్యలాదేవియు నెల్లవిధంబుల భర్తయగుబుధుని బరితృప్తుం గావించుచుండెను. ఇట్లు చాలకాలంబు గడచుటయుఁ బరితృప్తహృదయుం డగుబుధుం షాకనాఁ జానుండరిమణిం గాంచి యిట్టిప్రియతమా! నీసంసేవనంబులకు నేను సంతృప్తుండనైతిని. నీహృదయంబున నెట్టికోరిక యున్నదో తెలుపుము! లెపోబలంబుచే నీయభీష్టం బెదియైనను దీర్చెదను. సంతయ వించుకతయను లేకుండఁ గోరుకొనుము” అని యనుగ్రహించుటయు నిలాదేవి యాక్షణమునందే “మహాత్మా! నాకుఁ బ్రేమనుయుం డగునొకసుపుత్రునిఁ బ్రసాదించవలయును.” అని ప్రార్థించెను.

బుధుండును బ్రసన్నహృదయుడై “ఓప్రాణేశ్వరీ! అమోఘవీర్యుండ నగునావలన నీగర్భమునందు క్షత్రితేజోవిలసితుండును, లోకవిశ్రుతుండు నగునొకకుమారుండు జన్మింపఁగలఁడు. అక్కుమారుండు తేజంబుచే నాదిత్యుండును, బుద్ధిచే బృహస్పతియు, క్షమాగుణంబుచే భూమండలంబును, వీర్యముచే విష్ణుదేవుండును, గ్రోధముచే హుతాశనుండునై త్రిలోకప్రశంసితుండు గాఁగలఁడు. ఆతనిచేఁ జంద్రవంశంబు సుప్రతిష్ఠితంబు గాఁగలదు” అని యానతిచ్చెను. అంతఁ గొంతకాలంబున కయ్యలాదేవిగర్భమునుండి గంభీరఘోషణంబు గావించుచు నొకసుపుత్రుం డుడయ్యెను. అక్కు-మారుని జననసమయంబున స్వర్గలోకమం దంతటను జయధ్వజులు చెలరేగెను. అప్పుడు సకలదేవతలును, బ్రహ్మయు, బ్రహ్మిష్టులును బుధాశ్రమంబునకు విచ్చేసి గభీరారావంబు సేయుచు జనించిన యక్కు-మారునకు పురూరపుం డని నామకరణంబు గావించి యనేకవిధంబుల నాశీర్వదించి చనిరి.

బుధుండును దనతనయుం డగుపురూరవుని తల్లియొచితఁబు
లగు విద్యల నెల్ల నభ్యయనంబు చేయించుచు సరహ్యం బగుభయశ్శేద
మును సంపూర్ణముగ నభ్యసించఁజేసెను. పురూరవుండును శుశ్లఁకు
చందునివలె గళలతోఁగూడఁ జానుకు దినదినప్రవృద్ధమానం డగు
చుండిను. ఒకనాఁడు మహామతి యగుపురూరవుండు ఖన్నవదనయై
యున్నతల్లిం గాంచి యామెహృదయమునందు విచార మున్నట్లు గి
హించి సినయనుధురభాషణంబులతోఁ :: అమ్మా! నాతండ్రియగుబు
ధుండు నీకుఁ బ్రియతనుభర్తయై యుండెను. సర్వక్రియ సమర్థుడ
నగునకు నీకుఁ బుత్రుండనై యుంటిని ఇట్టిసీకు మనస్తాపముగల గు
టకుఁ గారణ మేమున్నది? దయ యంచి యెఱింగింపవలయును.” అని
ప్రార్థించెను.

ఇలాదేవి కుమారునివచనంబు లాలించి :: “నాయనా! నీపునశ్చ
మునే వదించితివి. విబుధక్రేష్టం డగుబుధుని భర్తగను, సకలసంకు
ణాకరుండ విగునిన్నుఁ దనయునిగను బడయఁగలిగిన నేను ధర్మశాల
నే. అయినను నాకుఁ బూర్వస్మృతి కలిగినప్పు డెల్ల సన్నోకదుస్సహ
దుఃఖ ముఁకొనించుచుండును.” అని చెప్పెను. పురూరవుం డామాట
విని యదరిపడి :: జననీ! ఆమఃఖమునకుఁ గారణ మేమో తెలుపుము.
నీకుఁఖనిపారణంబు గావించుట కుమారుండ నగునా కవశ్యకర్తవ్యము
గదా!” అనియెను. అప్పు డిలాదేవి :: “వత్సా! అది యెఱిగూఢ ము
గుఱిషయము. నీ కేమని చెప్పఁగలను? చెప్పకుండ నెట్లీచారమునడఁ
గించుకొనఁగలను? శోకార్ణవ నిమగ్నులగుతల్లిదండ్రుల సుద్ధరించుటకు
దనయునికంటె నన్యగతి యేదియును లేదుగదా!” అనుచుండఁగనే
పురూరవుండు జననిచరణకమలంబులకు సాష్టాంగప్రణామం బొచ
రించి విసయవినమితుండై :: “తల్లీ! సర్వవిషయంబులకు విస్తృతఁ గ

నాకెఱింగింపుము.” అని ప్రార్థించెను.

అప్పు డిలాదేవి యిట్లాడునువంశప్రశస్తియు, నావంశమునందుఁ దాను జనించుటయు, దనరాజ్యప్రాప్తియు, దినకుసంతానము గలుగుటయు, వస్త్వండు తనకుఁ బురోహితుం డగుటయు, తనకొకభార్యయుండుటయు, తనప్రాభవంబును, దాను మృగయాసక్తిచే వనంబునఁ బ్రవేశించుటయు, హిమాలయకడరంబునఁ బ్రవేశించుటయు, యక్షవిరోధంబును, యక్షిణీకారణంబున నుమావనప్రవేశంబు చేయుటయు నచ్చటఁ దనస్త్రీత్వప్రాప్తియు, బుధసమాగమంబును, మరల స్త్రీత్వంబునఁబుత్రప్రాప్తియు మున్నగువిషయంబులను పక్షస్థరంబుగా నందనున కెఱింగించెను.

ఆచరిత్రం బంతయు నాలకించి కుమారుం డగుపురూరపుండు విచారగ్రస్తవృద్ధయుండై దీనస్వరంబున “అల్లీ! నేనేమి చేయుదును? ఏమి చేసిన నీకు సంతోషముగా నుండును! ఈసంసారమునం దిట్లందుటయే నీకానందముగా నున్నయెడల దీనిని మరలఁ బరివర్తించజేయుటకుఁ బ్రయత్నించుట యెందులకు? ఇది కాక నీకింకేదియైనఁ గోరిక యున్నచో నానతిమ్ము! నాశక్తి నంతను వినియోగించి నీయభీష్టసంపాదనంబు గావించును.” అని చెప్పెను. ఇలాదేవి విచారముతో “కుమారా! నేను పూర్వమువలెనే మరలఁ బూర్వముం గాంచి విపులం బగునారాజ్యమును గ్రహించి పూర్వపుత్రులను, నిన్నను రాజ్యాభిషిక్తులం గావించి కన్నులపండువుగాఁ గాంచివలయు నని యాసించుచున్నాను. తండ్రి! నాసంతాన మగుమీ కనుకూలముగా దానధర్మములను, యజ్ఞయాగాదులను గావించి రాజ్య మంతయును మీచేతులయం దొప్పగించి ముక్తిమార్గముం జూచుకొనవలయు నని యపేక్షించుచున్నాను.” అని చెప్పటయుఁ బురూరపుండు “అమ్మా! నీకు

మరలఁ బురుషత్వము గలుగుట కేమియుచున్న మున్నదో నీవే చెప్పవలయును. తపంబువలనఁగాని, మఱియేవిధంబుగఁగాని లభించునని నీకుఁ దోచినదో నెఱింగిపవలయును. నాశక్తికొలఁదిని బ్రయత్నించి సాధించెదను.” అనియెను. ఇట్లు కృతనిశ్చయముడై పరికినకుమారుం గాంచి యిలాదేవి “పుత్రా! నీవు మీజనకునిచెంతకుం బోయి యీ విషయముగూర్చి యాలోచింపుము. ఆతఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. కావున నీకాతఁ డవశ్యముగ హితోపదేశము చేయఁగలఁడు” అనిబోధించెను.

తల్లిగూట ననుసరించి యిలానందనుం డగుపురూరపుం డాక్షణమునందే తండ్రిచెంతకుం బోయి ప్రణామంబాచరించి యెల్లప్పుత్తాంతంబు నాతనికి నివేదించి కర్తవ్యోపాయము నుపదేశింపవలయునని ప్రార్థించెను. అప్పుడు బుధుండు నవ్వుచు “కుమారా! మహారాజుగనిటుని ప్రభావమును నేనెఱుంగుదును. ఆతఁ డేవిధముగా నిలాదేవి యైపోయెనోకూడ నెఱుంగుదును. ఉమావనప్రవేశముం గూర్చియు, నీశ్వరాజ్ఞం గూర్చియు నేనెఱుంగుదును. ఈశాపమోక్షణంబున కుమాశంకరుల యారాధనంబుకింట్ల నన్యోపాయం బేదియును లేదు. వారియనుగ్రహమువలననే యిలకు మరలఁ బురుషత్వము లభింపవలయును.” అని బోధించెను. పురూరపుండు తండ్రియుపదేశమును గ్రహించి “తండ్రి! నేనీచరాచరవిశ్వంబునకుఁ బితరులగు శాశీశంకరుల నారాధించెదను. పితరుఁబువలన నెట్టితీర్థసేవనంబువలన నాకు వారి సందర్శనము లభించునో యానతీయవలయును” అని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు బుధుండు కుమారునుద్దేశించి “వత్సా! అట్లయినచో నీవు శాతిమితీరంబునకుం బొమ్ము. అచ్చట నిరంతరమును శివుండు శివాసహితుండై విరాజిల్లుచుండును. శ్రీమంతుఁడును, శాకహంతయు వరప్రదాతయు నగునట్లేవుని నీవచ్చట నారాధింపుము” అని యుపదేశ

శ్రీమతుఁడు పురుషుఁడు ముదితహృదయుండై తండ్రికి వందనంబు చేసి యీతనికడ నెలవు గైకొని జననీపుంస్త్రంబును గోరి తివరంబు గావింపవలయు ననుతమకముతో గిరివరంబగు హిమవంతంబునకును, బూజ్యురాలగుతల్లికిని బ్రశామంబులు గావించి యన్యునడసీ గౌతమీ తటంబునకుఁ బ్రయాణంబు గావించెను. ఇంద్రాదేవియును, బుధుండును గూడ నాతనివెనుకనే బయలుదేలి పోవుచుండిరి కొంతకాలంబునకుఁ బురుషుఁడు గౌతమీ జేరుకొని మూపావనసలిలంబులయందవగాహనంబు చేసి స్నానాంతంబున నియతచిత్తుండై దేవదేవుండుగు శంకరునిగూర్చి ప్రోతపాతంబులఁ గావింప నారంభించెను. అతనితోఁ గలసి యిఁకయు, బుధుండునుగూడ నిట్లు ప్రోత్రిము చేయఁదొడంగిరి.

“ స్వశరీరసంభూతంబగు కుంకుమకాంతిచే హేనుసుందరవిగ్రహంబులవలెఁ బ్రతీతాశించునట్టియు, స్కందగణేశ్వరులచే నిత్యారాధితులగునట్టియు జగంబున కంతకును రక్షకు లగునట్టియు దేవదేవులగు నుమాశంకరులు నాకు శరణ్యు లగుదురుగాక ” అని బుధుండు ప్రార్థించుటయు నిభాదేవి—“ ఈజగంబునఁ దాపత్రయనాచానలదగ్ధులైన జీవు లెవ్వరిఁ జింతించినంతమాత్రమున సుఖలాభంబు నందు దురో యుష్టిశంకరీశంకరులు నాకు శరణ్యులగుదురుగాక! ఓదేవదేవా! మహేశ్వరా! నేనార్తురాలను. నామనంబు నిత్యపరితప్తం బగుచున్నది. ఈజగంబునఁ గ్లేశాదులనుండి జీవుల నుద్ధరించుటకు నీకంటఁ గర్తవ్యమివ్వరును లేరు. పుణ్యమయంబులును, శరణ్యంబులు నగు నీచరణకమలములు నాకు దిక్కుగఁగాక ” అని ప్రార్థించెను. అనంతరము పురుషుఁడు “ ఎవ్వరిప్రభావముచే నీవిశ్వం బంతయు నావిగ్భూతంబై యాతంబున సర్వంబు నెవ్వరియందు విలీనం బగుచుండునో యుష్టియుమూమహేశ్వరుల చరణసృసిజంబులు నాకు శరణంబు

లగుఁగాక ! ఓవిశ్వేశరణ్యా ! విశ్వాత్మకా ! నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుండవగుము. తొల్లి వివాహసమయమున దేవర్షిగణంబులచేఁ బ్రార్థితుండవై నీవు ప్రీతిపూర్వకముగా నేదేవిపాదములను గ్రహించితివో యట్టి విశ్వజననిపాదకమలములు నాకాశ్రయంబు లగుఁగాక ! ” అని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు దేవదేవి యగుశ్రీదేవి ప్రసన్నమై “ వత్సా ! పురూరవా ! నీవు కృతకృత్యుండ వైతివి. మీయెల్లరకును మంగళంబగుఁగాక ! మీయభీష్టంబులు దేవదుర్లభంబు లైనను మీకుఁ బ్రసాదించెదను. ఏమికావలయునో యెఱింగింపుఁడు ” అని యనుగ్రహించుటయుఁ బురూరవుండు “ ఓయాలికా ! ఇభుండనుమహారాజా నీసమయం బెఱుంగక నీవనంబునఁ బ్రవేశించి స్త్రీయైపోయెను. ఓసురేశ్వరీ ! నీవాతని యపచారమును క్షమించి యెప్పుటివలె నాతనికిఁ బురుషత్వము లభించునట్లునుగ్రహింపుము. ” అని వేడుకొనియెను. అప్పుడు భవాని శివునివంకఁదిలకించి యాతనియభిప్రాయముం గైకొని “ రిథాస్తు ” అనియెను. ఈశ్వరుండును దేవవచనంబు ననుసరించి “ ఈయభాదేవి గౌతమీసలిలంబుల స్నానంబు గావించినంతనే మరలఁబుండ్లంబు నందఁగలకు. ” అని యానతిచ్చెను.

బుధసహధర్మిణి యగునిభాదేవి యాక్షణమునందే గౌతమీజలంబులఁ బ్రవేశించి స్నానంబు గావించినంతనే యామేశరీరమునుండి యొకజలప్రవాహము వినిర్గతం బయ్యెను. అప్పు డామెకు సంప్రాప్తించిన నృత్యగీతాదికళలును, స్త్రీసహజవిలాసవిభ్రమాదులును గూడ నాప్రవాహముతోఁ గలసి గౌతమీజలంబుల విలీనము లయ్యెను. ఆపావనసలిలంబునుండి నృత్య, గీత, సాభాగ్య యనుమూఁడునదులు చాచుర్భూతంబు లయ్యెను.

ఆపుణ్యనదీత్రయమును గోదావరీజలంబునఁ గలసిపోయెను. ఆస్థలంబున మూడు పుణ్యసంగమతీర్థములు ప్రతిష్ఠితంబు లయ్యెను. ఆసంగమత్రయంబున స్నానదానాదులం గావించువారికి స్వర్గఫలప్రాప్తి యగును. ఉమామహేశ్వరానుగ్రహంబున నిడుండు మరలఁ బురుష త్వంబు గాంచి మహాభ్యుదయంబుకొఱ కచ్చట నొకయశ్వమేధ యా గంబు గావించెను. ఆయజ్ఞంబుకొఱకుఁ బురోహితం డగు వసిష్ఠుండును, భార్యపుత్రాదులును, అమాత్యులును సేనలును, పరిజనులునుగూడ నచ్చటికి విచ్చేసిరి.

అయ్యింటుండు దండకారణ్యంబునఁ జతురంగబలయుతంబగునొక రాజ్యమును స్థాపించెను. ఇళానగరము దానికి రాజధానియై యుండెను. ఆతఁడు తనపుత్రులకందఱకును సూర్యవంశనియమానుసారంబుగఁ బట్టాభిషేకంబులు గావించి యనంతరమునఁ దనస్త్రీశ్వమునండు జనించినపుత్రుండగు పురూరవుని జంద్రవంశక్రమంబున నభిషిక్తుం గావించెను. ఆపురూరవుండుచంద్రవంశంబున కాఽపురుషుండై సుప్రసిద్ధుండును, శ్రీమంతుండు నగు సార్వభౌముం డయ్యెను. ఇళునిపుత్రులందఱికంటె నాతఁడే బుద్ధిమంతుండును, శ్రేష్ఠుండు నయ్యెను. అయ్యింటుండు యజ్ఞానుష్ఠానంబు గావించినట్టియు, నాతనియిరు తెగలపుత్రులకును సమ్రోహంబు గూర్చినట్టియు, యక్షిణీదత్తంబు లగునృత్య గీతసాభాగ్యములు నదీరూపంబులై గాతమయందుఁ గలసినట్టియు దివ్యస్థలంబులయం దుభయతీరంబులను పోవశ సహస్రపుణ్యతీర్థంబు లుత్పన్నంబు లయ్యెను. అచ్చట నిశేశ్వరనామంబున నొకశివలింగము విరాజిల్లుచుండును. ఆసకలతీర్థ బలయందలి స్నానదానంబులును సర్వయజ్ఞఫలప్రదంబు లగును.

— చక్రతీర్థము —

చక్రతీర్థము బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకవినాశకరమైనది. అతీర్థమునందలి చక్రేశ్వరుని యనుగ్రహంబున విష్ణుదేవుండు చక్రిలా భంబు గాంచెను. అఘానమునందుఁ జక్రి చక్రార్థమై శంకరు నారాధించుటచేతనే దానికిఁ జక్రతీర్థం బనునామము గలిగెను. అతీర్థనామ స్మరణమార్త్రంబుననే పాపనాశనం బగును.

పూర్వకాలంబున దక్షుండు యజ్ఞరంభంబు గావించుటయు సకలదేవగణంబులు నమ్మఖిశాల కేతెంచి యుండిరి. కాని దక్షుడు తనయల్లుండగు మహేశ్వరునియగు దోషాగోపణాబు గావించి యాతని కయ్యాగంబున కాహ్వానింపలేదు. దానాయణి యగు సతీదేవి తనతండ్రి యజ్ఞంబు చేయుచుండటమును, గోపముచే దన్నును దన భర్తను చింపకుండుటయే కాక యనేకవిధముల నిందించుటయును నహల్యవలన విని మిగులఁ గుపితయయ్యెను.

అదేవదేవి తనపతిదూషణమును సహింపజాలక కోర్కావేశ వివశయై “జనకునకు సర్వనాశంబు గావించెదను. పాపాత్ములను నే నంతమార్త్రమును క్షమింపజాలను. పతినింక నాలకించియు సహించి యుండువారి పాపంబున కవధి యున్నతా? పతి యెట్టివాఁడైనను నాతఁడే సతులకుఁ బరమగతి. అట్టిచోఁ జరాచరగురుండును, సకలలోక జనకుండును, మహాదేవుండు నగునానాథునిమాట చెప్పవలయునా? అట్టి నాథునిఁ గూర్చి నిందావాక్యముల నాలకించిననాకీదేహముతో నిమిత్త మేమున్నది? కావున నేనెట్లును దేహత్యాగంబు గావించి తీజి దను.” అని నిశ్చయించుకొని కోర్కానలప్రజ్వలితప్రాదయముతో బ్రక్షయింప వాటంబునకుం బోయి యందుఁ దానును జనకునిచే నవమా

నితమై శివైకప్రాణయగునద్దేవి యోగబంబుచే దేహత్యాగంబు గావించెను.

ఆ ఘోరవార్తను మహేశ్వరుండు నారదునివలన నెఱింగి సతీ పరిచారిక లగుజయవిజయలం గాంచి “ సతీయెన్నటనున్నది?” యని ప్రశ్నించెను. వారు శోకగగ్గదకంఠములతో నెల్లవృత్తాంతమును విన్నవించిరి. అప్పుడు మహేశ్వరుండు క్రోధోజ్వలుండై భయంకరభూత గణాబులచే బరివృతుండై దక్షయశ్శవాటంబునఁ బ్రవేశించి యృషభ కరంబులన్నియును విధ్వస్త్రములుగాఁ జేయఁదొడంగెను. ఆమాగళాల యంతయు సకలదేవతలతోడను, సకలభౌద్ధాధిగణంబులతోడను నిండియుండెను. యజమానుం డగుకత్తుండు పరిశుద్ధభావముతో యశ్వరత్నణంబు గావించుచుండెను. మహాతపస్వులగువసిష్ఠాదిమహర్షు లచ్చటికి విచ్చేసి యుండిరి. ఇంద్రాదిదేవతలును, వసుగణంబులును జత్తుర్దిశలయందును రక్షానియుక్తులై యుండిరి. ఋగ్యజుస్సామగ నంబులును, న్వాహరవంబులును యోగభూమియందంతటను మాటు మ్రోగుచుండెను. శ్రద్ధ, తుష్టి, శాంతి, లజ్జ, భూమి, అంతరిక్ష, తిర్వరి, త్సాంతి, ఉష, ఆశ జయ, మతి మొదలుగాఁగలదేవీమూర్తులును, మఱియు నితరదేవీమూర్తులును యజ్ఞస్థలము నలంకరించియుండిరి. ఆనుఖమంటపమును విశ్వేశ్వర నిర్మించియుండెను. సురభి, నందిని, కామదోహిని, కామవర్షిణి మున్నగుధేనుగణంబులచే నయ్యజ్ఞక్షేత్రము సర్వాధికసమృద్ధిసంపన్నుండై యుండెను. కల్పవృక్ష, పారిజాత, కల్పలతాదులును, మఱియు నుత్తమంబు లగుసకలేష్టవస్తువులు నందు నిండి యుండెను. ఇంద్రుండును, పూషుండును, విష్ణుండును స్వయముగా నయ్యజ్ఞమును సంరక్షించుచుండిరి. యోగశాలయందెల్లయెడలను

“వడ్డింపుడు ! భజింపుడు ” అనునాదరవాక్యములు ప్రతిధ్వనించుచుండెను.

మొట్టమొదటనే భద్రకాళీసహితుం డగువీరభక్తుని డయ్యజ్ఞశాలయందుఁ బ్రవేశించెను. తరువాతఁ గోధోజ్ఞులుం డగు పినాకపాణి భూతగణపరివేష్టితుండై ప్రవేశించి యజ్ఞధ్వంసంబు గావించనారంభించెను. అప్పు డాప్రమథగణాలుల విక్రమవిజృంభణంబువలన మఖశాలయం దంతటను మహాసంక్షోభ ముదయించెను. కొందఱు పాతపోవుచుండిరి. కొందఱు మహాదేవునిం జేరి పొక్కించుచుండిరి. వేరొకకొందఱు కోపావేశముతో శంకరు నెదిరించుచుండిరి. ప్రమథులందఱును యజ్ఞధ్వంసంబు గావించుచుండుటం గాంచి సహింపఁజాలక మహాకోధముతోఁ బూషుండు మహాదేవు నెదిరించి విక్రమించుటయు శంకరుం డాతని దంతంబులను భగ్గుంబులుగాఁ జేసివైచెను. అట్లే యింద్రుండును నీశ్వరునిచే విలంబితం డయ్యెను. వీరభక్తుండు భగుని కన్నలను బెరికివైచి దినాకరునిబాహుద్వయముం బట్టుకొని లాగి యాతని గిరిగిరద్రుతి దూరముగా విసరివైచెను.

అప్పుడు సకలదేవతలును జక్రధరునిశరణంబు గోరి “ ఓగ్రదాధరా ! నీవిభూతనాథునిభయంబునుండి మమ్ముద్ధరింపుము ! మహేశ్వరానుజరుం డగునీతఁడెవ్వఁడో గాని ప్రమథనాయకుండై వచ్చి వైష్ణవం బగునిమ్మహాపఖంబునంతను విధ్వంసంబు గావించుచున్నాఁడు. నీవు రక్షింపకున్నచో నిక యా కెట్టి శరణ్యంబును లేదు ” అని ప్రార్థించుటయు నిష్ఫలదేవుండు భూతనాథునివై జక్రప్రయోగంబు గావించెను. తోడనే భూతవతి యాచక్రంబును మ్రుంగివైచెను. ఇట్లు విష్ణుదేవునిమదన్యనాయుధంబు విజితం బగుటయు లోకపాలకు లందఱును భీతి భలాయితు లైపోయిరి.

అప్పుడు దక్షప్రణాపతి మహాదేవుని సన్నిధికి బోయి “ఓశం
కరా ! సోమేశ్వరా ! సర్వజ్ఞ ! నీకు జయం బగుఁగాక ! కల్యాణ
కరుండవు, కాలాత్మకుండవు నగునీకు నమస్కారము. ఓనీలకంఠా ! నీ
వాదికర్తవు. బ్రహ్మప్రియుండవు. బ్రహ్మస్వరూపుడవగునీకు వంద
నము. ఓత్రిధామా ! పరమేశ్వరా ! త్రినేత్రా ! త్రిమూర్తి ! నీకుఁ
బ్రణామము. ఈత్రిలోకంబులకును నీవాధారుండవు. కామదాతవు.
వేదాంతవేద్యుండవు. పరమాత్మస్వరూపుండ వగునీకు మొక్కిదను.
యజ్ఞస్వరూపుండవు, యజ్ఞధాముండవు, యజ్ఞదాతవు, హవ్యవాహ
నుండవు, యజ్ఞహర్తవు, యజ్ఞఫలదుండవు నగునీవు నాకు శరణ్యుండ
వగుము. ఓశరణాగతవత్సలా ! జగన్నాథా ! నన్ను రక్షింపుము.
ప్రసాదా ! నీవు భక్తులకును, అభక్తులకునుగూడ వత్సలుండవు. కావున
నాకు రక్షకుండ వగుము !” అని యనేకవిధంబులఁ బ్రార్థించెను.

అప్పుడు పరమకారుణికుండును, సర్వసూతాత్మకుండును మం
గళనిదానుండ నగుభగవానుండు ప్రసన్నుండై దట్టునిచ్చార్థనానుసారం
బుగా నాతనియజ్ఞంబు సర్వసంపన్నులైనయట్లనుగ్రహించి యాతనికి
యజ్ఞఫలంబును బ్రసాదించి భూతగణంబులతోగూడ సంరక్షితుం
డయ్యెను. యజ్ఞరథమై యచ్చటికి విచ్చేసిన దేవర్షిగణంబు లెల్లరును
దమతమనివాసంబులకుం బోయిరి.

అనంతరము కొంతకాలంబునకు దేవదానవులకుఁ బరస్పరక
లహంబు సంభవించుటయు దేవతలు భయభ్రాంతులై యేమియుం
జేయఁజాలక జనార్దనుం డగుశ్రీపతింగూర్చి “ఓజగన్నాథా ! బ్రహ్మేం
ద్రాదులు నీకరుణ కటాక్ష లేశముం గోరి బహుకాలంబు తపంబు
చేయుచుండుదు. శ్రీదేవి నీపాదకమలనిరతమై యున్నది. నీవు బ్రహ్మ
భూతుండవు. ఈత్రిలోకంబులయందును గరుడవాహనుండ పగునీకుంబ

తక్షకు లింకొక్కరు లేకు. నీకు సమానులు గాని, నీకంటె సధికులు గాని యెవ్వరును లేకు. దయామయుండ వగునీవీ మహాభయంబునుండి సంతరింపుము. ” అని ప్రార్థించుటయు శంఖచక్రిగదాధరుం డగు భగవానుండు పృసన్నుండై “ ఓదేవతలారా ! మీయభీష్టమేమో తెలుపుడు ! ” అని యుగ్రహించెను. అప్పుడు సురవసు లండఱు నేకవాక్యముగా “ మహత్మా ! ఇప్పుడు మాకు సంప్రాప్తించిన యతి తీవ్రంబగుదైత్యభయంబునుండి మమ్మున్దరింపుము ” అనివేడుకొనిరి.

వారిదీనాలాపంబుల నాలకించి కృపాళుండగు విష్ణుదేవుం డిండుక యాలోచించి “ సురవరులారా ! నేనేమి చేయుదును ! నాచక్రాయుధమును శంకరుండు గ్రసించివైచిచెను. ఇట్టిస్థితిలో మీకును దైత్యపీడనంబు సంఘటిల్లినది. మంచిది. ఇప్పటికి మీమీనివాసంబులకుఁ బోండు ! మీకు భద్రం బగునట్టి యుపాయ మాలోచించెదను ” అని ప్రబోధించి వారిని బంపివైచి గోవిందుండు గోదావరీతీరంబునకుఁ బోయి చక్రసంపాదనార్థమై యచ్చట శంకరునింగూర్చి తపంబు చేయ నారంభించెను. ఆతఁడు నిత్యమును సహస్రసువర్ణకమలంబులతో భక్తిపూర్వకంబుగా భవానీశ్వరునిఁ బూజింపఁదొడంగెను. నారాయణుం డొకనాఁడట్లు నాగకేయూసుండగు నగజామనోనాథునిఁ బూజించుచుండఁగా సహస్రకమలంబులలో నొకకుసుమంబు గానరాదయ్యెను. అప్పుడు కమలాక్షుండగు కమలామనోహరుండనోపాయంబు లేక తననేత్రోత్పాటనంబు గావించి యష్టంబును గావించి సహస్రకమలాన్నితంబగు నయ్యష్టమును ధ్యానాంతంబున మహాత్మునకు సమర్పణంబు గావించుచు “ ఓదేవదేవా ! సర్వార్యామివగునీకు సకలజీవహృదయంబులును విడితంబులైయుండును. సకలజీవులకును నీవే కర్తవ్యును, శరణ్యుండవు నై యున్నావు. దయాళుం

డవులు లోకరక్షకుండవు నగునిన్ను నేను వేతుగఁ బ్రార్థింపనక్కఱ లేదు. సత్యదేవతాప్రియంబగు నాయభీష్టమును సఫలంబు గావించుము. ” అని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు పరమేశ్వరుండు భవానీసహితుండై యాపద్బాష్టు నకు సాక్షాత్కరించి యాతనిఁ బరమాదరంబున గాఢాలింగనంబు చేసి కొని “ మహాత్మా ! తొల్లిటివలెనే నీనయనంబు ప్రతాపమానంబగుఁ గాక ! నీచక్రింబు మరల నీకు లభించుఁగాక ! ” అని యింకను ననేక వరంబులను బ్రసాదించెను. ఆశ్రమయంబున శకలదేవతలు నచ్చటి కేతెంచి హరిహరులను, సద్విద్యర యగు గౌతమిని ననేకవిభాజుల సన్నుతులఁ గావించిరి. అప్పటినుండియు నాక్షేత్రమునకుఁ జక్రతీర్థంబు నామము గలిగెను. ఈతీర్థమాహాత్మ్యశ్రీవణము సర్వపాపవినాశకమైనది. ఈతీర్థంబునందు స్నానంబును, వానంబును, పిశ్యుతర్పణాదులను గావించువారు సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు. అట్టివారు తమపితృదేవతలతోఁగూడ స్వర్గలోకసుఖంబులం గాంతురు. చిత్రాంకితంబగు నాతీర్థ మిప్పటికిని దర్శనీయుఁ బగుచున్నది.

— పిప్పలతీర్థము. —

పూర్వకాలంబున గుణాఘ్యుండగుదధీది యనునొకమునివరుండు గలఁడు. ఆతనిదేవి యగుగభస్మిని కులీనయుఁ బతివ్రతయునై యుండెను. ఆమెకు బడబ యను మఱియొకనామము గలదు. దధీది గాఢాస్థ్యధర్మ నిరతుండై పృథ్వహంబును నగ్నికార్యంబులఁ దీర్చుచు నియమవ్రతుండై యుండెను. ఆతఁడు భాగీరథీతీరంబున నాశ్రమంబు నిర్మించుకొని సహధర్మిణీసహితుండై నిత్యంబును గతోరతపశ్చరణంబు గావించుచుండెను. ఆతఁడు నిత్యమును దేవార్చనంబును, సతిఘనీవయు యథావిధిగ

నిర్వర్తించుచు సర్వగుణసంపన్నుండై రెండవయగస్త్వంబునుంబోలి విరాజిల్లుచుండెను. ఆతనితపఃప్రభావముచే విపత్తులగుడైత్యు లయ్యా శ్రమప్రదేశంబునఁ బ్రవేశింపఁజాలకుండిరి.

ఒకప్పుడు దుద్రులు, ఆకిత్యులు, అశ్వినీకుమారులు, ఇంద్రుడు, విష్ణుదేవుడు, యముడు, అగ్నిదేవుడు మొదలగుదేవత లందఱును మహారణంబున దానవులను బరాజితులం గావించి పరమానంద పులకితభరీతులై, మరుగ్గణసన్నతులై మునిశ్రేష్ఠుండగుదధీచియాశ్రమంబున కేతెంచి యాతనికిఁ బ్రణామంబు గావించిరి. దధీచియుఁ బ్రహ్మప్రహ్మదయుండై భార్యాసహితంబుగ నాదేవతలనందఱను వేఱు వేఱుగా సత్కృతులం గావించి కుశలప్రశ్నంబు చేసెను. దేవతలును సరూపీయులై యమ్మునివదునకుఁ బునఃపునఃప్రణామంబులు గావించుచు సంతృప్తచిత్తములతోఁ బ్రబ్రహ్మశేఖరా! భూలోకకల్పకప్రతిమా నుండగు నీవంటిసంయమిండు మా యెడలఁ బ్రసన్నుండై యుండ గా మాకీర్తనంబున దుర్లభంబులగునభీష్టంబు లేమియుండును? తపోనిధీ! ఈజగంబున తీర్థస్నానంబును, భూతదయయు, మీవంటిచుహురుఘల సందర్శనంబును జేహ ధారులకుఁ బరమఫలదంబులైయుండును. మునీంద్రా! నీవు మాకుశలం బడిగిలివిగానఁ జెప్పుచున్నాము. మేము దానవులనందఱను జయించి యుండలిమహావీరులనందఱను వధించి విజయోత్సాహముతో నీయాశ్రమంబునకు వచ్చియుంటిమి. ఓబ్రహ్మవిద్యరా! నీసాదత్తనమువలన మేమెంతయుఁ బరితృప్తుల ఘైలిమి. విశేషించి మాకిక నాయుధంబులతోఁ బ్రయోజన మేమియునులేదు. నీనిని నిత్యముచు వహించుటవలన భారమే గాని యెట్టియుపయోగంబును లేదు. కావున నీయాయుధంబుల నెచ్చటనైన దాచికొనవలసి యున్నది. తాని మాకట్టిసురక్షితస్థానం బేదియు నగపడుట లేదు.

వీని స్వర్గమునుండితిమేని శత్రువు లగురాక్షసు లెరింగి యెట్లయిన నపహరింపఁగలరు. రసాతలముండుచినను నపహరించుటకు నారి కవ కాశమే యుండును. ఓమాననీయా! ఇన్నియు నాలోచించుకొని చా నవాగమ్యం బగునీయూశ్రమంబున మాయాయుధంబులనన్నిటిని చాఁ చికొనిపోవలయు నని వచ్చితిమి. ఇటనుంచినచో నిక మాకెట్టిభయ శంకయు నుండదు. నీప్రభావంబుచే సురక్షితం బగునియ్యాశ్రమంబు ను రాక్షసులు తేరిచూడనైనఁజాలరు. ఇక్కాలంబున నీవంటితపోధ నుం డెవ్వండును లేడు. ఓబ్రహ్మజ్ఞశిరోమణీ! మేము శత్రువులను జయించితిమి. దానవులెల్లరు నిదివఱకే నిహతులైపోయిరి. కృతార్థం బులును, భారభూతంబులు నగునీయస్త్రంబులతో మాకింకఁ గావలసి నపని యేమున్నది? ఇంక నీసాన్నిధ్యమే వీరికి సురక్షితం బగునుత్తమ స్థానము. విజయోత్సాహులమగుమేమింక స్వర్గంబునకుఁ బోయి నం దినవిహారంబు సేయుచు యుగ్ధేచ్ఛోపభోగంబుల ననుభవించి సుఖంపఁ దలఁచి యున్నారము. అవశ్యకమైనప్పుడు మేమందఱమును మరల నీయూశ్రమంబున కేతెంచి మాయాయుధంబులఁ దీసికొనిపోయెదము. అంతవఱకును వీనిని గాఢాదుభార మంతయును నీయంతుఁచితిమి. వీనిని రక్షించుటకు నీహక్కండవే సమర్థుండవు. కావున నీవిదేవకార్య మున కనుమతించి మాకు నెలవొసంగినచో సుఖంబుగఁ బోయివచ్చె దము” అని పొగ్గించిరి.

దధీచిమునీంబ్రహ్మ డేవతలవచనంబుల కంగీకరించెను గాని ప్రియశీల యగునాతనిసతిమణిమాత్ర మందుల కిష్టపడక “నాథా! తపోనిరతుల మగుమనధర్మంబునకు విరుద్ధముగా దేవకార్యవారమును కలఁపైఁ బెట్టుకొని యేమి చేయగలము? ఇస్త్రాక్షులను, బలంబులను, నిష్ఠులను, సర్వసంగహర్యైకతలగలవారి కిహపరిసఖి నాశికిం బగు

పరకార్యభారసహనము కేవల మరుచితము గాదా! ఇందువలన నూరక మన కెన్నియో యనర్థములు గలుగక మానవు. సర్వసములగు మీరు దేవతలయెడల సభిమానముచే వారీయాయుధరక్షణముకొఱకుఁ దావొసంగినచో దేవదేవులు మిమ్ము శత్రువుగా భావింపక మానరు. ఇంతేకాక యాయస్త్రంబులతోఁ బ్రమాదవశంబున నేదీయెసఁ బోయినచో దేవతలుకూత్రము మీయెడలఁ గుపితులు గాకుండురా? విశేషించి యమరులును మీకుఁ బరమశత్రులగుదురు. కావున నీపరద్రవ్యరక్షణభారమును నహించుట మనవంటివారి కంతమాత్రమును దగదు. ఈయాయుధములను మీరు గాపాడుచున్నంతవఱకే దేవతలు మీకు మిత్రులై యుండును. అవి నష్టంబులుగాని, యపహృతంబులుగాని యైవప్పుడు వారే మీకుఁ బరమవిరోధు లగుదురు, నాథా! శక్తిగలవారు ద్వివ్యము నర్థులకు నానము చేయుదురు. అట్టిసామర్థ్యంబు లేనిసాధువులును మనోవాక్కర్మంబులచేఁ బరోపకారంబు గావించుచుండురు. అంతియకాని పరధనరక్షణభారమును వహించుట సాధుజనోచితంబగుధర్మము గానేరదు. కావుననోనాథా! మీరిక్కార్యమును బరిత్యజించుటయే మీకుఁ బరమధర్మము" అనివిన్నవించెను. దధీచిమునీంద్రుండు యుక్తియుక్తంబును, ధర్మసంగతంబును నగు సహధర్మిణివచనంబు లాకర్ణించియు, దేవతలకు మాటుమాట చెప్పఁ జాలకపోయెను. మునిపత్ని యిఁకఁ జేయునది లేక కానున్నది కాక మాన దని దైవముపై భారమువైచి యూరకుండెను.

అప్పుడు దేవతలందఱు నత్యుజ్వలంబు లగుతమతమయాయుధంబు లన్నియు నమ్మునీంద్రునియాశ్రమంబున స్థాపించి యాపరమ తపోనిధికిఁ బ్రణామాలులు గావించి కృతకృత్యులై స్వస్థానంబులకుం జొనిరి. దేవతల్లు పరమప్రీతులై చరుటయు దధీచిమునీంద్రుండును

సతీసహితుడై యథాసుఖంబుగ నయ్యున్నారంటున ధర్మాచరణవిర
తుడై కాలక్షేపము చేయుచుండెను. ఇట్లు దేవకూనానుసారంబుగా
సహస్రవర్షంబులు గడచిపోయెను. కాని దేవత లెవ్వరును దక్షుయ
స్త్రిబులను దీసికొనిపోవుటకై మరల రాలేదు.

అప్పు డొకనాఁడు దధీచిముసీంద్రుఁడు భార్యయగుగభర్తైన
గాంచి “ఓభద్రా! దానవుల్లెదును నాయెడల ద్వేషభావము
గాంచియున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఇతకాల మైనను నీయాయు
ధములం గైకొనిపోవుటకు దేవత లెవ్వరును వచ్చుట లేదు. ఇప్పుడు
మనకుఁ గర్తవ్యమేమో యుల్గించింపవలయును.” అనుటయుఁ బరమ
పత్రివ్రత యగునద్రేవి వినయవినమితిమై మృతస్వరంగున “నాథా!
నాకుఁ దోచినవిషయమును నేను మొట్టమొదటనే చెప్పితిని. తరు
వాత నిప్పు జేమి చేయవలయునో మీరే బాగుగనాల్గించి నిశ్చ
యించుకొనవలయును. ఇప్పు డుపాయమెఱింగించుటకు నాశక్తిసామ
ర్థ్యమును లేదు. దానవులందఱును బలవంతులగుటయే కాక తిపోబల
సంపన్నులుగూడ నైయున్నారు. వాగు సర్వసన్నద్ధులై వచ్చి యెట్ల
యిన నచిరకాలములోనే యీయస్త్రోశస్త్రబుల నవహరించి కొనిపో
క పూనరు” అని మనవిచేసెను. దధీచి ముసవరుండు కొంతసేపాలో
చించి యన్యోపాయంబు గానక ముగిసిపూరించుటయు, బలిశ్రీంబులు
నగుతనకమండూజలంబులచే నయ్యుత్తరీబలంబులతో బీతౌశితంబు
లుగాఁ జేసి వానినుండి వెలువడిన సర్వాస్త్రమయంబును, బహ్మిరింబును
దేజోమయంబును నగుజలంబును బాసము చేసివైచెను. ఆకారణంబు
చే నయ్యాయుధంబు లన్నియును నిర్వీర్యంబులై కాలవశంబునఁ గ్రమ
క్రమంబుగా క్షయప్రాప్తంబులయ్యెను.

అనంతరము దేవతలు వచ్చి దధీచి దర్శించి “ముసీంద్రా!

శత్రువులగుదానవు లిప్పుడు చెలరేగి మమ్ము బాంధవులచున్నారు. ఆయుధవిహీనుల మగుమేము వారివిజృంభణము నడ్లగింపజాలకున్నాము. కావున నీయొద్ద దాచుకొన్నమాయాయుధములను మాకుఁ బ్రసాదించవలయును” అని యడుగుటయు సంయమింపుమని “మర వరులారా! చాలకాలమైనను మీరు మరల రాకుండుటచే మీమాయుధాబులను రాక్షసు లెప్పు డపహరింతురో యుభయముచే వానిని రక్షింపజాలక మృతజలంబులచే ద్రవీభూతంబులుగఁ జేసి పానము చేసినైతిని. ఇప్పు డవి యన్నియును నాదేహస్థంబులై యున్నవి. ఆయ్యస్త్రశస్త్రంబుల నపహరించుకొనిపోయినచో నసురులు మహాబలవంతు లగుదు రనుభయముచే నేనట్లు చేయవలసివచ్చినది. ఇప్పుడు నన్నేమి చేయుమందురో మీరే చెప్పవలయును” అనియెను.

దేవత లామాట లాలించి మిగులవినయముతో “ఓహూనిశేఖరా! మాయస్త్రశస్త్రములను మరల మాకు దయచేయవలయు నని కోరుటకంటె మేమేమిచెప్పగలము? ఆయుధబలము లేకయున్నచో మేము నిశ్చయముగా నసురులచే బరాజితుల మగుదుము. శత్రువులు దినదినంబును వర్ధిల్లిపోవుచున్నారు. వారిని దప్పించుకొని మేమెక్కడకుఁ జొరగలము? స్వర్గంబునఁగాని, మర్త్యలోకంబునఁగాని, పాతలంబునఁగాని మాకు నిలువ నీక లేకుండఁబోవునని భయపడుచున్నాము. నీవు తపోధనులలో నగ్నిగణ్యుండవు. నీసన్నిధి నింతకంటె నధికముగాఁ బ్రసంగించుట యుచితము గాదు. దీనికి దగినయూపాయము నీవే యాలోచింపవలయును” అని విన్నవించిరి.

అప్పుడు దగ్గించి ఖమ్మండై “అమరవరులారా! మీమాయుధంబు లన్నియు నిప్పుడు నాదాస్థిగలంబులై యున్నవి. నిర్విచారిము గా మీరు వానిని గైకొనుడు” అనుటయు దేవతలు “మునీంద్రా!

నీయెముకలను గొనిపోయి మేమేను చేసికొందుము ! అమరవీకుల మగుమే ముత్త్రవిహీనులమగుటచే నాడువారికంటె నధములమై యున్నాము ” అని విచారముతో బలికిరి. దధీచియు నిరాలంబు లగు నిర్జరగణంబులయెడలఁ గృపాభుండై “ సుపర్వశేఖరులారా ! నేను యోగబలంబుచే దేహత్యాగంబు గావించెదను. మీరు నాశరీరము నందలి యుత్తమంబులగు నస్థులం గైకొనిపోయి యత్యుత్తమాత్మ శత్రుంబుల నిర్మించుకొనుడు ” అనియెను.

అగ్నికల్పం దగుదధీచిమునీంద్రుడు డగ్గి పాయంబు చెప్పటయు దేవతలందఱు నందుల కంగీకరించిరి. అప్పటికి దధీచిభార్య యంతర్వ త్నియై యుండుటచే నాశ్రమంబున లేకుండెను. దేవతల కామయెడల భయంబు గలదు గావున నామె లేనప్పుడే యిక్కార్యమును సాధించు కొనవలయు నని తలంచి దధీచింగాంచి సకలమరలోకకల్యాణంబు కొరకు నీవట్లేయనుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించిరి.

దధీచిమునీంద్రుండును బరమసంతుష్టుడై ముస్త్యజంబులగుప్రాణంబులను బరిత్యజింప నిశ్చయించుకొని “ దేవతలారా ! మీరు నా యెముకలను మాత్రము గైకొని తృప్తినందుడు. తక్కివనాదేహము లో మీ కేమిప్రయోజనమున్నది ? ” అని చెప్పుచుఁ బక్షాసనాసీనుం డై నాసాగ్రంబున దృష్టిఁగీలించి ప్రసన్నచిత్తుడై యోగబలంబుచే వహ్నిసహితంబుగా వాయువును మెల్లమెల్లగా హృదాకాశమధ్యంబు నకుఁ గొనిపోయి యప్రమేయంబును, నుపాసితవ్యంబును, నగుబ్రహ్మ స్వరూపంబునందు బుద్ధిస్థాపనంబు గావించి మహాత్ముం డగు నమ్మాస శేఖరుండు బ్రహ్మసాయుజ్యప్రాప్తు డయ్యెను.

తోడనే యాతనిపవిత్రశరీరంబు నిర్జీవం బగుటయు దేవతలు విశ్వకర్మ విలిచి “ ఓశిల్పకళాన్రజా ! నీవిచ్చునీంద్రునిశత్రుంబులచే

సుత్తమాస్త్రోశస్త్రాబులను “ద్విపృము” అని కోరిరి. ఆ బ్రాహ్మణో
స్త్రముఁ బ్రసాదించువాఁ డును భేదించి యెముకలకు దీసికొని యాయుధ
నిర్మాణమును గావించుటకు విశ్వకర్మసాహసీపరాజులకపోయెను. అట్టి
దానిగలగ్గూ బొచరించుట కాయందు భీతుం డయ్యెను. ఎవ్వరైన నీ
శల్యంబులు దీసి నాకచ్చినచో నాక్షణమునందే యుత్తమాయుధంబు
లఁ గావించగల నని చెప్పెను. అప్పుడు దేవతలు గోగణంబులం బిలి
చి “ఓఁ ధేనుసంఘముతారా ! మీహితంబుకొఱకే వజ్రాయుధనిర్మా
ణంబు గావించవలసి యున్నది. కావున మీరీమునివరుని దేహంబును
విచారితంబుగఁ జేసి యందలిశల్యంబులను బచిత్రంబులుగ నొనరించి
మాకద్వింపవలయును” అని ప్రార్థించిరి.

అప్పుడు గోవులు దేవతలయాజ్ఞానుసారంబుగా దధీచియెముకల
నొత్తిచి రేహనంబుచే వాని నన్నిటినిఁ బచిత్రంబులుగఁజేసి విశ్వకర్మ
కొసఁగెను. అనంతరము దేవతలు దీనవదనంబులతో స్వస్థానములకుం
బోయిరి, గోనయుంబును వెడలిపోయెను. విశ్వకర్మ యాశల్యంబులం
దైకొని సర్వసుపర్వప్రియంబుగా శస్త్రోస్త్రాబులను నిర్మించి దేవత
లందఱకును సమర్పించెను.

అనంతరము శీలవతియు, గర్భిణియు, భద్రలక్ష్మణసంపన్నయు
నగుదధీచిభార్య బలకలశవాస్త్రమై భువుష్మంబులచే నుమాదేవిని
బూజించుటకును, అగ్నిహోత్రులను, ఆశ్వశ్వతుని, ఆశ్రమంబు
ను సందర్శించుటకును గుఱువాలంబున బయలుదేరి వచ్చుచుండెను.
మార్గమధ్యంబున నుల్లాసాతముచే నామకు గమననిరోధంబయ్యెను.
అయినను నామ ససాధ్రినుంబుగా నాశ్రమింబున కేతించి యందు
నాథుండు గానరబడకుండుటచే శంకించి యగ్నిచూతకుంబోయి “నా
జీవితేశ్వరుం డెచ్చటికిఁబోయెను?” అనిశ్రవించుటయు నగ్నిదేవుడు

విష్ణుహృదయముతో సమస్తవృత్తాంతము నామె తెలిసిగించెను. ఆ మాటలు విన్నంతనే యాసతీమణి దుఃఖవేశముచే నిలువునఁ గూలఁ బడిపోయెను. అగ్ని దేవుం జామ ననేకవిధంబుల నాశ్వాసింపుచుండెను.

అప్పుడు గళస్తిని దుఃఖము నడంచుకొని యిండుకసేపాలో చించి యొక్క-దీర్ఘశ్వాసమును విడిచి “దేవతలు స్వార్థపరులై యట్టి దారుణకర్మంబున కంగీకరించిరి. అట్టియార్తులగుదేవతలనందఱును శా పోపహతులం గావించుట యుచితము గాదు. నేనే నానాధునిదేహ ముతోఁగూడ నగ్నిప్రవేశంబు గావించెదను. పతిదేవతనగు నాకీత కంట నిష్పాదు కర్తవ్యంబు మఱియొందు లేదు” అని నిశ్చయించుకొని యతికష్టముచేఁ గోపసంవరణంబు గావించుకొని యాశ్మేశ్వరు నుద్దేశించి ధర్మసంగతంబు లగువచనంబులతో “ప్రాణేశ్వరా! ఈజగంబున నుత్పన్నంబులగువస్తువు లన్నింటికిని వినాశంబు దప్పదు. కావున మర ణించినవారికై విచారించుట యవివేకము. పుణ్యాత్ములగుమానవులు గోబ్రాహ్మణదేవహితార్థమై ప్రాణపరిత్యాగంబు గావించురు. పరిణామ శీలం బగునీప్రపంచమునందు ధర్మమయంబును, సమర్థంబునగుదేహ ముం గాంచి దేవతలకొఱకైనను, బ్రాహ్మణులకొఱకైనను చానిని వినియోగించు పుణ్యపురుషులే నిజముగా ధన్యజీవను లగుచున్నారు. దేహశారులగువా రీనాఁడు గాకున్న నేనాఁటికైనను బ్రాణములను విడువవలసినవారే గదా! దేవబ్రాహ్మణులప్రియంబుకొఱ కాత్మసమ ర్పణంబుగావించువా రీశ్వరతుల్యు లని ప్రశంసించఁబడుచుండురు. నేను వలకనుచున్నను నాస్వామి దేవతలయాత్ముధరక్షణభారమును వహించి యుండెను. పరమేశ్వరునియద్దేశమం దేమియున్నదో యె వ్వరు గ్రహింపఁగలరు? ఆతనివిచిత్రచర్య లన్నియు నలోకసామాన్య ముగదా!” అని బహుప్రకారంబుల భావించుకొని యమ్మునిపత్ని

యథావిధిగ నగ్నిపూజనంబు నిర్వహించి నిజేశ్వరునిశల్యవిహీనం బగు నవశిష్టశరీరము నగ్నియందుంచి తానుగూడ నగ్నిప్రవేశంబుచేయుచుఁ దనగర్భంబు చీల్చుకొని యాదలిబాలకునిఁ బైకెత్తిపట్టుకొని గంగా దేవిని, భూదేవిని, పుణ్యాశ్రమాబును, ఆశ్రమస్థంబులగునోషధులను, వనస్పతులను నాహ్వానించుచు “తల్లియూ, నాడీయూ, జ్ఞాతులును, బంధువులును మఱియెట్టరక్షణమును లేనియీ బాలకుని భూతగణంబు లును, ఓషధిగణంబులును, నోకపాలకులును బరిచాలించెదరుగాత ! పితృమాతృవిహీనులగుబిడ్డల నాత్మీయులం బోలె భావించి లాలించి పాలించుపుణ్యాత్ములు బ్రహ్మాద్రాదులకుఁగూడ వందనీయు లగుదురు” అని యుగ్గడించుచుఁ బ్రతిపాదయగునాసాధ్వీమణి యక్కు-మారు ని పిప్పలతకుమాడసమీపంబునం మంచి తానగ్నిప్రదక్షిణాభావించి ననుస్కారంబు చేసి యజ్ఞసాత్రసహితంబుగా ననలమధ్యంబునఁ బ్రవేశించి స్వామిసమేతంబుగా స్వర్గంబును జేరుకొనియెను.

ఆసతీశిరోమణి యతిలోకసత్కృత్యముం గాంచి యమ్మునిదం పతుల యభావంబును సహింహంబులక యాశ్రమస్థితంబులగువృక్షంబు లును, వనజంతువులునుగూడ రోదనము చేయ నారంభించెను. “దధీ చిమునీంకుండు మమ్ముండలరు బిడ్డలవలెఁ బరిచాలించెను. ఆతఁడే మాకుఁ దండ్రి యయ్యెను. మేనిపొ డ్బిత్తల్లిదండ్రులను బాసి పాఠములను భరింపఁజాలము. తల్లిదండ్రులు స్వర్గస్థులైనపిమ్మట వారి పుత్రుల నక్కఱినున్నవేమనంబునఁ గాలించుపుణ్యాత్ములు ధన్యులు. దధీచియు, గభస్తినియు మొదటియండియు జననీజనకులై మమ్ముఁ గా పాడుచుండిరి. నిర్భాగ్యుల మగుమాకిప్పుడు వారిరువురునుగూడఁ గల నై నోయిరి. వైవదిధియున్నది. కానిమ్ము! ఎట్లయినను మాకింతటి నుండి యా బాలకుఁడే దధీచిమునీంకుండు. ఇక్కు-మాగుఁడే జనని

యగుగభస్మిని. ఇట్లు భావించుకొని యీబిడ్డను బ్రేమతోఁ జూచుకొనుచుండుటయే మాకివశ్యకర్తవ్యము.” అని యాశ్రమస్థంబులగు వనస్పతులును, ఓషధులును నిశ్చయించుకొని తమయధీశ్వరుండగు సోమునిం బ్రార్థించి యన్యుతమును సంపాదించి వాని నమ్మునికుమారునిచే సేవింపఁ జేసిరి.

అయ్యమ్మతపోనంబువలన మునిబాలకుండు శుక్లపక్షచంద్రునిం బోలి దినదినప్రవర్ధమానుం డగుచుండెను. పిప్పలవృక్షంబులచే శురక్షితుం డైనయొక్క-మారునకు పిప్పలాదుం డచునామంబు గలిగెను. అతఁడు క్రమముగాఁ బెద్దవాఁడై యాతఁడొకనాఁడు తనజీవితముం గూర్చి విస్మయంబుంది మానవులవలన మానవులును, బక్షులవలనఁ బక్షులును, బీజములవలన వనస్పతులు నుత్పన్నంబులగుట సహజము. కాని కరచరణంబులుగలనావంతిదీవి వృక్షంబులవలన జనించుట వింతగానున్నది. ఇట్టివైషమ్యము లోకమునం దెచ్చట నగపడుట లేదు. అని యనుకొనియెను. అచూటలు వృక్షంబు లాలించి పిప్పలాదున కితనిజన్మవృత్తాంతమును, ఆతనితల్లిదండ్రులపుణ్యచరిత్రమును సవిస్తరంబుగా నెఱిగించెను. అది యంతయును విన్నంతనే పిప్పలాదుండు దుఃఖావేగముచే నిలువునఁ గూలఁబడిపోవుటయు వృక్షములారని లేవనెత్తి ధర్మసంగతంబులగువచనంబులతో నాశ్వాసించెను.

అప్పుడు పిప్పలాదుండించుక తేరుకొని వనస్పతులం గాంచి “నేను నాపితృహంతకులగుదురాత్ములను సశింపఁజేసెదను. అట్లు చేయకున్నచో నాజన్మమునకుఁ బ్రయోజన మేమున్నది? తండ్రిమిత్రుల కనువర్తనండును, ఆతనిశత్రువులకుఁ బ్రతికూలండునగువాఁడే పుత్ర నామంబునకు యోగ్యుడగుచున్నాఁడు. అట్లు గానివాఁడు శత్రుఁడే కాని పుత్రుండు గానేరడు. పితృమిత్రులగువా రెట్టియహితులైనను

రక్షణీయులే యని పండితులు చెప్పదురు.” అనిదుఃఖావేశంబునఁ బలుకుచున్నపిప్పలాదుని వనస్పతులు సోమసమీపంబునకుం గొని పోయి యాతనియంద్రేశ మంతయును జంక్రునకు నివేదించెను. సోముం డక్కమాదునిం గాంచి “వత్సా! నీవు విధివిహితంబగు విద్యను, తపో బలంబును, మంగళమయంబగువాక్కును, శౌర్యమును, రూపమును, బలంబును వర్ణిల్లఁజేసికొనుము. నాయాజ్ఞవలన నీకవి యన్నియును లభింపఁగలవు” అని బోధించెను.

అప్పుడు పిప్పలాదుండు వినయవినమితుండై యోషధీనాథు నుద్దేశించి “మహాత్మా! పితృహత్యకుఁ బ్రతిక్రియఁ గావింపనంతవఱకు నాకీతపోవిద్యాబలంబులవలన నేమిప్రయోజనము! కేవా! నాసంకల్పము సిద్ధించుటకు నేనెచ్చటికిఁ బోవలయునో, ఏతీర్థమును సేవింపవలయునో, ఏమంత్రమును జపింపవలయునో, ఏదేవత నారాధింపవలయునో ముందుగ నాకుపదేశింపవలయును” అని ప్రార్థించుటయు నమృతాంశుం డించుకయాలోచించి మహాదేవుండగుమహేశ్వరుఁడే సకలాభీష్టప్రదాయకుఁడు. సకలజీవులకు నాతఁడే భుక్తిమూర్తిప్రదాయకుఁ డనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. అనిచెప్పెను. అది విని పిప్పలాదుండు “ప్రభూ! నేను బాలకుఁడను. బాల్యచాపల్యము నన్నింకను వడలలేదు. నాకెట్టిసామర్థ్యమును లేదు. ఎట్టితపంబును గావించి యెఱుంగను. ఇట్టనేను మహాదేవు నెట్లు సందర్శింపఁగలుగుదును?” అని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు చంసుండు “కుమారా! నీవు గౌరవీ తీరంబునకుఁ బోయి యచ్చటఁ జకేశ్వరుండగుమహాదేవు నారాధించి ప్రార్థింపుము. అద్వైతం డతిసులభంబుగనే ప్రసన్నుండు గాఁగలఁడు. ఎరమకరుణామయు డగు నాభగవానుండు భక్తవత్సలుండై నిరంతరము నచ్చటనే సుప్రతిష్ఠితుండై యుండును. ప్రభువిష్ణుం డగువిష్ణుదేవుం

జాతనిసందర్శించియుండెను. సకలదేవారాధ్యుం డగుశంకరుండచ్చట నే విష్ణుదేవునకు సాదర్యనచక్రమును బ్రసాదించెను. ఓమహాబుద్ధీ! దండకారణ్యమధ్యమునుండి ప్రవహించుచున్న యాగారమీరమునకుం బోయి యచ్చట జకేశ్వరతీర్థంబున నీశ్వరారాధనంబుఁ గాచింపుము. ఆతీర్థ మీవనస్పతు లెఱుంగనిది గాదు. నీకచ్చటఁ బరమేశ్వరుండు ప్రీతుండై సర్వాభీష్టంబులను బ్రసాదించును.” అని బోధించెను.

ఓష నీశ్వరుం డిట్లు పరిబోధించుటయు మునికుమారుండగుపిప్పలాదుండు మహాదేవుండు చకేశ్వరరూపంబున విరాజిల్లుచున్నయీ పుణ్యక్షేత్రముంగూర్చి బయలుదేఱెను. ఆతనియందలిచేరుచే నా శ్రమస్థంబులగువనస్పతులును బయలుదేఱెను. ఇట్లందఱు నాతీర్థంబుఁ జేరుటయు పిప్పలాదుండు గోదావరీజలంబులయందు స్నానం బాచరించి త్రిభువనేశ్వరునకు నమస్కారంబు చేసి శుచియై యేకాగ్రచిత్తంబున “దేవా! ధీరహృదయు లగుసాధువులు మనఃప్రాణంబులను జయించి నిఖిలవాసనా దూరులై, సకలకర్మంబులను బరిత్యజించి ముక్తి లాభంబుకొఱకుఁ గేవల మేకాంతభావంబున నెవ్వనిశరణంబు నపేక్షించుచుండురో యట్టిదేవాదిదేవుండ వగునీకు నమస్కారము. సర్వసాక్షియు, సకలాలతరాత్ముండును, సకలేశ్వరుండును, సకలకళానిధానుండును, స్మరహరుండును నగుశంకరుండు నామనోభీష్టము నెఱింగి కరుణామయుండై సిద్ధింపఁజేయుఁగాక! దశాననుం డగురావణుండు దిక్పాలురను జయించి దేవపూజ్యుండను, ద్రిపురారియు నగునీతైలాస సగరము నాందోళితంబుగఁ జేయఁగడంగులయు నీవు నీయంగుష్ఠముచే నారని రసారలంబునకుంగూడ నథోలోకంబున కడఁచివైచితివి. అప్పుడు విశేర్ణదేహుం డగు రావణుండు భయంబునై ప్రార్థించుటయు నీవు కుపితుండవయ్యును నప్పుడు సతీసహించింబుగ నారనియొడలఁ బ్రశ

న్నుండవై యభీష్టవరంబులఁ బ్రసాదించితివి. అట్టి యయ్యుక్తదాతలు నీకంటె నెవ్వరున్నారు? ఓమహేశ్వరా! నిత్యశివపూజాబలంబున బాణాసురుండు మహేంద్రవైభవమునుగూడ నధికరించి ప్రసిద్ధ యశుం డయ్యెను. ఒకప్పుడు కార్తికేయుండు సర్వశత్రుసంహారంబు గావించి దేవతలనందఱను బ్రీతులంజేసి జనకుండవగు నీకు నమస్కరించుటకై నీసన్నిధి కేతెంచి సీకోడతలంబునఁ గూర్చుండి యున్న గణపతీం గాంచి కుపితుండగుటయు బుత్రీవాత్సల్యంబున నీవాతని నాకంబునం జేర్చుకొని హాస్యంబు గావించితివి. బాలకుం డగుకార్తికేయుండు బాల్యచాపలంబున నీయొడియందును, దల్లియొడియందు నెక్కనారి యే కూర్చుండవలయు నని కాంక్షించెను. ఎంతబ్రతిమాలినను నెక్కు మాయండు పట్టు విడువకుండుటచే నాతనితోరుడిగించుటకై నీవప్పు డధనాకీమూర్తిం దాల్చితివి. మహాదేవా! నీవాత్సల్యము నెవ్వరు వర్ణింపఁగలరు? నేను బాలుండను నాయెడలం గరుణించి నాయభీష్టం బు దీర్చుము!” అని ప్రార్థింపఁదొడంగెను.

అప్పుడు స్వయంభువుం డగుశంభుండు ప్రీతుండై “ఓపిష్టలా దా! నీకుశుభమగుఁగాక! నీయభీష్టంబు నెఱింగింపుము” అనియెను. అమ్మనికుమారుండు పరమానందభరితహృదయుండై “మహాదేవా! మహాయశస్వి యగునాజనకుని దేవతలు వధించియున్నారు. నాతఁడై యవాంభీకుఁ డగుసత్యచాది. నాతల్లి పరమపతివ్రత. ఆమురుపురకును దేవతలమూలంబున వివాశంబు గలిగెననువార్త వినినెప్పటినుండియు నేను దుఃఖక్రోధాభిహతుండనై యున్నాడను. ఇక నాకీజీవితమునం దెట్టివాంఛయును లేదు. దయాళుండవగునీవు దేవతలకు వినాశంబు గల్పించు సామర్థ్యమును నాకుఁ బ్రసాదించవలయును. ఓచంద్రశేఖ రా! నీవు తిహాశానసేవ్యుండవుగదా!” అని కోరుటయు నీశ్వరుండు

“వత్సా! నీవు నాత్మతీయనయనంబును దర్శింపఁగలిగినచో నమర
వినాశంబునకు సమర్థుండవు గాఁగలవు” అనియెను.

అప్పుడు పిప్పలాదుండు ముక్తకంటిమూఁడవకంటిని దర్శించుట
కుఁ బ్రయత్నించెను గాని యట్లు చూడఁజాలకపోయెను. ఈశ్వరుం
డతనియెడలఁ గరుణ భుంజి “బాలకా! నీవు కొంతకాలము తపంబు
గావింపుము! ఆతపోబలాఁబుచే నాత్మతీయనేత్రమును చూడఁగలవు.
అప్పుడు నీసర్వాభీష్టంబులును లభించును” అని ప్రబోధించెను.
ధర్మాత్ముండగుదధీచికి దనయుం డగుపిప్పలాదుండు బాలుండయ్యును
దవశ్చరణంబునకుఁ గృతనిశ్చయుండై యాత్మేత్రమునందే యనన్యచి
త్తంబున శివధ్యానరతుండై బహువత్సరంబులు కఠోరతపఁబు గావిం
చెను. అతఁడు ప్రతిదినంబును బ్రాతఃకాలంబున లేచి శౌతమిఁసన్నా
నంబును, గురువందనంబును గావించి సుఖాసనోపవిష్టుండై సుఖమ్నా
నాడియుండు మనంబును లగ్నంబుగఁ జేసి నాభిస్థానంబున పాస్త్రస్వస్తి
కారోపణంబు చేసి సకలసంసారస్మృతుల నుజ్జగించి యేకమాత్రంబగు
శివజ్యోతిని ధ్యానింపఁ దొడంగెను. ఇట్లుండఁ గొంతకాలంబున కాలని
కాక్షేత్రమాహాత్మ్యమువలన మహాదేవునితృతీయనయనము కన్నులఁగ
ట్టినట్లగపడియెను.

అప్పుడు పిప్పలాదుండు మహానందముతోఁ గృతాంజలియు
వినయవినమితుండునై “ఓదేవదేవా! శంభూ! నీతృతీయనయనజ్యోతి
నాదృష్టిపథంబునందెప్పుడు వెలుంగుచుఁ గోఁచునో యప్పుడు నా
సర్వాభీష్టంబులును సిద్ధించు నని వరం బొసంగితివి. ఇప్పుడు నాకట్టి
దివ్యసందర్శనము లభించినది. కావున శత్రువినాశనంబునకుఁ దగిన
సామర్థ్యమును నాకుఁ బ్రసాదింపఁగోఁతెగను.” అని ప్రార్థించెను. అం
తలో నాశ్రమస్థులుండువనస్పతులు గాత్రంబు గావించి “ఓముః శ్వతీ!

నీజనని స్వగ్ధాకోహణంబు గావించునప్పుడు పరదోహనిరతులగువా
రాత్మహితవిస్మృతులై భ్రాంతిచిత్తంబులు గలవారగుటవలన నిరయ
పతితు లగుదురని వచించియుండెను. కావున నీవు మాతృవాక్యసాల
నంబు చేయఁకగును. నీవంటివానికిఁ బరదోహంబు కర్తవ్యంబు గా
నేరదు" అనిపలుకుటయు పిప్పలాదుండు కంపితుండై యభిమానముచే
నంతర్దగ్ధుం డగుచుండెను. తనజననిసాధువాక్య మాలనిఁ నిర్భక్తమని
తోఁచెను. ఆతఁడప్పు డిశ్వగునుడైశించి "వరమిమ్ము! ప్రసన్నుండవై
నాయభీష్టంబు దీర్చుము" అని యేకాగ్రచిత్తముతో బ్రార్థింపఁదొ
డంగెను.

అంతలో నద్దేవునితృతీయనయనమునుండి బడబాస్మరణంబు
గావించుచు నుకృత్య బహిర్గతం బయ్యెను. ఆకృత్య బాలగర్భిణి యగు
పిప్పలాదానిజననినామమును స్మరించుచు బడబానామంబున ననలగర్భి
ణియై సర్వప్రాణివినాశంబు గావించుటకు సంసిద్ధయై యుండెను. అది
మృత్యుజిహ్వాంబోలి యతిభీషణంబగునాకృతితో మహాకౌద్రముం
దాల్చియుండెను. ఆకృత్య యట్లుదయించినంతనే పిప్పలాదుం గాంచి
"చెప్పము! నేనేమిచేయవలయునో యాజ్ఞాపింపుము" అనియెను.
నీవు నాశత్రువులగుసకలదేవతలను భక్షింపవలయు నని పిప్పలాదుం
డాజ్ఞాపించెను.

"తథాస్తు" అని యాకృత్య మొట్టమొదటనే పిప్పలాదునిఁ
బట్టుకొని భక్షింపఁగడంగెను. అమ్మునికుమారుండదరిపడి "ఇదియే
ని!" అనియెను. నీనియు దేవనిర్మితంబగుశరీరమే కాదా యని యా
శక్తి ప్రత్యుత్తరం బిచ్చెను. అప్పు డాతఁడు భీతుండై శివసన్నిధికింబరు
గత్తుకొనిపోయి యద్దేవు ననేకవిధంబుల సన్నుతించుటయు శంకరుండు
ప్రసన్నుండై "ఓకృత్యా! నీవీప్రదేశంబునకుఁ జాట్టును యోజనపరి

మితంబగుస్థలంబునం దున్నప్రజల నేవిధంబునను హింసింపఁగూడదు. కావున నీవు దూరముగఁ బోయి నీకర్తవ్యమును దీర్చుకొనుము!" అని యాదేశించుటయు ఋషినిర్మితంబును, బహుళాకృతియునగు నాకృతి పిప్పలతీర్థంబునకు యోజనదూరంబునకుఁ బోయి యచ్చట నిలిచియుండెను. దానినుండి లోకక్షయసమర్థంబగు భీషణాగ్నిజ్వాల పృజ్వలిల్లఁదొడంగెను.

దానింగాంచి దేవతలంగతును భయభ్రాంతులై గాతమీతీరంబున కేతెంచి పిప్పలేశ్వరుండగు మహాదేవుని సందర్శించి "ఓశివా! ఎల్లయెడలఁ బరిభ్రాతులును, అర్తులు, శాంతిచిత్తులునగుసకలజీవులను రక్షించుటకు నీహక్కుండవే శరణ్యుండవై యున్నాడవు. దేవా! నీవలననుత్పన్నంబైన యాకృత్య తనదారుణానలజ్వాలలచే మమ్ముఁ బీడించుచున్నది. మమ్మివిపత్తునుండి యుద్ధరింపవలయును. నీవార్తుల కభయప్రదుండవుగా! ఋషిప్రార్థనంబువలన నీయుగ్రనేత్రంబునుండి జనించినయాకృత్తి త్రిలోకంబులను దహించినైచుట కుద్యుక్తయైయున్నది. ఇట్టిస్థితిలో లోకరక్షణంబు గావించుటకు నీకంటె శక్తు లింకెవ్వరున్నారు" అనియనేకవిధంబుల నభినుతులం గావించుటయు నపస్తేశ్వరుండు "ఓయమరులారా! ఇచ్చట యోజనమధ్యస్థితం బగుప్రదేశంబునంగల జీవుల నీకృత్య యేమియును జేయఁజాలదు. కావున మీరందఱు నిచ్చటనే వసించి యుండుఁడు! అందువలన నీశక్తిచే మీకెట్టి భయంబును గలుగదు." అని యానతిచ్చెను.

దేవతలాదేవునివచనంబు లాలించి "ఓజగన్నాథా! మేమెల్లఁ గమును నివసించుటకు నీవు మాకు స్వర్గమును బ్రసాదించి యుంటివి. దానిని బరిత్యజించి మేమిచ్చట నెల్లండఁగలము?" అనిప్రశ్నించుట

యు శంకరుడు "సురవరులారా! ఈదేవుడు డరుదివాకరుండు విశ్వ చక్షుః కుఱు, విశ్వముఖుండునై తనరశ్మిజాలంబుచే నిత్యమును జగములయు నుత్తాపితంబుగఁ జేయుచు జగజ్జనకస్వరూపుడై యున్నాఁడు. కావున నాతఁడొక్కఁడను నీహానంబున నిలిదియున్నఁ జాలును." అని యుపదేశించెను. అట్లు చేయుటకు దేవతలందఱు సంగీకరించిరి. అప్పుడు త్వష్ట్ర భాస్కరుని గాంచి "ఓజగత్ప్రభా! విబుధరక్షణంబుకొఱకు నీవిచ్చట నిలిచియుండవలయును. మేఘుండఱముచు గూడ మాయుశముల నిందు మహాదేవసాన్నిధ్యమున నిలిపి యుంచెదము." అని ప్రార్థించి దేవతలందఱు జ్యోతిర్వరత్నంబునకు యోజనమధ్య పరిదేశమునందు నలుదెసల నుభయతీరంబులను స్వాంశంబులతో నివసించి యుండిరి. ఈవిధముగా సకలదేవాంశలను గాంచియున్నయీ పరిదేశము మహామహిమంబుచే విరాజిల్లుచుండెను. అప్పటినుండియు నాక్షత్రియు మూఁడుకొల్లయైమందలత్తీర్థములతో విలసిల్లుచుండెను. ఆసకలత్తీర్థమూహత్వ్యంబుల నెవ్వరును వర్ణించుటకుఁగాని, యాకర్ణించుటకుఁగాని సమర్థులు గాఁజాలరు.

అనంతరము సురలందఱును వినయవినమితులై సవాశివుడుదేశించి "ఓదేవదేవా! జగన్మయా! నీవిప్పలాదుని శాంతింపఁజేయవలయును" అని ప్రార్థించుటయు జగన్నాథుండగుశంకరుండు మునికుమారుం గాంచి "వత్సా! ఈదేవతలందఱు భస్మము చేసివైచినను నీ తల్లిదండ్రులు తిరిగి రానేరరుగదా! ధర్మవేది యగుతీతంద్రీ దైవత శార్యముకొఱకే తనప్రాణములను ద్యజించియున్నాఁడు. వాస్తవముగా నీజనకునివంటి దీనదయాళుఁడును, ఆర్తత్రాణపరాయణుఁడు నగు మహాత్ముఁ డీజగంబునందు మఱియొకఁడు లేడు. నీజనని మహాపతి వ్రత. ఆమెయు స్వర్గాలోహణముం గాంచినది. ఆదంపతులవంటిపు

ఇప్పుడు మఱి యెవ్వరున్నారని? అగస్త్యపత్నియగు లోపాముద్రయు, విస్మయసహధర్మిణి యగునరుంధతియు సుణగారవశాలిని యగునీతల్లితనో సమాసలగుయశస్వినులు గారు. ఎవ్వనియధ్వలమూలమున దేవతలందఱును, విజయవతులను, సుఖవతులు యుగాడిరో యట్టిసీతండ్రి పృథ్వియతయశ కాయముతో వివాబిల్లుచున్నాడు. నీవంటిసుకుమారుని గాంచిన నీతల్లియు నక్షుణ్యులతో భాగినిమీయున్నది. ఇంతకంటె నీకు బెప్పువలసిన దేమున్నది? ప్రశ్నాదముచే నీదేవతలందఱురు భీతులై కీకర్తవ్యతానిమూఢులై స్వప్నభ్రష్టులై యెట్లు తల్లిడించున్నారో చూడము! శాంతచిత్తుండవై వారియెడల గరుణామయుండవగుము అర్తజనత్రాణాబుకింటి సత్యశ్రమధర్మం బేదియురు లేదని యెఱుంగుము. మూపురకీర్తి జగురున నెంతకాలంబు ప్రకీర్తితంబగు చుండునో యంతకాలము నాతడు స్వస్తిపౌఖ్యంబుల ననుభవించుచుండును. పరలోకంబున నాతడు నిర్వికారుండై వసించి యుండును. యశంబు లేనివారను, శాస్త్రోద్ధానపరిహారుల నగువారు జీవించియుండియు మృతప్రాయులు, సాధప్రాయులై యుండును. దానశీలుకు గానిపాని నపుంసకులకులై నధములై యుండురు. ధర్మశీలుడుగాని వారు శోచ్యులై యుండురు" అని బోధించెను.

దేవదేవుని ప్రబోధవచనంబు లాలించి పిప్పలానుడు శాంతులై యుజలివట్టి "ఓదేవా! మనోవాక్రర్మంబులచే సరంశరమును నుదీయహితంబు గోరువారియొక్కయు, నిశరజీవులయొక్కయు మంగళంబుకొఱకు నేను నీకు నమస్కరించుచున్నాను. నన్ను బెంచినట్టియు నాకుసధర్మమైనట్టియు భక్తులకు నీవు సర్వాభీక్షంబులను బ్రసాదంపవలయును. ఓబాలేదుశేఖరా! నీకు నమస్కారము. దేవదేవా! నా కెల్లవిధముల దల్లిదండ్రులై నన్నుల లించిపాలించిన పిప్పలవృక్షంబు

లనామముతో నీవీర్థంబు క్రస్థిర్థం బగుఁగాక! ఇందువలన వానికీర్తి
చిరప్రతిష్ఠితం బగుఁగాక! ఇట్లు నీవచుగ్రహించినచో నేను వానిఋణ
మునుండి విముక్తుఁడ నగుదును. ఈధూలోకంబునం గలదేవత్వక్షేత్రం
బు లన్నిటికంటె నీవీర్థము మహామహిమాన్వితంబగుఁగాక! దేవతలం
దఱు నాయీవచనంబుల కామోదింతురుగాక! వారల్లనుగ్రహించిన
చో నేను వారియపరాధంబును క్షమింపఁగలను” అనియెచు.

అప్పు డింద్రాదిదేవతలందఱును దధీచిశంకనందశుపిష్పలాకుని
మధురవచనంబులయెడలఁ దమయామోదమును బ్రకటించిరి. శంకరుం
డఁడు శాలకుండై నపిష్పలాకుని బుద్ధివిద్యావినయశౌర్యబలసాహసంబు
లకును, సత్యవచనంబులకును, జననీజనకులయెడలం గలభక్తిభావంబు
నకును బ్రీతుండై “వత్సా! ఎట్టికుర్లభయబగుప్రియకామ్యవస్తువులైనను
నీకుఁ బ్రాప్తంబులు గాఁగలవు. ఇంకను నీకుఁ గల్యాణకరంబులగు
నభీష్టంబులున్నచోఁ దొలుపుము! నీవెతమాత్రమును సంశయింపవల
దు” అని యుచుగ్రహించుటయు మునికుమారుండు సంతృప్తుండై
“దేవా! ఈగోదాపరీజలంబులయందు సుశ్చతులై భవద్దర్శనంబు గా
వించు ధర్మపరులకు సర్వాభీష్టసిద్ధియు, శివపదలాభంబును సంప్రా
ప్తించుఁగాక! నాజననీజనకులకును, నన్నుఁ బాలించిన యాపిష్పలాది
ఋణువులకును భవత్పదంబు దయచేయవలయును. వారు పరమప్ర
భుండవగునిన్ను సందర్శించుచుఁ బరమసుఖప్రాప్తు లయ్యెదరుగాక!”
అని ప్రార్థించెను.

దేవదేవుఁడగు మహేశ్వరుం డిక్కుమాకునికోరినవరంబుల
నెల్లఁ బ్రసాదించి తానునుదేవతలతోఁగూడ నేక వాక్యంబుగా నాతని
నభినందించెను. దేవతలందఱును భయవిముక్తులై శివసన్నిధానంబున
దధీచినందను నుద్దేశించి “ఓర్వీజనందనా! నీమూలమున దేవతలయందై

శము నిస్సంశయముగా ఫలించినది. దేవదేవుడును, ద్విలోకమంద్యుఁ
డగు త్రిలోచనునియూజ్ఞును నీవు పాలించితివి. నీవు నీకొక కృత్తికో
రికను గోరుకొనలేదు. పరోపకారార్థమే నీవు వరప్రార్థనంబు గావించి
తివి. కావున మేము నీకొకవరవాసమును గావింపఁ గుతూహలపడు
చున్నాము. నీవు మతియొకవరంబును గోరుకొనుము” అని యర్థించు
టయు పిప్పలాదుండు కృతాంజలియై శంకరప్రముఖునకలదేవతలకును,
ఉమాదేవికిని, పిప్పలవృక్షంబులకును బ్రీతామంబు లాచరించి “నాకు
నాజననీజనకులరు దర్శింపవలయు నని కోరికయున్నది. వారు నాకు
సాక్షాత్కరింతురుగాక! ఈజగంబునఁ దల్లిదండ్రుల మాజ్ఞలలో మెలం
గుచు, నిత్యముచు వారిని సేవించుచు, వారి సాదపద్మ్యంబుల సారాధిం
చుచుండు కుమారులు ధన్యులుగదా! ఇంద్రులు, కురులు, శరీరులు
కులముచు, బలముచు, బుద్ధియుఁ గలిగినందులకు ఫలముగాఁ బితృకా
ర్యతత్పరు లగువారే కృతకృత్యులు. పశుపత్యైదులకుఁ గూడ నతిసు
లభం బగుమాతృదర్శనము నిర్భాగ్యుండ నగునాకు దుర్లభ మైపోయి
నది. నేనంతటిమహాపాపము గావించుటచే నిట్టిగతి నాకుఁ గలిగినదో
తెలిసికొనఁజాలకున్నాను. తల్లిదండ్రులసందర్శనము లోకమందంతట
కును దుర్లభమే యైనచో నాకింత్యోభ గలుగదు. అందఱికిని సులభ
మగునది నాయొక్కనికే లభించుతుండఁ జూచునది. ఓదేవతలారా!
నాతల్లిదండ్రుల నొక్కసారి దర్శింపఁగలిగినచేని నామనోవాక్కర్మఫల
ప్రాప్తి కాగలదు. తల్లిదండ్రులదర్శనము లభింపనివా రెన్నిమహా
పాపములను జేసికొనియుండుకో యెవ్వరు లెక్కింపఁగలరు?” అని
యెను.

అమాట లాలించి దేవతలును మహర్షులును నాబోచించుకొని
“కుమారా! నిన్ను దర్శించుటకై నీతల్లిదండ్రులు విమానారూఢులై

వచ్చుచున్నాడు. సీత వారి నిష్పక్షే దిట్టింపఁగలదు. శోభిమోహ విషాదంబులను బరిత్యజించి శాంతచిత్తుండవై యుండుము. అదిగో! చూడుము. స్వర్ణమణిమయభూషణాలంకృతం బగుడివ్యవిమానము సభి రోహించి నీజననీజనకు లంతరాళంబున నిలిచియున్నారు. దేవతా శాంతలాపుణ్యదంపతులనుఁ జామరంబులు వీచుచున్నారాచూచితివా? కిన్నఁగులు వారిని సేపించుచున్నారు ” అని చూపిరి. పిప్పలాదుండు తల్లిదండ్రులను గన్చులారఁగాంచి షరమానందుండై శివస్థి ధానంబున వారికినమస్కారంబులు గావించెను. వారినయనంబులనుండి హర్షాశ్రుజలంబు లొలుకుచుండెను. పుత్రుండు వారింఁగాంచి యతి కష్టముతో విషాదగర్భదస్వరంబున “జననీజనకులారా! కులప్రదీపకు లగుపుత్రులు తల్లిదండ్రుల నుద్ధరింతురు. కాని నేనుమాత్రము శేవ లము మాతృక్షేతముకొఱకే యామెగర్భంబున నిలిచితిని. అట్టికర్మ తిరియ్యను నేను దేవతాద్రాసాదముచే మీసందర్శనభాగ్యముం గాంచితిని ” అని విచారించుచు వారితో మఱి యేమియు మాటాడఁజాల కపోయెను. అప్పుడు దేవతలందఱును “వత్సా! ఈజగంబున సీతే భద్ర్యుండవు. నీక్షీస్వర్గంబువలకును వ్యాపించినది. సీత త్రిలోచనుని శుద్ధిగఁగి దేవతల ననుగ్రహించితివి. నీవంటిపుత్రునిం గాంచిన నీ తల్లిదండ్రుల కక్షయోగకప్రాప్తి గలిగినది.” అని హాకుమిండిగా స్వర్గలోకమునుండి యంతసియుత్తమాంగముపైఁ బుష్పవన్దము గుఱిసె ను. దేవతలంతఁగూర్చి జయధ్వజులం గావించిరి.

సశీసహితుం డగుదశిచి యక్కుమారు నాశీర్వదించి శంకరున కును, సురవతులకును, గౌతమిగరిగకును నమస్కారంబులు గావించి “నీకుమారా! సీత చారపరిగ్రహంబు గావించి భక్తిభావంబున నీను ప్రాశ్నరుని, గౌతమిని సేవించుచు బుత్రవంతుండవై బ్రహ్మక్షేణాన్ని

తలబులగు యక్షులు నిర్వహించి కృతకృత్యులై చరకాలంబు స్వస్థులుండు లవభినింపుము." అని చూశీర్వదిగెచెన. పిప్పలాదుండును బిత్తివాక్యపాలనంబునకు బంధింకఁడు డయ్యెను. అప్పుడు దళచి కుమారుని మరలమరల నూటఁజించుచు భార్యాసహితుండై సురగణానుమతంబున మరలస్వస్థారోహణంబు గావించెను.

అప్పుడు దేవతలు ససంభ్రమములై మునికుమారా! నీచే నిర్మితమైన యీకృత్యముండి దారుణానలబాష్పాలలు వెలువడుచున్నవి. జగద్ధితంబుకొఱకు పీడిని శాంతింపఁజేయుము. " అని వేడుకొనుటయు పిప్పలాదుండు నేనీకృత్యము నివారించుటకు సమర్థుండను గాను. నేనసత్యము చెప్పఁజాలను. మీరే దానిని శాంతింపఁజేసికొనుడు. ఈభీషణకారిణి యగుకృత్తి నాయెడలఁగూడ విచరితభావముతో నున్నది." అనియెను. అంత దేవతలు కృత్తిని సందర్శించి శాంతింపవలయునని యామెను, అగ్నిదేవునిఁగూడ ననేకధంబులఁ బ్రార్థించిరి. కాని యాయదువురుఁగూడ నందుల కంగీకరింపక మోయింపటను భక్షించుటకొఱకే మేమిబ్రాహ్మణునిచే నుత్పాదితులమైనవి. మేము సర్వభూతభక్షణంబునకై యుదయించితిమి. ఇది యన్యథా యెట్లు కాఁగలదు? పంచనుహాభూతంబులును, చరాచరంబు సమస్తప్రపంచమునుగూడ మాముఖద్వారమునఁ బ్రవేశింపవలసినదే. ఈవిషయంబున నిక్కఱ జెప్పవలసిన దేమున్నది?" అని నిశ్చయంబుగాఁ బలుకుటయు దేవతలు బ్రహ్మతో నాలోచించి మోయిదువురును గ్రమక్రమముగా లోకగ్రాసంబు గావించుటని కోరిరి. మోయిచ్చానుసారంబుగ సర్వంబును నాకు భక్ష్యంబగుఁగాక యనిహంకుచు నాకృత్య యాత్మణమునందే నదియై గాతమీప్రవాహమునఁ గలసిపోయెను. దానినుండి వెలువడినయగ్నిబాష్పాలమాత్రము లోకభీతిర బుగ వెలుగుచుండుట

యు సుర లయ్యగ్నిం గాంచి యిచ్చి దేవా! జలం బన్నిటికంటెను శ్రేష్ఠతమంబైనది. నీవును ఆదిమూర్తివే. జలంబులకంటెను సముద్రుడు శ్రేష్ఠుడు. కావున నీవారని భక్షింపుము. మాచెప్పినమాట విని నీవచ్చటికిఁ బోయి సముద్రుని యథాసుఖంబుగ భుజింపుము” అని ప్రార్థించిరి.

అగ్నిదేవుం డించుక శంకతుండై “జలంబులలో నేను ప్రవేశించుట యెట్లు? నేనచ్చటికిఁ జేరినంతనే మీరందఱును జేరి నన్నానుహా జలంబునఁ జ్ఞాపితునిం గావింపుడు” అనియెను. దేవత లాతనిం దీసి కొనిపోవుట కుపాయంబు గానక “ఓవైశ్యానరా! నిన్నచ్చటి కెట్లు గొనిపోవలయునో నీవేచెప్పవలయు నని యడిగిరి. అగ్ని యించుక యాలోచించి “గుణవతి యగుకన్యక స్వర్ణకలశంబున నన్నుంచి యచ్చటికిఁ దీసికొనిపోయినచో నేనశ్రీమంబుగఁ బోగలను” అని చెప్పెను. అప్పుడు దేవతలు వీతిహోత్రుని వరుణాలయంబునకుం గొనిపోవలయు నని సరస్వతీదేవిం బ్రార్థించిరి. సరస్వతి వారింగాంచి “నే నొక్కఁడై నీతనిం దీసికొని పోజాలను. నావంటివారు మఱినలుగురై నచో నీతనినతిశీఘ్రముగ సముద్రమునందుఁ జేర్పఁగలుగుదుము” అని చెప్పెను. అమరు లామాట లాలించి గంగను, యమునను, నర్మదను, తపతిని సరస్వతికి సాయపడవలయు నని ప్రార్థించిరి. వారందులకు సమ్మతించుటయు సరస్వతీదేవి వారినాహాయ్యంబున సయ్యనలు నిగవకలశంబునం జేర్చి జగత్పతియగుసోమనాథుండు విబుధగణ సహితుండై వెలసియున్నప్రభాసతీర్థంబున కారనిం దీసికొనిపోయెను. అక్షత్రంబునందు సరస్వతీప్రముఖపంచనదులును విశ్రమించెను. ప్రబలుండగు ననలుం డచ్చట నుండి మెల్లమెల్లగా జలపానంబు గావింపఁ పోడంగెను.

అనంతరము దేవతలు పరమేశ్వరుం గాంచి “దేవా! దధీచిము
 సీంద్రునియస్థిసమూహమును స్పృశించియున్నమాకును, గోగణంబుల
 కును బవిత్రత యెట్లుచేకూరునో యానతీయవలయును” అని ప్రార్థిం
 చుటయు శివుండు “దేవతలును, గోగణంబులునుగూడ యత్నపూర్వ
 కంబుగ గంగావగాహనంబు గావించినచో, శాపవిముక్తి యగును.
 అమ్మునీంద్రునిశత్రులును శాపనగంగాజలధౌతింబులై పవిత్రంబు
 లు గాఁగలవు” అని బోధించెను. దేవతాగణంబులు మహాదేవునియా
 జ్ఞానుసారంబుగా గంగాస్నానంబు చేసి పాపముక్తిం గాంచెను. అందు
 వలన నాతీర్థంబునకుఁ బాపనాశనం బనునామంబు గలిగెను. అచ్చటఁ
 గావించుస్నానచానాదికంబులు బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాపశిమోచకం
 బులు. గోగణంబులు స్నానముచేసిన స్థానము గోతీర్థంబనునామంబు
 గాంచెను. అచ్చట స్నానంబు గావించిన గోమేధయాగఫలంబు సిద్ధిం
 చును. దధీచిశత్రుంబులు ధౌతంబులైనచోట, పితృతీర్థనామంబున
 విరాజిల్లుచున్నది. అతీర్థంబునఁ బ్రేతభస్మమునుగాని, శత్రుములను
 గాని, నఖరోమాదులనుగాని నిక్షేపించినచో నట్టిప్రేతల కాచంచా
 ర్మముగ స్వర్గావాసంబు లభించును. అట్టివా రెంతపాపాత్ములైనను
 వారికి నిస్సంశయముగా స్వర్గప్రాప్తి కాఁగలదు. చక్రేశ్వరతీర్థము
 మొదలుకొని మూడుతీర్థంబులును సకలపుణ్యఫలదంబులైయుండును.

తరువాత దేవతలు సుప్రీతులై మహాదేవు నుద్దేశించి “దేవ
 దేవా! ఈస్థానంబున సూర్యనారాయణుండు సుప్రతిష్ఠితుండై యుండఁ
 గలడు. మేమింక మాస్థానంబులకుం బోవుట కనుమతింపఁగోరెదము.
 సూర్యుఁడే యీశగంబునకు సనాతనాత్మస్వరూపుడై యున్నాఁడు.
 ఆతఁడే సర్వదేవమయుఁడు. మేమాతని నీతీర్థంబునఁ బ్రతిష్ఠించితిమి.
 అగ్రాధిపతి యగుగంగయు, త్రిలోకమంతయును దేవుండును వెలసె

అనఁగా సర్వదేవాధిపతియే కదా!" అని విన్నవించి దేవతలు పిప్పలూసనికడి నెలపు నైకొని నిజనివాసంబులకుం జనిరి. కాలక్రమంబునఁ బిప్పలవృక్షంబు అన్నియును స్వగ్ధావాసంబు గాంచెను. ప్రతాపవంతుం డగుపిప్పలూకుం డాకపిప్పలవృక్షమును క్షేత్రీశాలకత్వంబునకు నియోగించి తాను శివపూజం గావించుచు గౌతమాత్మజులను పెండ్లియాడి యామెవలన సంతానంబు గాంచి శ్రీలాభంబును యశోలాభంబును గాంచి యంతంబున సుహృద్భవసహితంబుగా స్వగ్ధప్రాప్తిం గాంచెను. అప్పటినుండియు నాతీర్థము పిప్పలేశ్వరనామంబున విఖ్యాతంబయ్యెను. ఆతీర్థస్మరణమాత్రంబున సకలయజ్ఞఫలంబులును లభించును. దానిని దర్శించుటవలనను, నచ్చట స్నానదానాదులం గావించుటవలనను నెట్టిపుణ్యఫలంబులు సిద్ధించునో యెవ్వరును వర్ణింపఁజాలరు. అచ్చట మహాదేవుడు సక్రేశ్వరపిప్పలేశ్వరనామంబులచేఁ బ్రఖ్యాతుండై యుండెను. సరహస్యంబుగ నీవృత్తాంతము నెఱింగినవారికి సర్వకామప్రాప్తి యగును. సూర్యప్రతిష్ఠవలనను, సకలదేవతాధిపానమువలనను నీక్షేత్రీమునకుఁ బ్రతిష్ఠానంబును నాహ్వాయంబు గలిగెను. ఇది దేవతలకతిప్రీయమైనది. అతిపుణ్యతమం బగునీచరిత్రమును శ్రద్ధతో విచువారును, బఠించువారును, స్మరించువారును దీర్ఘాయుష్షంతులై ధనవంతులును, ధార్మికులునై యంతంబున శివసాయుజ్యంబు నందఁగలరు.

— • నాగతీర్థము. • —

నాగేశ్వరమహాదేవుడచే విరాజితం బగునాగతీర్థము సర్వకామప్రదమైనది. పూర్వకాలంబునఁ బ్రతిష్ఠానపురంబు రాజధానిగా నామ సంశతీలకుం డగు శూరసేనుం డనురాజు పాలించుచుండెను. శ్రీమం

తుండును, మతిమూతుండు నగునాథుచాలుడు సంతానంబుకొఱకు సతీసహితంబుగ ననేకపుణ్యవ్రతంబు లాచరించెను. వానికి ఫలంబు గాఁ గొంతకాలంబున కాలనిసహధర్మిణి గర్భిణియై కర్మవశంబున నతి భీషణాకామండగు నొకసర్పకుమారునిఁ బ్రసవించెను. మహారాజకుమారుని సంగతి యితరుల కెవ్వరికిని దెలియనీయక యతిరహస్యంబుగ నాతని బెంచుచుండెను. రాజునకు సర్పకుమారుం దుదయించె నను విషయము తల్లిదండ్రులకంటె నితరులెవ్వరు నెఱుంగరు. అమాత్యులు పురోహితులు దాదులు మొదలగువారికిఁగూడ నీవృత్తాంత మనిదితమై యుండెను.

మహారా జాసర్పకుమారుని జూచుకొనుచుఁ బ్రత్యహమును సతీసహితంబుగా సంతపుం డగుచుండెను. అమాగర్భంబున నిట్టిసర్పం బుదయించుటకంటె మేమపుత్రకులమైయున్నను మంచిదే గదా! ఇది మహావిషధరంబయ్యును ముచుష్కవివలె మాటలాడఁగలుగుచున్నది. ఈవిచిత్రజన్మమునకుఁ గారణమేమి చెప్పుమా!" అని తల్లిదండ్రులు విచారించుచుండిరి. ఇట్లుండ నొకనాఁ జాసర్పకుమారుడు తండ్రిం గాంచి "జనకా! నాకుఁ జూడఁగర్భంబును నిర్వర్తించి యుపనయనం బు గావించి వేదాధ్యయనంబు చేయించుటకుఁ బ్రయత్నింపుము. ద్వి జాతులగువారు వేదాధ్యాసము గావింపనంతవఱకును శూద్రాదులు లై యుండుదు." అని ప్రార్థించెను. శూరసేనుడు కుమారునివచనం బు లాలించి మిగులదుఃఖితుండై యొకసర్పావ్యాధిని కాలించి యు పుత్తుని కుచితసంస్కారంబుల నాచరింపజేయుచెను.

నాగుకుమారుఁ డాబ్రాహ్మణునిచెంత వేదాధ్యయనంబుచేయు చు నొకనాఁడు బసకునిం గాంచి "తండ్రి! నేను పెద్దవాడనైతిని. నాకు వివాహంబు గావింపవలయును. కుమారునకుఁ బెండ్లిగావింప

సంతపతకుఁ దండికిఁ గార్యసిద్ధి గానేరదు. పుత్రవంతుడై యెవ్వఁ డక్కుమారునికి వేదవిహితంబులగు సకలసంస్కారంబులను గావింపఁ జాలకుండునో యాతఁడు సరకపతితుండగును" అని చెప్పటయు మహారాజు విస్మయింపఁ జూచుచున్నప్పుడు తనయుం గాంచి యెట్లొ తప్పించుకొనవలయు ననుచుద్వేషముతో "నాపేరు విన్నంతనే మహా వీరపురుషులుగూడ భయభ్రాంతు లగుచుండును. అట్టి నాకుమారున కుఁ గన్యాదానము చేయును నని నాయొద్ద కెవ్వరు వచ్చి చెప్పఁగల రు" అనియెను.

ఇదికుమారుం డామాటలాలించి "తండి! వివాహంబులు బహుప్రకారంబులై యున్నవి. అందు రాజులకు శత్రుబలప్రకటనం బుచే గన్యాహరణంబుగావించి చేసికొనువివాహమే యుత్తమమైనది. పుత్రునకుఁ బరిణయంబు గావించుపతకును దండికృతకృత్యుండు గా నేరఁడు. నాకు నీవు పెండ్లి చేయకున్నచో నేను నిశ్చయముగా గంగా జలంబులం 'బడి పాణిత్యాగంబు గావించుకొందును" అనియెను. మహారాజు కుమారుని దృఢోద్దేశము నొంగి యమాత్యులను విలి పించి "నాకుమారుండగునాగేశ్వరుండు యావరాజ్యాభిషేకంబున కర్హుడై యున్నవాఁడు. అతఁడు గుణాకరుండును, మతిమంతుండును శూరుండును, దుర్జయుండును, శత్రుతాపనుండునై యుండెను. రథ గజతురగధరుశ్చాలనంబున నాతనితో సమానుఁ డీజగంబున నెవ్వం డును లేడు. నేనిప్పుడు పెద్దవాఁడ నైతిని. కుమారునకు వివాహం బు గావించుట నాకివశ్యకర్తవ్యమై యున్నది. రాజ్యభారం బాతయు నాతనిపై బెట్టి నేనిక నిశ్చితుడ నై యుండెదను. వివాహంబైనఁ గాని కుమారుఁ బాల్యచాపల్యంబు వదలకు. కావున నాకెల్లవిధంబుల హేతు లిప్పురూపే నాకుమారునిపెండ్లిప్రయత్నంబురుగావించవలయును

అతనికిఁ బరిణయమైనచో నాయెల్లవిచార బులును వదలిపోఁగలవు. పుత్రునియందు రాజ్యభారంబునుంచి వనవాసంబు గావించురాజులే సుకృతాత్ములుగదా!” అని చెప్పెను.

అమాత్యులును రాజాజ్ఞను శిరంబునం దాల్చి కృతాంజలిపుట్టులై వినీతభావంబున “ఓమహారాజా! నీవు జగత్ప్రసిద్ధచరిత్రుఁడవు. అట్టివీరుమారుండును గుణశ్రేష్ఠుండగును. అతనివివాహంబుకొఁత యాలోచన యెందులకు?” అనుటయు రాజు గంభీరభావముతో నూరకుండనే కాని తనకుమారుఁ డొకసర్వమూర్తియని యమాత్యులకుఁ గూడఁ దెలుపలేదు. అమాత్యుల కావిషయమేమియును తెలియనే తెలియదు. రాజాసంగతినట్లే రహస్యముగ నుంచి మిత్రులనుద్దేశించి మరల “మంత్రులారా! ఎచ్చటనైన సద్గుణవతియగుకన్యయున్నట్లు మీకుఁ దెలియవచ్చినదా? ఎవ్వరితో సంబంధముజేసికొనిన మనకుల శౌరవములకు భంగము కలుగకుండునో, ఎవ్వరివంశ ముల్లెఱుమైనదో యట్టిశ్రీమంతఁడగును, భాగ్యభోగసంపన్నుఁడగును, శౌర్యసాహసాలంకారుండును, గుణవంతుండు నగురాజుగూర్చి నామఁ ద్రువలయును” అని యడిగెను.

అప్పుడు రాజకుటుంబాభిమానియు, హితాశాంక్షియు, నాథుఁడగుచరిత్రుండును, సత్కులసంజాతుండు నగునొకమంత్రి రాజాభిప్రాయంబును గ్రహించి “ఓమహాప్రభూ! పూర్వదేశమున విజయుండునొకభూపాలశేఖరుండు గలఁడు. అతనిచతురంగబలంబులకును, రత్నంబులకును లోకలేదు. ఆమహారాజునకు మహాధనుర్ధరులగు నెనమండుపుత్రులు గలరు. వారికి భోగవతి యనునొకసోదరి యున్నది. ఆమెసాక్షాత్ప్రసిద్ధిస్వరూపిణియే. నాథులారా! ఆకన్య మనయువరజున కథాంగియగుటకు యోగ్యురాలని నామఁ ద్రువలయును” అని మనవి

చేసెను. రాజావృద్ధామాత్యునివచనంబుల కానఁదించి “అమాత్య శేఖరా! విజయభూపాలుండు తనతనయును మనయువరాజున కిచ్చునట్టి యుపాయ మాలోచింపవలయును” అనియెను. అమాటవిని యీ మంత్రి యక్కార్యనిర్వాహణంబునకుఁ దన్న నియోగింపవలయు నని కోరెను. మహారాజునకు సమ్మతించి వస్త్రభూషణాదులచే నాతని సన్నానించి విపుల సైన్యముతో నాతని విజయభూపాలుచెంతకుఁ బంపించెను.

అమాత్యుండును బూర్వదేశంబునకుం జని వివిధనీతిగల్గితనవచనంబులచేతను, వివిధోపాయంబులచేతను విజయభూపానిమన్ననలం గాంచి యాతనితనయ యగుభోగవతిని శూరసేనమహీకాంతునితనయని కొసంగునట్లు సంబంధమును స్థిరపఱచుకొనియెను. విజయుండు సభాస్థానంబున నామంత్రీశేఖరుని సన్నానించి తనకన్యనిచ్చుటకు సమ్మతించెను. అట్లుకృతకృత్యుడై వృద్ధామాత్యుండు విజయమహీరమణునికడ సెలవు గైకొని మరలఁ బ్రతిష్ఠానంబున కేతెంచి శూరసేనున కెల్లవిషయంబులను సవిస్తరంబుగ విన్నవించెను. మహారాజు మంత్రి శేఖరునిసామర్థ్యమును గొనియాడెను.

తరువాతఁ గొంతకాలంబునకు రాజానుమతముం గాంచి యీ తనియులోచనము నంగీకరించి వృద్ధామాత్యుండు వస్త్రాలంకారభూషణులగు నితరసచివగణంబులతోడను, బుజనంబులతోడను, బహునేనాబలంబులతోడను మహావైభవముతోడను వివాహప్రస్తావంబు గైకొని మహారాజుగారిపియనిచెంతకుం బోయి సభాముఖంబున నాతని సందర్శించి “మహారాజా! మాశూరసేనభూపాలునినందనుండుగు నాగేశ్వరుండు మిగులసుగుణవంతుఁడు. బుద్ధిమంతుఁడు. కొండొక కారణంబున నాతఁడెచ్చటి కేతెంచుట కంగీకరింపలేదు. ఓన్మపాలా !

క్షత్రియువినాహ బు లనేకప్రకారంబులై యుండునుగదా! వసుశత్రుంబునకును, సూర్యుంబునకునుగూడఁ జెగిల్చి గావించవచ్చును. కేవలము క్షత్రియులైతనను, బ్రాహ్మణులకైనను సర్వదా సత్యవాక్యమే ప్రధానమైనది. ఈవిశ్వాసముయంచి మీరు మాయవరాజు కృపాణంబునకును గిరీటంబునకును వరప్రాప్తినిధ్యంబు గల్పించి కన్యాదానంబు గావించుట కంగీకరింపవలయును" అని ప్రార్థించెను.

విజయమహీరములుం దావృద్ధామాత్యునివచనంబులయందు విశ్వాసముంచి వరస్థానంబున నాతనిఖిన్నంబునంది భోగవతీపరిణయమును సంపన్నంబు గావించి, తఃప్రథానామాత్యునితోఁ గూడ నా బిడ్డను భర్తృగృహంబునకుఁ బంపించెను. రాజగువిజయండు ప్రహృష్టహృదయుండై తనకుమారికకు యశాతకంబుగా బహుగోహిరణ్యంబులను దాసదాసీజనంబును, రథగజతురగామలయ నొసంగి తనమంత్రితోఁగూడఁ బంపించెను. మఱియు నాతఁడు వరపక్షమునుండి యే తెంచినవారి నెల్ల బహువిధసన్మానంబులచేఁ బరితృప్తులం గావించెను. క్రిమముగా వారు ప్రతిష్ఠానంబున కేతెంచుటయు వృద్ధామాత్యుండు నవవధూసహితంబుగా విజయభూపాలుం డొసంగిన యెల్లబహుమానములను శూర సేవధరణీవరునకు నివేదించి యెల్లవిషయములను సవిస్తరంబుగ విన్నపంబు చేసి కృతకృత్యుండయ్యెను. కన్యయగుభోగవతితోఁగూడ వచ్చిన యమాత్యాదిపరిజనంబులకందఱకును శూర సేనుండు బహుమానపురస్కరంబుగ సత్కృతులం గావించి వారి సంపించెను.

రూపయావనగుణసంపన్న యగుభోగవతీకన్య స్వామిగృహంబుఁ జేరి సర్వదా ప్రశాంతచిత్తంబున నల్లిమామలకు శుశ్రూషలం గావించుచు సుఖముగా నుండెను. ఆమె భర్త యొకభయంకరసర్వ

ముగవా? ఆసర్పకుమారుడు రాజభవనంబునం దొకసువర్ణమణియాయును, సుగంధకుసుమయాయును, సుశీతలంబును, నిర్జనంబును నగుగృహంబున నివసించి యుండెను. భోగవతి యత్తవారింటికి వచ్చుటయే గాని యితవజకును దనభర్తను దర్శించి యుండలేదు. సర్పకుమారుడు ప్రతిదినమును దల్లింగాంచి నాభార్యయగురాజకుమారి నాచెంతకు వచ్చుట లేదేమమ్మా యని యడుగుచుండెను. కుమారుని యాత్రిముంగాంచి తల్లియొకనాడు దాసింబిలిచి యీసుభగా! నీవు నాకోడలుభోగవతిచెంతకుఁ బోయి యామెతో నేకాంతముగా నీభర్త యొకనాగకుమారుఁ డని చెప్పము! ఆమాట విని యామె యేమనునో వచ్చి నాకుఁ చెలుపుము." అని చెప్పి యామెను బంపెను.

దాసియు రాణియొక్క నంగీకరించి భోగవతిచెంతకుం బోయి యెవ్వరు లేకుండఁ జూచి సనినయంబుగా "అమ్మా! నీభర్త కేవలము మానవులగుఁడు. ఆతఁడు దేవతామూర్తి. సర్పాకారముతో నుండును. నీవీమాట యెవ్వరిని దెలియనీయవలదు" అని చెప్పెను. భోగవతి యామాట విని "సాధారణముగా మానవమానవతులకు మానవులే భర్త లగుదురు. నాపుణ్యవశంబున నాకు దేవమూర్తి స్వామి యయ్యెను" అని పరమానందముతో బలికెను. అప్పుడు దాసి మరలివచ్చి యాసర్పకుమారునకును, రాజనకును, రాణికిని భోగవతిమనస్సంతృప్తినిగూర్చి యెఱింగించెను. రాజంతయు నాలించి కర్మగతిగూర్చి తలంచుకొని విచారింపఁదొడంగెను.

ఇట్లు కొంతకాలము గడచినతరువాత నొకనాడు భోగవతి తనప్రాణసఖుం గాంచి "చెలీ! నావయసంతయును నిర్భక్తముగాఁ గడచిపోవుచున్నది. నానాథు నొకసారి చూపింపవా?" అనియెను. సఖ దుగులవిచారించియు దనహృదయంబునెఱుకవడనీయక యాభోగవతిని

మొటఁబెట్టుకొనిపోయి యతిభీషణంబగుసర్పగృహంబును బ్రవేశించి
యందున్న నాగేశ్వరుని దర్శింపఁజేసెను. ఆరమణీయణి యానిర్జనస్థానం
బున సుగంధకుసుమశఙ్ఖపై శయనించియున్న సర్పాకాడుండగు స్వా
మిఁ గాంచి కృతాంజలియై మృదుమధురస్వరంబున “నాథా! నేను
దేవతత్వమునైతిని. నీచే నిట్లనుగ్రహింపఁజూచి నేను భక్తునైతిని.” అని
పలుకుచు నాతనిపర్యంకంబుఁ జేరి యాసర్పముచు నర్పణాహుతేతనే
యనేకప్రకారంబుల నుపహరించి సంతృప్తిఁ గూర్చుకొనఁగఁజే. అత్స
దామె గీతవాక్యంబులచేతను, అంగసంగమంబులచేతను నాథుండగు
నాసర్పకుమారునితో నతివిలాసముగ విహరింపఁజొకుండఁజే. సుగంధ
కుసుమంబుల నర్పించియు, నమృతపానీయాదుల నర్పించియు నాతని
సంతృప్తిఁ గావించుచుండెను. ఆభోగవతి యట్లు విహరించుచుండ
నామె పరీసాదంబువలన నానాగకుమారునకుఁ బూర్వజ్ఞానం బుడ
యించెను.

అట్లు దైవకృతంబగుసమస్తవృత్తాంతము నాతనికి బోధయగుట
యు నాసర్పకుమారుఁ డారాత్రి యేకాంతముగా భోగవతింగూర్చి
“ప్రియా! నీవు రాజకుమారివయ్యును భీకరాకాడుండ నగునన్నుఁ
జూచి యేలభయపడుటలేదు?” అని ప్రశ్నించెను. అత్సకు భోగవతి
“ఆశ్లేష్వరా! దైవవిహితంబులగు సంఘటనములఁ దప్పించుకొనుట
యెవ్వరితరము? విశేషించి పరిహే నతులకంఁ బరమగతి గదా!” అని
యెను. ఆమాటకు నాగేశ్వరుండు సంతృప్తుండై మందహాసంబు చేయు
చు “దేవి! నీకు నాయెడలం గలభక్తికి నేను సంతృప్తుండ నైతిని. నీ
కేమి గావలయునో కోరుకొనుము. ఓరన్వంగీ! నీపరీసాదంబుచే నాకుఁ
పూర్వస్మృతి గలిగినది. పూర్వము నేను దేవదేవుం డగుపినాకరాణిదే
వపీఠబజ్జితిని. శేషపుత్రుండ నగునేను మహాదేవునకుఁ గరాలింకార

మై యుంటిని. అప్పుడు నీవే నాకు భార్యవు. ఒకప్పు డీశ్వరుండు మాడేవితో సరససల్లాపంబులాడుచు నామె వచనంబులకుఁ బ్రీతుండై లింగరగా నవ్వుచుండెను. ఆతనిసన్నిధానమునం దున్న నేనును నిస్సంశయముగా హసింపసాగఁభించితిని. అది చూచి శంభుండు కృపితుండై నన్ను మానవగర్భంబున సర్వజన్మంబు గాంచునట్లు శపించెను. అందువలన నీవును నాకొఱకు మానవినై జనించితివి. కాని నీకుఁ బూర్వస్మృతి యున్నది. మహేశ్వరుండు నన్ను శపించినప్పుడు నేనును నీవును గలసి యుద్దేవుని క్షమాప్రార్థనంబు గావించుటయు నాతండు ప్రసన్నుండై “నీవు నీపత్నితోఁగలసి గౌతమీతీరంబున నన్నారాధింపుము. అప్పుడు నీవు నీభార్యసాహాయ్యంబువలన శాపవిముక్తుండవయ్యెదవు” అని యరుగ్రహించెను. ఓశుభాననా! అందువలననే నేనిట్లు సర్వాకృతిలై జనించితిని. ఇప్పుడు నన్ను నీవు గౌతమీతీరంబునకుఁ దీసికొనిపోయి నాతోఁగూడ శివపూజ గావింపుము. ఈరీతిగాఁ జేసినచో నేను శాపముక్తుండ నగుదును. తరువాత మనమిరువురమును శివపదలాభంబు నందఁగలము. ప్రియా! ఈజగంబునందలి జీవుల కందఱకును శివుఁడే యేకమాత్రశరణ్యుఁడు గదా!” అని చెప్పెను.

భర్తృవచనంబు లాలించి భోగవలీజేవి యీవృత్తాంతమంతయు నశ్రమామల కెఱిగించి వారియనుమతిం గాంచి తననాథుని గౌతమీతీరంబునకుం దీసికొనిపోయి యాచారవనజలంబుల నవగాహనంబు గావించి పతితోఁగలసి శివపూజం గావించ నారంభించెను. అప్పుడు భగవానుం డగుశివుండు ప్రసన్నుండై యానాగేశ్వరునకు దివ్యరూపంబును బ్రసాదించెను. సర్వకుమారుండును మనోహరరూపధారణంబు గావించి సతీసహితంబుగా జననీజనకుల చెంతకుం జని

నమస్కారంబు గావించి తమశివలోకగమనంబునకు వారియనుమతం
గోరుటయు మహామతియగుశూర సేనభూపతి యంతయు నెఱిగినవాఁ
డై “వత్సా! నీవే మాకేకపుత్రుఁడవు. ఈరాజ్యమంతయునునీయడి.
'కావున నీవిందెల్లవిధంబుల రాజభోగంబు లనుభవించుచు బహుపుత్ర
వంతుండై మద్వంశము నభివృద్ధిగావించి తల్లిదండ్రులమగుమేము పర
లోకంబున కరిగినతరువాత శివపురంబునకుఁ బోవచ్చును. కుమారా!
మామభిమతంబుదీర్చి కొంతకాలంబు మాపుతుండవై విహరించి
మాకన్నులపండువు చేయుము” అని నిరతిశయప్రేమపూర్వకంబుగ
వచించెను.

నాగేశ్వరుండును చిత్తవచనంబుల కంగీకరించి కమనీయకా
రుండై జననీజనకులపరమాదరంబు గాంచుచు రాజ్యపాలనభారంబు
వహించి పుత్రీవంతుండై పితరులయనంతరంబునఁ బుత్రులకుమహీరా
జ్యంబును భాగించి యొసంగి కొంతకాలంబు వానప్రస్థాశ్రమంబునీర్వ
రించి పిమ్మటఁ గళత్రసహితుండై శివపురంబుఁ జేరుకొనియెను. అప్పు
టినుండియు నాతీర్థము నాగతీర్థంబని క్రుత్తిగాంచెను. అచ్చటనే
భోగవతీదేవి నాగేశ్వరునిఁ బ్రతిష్ఠించెను. ఆతీర్థంబునందలి స్నానదా
నాదులు సకలయజ్ఞఫలదాయకంబులు.

— ౧ మాతృతీర్థము —

జగద్విఖ్యాతం బగుమాతృతీర్థము మానవులకు సర్వస్థిప్రద
మైనది. ఆతీర్థస్మరణాశ్రమంబున సకలజీవులకును మనసాపహాతి
యగును. పూర్వకాలంబున నతిభీషణంబగుదేవి సురయు. ముసలవా
ప్తంబయ్యెను. ఆసమరంబునం దమరు లసరింపరులను జయింపఁజాల
పోయిరి. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుఁడ సురసంహారంబుగా శూలపాణిసన్ని

ధీశిః బోణు కృతాంబలిపుటుండై || దేవదేవా! మున్ను సురాసురులు గలసి సముద్రమథసంబు గావించినట్లు దండు ముందుగాఁ గాలకూటంబుదయించెను. దానిని నీవుగాక యెవ్వరు భరింపఁగలిగిరి? మన్మథుండు కుసుమధన్వయై కుసుమశరంబులచేఁ ద్రిభువనంబులను జయించి పొందినయోధుఁడు. అట్టిసాఁడు సురాసురవంశ్యుండ వగునీపై శరశంఖానంబు గావించినంతనే విలయంబు నందెను. ఓస్మరహరా! క్షీతసాగరమువం దుదయించినతృప్తమును దేవతల కనుగ్రహించి నీవు హాలాహలంబును గంధంబువం దాల్చియుంటివి. ఓనీలకంఠా! అంతటి సమృద్ధిగనుప్రభువులు నీకంటె నెవ్వరున్నాడు? అట్టిత్రిభువనేశ్వరుండ వగునీ వసురవిజయలకు పదురులనుద్ధరింపవలయును” అనిప్రార్థించెను.

భగవానుండగు శూలపాణి పద్మాసనుని స్తోత్రంబునకుఁ బ్రసన్నుండై “ఓదేవతహారా! జ్ఞానశీఘ్రవరప్రార్థనంబు గావింపుడు” అని యనుగ్రహించెను. అప్పుడు దేవతలు సంతృప్తులై “ఓవృషభధ్వజా! దావపులవలన యాకలివిషమసంకటంబు సంపాదించినది. నీవు మాకునహాయుండనై వచ్చి దురాత్ములగునయ్యసురుల నిర్జింపవలయును. మమ్మరక్షింపవలయును. మేము నీమూలముననే దిక్కుగలవారమైతిమి. నీవు మాకకారణమిత్రుండవు గాకయున్నచో నార్తులమగుమాకన్యగతి యేమున్నది?” అనిప్రార్థించుటయు మహాదేవుండు కరుణించి దేవతలతోఁ గలస్థి యసురదళంబులు విడిసియున్నచోటికిం బోయి వారితో నతిఘోరరణంబు గావించెను.

ఆసంగరంబున శంకరుండు శ్రాంతుండై భ్రమోరూపంబును ధరించెను. ఆతనిలలాటఫలకమురుండి స్వేదబిందువులు నివతితంబు లగుచుండెను. ఇగ్గూతఁడు తామసీమూర్తిం దాల్చి దైత్యసంహారంబు చేయఁదొడంగెను. అసురవీరు లాభయుక్తరాకారముం గాంచి యాత

నితో రణంబు చేయఁజాలక మేరుపుష్పంబునుండి భూతలంబునకుఁ బ్రతాపింతులైపోయిరి. ఈశ్వరుండును వారిని దరిమిరిమిఁకొట్టుచు వెంబడించుటచే వారు భూమండలమంతటను బరిభ్రమింపఁజొడంగిరి. కాని శూలపాణిమాత్రము కోపావేశముచే వారిని వెంబడించి తంపుచునే యుండెను. అట్లు మహాతణంబు గావించుచుండఁగా నిండుమాళిలలాటమునుండి ఘర్మబిందువులు బాదుతునే యుండెను. అట్లుదేవుని స్వేదబిందువులు పడినచోటునందెల్ల మాతృగణంబు అదృశ్యంబులగుచుండెను. అమ్మాతృగణంబులందఱును గలసి మేమీరాక్షసులమభక్షించెద మని శంకరునిం గూర్చి ప్రార్థించిరి. భగవానుండు తగురుద్రుండు వారింగాంచి “ఈదానవులు స్వర్గమునుండి భూతలంబునకును, అటనుండి రసాతలంబునకును బరుగులెత్తుచున్నారు. వారెచ్చటికిఁ బోయిన నచ్చటికి మారును బోయి యాహూరులను వధింపుడు! ఇప్పుడయ్యసురులు నాభయంబుచే రసాతలంబున దాగియున్నారు. మీరునువారినినుసరించి తసాతలంబునకరుగుడు!” అని యాజ్ఞాపించెను.

మాతృగణంబు లప్పుడు భూతలంబుమ భేదింఁజుకొని దైత్యవీరులు దాగియున్నరసాతలంబునఁ బ్రవేశించి యయ్యసురులపయింబడి మహాసంగ్రామంబుగావించి యతిభీషణాకారంబులతో వారినంతటను వధించి మరల దేవత లున్నచోటికేతెంచి విజయవాగ్దం దెలియఁజేసిరి. మాతృగణంబు లట్లు మరలివచ్చునంతవఱకును దేవత లాగత మీతీరంబుననే నిలిచియుండిరి. మాతృగణంబులప్రశ్నానంబును, సురగణంబులప్రతిప్రశ్నానంబును గాంచినయాక్షతీతము ప్రతిష్ఠాశనామంబునఁ బ్రసిద్ధం బయ్యెను. మాతృగణంబులు జనించినప్రదేశంబు లన్నియు మాతృతీర్థంబు లయ్యెను. ఆతీర్థంబు లన్నిటియందును రిన్నాత్మలంబువఱకును భూచిలంబులు విరాజిల్లుచుండెను. అప్పుడు దేవతలంత

అటు మాతృగణంబులకు శివునివలెనే మీరును బోకమువారిచేఁ బూజింపఁబడుదురుగాక యని వరంబుల నొసంగి యంతర్హితులైరి. మాతృగణంబు లచ్చటనే ప్రతిష్ఠితంబులై యుండెను. ఆమాతృదేవీ మూర్తులు విరాజిల్లుచుండు స్థానంబు లన్నియును మాతృతీర్థంబు లయ్యెను.

ఆసకలతీర్థంబులును సురసేవ్యంబులే యనుచుండ నిక మానవులమాట చెప్పనేల? అందలిస్నానదానాదులును, తర్పణంబులును గూడ నక్షయఫలప్రదంబు లగునని మహాదేవుం దానతిచ్చెను. ఈమాతృతీర్థవృత్తాంతముకు స్మరించువారును, బఠించువారును, ఆకర్ణించు వారునుగూడ నాయురారోగ్యసుఖభోగంబులం గాంచఁగలరు.

— బ్రహ్మతీర్థము —

నేనమర్తభంబగుబ్రహ్మతీర్థము మానవగణంబులకు భోగమోక్ష ప్రదమైనది పూర్వకథయందు వర్ణింపఁబడినట్లుగా దానవసేనలు రిసాతలంబునకుఁ బలాయితంబులగుచుండ మాతృగణంబులు భీషణాకారములతో వారిని వెంబడించుచుండిరి. దేవతలందఱును గౌతమీతీర్థంబున నిలిచి యుండితి. అప్పుడు గర్తభాకృతిం గాంచిన యతిభీషణంబగు బ్రహ్మదేవునిపంచమవక్త్రము మేఘగంభీరంబగుచుచ్చైస్వరముతో “ఓదైత్యవీరులారా! దానవసేనకులారా! మీహారక భయపడి యేలపాటపోయెదరు? మీకెంతమాత్రమును నశయము లేదు. శీఘ్రముగా మరలిండు! నేనసకలదేవతలను క్షణములో భక్షించివైచెదరు.” అని హెచ్చరించుచు దేవతలను భక్షించుటకుఁ బ్రయత్నింపుఁ దొడంగెను.

అప్పుడు విబుధవరులందఱును భయభాగ్గింతులై నిష్ణుదేవునిం గూర్చి “ఓజగన్నాథా! మమ్ము రక్షింపుము ! మావివాశంబున కుక్కు క్తం బైనయూబ్రహ్మశిరంబును ఖండింపుము ! అని ప్రార్థింప నాశంభుల చిరి. అప్పుడు విష్ణుదేవుండు వారికి సాక్షాత్కరించి “ఓయమరశేఖ రులారా ! నేనీచక్రంబుచే సరసిజాసనునివక్త్రంబును భేదింపఁగలను. కాని యట్లు విచ్చిన్నంబయ్యు నాతని వదనంబు సకలలోకసంహారంబు చేయఁగలదు. కావున నేనొకయుపాయంబు చెప్పెదను వినుండు. త్రిలోచనుం డొక్కడే యీబ్రహ్మశిరచ్ఛేదనంబున కస్తుండు. అతడే దీనిని ధరించుటకు సమర్థుడు ” అని బోధించుటయు నిజమైందఱును నిశ్చలచిత్తంబులతో శివస్తోత్రంబులను బఠింప నారంభించిరి.

అంతటిపుం డమరగీతంబులకు సంతృప్తుడై వారికి సాక్షాత్క రించి “ సురవరులారా ! నేనీబ్రహ్మదేవుని యతిభీషణం బగుపాపశి రంబును నఖింబులచేఁగాని, శస్త్రంబులచేఁగాని ఖండింతును గాని దాని నెచ్చటఁ బాటవేయవలయునో తోచుటలేదు ” అని చెప్పు చుండఁగా భూదేవి “ఓదేవా ! నేనీశిరంబును మోయఁజాలను. ఆశిరః పతనంబువలన నేను రసాతలంబుకంటె నధోగోకంబునకుఁ గ్రుంగిపో పోవలసినదాన నగుదును ” అని భయసంభ్రమంబులతో విన్నవించెను. తరువాత సముద్రుండును భీతుండై “ మహాదేవా ! నేనైనను దీని ఖరింపఁజాలను. దీనిని నాయుండుఁ బాటవైచినంతమాత్రముననే నేను శుష్కిభూతుండ నైపోవుదును. ” అని మనవి చేసెను. అప్పుడు సక లదేవతలు నేకవాక్యముగా “ శంకరా ! భక్తవశంకరా ! లోకానుగ్ర హంబుచే నీవే యీశిరంబును ధరింపవలయును ” అని ప్రార్థించిరి.

ఈమంత్రంబు ఖండింపకున్న లోకవివాశంబు చేయక మాన్

దు. భగవంతునిను దీనివలన జగద్విశాళమే కలుగునట్లున్నది. " అని యాలోచించి శివుం ఙాశిరంబును నఖంబులచే దుగ్రించినైచి తనకరంబు వనే నిజపుకొనియెను. అమ్మహాదేవునిదుష్కరకార్యంబును గాంచి యమదులందఱు నాగౌతమీతటంబున నిశ్చలభక్తిభావంబులతో ననే కవిధంబుల సంభితానాథుని బ్రస్తుతించుచు " ఓదేవా! అతిభీషణం బగు నీబ్రహ్మశిరంబు మాకు మృత్యుముఖంబై మహ్యైల్లరను గబళింప నుద్యుక్తంబై యుండ నీవు మాయెడలఁ గరుణాశుండవై సూచీముఖం బగునభాగ్రింబున దాని జివింపవై యెండుఁ బడవైచినను నపాయంబ గూతని భావించి నీవే కరంబునం దాల్చి మమ్మును లోకంబులను రక్షిం చితివి. నీభూతదయ యసాధారణమైనది " అని మహాదేవునిఁ గీర్తిం చిరి.

అప్పటినుండియు నాతీర్థంబునకు బ్రహ్మతీర్థంబని పేరు గలి గెను. చతుర్ముఖబ్రహ్మమూర్తి యిప్పటికి నందు విరాజిల్లుచున్నది. అబ్రహ్మశిరంబును దర్శించివంతుమాత్రమున బ్రహ్మపదప్రాప్తి యగు ను. తుద్రుండు బ్రహ్మశిరచ్ఛేదంబు గావించినస్థానము రుద్రతీర్థమ యైనది. అతీర్థమునందే సర్వదేవతాస్వరూపుడగు దినాకరుణు విరా జిల్లుచుండును. ఈరెండుతీర్థంబులునుగూడ సూర్యనామంబు గాంచి సకలయజ్ఞఫలప్రదంబులై యున్నవి. ఇచ్చట స్నానంబొచరించి సూ ర్యనారాఢుని సందర్శించువారికిఁ బునర్జన్మంబు గలుగదు. మహాదే వుండు బ్రహ్మదేవుని పంచమశిరంబు నిట్లు ఖండించి దాని నవిముక్త డేత్రంబున స్థాపించెను. గౌతమీతటంబున బ్రహ్మతీర్థంబునందు బ్రహ్మశిరస్థానమాత్రంబు దర్శించి యవిముక్తడేత్రంబున శివవృత్తిస్థి తం బగు బ్రహ్మోకపాలముం గాంచువారు బ్రహ్మహంతకు లైనను బవిత్రు లగుదురు.

— అవిఘ్న తీర్థము —

అవిఘ్న తీర్థము సర్వవిఘ్న వినాశకమైనది. ఒకప్పుడు గౌతమీ నది కుత్తరతీరంబున దేవయజ్ఞంబు ప్రారంభింపఁబడి విఘ్నదోషంబు లచే సంపూర్ణంబు గాక యుండెను. అప్పుడు దేవతలందఱును బ్రహ్మ దేవునిచాలికిం జూచి సర్వవృత్తాంతమును నివేదించిరి. బ్రహ్మదేవుఁ డిందుకసేపు ధ్యానంబు గావించి “ఓసురవయలారా! వినాయకంఁడు గావించువిఘ్నంబులవలన మీయజ్ఞంబు పూర్తి గాక యున్నది. కావున మీరందఱును గలసి యాచిదేవుఁ డగు వినాయకుని బ్రాహ్మయ్యుడు” అని బోధించెను. దేవతలట్టి చేయుదుమని విన్నవించి మరలగౌతమీ తీరంబున కేతెంచి గోదావరీజలంబులయం దవగాహనంబులు చేసి నిర్మలచిత్తులై భక్తిపూర్వకంబుగా “సమస్త కార్యంబుల కధీశ్వరుండు ను, బ్రహ్మవిష్ణుప్రముఖనిఖిలదేవగణంబులకును సర్వదావంశ్యుండును, పూజ్యుండును, చింతనీయుండును నగువిఘ్ననాయకంఁడు మాకు శరణ్యుండగుఁగాక! వినాయకునిబోలి మఱియేదేవతలునుగూడ నభీష్ట ప్రదులు గాఁజాలరు. ఇట్టిదృఢనిశ్చయముతోనే త్రిపురవినాశంబుకొ ఱకుఁ ద్రిపురాంతకుండును వినాయకుని ముందుగఁ జూడించి యుండె ను. అట్టియందికాపందనుండు మాయజ్ఞంబును నిర్విఘ్నముగఁ గొన నాగించుఁగాక! ఎవ్వని ధ్యానించుటచే నకలజీవాభిమతంబులును సిద్ధిం చునో, ఎవ్వఁడు దేవదేవియగుభానిసంకల్పమాత్రంబుననే జన్మించె నో, ఎవ్వనియుద్ధయంబువలన చరాచరప్రపంచమంతయును మహానం దముం గాంచెనో, కృతార్థులగుదేవతలందఱు నేకవాక్యముగా జనన సమయంబునందే యువ్వనిఁ విఘ్నేశ్వరుం డని నాయకరణంబు గావించిరో, ఎవ్వఁడు తల్లియొడియొడుగి యామె పలకని వారించుచున్న ను వినోదముకొఱకు బాలచంద్రుని బలవంతముగా శివజటాఘాటము

ధ్వంబుఁ గప్పియుంచునో, ఎవ్వఁడు తృప్తుండయ్యును, సోదరమాత్మ
 ధ్వంబువలనఁ దల్లితి విడువక స్తన్యపానంబు గావించుచుండునో, సీను
 లఁబోదకుండ వగుమని శేపుఁ డెవ్వనికి నామకరణంబు గావించి యుం
 డెనో, ఎవ్వఁడు నూపురారవంబు చెలింగ సతిలోకవిలోదంబుగా నృ
 త్యంబు చేయుటం దాంచి సురగణపరివేష్టితుండగుశంకరుండు సంత
 ప్తుడై యెవ్వనికి గణాధిపత్యంబు నొసంగి యభిషేకంబు గావించెనో,
 భక్తకరంబున విఘ్నపాశంబును, మఱియుకభుజంబునఁ గుఠారమును
 ధరించి యెవ్వఁడు తన్నుఁ బూజింపనితల్లిదండ్రులకైనను విఘ్నంబుల
 నాపాదించుచుండునో యట్టివిఘ్నేశ్వరునితో సమానులగుదేవత లెవ్వ
 రున్నాడు? భరాగ్ధికామకర్మంబులయందు సర్వపూజ్యంబును, దేవా
 సుకులకు నిత్యాధ్యక్షుండును, సఫలారాధితంబును, పూర్వపూజ్యం
 బు నగువినాయకునకు మూలమస్కారము. స్వతంత్రుండును, సమ
 ర్థుండును, అతిగర్వితంబును, భ్రాతృప్రియుండును, మూషకవాహ
 నుండును, సర్వఫలదాయకుండును, నగుదేవుఁడు మాకు వందనీయుఁ
 డగుఁగాక! సరసనృత్యగీతవిశారదుండును, వివిధవిలోదంబులచేఁ దల్లి
 కానందంబుఁ గూర్చువాఁడును, సంతృప్తుండు నగుగణేశ్వరుఁడు మాకు
 రక్షకుండగుఁగాక! దేవప్రియుండును, అసురవైరియు, పితృభక్తుండును
 సర్వసమృద్ధిశాలియు నగుగణపతిని మేమాశ్రయించెదము. ఎవ్వఁడు
 తండ్రిచేఁ బూజితుండై నిర్విఘ్నంబుగ నాతిసేకే ద్రిపురవిజయంబును
 జేకూర్చెనో, యట్టివిఘ్న నాయకునకు మావందనములు.” అని యనేక
 విధంబుల వినాయకునిఁ బూర్ణింపఁదొడంగిరి.

గణనాథుండును వారిసన్నతులకు సంతృప్తుండై “ఓనిర్జర
 పవరులారా! నాప్రసాదంబుచే విఘ్నజ్ఞంబు నిరంతరాయముగ
 రంపన్వం బగుఁగాక! మీరు నన్నుఁగూర్చి కావించినయాస్థిత్రమును

నియతనీతులై నిశ్చలభక్తిభావంబునఁ బరించువారికి దారిద్ర్యాది
దుఃఖంబులు లేకుండఁగదాక ! ఈక్షేత్రంబున భక్తిశ్రద్ధలతో న్నానదా
నంబులు గావించువానికి నిర్విఘ్నంబుగా సర్వకార్యసిద్ధి కాఁగలదు”
అని యచగ్రహించుటయు సమకాలమునందే దేవతలందఱును “తథా
స్తు” అనియేకగ్రీవముగా నుచ్చరించిరి. తరువాత వారందఱును యజ్ఞ
పరిసమాప్తి గావించుకొని స్వధామంబులకుం జనిరి. అప్పటినుండియు
నాక్షేత్రమున కవిఘ్నతీర్థం బనునామంబు గలిగెను. అది సర్వకామ
ప్రదంబును, సర్వవిఘ్నవినాశకంబు నైనది.

— శేషతీర్థము. —

లోకవిఖ్యాతం బగు శేషతీర్థము సర్వాభీష్టకాయకమైనది. పూర్వ
ర్వకాలంబున శేషుండు రసాతలంబునకంతకును బ్రభుండై పన్నగకు
లంబుసంతన బరిపాలించుచుండెను. కాని కొంతకాలంబునకు చైత్య
దానపులందుఁ బ్రవేశించి యాతని విదూరితునిం గావించిరి. అప్పుడు
సర్పనాయకుండు విహ్వలుండై బ్రహ్మదేవునిచెంతకుం బోయి “దేవా!
నీవు మాకును దానపులకునుగూడ రసాతలమును దానము చేసితివి.
ఇప్పు డారాక్షసులు ప్రబలుతై మాకందుఁ దావులేకుండఁ జేయుచు
న్నారు. కావున మేమిప్పుడు నీశరణంబుగోరి వచ్చితిమి. నీవే మా
జీవనంబున కుపాయంబు చూపవలయును” అని ప్రార్థించుటయుఁ
బద్ధగర్భంబు “ఓయరగేంద్రా ! నీవు గౌతమీతీరంబునకుం బోయి
యచ్చటఁ బరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించివచ్చి నీమనోరథసిద్ధి కాఁగలదు.
ఆతనికంటె పభీష్టప్రకార లీతిలోకంబులయం నెవ్వరును లేరు” అని
యాశతిచ్చెను.

అంత ననుతుండ గౌతమిఁ జేరి యందు న్నానదంబు గావించి

గంగాధరుడుడ్రోసింది. “ఓమహాదేవా! నీవు త్రిలోకనాథుండవు. దక్ష యజ్ఞధ్వంసకుండవు. అదికత్తవు. ఈవిశ్వంబంతయును నీస్వరూపము. సహజశీర్షుండవు, సర్వసంహారకుండవు, సోమసూర్యాగ్నిజలస్వరూపుండవు; సర్వస్వరూపుండవు, సర్వేశ్వరుండవు నగునీకుఁ బునఃపునః ప్రణామంబు లాచరించుచున్నాను.” అని స్తోత్రంబు గావించుచు నచ్చటఁ బరమేశ్వరు నుడ్రోసింది హోమంబులం గావించెను. అయ్యగ్ని తుండము సర్వదా పృజ్వలిల్లుచుండును. అందుచే నచ్చటిజలంబులు విశ్వేష్టంబులై యుండును.

మహేశ్వరుం డాతదిభక్తికి సంతృప్తుండై యానాగేశ్వరునకు రసాతలకాజ్యంబును బ్రసాదించెను. శేషుండును గృతార్థుండై శంక దుని యనుజ్ఞంగొంచి రసాతలంబుఁజేరి యచ్చట సుఖంబుగ నుండెను. అప్పటినుండియు నాతీర్థము శేషతీర్థంబయ్యెను. అది సర్వకామప్రదంబును, ఐవిద్రంబును, రోగదారిద్ర్యహరంబునై విరాజిల్లుచుండును. అచ్చటనున్నాతఁ డగుతాఁగి కాయురారోగ్యభాగ్యంబులు సిద్ధించును. ఈచరిత్రశ్రవణపఠనాదులు భుక్తిముక్తిప్రదాయకంబులు. అచ్చట శేషేశ్వరుడు ప్రతిష్ఠితుండై యున్నాఁడు. ఆప్రదేశంబున గౌతమికి కువంకలను పెండువేలనూతుతీర్థంబులు గలవు. అవియన్నియును సర్వకామదాయకంబులు.

— బకబాసలతీర్థము —

బకబాసలతీర్థంబున మహానలేశ్వరుడు ప్రతిష్ఠితుండై యుండెను. అందు బకబాసది ప్రవహించుచుండును. ఈతీర్థము జరామృత్యువారకమైకది. పూర్వము నైమిశారణ్యంబున మహర్షి లోకదీర్ఘ సత్రముఁ బ్రారంభించితి. అయ్యుత్తంబునందు ఋషులు మృత్యువును

శమితృపదంబున నియోగించిరి. ఆదీర్ఘయజ్ఞంబునందు మృత్యువు సవ
నకార్యనియుక్తమై యుండుటచే జిరాచరప్రపంచమునందుఁ బశువు
లుదక్కఁ మఱియెవ్వరును మృతులు గాకుండిరి. మానవులందఱు నమ
రులైపోయిరి. అప్పుడు స్వర్గము శూన్యంబై మర్యాదోకము జనసం
కుల మగుచుండెను. మృత్యువిట్లు జీవహత్యయం దుపేక్షం జూపుచుం
డుటవలన దేవతలు రాక్షసులనుద్దేశించి “మీరుపోయి మహర్షులయొ
క్కమును ధ్వంసము చేయుఁడు” అని చెప్పిరి. ఆమాటలు విని రాక్ష
సులు “యజ్ఞధ్వంసంబుగావించుటవలన మాకేమిలాభము! నిష్కార
ణంబుగా నిష్ఫలంబుగాఁ గార్యారంభంబు గావించునవివేకు తెవ్వరుం
డును?” అని ప్రశ్నించుటయు నమరులు మీకు యజ్ఞార్థభాగంబు
లభింపఁగలదని చెప్పిరి.

అప్పుడు రాక్షసులందఱు నందుల కంగీకరించి యజ్ఞవివాశార్థం
బుగా నైమిశవనంబునకుం జనిరి. ఋషులీవృత్తాంతమంతయుం చెలిసి
కొని మృత్యువుం గాంచి “ఓమృత్యువా! రాక్షసులు యజ్ఞవివా
శంబు గావించవచ్చుచున్నారు. ఇప్పుడు మేమేమి చేయవలయును?”
అని ప్రశ్నించి మృత్యువు చెప్పినయుషాయంబు ననుసరించి వాతందఱు
నవ్వనంబును బరిత్యజించి యజ్ఞపరికరములన్నియు వచ్చుటనే విడిచి
యగ్నిమాత్రము గైకొని గౌతమీరీరంబునకుం జొయి యచ్చట
స్నానంబులు గావించి మఖసంకర్షణార్థమై మహాదేవు నారాధించి
యంజలిబద్ధులై “లీలామాత్రంబుగ నీవిశ్వంబును సృష్టించినవాఁడును,
భుజనత్రయంబునకు విధాతయు, విశ్వమూర్తియు, సదస్విత్వగ్రహం
డును, పరమపురుషుండు నగు సోమేశ్వరుండు మాకు శరణ్యుం డగుఁ
గాక!” అని ప్రార్థింపఁదొడంగిరి. అప్పుడు మృత్యువు “ఓదేవా!
నీవిచ్ఛామాత్రంబున జగదుత్పత్తినిలయు బులఁ గావించుచుండువు.

ల్లిడశశతీ ! శంకరా ! నీవు మాకు తక్షకుంఠ వగుము. మహాకాయుఁ డవు, మహానలుండవు, మహానీలుండవు, మహామూర్తిభరుండవు నగు నోమహేశ్వరా ! మమ్ము రక్షింపుము ! ” అని ప్రార్థించుటయు భగవానుండు ప్రసన్నుండై వరప్రాశ్ననంబుగావింపుమని యనుగ్రహించెను.

మృత్యువు పరమానందముతో “ మహాదేవా ! మాయజ్ఞంబు నకు రాక్షసులవలన మహాభయంబు వాటిల్లినది. ఈయజ్ఞంబు సంపన్నులగువలకును నీవు మమ్ములను మఖంబునుగూడ సంరక్షింపవలయును ” అని ప్రార్థించెను. శంకరుండట్లే యని యనుగ్రహించెను. ఇట్లు మృత్యుసాహాయ్యముచే మహాస్థులయ్యజ్ఞంబును బూర్తి గావించిరి. అప్పుడమరులు హవిర్భాగంబులకై క్రమక్రమంబుగ నేతెంచుటయు మృత్యువు వారిగొంచి “ మీరు మాయజ్ఞంబును విధ్వస్తంబుగావించుటకై రాక్షసులను బ్రేరేపించితిరి. హవిర్భాగహంతులయ్యును మీరిట్టియకార్యంబు గావించితిరి కావున నింతటనుండి మీకు రాక్షసులు శత్రువు లయ్యెడరుగాక ! ” అని శపించెను. అప్పటినుండి యనసురు లతుల కహిత్తులైరి.

ఆసమయంబున మహర్షులు మృత్యుచే నెడలఁ బ్రీతులై బడబయనుకృత్య నాతనికి భార్యగారి జేసి యామెకు మంగళస్నానంబు గావించిరి. ఆయభిషేకజలము ప్రవహించి బబానది యయ్యెను. ఆస్థానంబునందు మృత్యు వొకశివలింగమును బ్రతిష్ఠించెను. అలింగము మహానీలనామంటన విభూతం బయ్యెను. అప్పటినుండియు నాతీర్థము నకు జడబాసంధమనామంబు గలిగెను. మహావలేశ్వరుండు వెలసియున్నయాక్షేత్రము భుక్తియు క్రిప్తమైనది. ఆక్షేత్రంబునందు గౌతమి యుభయతీరంబులను సర్వకామదంబులగు సహస్రతీర్థంబులు గలవు. అని యన్నియును స్మరణచూత్రంబుననే సకలపాపములను నశింపఁ జేయును.

— అశ్వత్థము —

జ్ఞానేశ్వరక్షేత్ర మగునాశ్వత్థము భోగ మోక్షదాయకమైనది అత్యనందనము డగు దత్తాత్రేయుండు సర్వజ్ఞుండను, శర్వభక్తుండునై యుండెను. ఆతః శౌకనాఁడు తలఁచి తలఁచుచు బోయి ప్రాణమును బాచించి “ ఓబ్రహ్మవిద్యరా ! నాకు బ్రహ్మజ్ఞానంబు గావలయును. అందుకొరకు నేనెచ్చటికిఁ బోవలయునో, యెవ్వరినాశ్రయింపవలయునో యెఱింగింపవలయును ” అని ప్రార్థించుటయు నత్యంతసమీపించుక యాలోచించి “ కుమారా ! నీవు గౌతమీతీరంబునకుం బోయి మహాదేశ నారాధింపుము. ఆతండు ప్రీతుండైతచో నీకు జ్ఞాన లాభంబు దేయఁగలఁడు. ! అని బోధించెను.

దత్తాత్రేయుండు పితృవచనానుసారంబుగా గౌతమికిం బోయి యందుఁ గృతస్నానంబునై భక్తిభావంబునఁ గృతాంజలియై శంకరు నుద్దేశించి “ ఓసోమనాథా ! నేను దైవవశంబున మోహంధుఁడనై సరిసాతకూపంబున భవతుఃఖపంకనిమగ్నుండనై యుంటిని. ముఁగియు నజ్ఞానాంధకారాచ్ఛన్నుండనై శ్రేయోమార్గముం గనుఁగొనఁజాల కుంటిని. పాపంబులను శూలపుఁబోలులచేతను, సంకల్పంబులనుకత్తి వరకులచేతను నిరంతరమును బీడితుండనై, భీషణంబులగు పంచేంద్రియంబుల తీవ్రతాపంబునఁ బ్రతఘ్నంబునై యతిశ్రాంతుండనై యున్న నన్ను రక్షింపుము. భీకరచారిద్యవీరసంబునను, చాతుర్యోగానలతా పంబునను గృతించి మృత్యుభయంబుకాంతుండనై నితాంతభీతుండ నగు నేనిప్పుడేమి చేయుదును ? స్వామీ ! నీవు జననమరణదుఃఖ మాపితుండనై శుత్రాపంబుచేతను, దృష్టచేతను, రజస్తమోగుణంబు లచేతను పరిభ్రాతుండనై వివశుండనై యున్న నాయెడలఁ గృపాదృష్టిఁ బ్రసరింపఁజేయుము. దేవా ! కామక్రోధాశత్రువులచే విజితుండనై

యున్న నన్ను ధర్మిపుము. ఈజగంబున నెక్కడనైన దుఃఖార్తులగువారి శివ్యరైశ నూటడించువారు లభింతురు. కాని నాకుమాత్రము నీకంటె రక్షకులును బ్రయవత్తలును గానవచ్చుట లేదు. “ నమశ్శివాయ ” యను మంత్రమును జపించుభాగ్యము లభించువలకును గోధమోహభయదుఃఖములును, అజ్ఞానమును, దారిద్ర్యమును, వ్యాధులును, మృత్యువును గూడ బాఠించుచునే యుండును. మహాజేవా! నాకుఁ ధర్మము లేదు. భక్తిలేదు. వివేకము లేదు. దయ లేదు. సర్వవిధముల నతిదీరుండ నగునేను నీకు రక్షణీయుండను. నాచిత్తములంబున నీచరణపద్మంబుల నిలిపి భ్యానించుటకంటె స్వగౌఢిపత్యముగూడ నాకు చాంఛనీయము గాదు. కావున నాకట్టిభాగ్యమును ప్రసాదింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. నాయభీష్టంబు శుభలంబు గావింపుము. నేను పాపాత్ముండనైనను శరణాగతుండను గావున నాపలుకు లాదరింపుము. శివనామకీర్తనంబులు వినవచ్చుచో టవే నాకు నిత్యనివాసంబు లభించుఁగాక! “ ఓగారీపతి! శంకరా! సోమనాథా! విశ్వేశ్వరా! కరుణానిధీ! సర్వాత్మా! ” అని పుణ్య పురుషులు స్తోత్రంబులుగావించుదివ్యస్థలంబున నిలిచియుండుట కష్టమగువారు లోకంబునఁ గొలదిమండియాలేమే యుండురు. స్వామీ! వాకట్టిభాగ్యమును బ్రసాదింపుము! ” అని ప్రార్థించుటయు శంకతండు శ్రవన్నుండై వరప్రార్థనలంబు గావింపుమని యనుగ్రహించెను.

అత్యీనందనుం డందులకుఁ బరమానందభరితుండై “ ఓతిదేశ వండితా! నాకాత్మజ్ఞానంబును, భవద్విషయకంబులగు భుక్తిముక్తులను బ్రసాదింపుము! ఈతీర్థము సర్వతీర్థంబులయందును బుణ్యతమం బగుఁగాక! ” అని ప్రార్థించెను. ఈశ్వరుండు “ తథాస్తు ” అని యనుగ్రహించి యంతర్హితుండయ్యెను. అప్పటినుండియు నాదివ్యస్థలంబు

నాశ్చ తీర్థం బవి పండితులు కీర్తించుచుండిరి. అందలి స్నానదానంబులు ముక్తిప్రదంబులు.

—॥ అశ్వత్థతీర్థము. ॥—

పూర్వకాలంబున భగవానుం డగునగస్త్యుండు దేవతాప్రేరణంబున సహస్రమునిజనపరివృతండై యత్యున్నతంబును, సుధీరంబును, మేరుమార్తాండ్విపక్షంబును, శతశృంగవిశిష్టంబును, బహుతరుషండు సమాకులంబును, నగశ్రేష్ఠంబునగు వింధ్యపర్వతమును సమీపించి యాఘాఢరంబు నాశీర్వదించి జేనకార్యసిద్ధింగోరి ఓనగరాజా! నేను తస్యోలగునీమునిగణంబులతోఁ గలసి దక్షిణతీర్థయాత్ర గావించుచు న్నాడెను. నీవు నాకాతిభ్యూపంబుగా మార్గింబు నొసంగి మరల నేను వచ్చువఱకు నిట్లే యుండవలయును. ఇదియే నాకోరిక.” అనుటయు వింధ్యపర్వతం బట్లే యని యంగీకరించెను.

అనంతర మగస్త్యుండు మునిజనసహితంబుగా బ్రయాణంబు గావించి శాతమితీరంబుఁ జేరి యచ్చట యజ్ఞదీక్షితుండై యేకవత్సర వ్యాప్తం బగుమఖంబును గావింప నారంభించెను. ఆసమయంబునఁ గైటభతనయులగు నశ్వశుండును, పిప్పలుండు ననునిరువురుపాపపు తక్కునులు కూర్చులై యాసవనధ్వంసంబు గావించుటకు ఛిద్రాన్వేషణంబు గావించుచుండిరి. అందశ్వత్థుండు వృక్షరూపముం బాల్చి తన్నుఁ జేరినవారి నెల్ల భక్షించినైచుచుండెను. పిప్పలుండు బ్రాహ్మణ రూపధరుండై సామగానంబు చేయుచు విద్యార్థులై తన్నుఁజేరవచ్చిన శిష్యుల నుదరస్థులం గావించుకొనుచుండెను. ఆకారణముచేతనే యిప్పటికిని బ్రాహ్మణులలో సామగాయకు లగువారు నిర్దయులుగాఁ బరిగఁగింపఁబడుచున్నారు.

ఆరక్కసులవలనఁ గ్రీమక్రమముగా బ్రాహ్మణులందఱు నిట్లు
క్షీణించుచుండుటను మునులుగ్రహించి యాగౌతమీదక్షిణతీరంబునఁ
దపోసరథుండై యున్నరవిసందమం దగుశనైశ్చరునిచేతకుం బోయి
రాక్షసకృతంబు లగుదుష్కృతంబుల నెల్ల నాతనికి నివేదించిరి. అప్పు
డు సూర్యనందమండు “ఓమునిప్రవరులాగా! నాతపంబు పూర్తియైన
లగుపాత నేనారాక్షసులను వినాశంబు గావించెదను. తపస్విన్ధియైనఁ
గాని నాకట్టిసామర్థ్యంబు గలుగదు” అనిచెప్పటయు మునులాలనికిఁ
దమతపోబలంబు నిచ్చెదమని దృఢనిశ్చయ్యలై పలికిరి. అందులకు రవి
పుత్రుం డంగీకరించి వారివలనఁ దపోబలసంపన్నుండై బ్రాహ్మణుఁ
పంబు దాల్చి ముందుగా నశ్వత్థాకృతి యగురాక్షసునొద్దకుం బోయి
పదక్షిణంబు గావింపఁదొడంగుటయు నాదానపుం డాతని బ్రాహ్మణ
మాత్మగ్నింబుగనే భావించి మాయూరూపంబున గ్రీసించివైచెను. శని
యు నాతనియుదరంబునఁ బ్రవేశించి యందుఁ గన్నులు విచ్చి యాం
త్రంబుల నన్నిటిం గాంచుటయు నాతీవ్రదృక్పఞ్చారంబువలన నావృక్ష
మాక్షణంబుననే భస్మీభూతం బయ్యెను.

ఈవిధముగా సూర్యనందమం డేకవీరుడై సాపనిలయుం దగు
నయ్యశ్వత్థరాక్షసుని నిహతుం గావించి దోషాకరుం దగువిప్రమాప
దైత్యునియొద్దకుం జని విసయముతోఁ దన్ను శిష్యునిగా గ్రహింపవల
యు ననియర్థించెను. అట్లేయని దారుణచరిత్రుం దగునాపిష్ఠులదై
త్యుని డంగీకరించి సాతంబు చెప్పుచు నాతని సామాన్యబ్రాహ్మణుని
గనే భావించి యాకస్మికముగఁ గలగించివైచెను. మార్తాంధనందమం
డాతనిగర్భంబునం తేరి కన్నులు విచ్చి చూచుటయు నశ్వత్థదైత్యుని
పలనే యూతండును నిమిషముగ్ భస్మమైపోయెను. ఇట్లు శనైశ్చ
రుం దయ్యువువురు నరాశెనులను వధించివైచి యింకను నేనేమి చేయ

వలయునో యానలీయవలయునని మునులం గోరెను.

అప్పు డగస్త్యాదులగుమహామునులందఱును బరమానందభరిత హృదయులై యాచిని కనేకవరంబులనొసంగిరి. అంతశనైశ్చరుండు సంతుష్టుండై “మదీయంబగువారాబున నీయశ్వత్థాత్మీయంబునం దనగాహ నంబు గావించువారికి సర్వకార్యసిద్ధి యగును. వారికి నానలన న్నెక్కి పీడయును గలుగదు. శనివారాబునఁ బ్రాతఃకాలాబున లేచి యిండు స్నానంబు జేయువారికి సకలగ్రహపీడలును శమింపఁగలవు” అని యా నతిచ్చెను. అప్పుటినుండియు నాత్మీయ మశ్వత్థాపిష్టలనామంబులచే విరా జిల్లుచుండెను. అందు శనైశ్చరము, ఆగస్త్యము, సాత్రేకము, యాశ్లోక ము, సామగము మొదలగుగ్రహహాడశసహస్రస్మర్తృగ్రంథులు గలవు. అవి యన్నియును సత్రయాగఫలప్రదంబులై యుండును.

— సోమత్థిగము. —

సోమత్థిగస్తానంబువలన సోమపానఫలంబు లభించునని పెద్దలు చెప్పుదురు. పూర్వ మోషధు లన్నియును జగన్మాతలుగా నిర్మితం బులై యుండెను. ధర్మస్వాధ్యాయయజ్ఞకర్మగ్రంథులు వానియందుఁబ్రతి స్థితంబు లయ్యెను. సచనాచరంబగుసోమోక్త్యంబు నవియే భరించి యుండెను. వానివలన నఖిలలోకోపశాంతి యగుచుండెను. జగజ్జీవన ధారణమున కేకకూత్తిహేతు వగునన్తము వానివలననే లభించు చుండెను. అట్టిజగద్వంద్యంబు లగుసోషధులన్నియు సహంకారశూన్యం బులై బ్రహ్మజేవునుడైశించి “ఓజేవా ! మాకొకయశీశ్వరుని బసా దింపవలయును.” అనికోరుటయు హిరణ్యగర్భుండు మీకచిరకాలం బుననే యొకప్రభుండు లభింపఁగలఁడని యానతిచ్చెను. అప్పు డోష ధులు “మేమెక్కడకుఁ బోయిన మాప్రభుండు లభించును” అని

యజిగెను. బ్రహ్మ యోషధులయెడలఁబ్రసన్నుండై “మీరందఱును గాతమీతీరంబునకుం జరుఁడు. అట గాతమిదిఁ బ్రాశ్నించినచో లోకపూజితుండగుప్రభుండు నీకు లభింపఁగలఁడు” అని చెప్పెను.

ఓషధు లట్లు గాతమిగజేరి “ఓపుణ్యవాహినీ! భవానీ! గాతమీ! నీవీభూమండలంబున కవతరింపకున్నచో వివిధదుఃఖభాగు లగుజీవులకు నన్యశరణ్యం బేమున్నది? నీవు సాక్షాత్కరించి మహా పాపంబును సశింసఁజేయుచుండుటవలన భూలోకవాసు లెల్లరును ధన్య లగుచున్నారు. ఓత్రిలోకవందితా! నీయపారవిభూతింగూర్చి యెవ్వఁడును వర్ణింపఁజాలరు. స్మరణియగుశంకరుండు గారిచే నాలిం గితుం డయ్యుచు నిన్ను శిరంబునఁ బాల్చి యున్నాఁడు. ఓయభీష్ట దామినీ! మూతా! నీకు సూనమస్కారము. పాపహరినీ! బ్రహ్మ మయీ! విష్ణుపాదపద్మోద్భవా! శింభుజటావిద్గితా! నీకుఁ బ్రణామంబులు.” అని యనేకవిధంబుల సను తించులయు గాతమిప్రసన్ను యై మీకేమికావలయు నని యజిగెను. అప్పుడోషధులు ఓజగ న్నాథా! మాకుఁ బతిగాఁ జేజస్వియగు మెకగాజు గావలయు నని కోరెను.

గాతమి యోషధులం గాంచి “నేనును మాతృగణంబు లగు మీరునుగూడ నమృతిస్వరూపము. కావున నేను మీకిమృతాత్ముం డగుసోమునిఁ బతిగా నొసంగుచున్నాను.” అని యనుగ్రహించెను. దేవతలును, ఋషులును, సోముండును, ఓషధిగణంబులునుగూడ నవ్యాకృతము లామోదించిరి. అప్పుడోషధులు సర్వనాపనినారికుండు ను, అమృతార్థికుండు నగు చంద్రుని గాజగాఁ బడసి సంతాప ముతో న్యస్తానంబులకుం జనియెను. అప్పుటినుండియు వాస్తానము సోమత్సనామందున విఖ్యాతంబయ్యెను. అందు న్నానగానంబులు

గావించుటవలనఁ బితృగణంబులకు స్వర్గప్రాప్తి యగును. ఈతీర్థనూ హాత్యంబు నాకర్ణించువా రాయుష్మంతులును, ధనవంతులును, బుత్ర వంతులు నగుదురు.

—• ధాన్యతీర్థము. •—

సర్వకామప్రదంబును, సర్వాపన్నివారకంబును, సుభిక్షదంబును, క్షేమదాయకంబు నగుధాన్యతీర్థము జగత్ప్రసిద్ధంబైనది. ఓషధులు సోముని రాజుగను, బతిగను బడసి పరమానందముతో గంగా దేవివలనఁ దాము గాంచిన వరంబునుగూర్చి సకలలోకంబులయందును బ్రశంసించుచుండెను. “వేదవిదులు వేదవోదితం బగునొక పుణ్యగాథ నిట్లు చెప్పుచుండును:—గంగాసమీపంబున మాతృస్వరూపంబును, సస్యశ్యామలంబు నగుభూమిని దానము చేయువారిభిలషితసకలఫల పాప్తంబు లగుదురు. సస్యవలి యగుభూమిని, గోవును, ఓషధులను విష్ణు బ్రహ్మేశ్వరస్వరూపుండగు బ్రాహ్మణునకు దానము చేయువారి సకల పుణ్యకర్మంబులు సత్తయంబు లగును. వారి సకలభీష్టంబులును సిద్ధించును. సోముం డోషధులకుఁ బఠియుఁ బ్రభుండు నని యెఱింగి యోషధులను దానము చేయువారు సర్వాభిమత ఫలంబులం గాంచుటయే కాక బ్రహ్మలోకంబునఁ బూజితు లగుదురు. ఓషధులు పరమానందముతోఁ దమప్రభుం డగుచందుని నుద్దేశించి “ఓయోషశ్వరా ! ఉత్తమోత్తముఁడ ! నగునీకీనరాచరిత్రపంచ మంతయు నసేననైనది. ఓరాజా ! మమ్ము బ్రాహ్మణులకెవ్వరు దానము చేయుదునో వారిని నీవు భవనాగరముచుండి యున్నవిపుణు బ్రహ్మరూపిణులము, ప్రాణ రూపిణులము. గుణుమ్ము విప్రహస్తంబులయందు నివేదించువారికి నీవు ముక్తి నొసగుము ! నిత్యమును మమ్ము బ్రాహ్మణులకు దానము

చేయు జితవ్రతుల కట్టి దానక్రియయే మాయుపాసనంబగుఁగాక! మాచే నభిష్ఠితంబును, స్థావరజంగమ సంకలితంబు నగుభూమిని విప్రవసులకు దానము చేసి వారికుషభోగయోగ్యంబు లగుహవ్యకవ్యామృతంబుల నర్పించి యెవ్వఁడీవైదికగాఢను బలియించునో యట్టివానిని నీవుక్షరింప వలయును" అని వేడుకొనియెను.

ఈవైదికగాఢ యోషధులచే గానముచేయఁబడినయాగౌతమీ తీరమే ధాన్యతీర్థనామగలుగు విఖ్యాతంబయ్యెను. అందోషశీర్థము, సోమతీర్థము, అన్యతీర్థము, వేదగాఢాతీర్థము ననుమఱి కొన్నితీర్థంబు లుగలవు. ఈసకలతీర్థంబులయందను గావింపఁబడిన స్నానజపహోమ దానతర్పణాదు లక్షయపుణ్యఫలదంబులై యుండును. అచ్చటనే గౌతమీకుత్తరతీరంబునఁ బదునాఱువందలపుణ్యతీర్థంబులు విరాజిల్లు చుండును. అవియన్నియును సర్వపాపహరంబులు.

— విదర్భాశ్రేణీసంగమతీర్థములు —

గౌతమీతీరంబున విదర్భాసంగమంబును, శ్రేణీసంగమంబు నను రెండు తీర్థంబులు గలవు. పూర్వకాలంబునఁ దపఃప్రవయంబును, మహాత్ముండు నగుభరద్వాజుండను నొకమహర్షి గలఁడు. ఆతనికి విశ్వతాకారిణియు, విశ్వతస్వరయు నగు శ్రేణీ యనుమొకసోదరి కలదు. భరద్వాజు డొకప్పుడు గౌతమీగంగాదక్షిణతీరంబునఁ గూర్చుండి చింతాకులితహృదయముతో “భీషణాకారిణి యగు నాసోదరి నెవ్వని కిచ్చి పెండ్లి చేయుదును? ఈమె నెవ్వరి కిచ్చెద ననిన వారే వలదను చున్నారు. ఎవ్వరికి నక్కఱకురాని యిక్కన్య నాకు దుఃఖకారణమై యున్నది.” అని విచారించుచుండఁ దరుణవయస్కుండును, శుభాకారుండును, శాంతుండును, దాంతుండును, గుణాకరుండు నగు కతుం

డను ముసివగుం డాతనిసన్నిధి కేతెంచి యభివాదనంబు గావించెను.

భరద్వాజుం డాతనికి విధివిహితంబుగా సత్కారంబు లొనరించి సమ్మతింబునం డాతనిఁ గూర్చుండఁ జేసి యాగమనకారణంబు ప్రశ్నించుటయు కతుండు వినయవినమితుండై నేనువిద్యాధినై భవద్దర్శనంబునకు వచ్చితిని. మీకుయోగ్యమగురీతి నాచరింపఁగోరెద నని విన్నవించెను. భరద్వాజుం డందులకు సంతృప్తుండై “పురాణములు, స్మృతులు, వేదములు, నితరంబులగు ధర్మశాస్త్రములు మొదలగు వానిలో నీముష్టమగువాని సభ్యయనంబు గావింపుము ! ఓమహా ప్రాజ్ఞ ! ఈశలవిద్యలును నాకు విదితంబులే. నీకేవిద్య గావలయునో యెఱింగింపుము. వాస్తవముగా కులీచుండును, ధార్మికుండును, గురుశుశ్రూషారతుండును, అభిమానియు, శ్రుతిధరుండు నగు శిష్యుండు లభించుట పుణ్యావిశేషంబుగదా !” అనియెను. అప్పుడు కతుండు “ఓ బ్రహ్మవిద్యరా ! నేను నిష్పాపుఁడను. సత్యవాదిని. ఇట్టి నీశిష్యుండ నగునాకు సర్వవిద్యలను బోధింపవలయును” అని కోరెను. భరద్వాజుం డందులకు సమ్మతించి కొలఁదికాలములోనే యాతనికల్లవి్యలను బ్రసాదించెను.

కతుండిట్లు ప్రాప్తవిద్యుండై గురుండగు భరద్వాజునుద్దేశించి “గురుజేవా ? నేను నీకభీష్టం బగుదక్షిణ సుసంగవలయు నని కుతూహలపడుచున్నాను. మీకేది దుర్లభంబై యుండనో యెఱింగింపఁగోరెదను. మీకు నమస్కారము. గురుప్రసాద విద్యాలాభంబు గాంచి యవివేకముచే నాతనికిఁ బారితోషికంబు నివేదింపకుండఁ బోవువాడు ఆచంద్రతారార్కముగా నిరయపతితు లగుచును.” అని విన్నవించుటయు భరద్వాజుండు సంతోషించి “నీవు విధిపూర్వకంబుగా నాసోదరి యగురే వతిని భార్యరూపంబునఁ బరిగ్రహింపుము. ఈమెలోఁ

గూడి ప్రేమపూర్ణుండనై విహరింపుము. ఇదియేనాకు గురుదక్షిణ!" అనియెను. కతుండు విస్మితుండై " గురుప్రసాదా ? శిష్యుండు సర్వథా గురునకు సోదరునివంటివాఁడును, బుత్తునివంటివాఁడు నై యుండును. శిష్యునకు గురుండు పితృసమానుం డగుచు. ఇట్టిచో మనయిరువురికిని వివాహసంబంధము ధర్మసంగత మెట్లు కాఁగలదు ? " అని విన్నవించెను.

భరద్వాజుండు శిష్యునిం గాంచి " నీవు నామాటను జెల్లెంపుము. నాయాజ్ఞను బరిపాలించుటయే నీవు నాకిచ్చుగురుదక్షిణ. ఇది యంతయు జాగుగ నాలోచించుకొని నీవీ రేవతిని బరిగ్రహింపుము. " అని ద్దగ్ధనిశ్చయింపజేసి యాజ్ఞాపించెను. కతుం డీరక మాటుమాట చెప్పక రేవతీకరగ్రహణంబున కగీకరించెను. భరద్వాజుండును రేవతి నాతనికిచ్చి విధివిహితంబుగా వివాహంబు గావించెను. కతుం డక్కాంతను బరిగ్రహించి యామె వికృతరూపంబును మాన్పవలయునని సంకల్పించి యాగోచావరీతరంబున నె శంకరారాధనంబు గావింప నారంభించెను. ఆతనితపంబునకు మహాదేవుండు ప్రసన్నుండై రేవతిని శుభరూపలావణ్యసంపన్నుం గావించెను. అప్పుడు కతుండు రేవతి నభిషేకించుటయు నాజలంబు నదీరూపంబునఁ బ్రవహించి గౌతమీజలంబులం జేరుకొనియెను. సౌభాగ్యరాయని యగు నానది రేవతీనామంబున విభ్రాతమయ్యెను. పిమ్మట రేవతి పుణ్యరూపసిద్ధికోటకు దర్శోదకరబుచే నభిషిక్తయ్యెను. ఆజలధార విదర్భానామకంబగునది యయ్యెను. ఆరేవతీవిదర్భావాహినులు రెండును గౌతమీసంగమంబు గావించినచోటులందు గావించు స్నానదానాదులు సర్వపాపక్షయకంబులును, విష్ణులోకప్రాప్యంబులు నగును. అచ్చట గౌతమీయభయతీ శంబులంకును నుత్తమంబు లగు శతతీర్థంబులు విరాజమానంబు

లయ్యెను. అవియన్నియును సర్వసిద్ధిప్రదంబులు.

— పుణ్యతీర్థాదివర్ణనము. —

గంగానది కుత్తరతీర్థంబున సువిఖ్యాతం బగు పుణ్యతీర్థంబు గలదు. మానవుల డజ్ఞానంబుచే నైన నండు స్నానముచేసి పాపవిముక్తుల డగును. భగవాను లగుచక్రపాణియును, బినాకపాణియు లగూడ సుస్థిరులై యుండు నాదివ్యస్థలమును దన్వాళోత్సవమును దేవాధారు లెవ్వరును వర్ణించి కృతార్థులు కాఁజాలరు.

పూర్వము కల్పాదియందు మహారాజగునాయువుకలమామిడిమధన్వంతరియను ప్రభులను బహుదక్షిణలతో నశ్వమేధాదిమహాయజ్ఞంబులను గావించి పుష్కలంబులగుభాగ్యభోగంబు లనుభవించిసంసారము నందలిపరిణామవైరస్వమును గ్రహించి పరమవైరాగ్యంబు నవలంబించి గిరిశృంగంబులు, గంగాదిసదీతలంబులు, సముద్రతీరంబులు, శివమౌళిరములు, విష్ణుభవనములు మొదలగుపుణ్యక్షేత్రములు జపహోమోదులకుఁ బ్రశస్తంబు లనియు, నక్షయఫలప్రదంబు లనియు వినియున్న వాఁడు గావున శాలమీనాగరసంగమస్థానంబున ఘోమేశ్వరచరణసన్నిధానంబున జ్ఞానవైరాగ్యయుక్తంబగుచిత్తంబుతో మహాలపంబు గావించ నారంభించెను.

పూర్వ మాధరావసుని శాసనంబునకు భయపడి తమండను నొక్కరక్కసుండు సముద్రంబునఁ బ్రవేశించి సహస్రవర్షంబులవఱకు పండు దాగియుండెను. ఇప్పుడు ధన్వంతరి రాజ్యంబును విడిచి తపంబు చేయుచుండె నని యెఱింగి యాజానవుండు నిర్భీతుడై సముద్రంబు మోలువడి పూర్వవైరంబువలన ధన్వంతరి నెట్లయిన నభినివలయు నను

నుద్దేశముతో నాతనియాశ్రమంబునకుం బోయి ధన్వంతరిం గాంచి శంకాకులితహృదయుండై “ ఈతఁడు రాజ్యపాలనసమయంబున నన్న నేకపర్యాయములు నిర్జించియున్నాఁడు. ఇప్పుడు రాజ్యత్యాగంబు గావించుటచే నీతఁ డసమర్థుడై యుండు నని భావించితిని. కాని యిదియేమి ! బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుం డగునీతఁడు జపహోమాదునిరతుం డై నాకేకాక త్రిలోకంబులకును దుర్నిరీక్ష్యుండై యున్నాఁడు. ఇట్టి యీతని నేనెట్లు సంహరింపఁగలను ? ” అని యనేకవిధముల నాలోచించుకొని యారక్కసుండు మాయాబలంబువలన రమణీయాకారము గలయొకరమణీమూర్తిం దాల్చి మందహాససుందరవదనముతో, మోహ మయంబులగునపాంగావలోకనంబుల నుబయెసలఁ బ్రసరింపఁ జేయుచు నారాజునెట్టయెదుట నృత్యగీతంబులు గావించుచు విహరింపఁదొడఁ గెను.

సౌమ్యాస్త్రియు, నయశశాన్వితయు, ననురక్తయు, సుంద రాంగియు, చతురయు, నగునక్కపటకామిని గాంచి మహారాజగు ధన్వంతరి దయాన్వితుండై “ ఓకల్యాణీ ! నీవెవ్వరు ? ఈవనంబున కేలకచ్చితివి ? నీవెవ్వరిం గాంచి పరితోషంబు నందుచున్నావు ? ” అని ప్రశ్నించుటయు నమ్మాయామానవతి “ రాశేంద్రా ! నాసంతోషమునకుఁ గారకు లీడగంబున నీకంటె మఱియెవ్వరున్నారు. హృదయ నయనానందకరుండవగు నిన్ను స్థించియే పరమహర్షంబున మాటి మాటికిని నేనిట్లు నీసముఖమునందు విహరించుచున్నాను. నేనంతటి పుణ్యాత్ములకైనను దుర్లభురాలను ” అని చెప్పటయు ధన్వంతరి యాక్షణంబుననే కఠోరతపంబును జాలించి తన్నిష్ఠుండును, తత్పరాయణుండునై నిరంతరము నారమణీమణినే మనంబున ధ్యానించుచుఁ దదేకేశరణ్యుండైపోయెను. తమోదైత్యుఁ డీరీతిగా నాతనితపోవినా

శనంబు గావించి యంతర్హతుం డయ్యెను.

ధన్వంతరిమహాతపంబునకు మెచ్చి యాతనికి వరంబు లీయ వచ్చినబ్రహ్మదేవుం డాసమయంబునఁ దపోభగ్నిష్ఠుండై విహ్వలీభూతుం డగు, మృతప్రాయుండునైయున్నయారాజుం గాంచి విచారించి యనే కంబులగు విశేషార్థులచే నాతని నాశ్వాసించి “ ఓరాజా ! నీశత్రుం డగుతముండనుదానవుండు నీతపోవినాశంబు గావింపవచ్చి యిట్లు కృత కృత్యుడై పోయినాడు. ఇంక విచారించుటవలన నేమిలాభము ? సాధారణతమణిమణిలే మానవుల కానందకారిణులును, తాపకాఠి నులు నగుచుండురు. అట్టిచో నూయూయి యగునాసుందరిమాట చెప్పవలయునా ? ” అనుటయు ధన్వంతరి విచారించుచు సమీపిత ప్రాప్తికొఱకు నేనేమిచేయవలయునో యానతీయవలయు నని బ్రహ్మ దేవుని ప్రార్థించెను.

వనహసనం డాతనియెవలఁ గరుణించి “ రాజా ! నీవిప్పుడు సర్వప్రియత్నంబులచేతను జనార్దనదేవు న్నాగధిపుము. అట్లు నచో నీయభీష్టసిద్ధి కాగలదు. ఆతఁడే యఖిలజగంబులకును గర్తయు, భర్తయునైయున్నాడు. వేదవేద్యుడను, బురతనుండు నగునాత నికంటను సర్వార్థప్రదాత లీనివనత్రేయంబునం దెవ్వరును లేకు ” అని ప్రహేళించుటయు నాస్మిదోషముండు నగ్రశ్రేష్ఠం జగుహిమాల యంబునకుం జని భక్తిపూర్వకంబుగఁ గృతాంజలిఘటించుట దేవదేవుం డగు విష్ణుమూర్తి నిట్లు ప్రతి ప న్నాంభించెను.

“ ఓవిష్ణూ ! అచింత్యా ! జిహ్వా ! అచ్యుతా ! గోపాలా ! లక్ష్మీశా ! జగన్నయా ! కృష్ణా ! భూతపతి ! సర్వగా ! గోవిందా ! నీకు జయ మగుఁగాక ! ఓనాదా ! పన్నగశయకుండవు, విశ్వకర్తవు, విశ్వభోజిని, విశ్వభాసిని, ఈశ్వరుండవు, మాధవుండవు, సదసదాత్మ

కుండపు, ధర్మరూపుడవు నగునీకు నమస్కారము. కల్యాణవారయు, భూతపుండును, భూతేశ్వరుండును, శామదుండును, రాముండును, మానవిభారయు నగునీకువందనము. ఓపీతాంబరధరా ! సర్వేశా ! కర్మంబును, గర్మదుండవును నీవే. నీమంగళాకృతి! జయము. సత్వాధినాథునకు, వేదవిదునకు జన్మదునకు, జన్మిస్తునకు, పరమాత్మునకు, ముక్తిదాతకు, ముక్తిస్వరూపునకు, భక్తునకు, లోకదునకు, లోకేశునకు, కేశపునకు నీకు నమస్కారము. పాపవినాశకుని, భక్తవత్సలుని, చక్రీభాని, మానదుని, మానమూర్తిని, ధర్మదుని, ధర్మస్వరూపుని నిన్ను ధ్యానించెదను. లోకనమస్కృతుండును, సంసారపరగుండును, అన్నదుండును, అన్నంబును, వాచస్తతియు, శాంతిదుండును, శాంతియు, సర్వజయవరప్రదారయు, యజ్ఞదుండును, యజ్ఞంబును, శక్త్యశ్రేష్ఠుండును, దానదారయు, దానమూర్తియు, సైటభసూతనుండును, కీర్తిదుండును, కీర్తియు, ముక్తిదుండును, ముక్తిధరుండును, సౌఖ్యదుండును, సౌఖ్యాత్ముండును, పావనపావనుండును, పానదుండును, పానమూర్తియు, జ్యోతిర్మూర్తియు, శామనుండును, విత్తేశ్వరుండును, భూమకేశుండును, సర్వజగద్దారయు నగునీకు జయమగుఁగాక ! ఓపుండరీకామా ! త్రైలోక్యజీవక్షేత్రవినాశనదమా ! కృపానిధీ ! విష్ణుదేవా ! నాశిరంబున నీకరకమలంబుఁ జేర్చి యాశీర్వదింపుము ”

అని సన్నుతించుచుండ సర్వకామప్రదుండును, భగవానుండును, శంఖచక్రగదాధరుండును, నగుమహాదేవుండు వరదానోద్యతుండై సాక్షాత్కరించుటయు ధన్వంతరి యద్రేవదేవు నవలోకించి కృతప్రణామముండై సురరాజ్యాధిపత్యమును వాంఛించెను. భక్తవత్సలుండగునీవిండుండు నాతని కట్లు వరం బిచ్చి యాతనిచే సన్నుతుండై

యంతర్హితం డయ్యెను. ఇట్లు నరనాథుండు త్రికశేత్రరత్నముం గాంచెను గాని పురాకృతదక్షర్ణవశంబున నాతఁడు సహస్రాక్షుం డగుటయు కాక మూఁడుసాక్షులు పదచ్ఛతుండుగూడ నయ్యెను. మఱియు నహుషునిచే నవమానితుం డయ్యెను. బ్రహ్మహత్యాపాపకూషితుం డయ్యెను. వృత్రవధ, అహల్యాగమనము మొదలగు దక్షర్ణములచేఁ గలుపితుం డయ్యెను.

ఇట్లాతఁడు తనకుఁ దటస్థించిన యవస్థల నన్నిటిని దలంచుకొని వికలహృదయుండై యొకప్పుడు బృహస్పతి నవలోకించి “ఓగురుదేవా ! నేనేకారణముచే రాజ్యభ్రష్టుండ నైతిని ! నడుమనడిమఁ బడభ్రష్టత్వముకంటె నదులకుఁ జరదరిద్రతయే ముచిరిగరా ! అగ్రాహ్యమగు కిర్మగతి నిజస్వరూపము నివ్వఁజేయంగఁగలుగుదును? ఈవిషయంబున నిఖతాగమరహస్యవేది నగనీకంటె బోధింపఁగలవా రెవ్వరును లేరు.” అని ప్రార్థించుటయు జేవగురుండు “మహేంద్రా! నీవు త్రికాలవేది యగు విభాతసాలికిం బోయి ప్రశ్నింపుము. నీకీరితయెందులనఁ గలిగెనో యాతఁడు చెప్పఁగలఁడు.” అని బోధించి యాతని వెంటఁబెట్టికొని బ్రహ్మదేవునిసన్నిధికిం బోయెను.

అప్పు డయ్యున్నపుడును హిరణ్యగర్భనకుఁ బ్రాణమంబులు గావించి బద్ధాంజలిపుట్టులై “దేవా ! మాక్లిష్టిమహావిపత్తు సంభవించుటకుఁ గారణ మేమో తెలుపవలయును” అని ప్రార్థించుటయుఁ బడ్డా సనుం డించుక యాలోచించి “ఓబృహస్పతీ ! ఖండధర్మదోషంబున నీమహేంద్రునకు రాజ్యవ్యతి గలిగినది. దేశకాలాదుషదోషంబులనను, శ్రద్ధాహంత్రాదలవిపర్యయ బువలనను, యథాయోగ్యదక్షిణాదానంబులనను, అయోగ్యద్రవ్యదానంబులనను, దేవభూదేవాజ్ఞలనను, మఱియు నితరదోషంబులవలనను మానవులకు స్వధర్మఖండ

శ్వాము తటస్థించును. అందుచే మనస్తాపమును, దుర్నివార్యములగు నవిద్యుత్తేయుఁ గలుగుచుండును. వికలచిత్తముతో ధర్మకార్యానుష్ఠానము చేసినచో సందువలన విప్లవస్థి కాకుండుటయే కాక యవిప్లవము గూడ సంభవించును. కావున ధర్మకర్మములు నిర్మలచిత్తముతోడనే నిర్వహింపవలయును" అని బోధించి యాచార్యవృత్తాంతమును, ధన్వంతరియగు నాతపితప బునకుఁ దమోదైత్యుఁడగు విష్ణుంబు గత్తిం చుటయు, విష్ణుదేవుఁ డాతని గఱచించి యాశ్రాధపత్యంబును బ్రసా దించుటయు నాచరించి చెను.

ఇట్లుండప్పుడు ధన్వంతర్యవృత్తంబు నాలకించి విస్మితుండై కమలాసనునకుఁ బునఃప్రణామంబు గావించి "మహాత్మా ! ఇట్టి నా దోషంబు నిస్మృతైః బగుచుండునాయు బాసఁగవలయును." అని ప్రార్థించెను. బ్రహ్మయు నిగ్రహసేపు ధ్యాననిమిత్తాది నయముండై యనంతరము "ఓనాథురాధా ! మీవిషన్వివారకం బగుచునాయముం దెల్పెద నాల్పపుండు. మీరు శాతటూతీరఃబునకుం బోయి యచ్చట సర్వసిద్ధికారణులును, సంసారదుఃఖితారణులును, నిర్వాణస్వరూపులు నగుహరినాథులగుగూర్చి ప్రోతంబు గావలెపుండు. గతమికంటెను, శివకేశవులకింటిను మహానామశాంతి కన్యోపాయం జేతయును లేదు" అని బోధించుటయు నింతప్రహ్లాదస్మతులక్షణములననే బయలుదేలి శాతమీతీరమునకుం బోయి యాగోనావరసేవలంబుల సుస్నాతులై పరమానందహృదయములతో హరిహరులను వినుకొంత నారంభించిరి.

అప్పుడింద్రుడు విష్ణుదేవునిగూర్చి "దేవా ! యత్సృజితశా వతారమూర్తి వగునీకు నమస్కారము. వరుణోద్రుమనుస్వరూపుఁడవగునీకు వందనము. త్రిలోకమూర్తివి పరమేశ్వరంబులై నగునీకుఁ బ్రణామశతంబులు. సీతనుభూ! లక్ష్మీనివాసం బగువక్షముగలనీవు

శ్రీమంతుడవు. నీవు బహుభాషానుపాకుండవు. బహుక్షణాక్షిణీమం
 డవు. సుఖవిధానుండవగు నిన్నాశ్రయించి యీజగంబున బహుజీవులు
 సుఖించుచుండురు. కరుణాసాగరుండ వగునీకరణాబు లభింపనంతవఱకు
 మానవులు నిశ్చీకులుక, మలినలును, దీరులు నై యుండురు " అని
 ప్రార్థించుచుండ గురుండును " ఓదేవా ! సూక్ష్ముండవు, అనంతరూ
 పుండవు, ఓంకారాత్మకుండవు, ప్రకృతికే బరుండవు, చిద్రూపుండవు,
 ఆనందమయుండవు, విశ్వస్వరూపుడవునని ముముక్షువులు చెప్పకుట.
 వారునిపాములయ్యును నీశ్వరుండ వగునిన్ను బంచవిధయజ్ఞాబులచే
 నారాధించుచు గృత్యుత్తులై సరిసారాగ్లవంబు నుల్లరించి దివ్యభవ
 నంబు నాశ్రయింతురు. ఓశంకరా ! సర్వభూతసము లగునట్టిమహా
 త్ములు నిశ్చలచిత్తులై జ్ఞానప్రభావముచే కర్మఫలంబుల నుజ్జగించి
 ధ్యానమూలంబున నీయందు విలీనులై యుండురు. వజ్రాశ్రమధర్మంబు
 లచే గాని, వేదశాస్త్రజ్ఞానముచే గాని, ధ్యానయోగముచే గాని,
 సమాధివృత్తచే గాని మఱియేయితరసాధనముచే గాని నిన్ను బడ
 యుట కవకాశము లేకు. అందుచేతనే మేము భక్తిభావముతో జగ
 న్మంగళకరుండవు, మంగళమూర్తివి, సోమమూర్తివి, దుదుర్మండవు నగు
 నిన్నాశ్రయించి యున్నారము. ఓదేవదేవా ! నీచరణకమలంబుల నా
 శ్రయించినమూర్ఖుడైనను ముగ్ధుడు గాఁగలఁడు. వివిధంబులగు జ్ఞాన
 ములును, యజ్ఞములును, తపంబులును, ధ్యానంబులును, హోమంబు
 లును మఱియు మహాఫలకాయకంబులగు నితరకార్యంబులును నీయొ
 డలొ గలనిరంతరభక్తితో సమానంబులు గాఁబాలవు. ఓజగన్నివాసా !
 సకలజీవప్రార్థనీయంబులగు స్వర్గమోక్షాదిఫలంబులు ప్రాప్తించుటకు
 నీపాదభక్తియే పరిమోషాయుమై యున్నది. నీపాదభక్తి లభించుటకు,
 బరమోషాయ మితవశ కర్మిణీయరు గనుపెట్టియూడలేకు. సచరాచ

రం బగునీజగంబున కంతకు నంతరాత్మయు, కర్మయు, హర్తయు, పరి
పోషకుండు నగునిన్ను మాయామోహితచితు లగుమండు లెట్లు గ్ర
హింపఁగలుగుదు ? కావున నోదయానిధీ ! భక్తి యున్నను లేకుండు
న్నను మాకు నీస్థూలరూపసంపూజనంబుకంటె గత్యంతరం బేడియును
లేదు. ఓయీశ్వరా ! నీవు నీమహత్త్వంబును బ్రకటించి మావంటి
వాచాత్ములయెడలఁ బ్రసన్నుండ వగుము. జేవా ! నీవు స్థూలసూక్ష్మస్వ
రూపుఁడవు; అనాదివి, నిత్యుఁడవు, జగజ్జనకుండువు; జగన్మాతవు,
సదసత్స్వరూపుఁడవు. పురాణపురుషు లిట్టిమహావాక్యములచే నిన్ను
స్తుతించి యున్నాడు. అట్టిసోమేశ్వరుండ వగునీకు నమస్కారము. ”
అని యనేకవిధంబుల సంస్తవంబు గావించెను.

అయింద్రబృహస్పతులస్తోత్రంబులకు హరిహరు లికువుడును
బ్రీతులై మీయభీష్మితంబు లెఱింగింపవలయు నని యానతిచ్చుటయు
నింద్రుండు ఓయీశ్వరేశ్వరలారా ! నాయెడల మీకనుగ్రహంబుగల
జేని నాయింద్రీత్వంబునకు మాటిమాటిని భంగంబు గల్పించునట్టి
పాపము శాంతించి యింద్రీవదంబు స్ఫురం బగునట్లనుగ్రహింపఁగోరె
దను. ” అని పార్థివుఁడయి నిరసాయనరాధారనిర్వికారస్వరూపు
లును, సర్వలోకశకణ్వులును, భుక్తినుక్తిచ్రీదులు నగువారివారులు
“తథాస్తు” అనుచు నింద్రగురుల నభినందించి సుప్రసన్నహృదయము
లతో మందస్మితంబు సేయుచు “ఓమహాభాగులారా ! ఈగౌతమీ
నది త్రిలోకేశ్వరి. ఇచ్చుసోత్థిము వాంఛితార్థిప్రదమైనది. మీరీనది
యందు భక్తిపూర్వకంబుగ స్నానంబు గావింపుడు. బృహస్పతి
మహేంద్రునిశుభంబునకును, విశ్వరస్మైశ్వర్యముకొఱకును మమ్ము స్మరిం
చుచు నభిషేకంబు సేయుంగాక ! “ఓగోదావతీ ! నేనీజన్మంబునను,
బూర్వజన్మంబులయందును గావించిన సుకృతలేశ మేమాలేమైన

నున్న యెకల నది సఃపూర్ణశ్చ మొందుగాక! తల్లీ! నీకు నమస్కారము” అనుచు శ్రీమనుమబలి నుచు శాతమిహిరసంబుగావించువారీయసంపూర్ణభర్తృబులన్నియు మాయరూగ్రహంబుచే సఃపూర్ణంబులు గాగలవు. అట్టివారు పూర్వజన్మకృతం బగుఖండభర్తృదోషమునుండి విముక్తులగుదురు.

అని బోధించుటయు సారపత్రియును, శాశస్పతియును స-సీతలైరి. అప్పుడు బృహస్పతి గేవేంద్రుని శాతమిహిరసంబులచే యథావిధిగ నభిషిక్తుం గావించెను. ఆయనక మోక్షపుణ్యనదిగాఁబడినామి చెను. అది శాతమితో సంగమించినస్థాన మతిపుణ్యకీద మొనడి. అచ్చట నిందిసన్నతుం డగునిష్ఠుడేవుండు స్వయాముగ నావిర్భవించి యుండెను. అట్టిపునిప్రవాదంబుచే శిశ్రుండు శ్రీలోకరాజ్యముం గాంచెను. అచ్చట హరి గోవిందనామంబున విఖ్యాతం డయ్యెను. త్రిదివేశ్వరునకుఁ ద్రిలోకపన్నుతంబగు గో (గ్రా) జానంబు గావించుటచే విష్ణుం డచ్చట గోవిందనామంబుఁ గాంచి యుండెను. విష్ణుం డింకునకు రాజ్యదానంబు గావించెను. శివుం డది నిశ్చలంబుగా నుండునట్లునుగ్రహించెను. ఇంకునిశ్రేయస్సాధనంబుకొలనుఁ బృహస్పతి శివుని బ్రాధినినస్థానమునం దీశ్వరుండు త్రిలోకపూజతం బగుసిద్ధేశ్వరలింగమూర్తిం దాల్చి యుండెను. అప్పటినుండియు నది గోవిందతీర్థంబయ్యెను. మంగళానగ నును. పూర్ణతీర్థము, ఇంద్రతీర్థము, బార్హస్పతీర్థము, గోవిందతీర్థము, సిద్ధేశ్వరతీర్థము వీనియందుఁ గావించు స్నానదానాదికంబు లక్షయఫలదంబులు. ఈతీర్థంబు లన్నియును విశ్వలోకవల్లభంబులు. ఈతీర్థమహాత్యయమును, బలింతువారును, చిరువారును, స్మరించువారును తీర్థస్నానఫలప్రాప్తులగుదురు. శాతమిహిరయు భయశిరఃబులయందు నీరీతిగా ముప్పదియేడువేలతీర్థంబు లగలవు.

అవి యన్నియును సర్వసిద్ధిప్రదంబులు. అందు పూర్ణతీర్థంబుతోఁ
దుల్యంబగునది యేదియును లేదు. ఆతీర్థమును సేవింపనివారిజన్మము
నిష్ఫలమైనది.

— • రామతీర్థము. —

సుప్రసిద్ధం బగురామతీర్థముం గూర్చి యాలకించినంతనే మాన
వులు సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు. అది భూగహిత్యాపాపనాశక మై
నది. ఇత్యోకువంశంబున సువిఖ్యాతుండును, బలవంతుండును, మతి
మంతుండును, శతారుండు నగుడశరథుండను మహారాజు జనించి ప్రైత్య
కంబగురాజ్యమును బాలింతుచుండెను. అతనికి రూపలక్షణవతులును,
సాధాగ్యసంపన్నులు నగు కౌసల్య, సుమిత్ర, కైక యను మువ్వురు
భార్యలు గలరు. బ్రహ్మవిద్వరుండగువసిష్ఠుండు పురోహితుండుగాఁ
బాలించుచున్న యారాజ రాజ్యంబున నాధివ్యాధులును, అనావృష్టిచుట్టి
క్షుంబులును లేక సర్వవర్ణంబులవాడును స్వధర్మనిర్వాహకులై కళ
మానందముతో నుండిరి.

అడశరథునిరాజ్యపాలనసమయంబున స్వర్గరాజ్యంబుకొరకు
దేవదానవులకుఁ బరస్పరవివాదంబు లేటస్థితెను. వారు మహారణంబు
గావించుచు నొకప్పుడు దేవతలును, మత్రియొకప్పుడు దానవులును
జయలాభంబు గాంచుచుండిరి. అందుచేఁ ద్రిభువనంబులును సంక్షు
భంబు లగుచుండుటచే వాతసంగ్రామప్రయత్నమును శాంతింపఁజేయు
టకై బ్రహ్మదేవుం డశేకప్రయత్నములం గావించెను. కాని యుం
దెవ్వరును రణవిముఖులుగాక పోరాడుచుండిరి. అప్పుడు దేవతలు
రాక్షసులను జయింపఁజాలక తమవిపత్తుంగూర్చి హరిహరులకు విన్న
విందుకొనుటయు శివదేవతలలోఁబించి :: మీరు తపోబలసంపన్నులై

మరల యుద్ధంబు చేసినచో జయంబు సంక్షలరు " అని బోధించిరి.

సురలఁదఱు నల్ల మహాతపంబుఁ గావించి బలసంపన్నులై మాతృర్యంబు విడువక మరల దైత్యుల నెదిరించి మహారణంబు గావించుదొడిగిరి. ఆదారుణసమరంబున నేపత్తమునకును జయంబు చేరూక లేడు. అసమయంబున నాకాశవాణి "దశరథమహారా జెవ్వరిపత్తమం దుండునో వారికి జయంబు లభించును " అని యానతిచ్చెను. ఆదివ్య వాక్యము లాల్పించి సురాసురు లిరువురును దశరథసాహాయ్యంబు గాంచుగోరి పృథ్వియోంబు చేసిరి. అసమయంబున మహాజవళాలి యగు జాయుదేవుండు శీఘ్రముగా దశరథునిం జేరి " ఓమహారాజా ! దేవతల మగుకూకును దైత్యులకును యుద్ధము జరగుచున్నది. నీసహాయంబు గాంచినపక్షమునకు జయము గలుగునని దివ్యవాణి వచించినది. కావున నీవు మాపత్తమునఁ జేరినచో దేవతలకు విజయంబగును " అని యర్థించుటయు దశరథుండు " వాయుదేవా ! నేను తప్పక మీకు సహాయము చేసెదను. నీవు యథాసుఖముగాఁ బోవచ్చును. " అని చెప్పి యాతనిఁ బంపివైచెను.

పిమ్మట రాక్షసపీఠులు వచ్చి దశరథుని సంక్షలించి విజయదాత వగునీవు మాకు సాహాయ్యంబు చేయవలయు నని ప్రార్థించిరి. అప్పుడారాజు " ఓరాక్షసవసులారా ! ఇందికుముందే వాయుదేవుండు వచ్చి నెన్నిగించి యున్నాఁడు. నేను దేవతలపత్తమునఁ జేరుట కంగీకరించితిని. నూట తిప్పట పాడిగాదుగదా ! కావున మీరు జయచేయుండు " అని చెప్పెను. రాక్షసులు హతాశులై వెంటిపోయిరి.

అట్లే దశరథుండు స్వర్ణమునకుం బోయి మహాగణంబున దైత్య వీరులఁ జెడఁచుచుండ నముచిత్రాత్మగణంబుల నిశితేంద్రులచే నా తనిగధమునఁ దలి యత్తము భగ్నుమైపోయెను. రాజున కాసంగతియే

తెలియును. కాని యాతనిచేతనే యున్న కైకేయి యాసంగిని గ్రహించి రాజునకుఁ జెప్పుటండఁగనే స్వగంధనాక్షసానమునందు దిన హస్తమునుంచి రథగమనంబున కెట్టినిరోధమును లేకుండఁ గాపాడెను. ఆయత్త్యహృతకృత్యమువలననే దశరథుండు నిజయుండై దేవతలవలన వశలాభంబు గాంచి మరల నయోధ్యకుఁ బోవుచుఁ మార్గముభ్యంబునఁ గైకేయి సాహసకృత్యముం గూర్చి తెలిసికొని విస్మితుండై సుప్రసన్న చిత్తంబున నామెకు మూడువరంబుల నొసంగెను. కైకేయుఁ డన యిచ్చవచ్చినప్పు డావరంబులఁ గోరుకొందు నని విన్నవించెను. అప్పుడు దశరథుం డామె కనేకాలంకారములను బాఠితోషికముగా నొసంగి సుఖంబుగా నిజనగరంబును బ్రవేశించెను. ఉదితసమయంబులయందుఁ బ్రియులచేఁ బ్రియురాండ్రుఁ బ్రసాదింపఁబడఁడగని జేము చురు ?

ఒకప్పుడు దశరథుండు కొండలుమృగయులచేఁ బరివృత్తుండై వేటకొఱ కరణ్యంబునకుం బోయి రాత్రికాలంబున నొకజలాశయ స్థానంబున దాగి యుండెను. రాజునకు నప్రవృతనంబులందగుట యనుచితం బని యెఱింగి యుండియు దశరథుండు జలాగతజంత సుతానమును వధింప నారంభించెను. కాలవిపర్యయముగూర్చి యేమని చెప్పఁగలము ? ఆ రాజు విడిసినపర్వతంబునందే శ్రవణం దిన మొక ముసీందుని యాశ్రయంబు గలడు. ఆమునియు, నతనిభార్యయును గూడ నంధులును, బధితులు నైయుండిరి. ఆవంశతులు పుత్రునిం బిలిచి “కుమారా ! మాకు దప్పి యగుచున్నది. కాని యాయుధ రాత్రి యంధకారబంధురమై యున్నది. నీవు బాలుఁడవు. ఏమి చేయఁ గలుగుచువు ? అంధులును, బధితులు నగువృద్ధులజీవనము హేయ మైనది గదా ! జరాజీర్ణదేహుల జీవితంబుకంటె దుస్సహంబగునది యేమియున్నది ? సకలాలంకరములను వృథాంబులై మూర్ఖ లక్రతిహారం

బులై యన్నంతవలకుమాత్రమే మానవులు జీవించుట యుచితము. తరువాత బ్రహ్మకీయులు పుట్టుట బుధ్యాత్మిభంబులయ్యాదు దేహత్యాగంబు గావించుటయే మేలు" అని విచారించుచుండుటయుఁ బితృభక్తితత్పరుఁడగునక్కమామండు తల్లిదండ్రుల యవస్థకుఁ దుఃఖితుండై మధురభాషణంబులతో "నేను బ్రహ్మకీయుండఁగా మీకు విచార మెఱుఁగలకు? తల్లిదండ్రుల మనఃపీడినమును హరింపఁజాలని తనయనివలనఁ గులమున కేమిచేయొజనము!" అని చెప్పి మునిపుష్పంఁ డయ్యర్థరాత్రింబునఁ గలశహస్తుండై మెల్లమెల్లగా సరోవరంబు కడకుం జనియెను.

ఆముసకుమారుండు వ్యగ్రభావముతో సరసి నవతరించుచుండుటయు నాదప్పు డాతింది దశరథుఁ డావైపున కగ్రసరుఁ డయ్యెను. ఆమురువుడును స్వకార్యమునందు నియతచిత్తులై యుండుటచే నొకరి నొకరు చూచుట లేదు. ఋషికుమారుఁ డతిత్వరితముగా గలశము నందు జలము నింపుకొనుచుండెను. ఆస్వని నాలించి దశరథుండు గజభ్రాంతిచే శబ్దమనుసారముగా శంసాధానంబు గావించెను. వనగజము రాజుల కవధ్యంబనధర్మము నాతఁ డే సమకాలిని నైవేద్యచితుండై దశరథుఁ డట్టియశాగ్రమునకుఁ బోయెను. అయ్యో! సర్వభక్తులుండ నగునామెడల నిట్టిగారుణ్యశ్యాముఁ గావించినవా రెవ్వరు? నే నెట్టి యపరాధమును జేసి యెఱుంగనే!" అని యూర్తనాదము చేయుచు భూతలపతితుం డయ్యెను. అయ్యార్తస్వరము నాలించి, క్రమముగా నవసన్నుం డగుచున్న మునికుమారుం గాంచి దశరథుండు నిమత్సాహముతో మెల్లమెల్లగా నాతని సమీపించి బ్రహ్మతేజోనిధి యగునాబాలకుని యవస్థకు దురస్థితి శరాహత్యుడుచు బోలి తాను

ను మూర్ఖుడు. దేశభేదము గొంతవడికి స్మృతిగల్గించుకొని కరుణార సపూర్ణము లగువచనంబులతో “ ఓద్విజనందనా ! నీవెవ్వరు ? ఈ పాపాత్మునకుఁ దెలిపి యాబ్రహ్మహంతకుని మహాపాపమునకుఁ నిష్క్రమి నెఱింగింపుము. బ్రహ్మక్షతియైవైశ్యకులజలమాట యటుండ శ్వపమ లైనను బ్రహ్మఘ్నునిదర్శనస్పర్శనంబులు గావింపఁజాలరు. అయ్యా ! శాయపచార బు సైరించి యనుగ్రహింపుము ” అని ప్రార్థించెను.

అమాటలు విని విశ్రాంతమారుండు “ అయ్యా ! నాప్రాణ ములు పోవుచున్నవి. ఇక నేనేమియుఁ జెప్పఁజాలను. నేను నాకొఱకు విచారించుట లేదు. నాతల్లిదండ్రు లసహాయులగువృద్ధులై యు న్నారు. ఇక వారిసేవ లేవ్వరు తేముదురు ? నేను లేక వాఁమృహ రణ్యంబున స్త్రీ జీవింపఁగలను ? నే నెంతవిధాభ్యుదయో గాని వారి శుశ్రూష గావింపకుండఁ బ్రాణంబుల విడుచుచున్నాఁడను. ఓయీ శ్వరా ! ఎంతపని చేసితివి ? ” అని విచారించుచు దేశభేదముద్రేకించి “ అయ్యా ! ఐదేవో యైనది. నీవతిర్వీరంబుగ నీజలకలశంబున గొని నాతల్లిదండ్రులకడకుం బోయి పారిదాహముం దీర్చి బ్రదికిం పుము. ” అని తెన్నులనే యాబాలకుండు గతాసుం డయ్యెను. అప్పుడు రాజ శరణ రాసనంబుల విస్మయించి యాజలకలశముం గొని యతివేగంబుగ నావృద్ధుల కతులకడకుం బోయెను. అరాత్రివేళయం దాదంకతులు నిస్సహాయులై యుండును “ అయ్యా ! మనయూత కోత యగుకుమారుం డింకను రాలేదేమి ? ఎక్కడనైన భయపడియె నో, ఏప్రూరిమృగంబులశాలినినఁ బడెనో, యేమియ్యెనోకదా ! మనమేమి చేయఁగలము ? ఇక గతి యేమి ? అట్టికుమారుం డీలోక మునందు మఱియెవ్వఁడున్నాడు ! తిట్టిననుగూడ వాడు మనమాట తెన్నఁడు నెమరూపి యొలుంగడు. అకటా ! మనగృహము మెఱికిపి

నమైనది ! కాకున్నచో నింతసేపానని విడిచి మనప్రాణములు నిలిచి యుండగలవా?" అని యనేకవిధంబుల వాపోవుతుండెరి.

అసయింబున దశరథుండు మెల్లమెల్లగా వారిని సమీపించుటయు ననుగులదప్పు జాలించి వారు తమకుమారుండు వచ్చె నని భావించి యాత్రముతో " నాయనా ! ఇంత యాలస్యము చేసితివేమి ? అంధులమగుమాకు దృష్టిస్వరూపుడవు నీవే కదా ! మాకు నీకంటె నాధార మేమున్నది ? మాటాడవేమితుండ్రీ ! అంధులమును, వృద్ధులము నగుమామీద నీకుఁ గోపమా ? " అనిపొంతుచున్నయూమునిదంపతులతలుకుంబు ములుకులవలె హృదయంబునం దగిలి వేధించుచుంటయు దశరథుండు తనదమ్మర్థంబును దలంచుకొని పరితపించుచు భీతచిత్తుండై సంకుచితస్వతంబున " మునివరులారా ! మీతనయుండు సరోవరమునొడ్డనే యున్నాఁడు " అని చెప్పెను. ఆమాట విని వారదరిపడి " అయ్యా ! అదేమి ! నీవెవ్వరు ? ఏమిజరిగినదో నిజము చెప్పుము " అని ప్రశ్నించిరి. దశరథుండును క్రమముగా నెల్ల సంగతులును వారికి నివేదించుటయు నమ్మునిదంపతులు దుఃఖావేగముచే భూతలపతితులై " అయ్యా ! నీవు మమ్ముగూడ నచ్చటికిఁ దీసికొని పొమ్మ ! మమ్ముమాలిము ముట్టుకొనవలదు. బ్రహ్మస్ముని స్పృశించుట మహాపాతకముగదా " అని వేడుకొనుటయు రాజవారిని వాల్చుతుండు పడియున్నతావును జేర్చెను.

ఆదంపతు లచ్చట మృతుండై పడియున్నసుతుని స్పృశించుచు ననేకవిధంబుల విలపించి రాజునుద్దేశించి " ఓపాపాత్మా ! నీవు కృత్యమూర్తివై మాకుఁ జుత్రివియోగంబు గల్పించితివి. కావున నీవును బుత్రివియోగదుఃఖముగోనే మృతుండ వయ్యెదవుగాక " అని శపించి ప్రాణంబులను విడిచిరి. అనంతరము రాజు వారికి దహనసంస్కారం

బులు గావింపఁజేసి దుఃఖాంతకరగామునో మరలఁ బురఁబునకు
విచ్చేసి వసిష్ఠమునీండునకు సకలవృత్తాంతమును వివేచించెను. సూర్య
వంశపరిభ్రులగు మహీపతులకందఱకును వసిష్ఠుఁడే పరమగతి గావున
నాతఁడు బుద్ధిమంతు లగు నితరద్విజశ్రేష్ఠులతోఁ గలసి యాలోచించి
రాజునుద్దేశించి “ దశరథరాజేంద్రా ! నీవు గాలవుఁడు, వామదేవుఁడు,
బాబాలి, కశ్యపుఁడు మొదలుగాగల సకలవిశిష్టభాగ్విష్ణుగణంబుల
నాహ్వానించి జహుదక్షిణాద్వితంబుగా నశ్వమేధయాగంబు నిర్వర్తిం
పుము. ” అని యుపదేశించెను. దశరథుండుగూడ సల్ల యాగంబు
గావించెను. అసమయంబున దశరథుండు పవిత్రుఁడయ్యె నని యాకా
శవాణి వచించెను. మఱియు నాతఁడు వ్యవహార్యం డయ్యె నని
యు, నాతని శ్రేష్ఠపుత్రునివలన నాతఁడు సింహపుం డగుననియుఁ
గూడ వచించెను.

అనంతరము చిరకాలంబునకు బువ్యశృంగమునీండుగ్రినియు
గ్రహంబువలన దేవకార్యసిద్ధికొఱకు దశరథునకు దేవసము లగునటు
వురుకునూరులు గలిగిరి. కొనల్యయందు రామఁడును, సుమిత్రే
యందు లక్ష్మణశత్రుఘ్నులును, కైకేయియందు భరతుఁడును జనించి
నలావురును జననీజనకులకుఁ బ్రియులను, శతంధరులు నై వర్ణిల్లుచుం
డిరి. ఒకప్పుడు విశ్వమిత్రునిండు గామలక్ష్మణులమహిమ నెఱింగిన
వాఁడై వానికి దవయజ్ఞరక్షణార్థమై సహాయముగ నొసగవలయు నని
దశరథునర్థించెను. కాని రాజు వృద్ధత్వమునందు సంతతిం గన్నవాఁ
డగుటచే బిడ్డల నమ్మని కర్షింపఁజాలక “ మహాత్మా ! నేను నారా
జ్యమునైనను, శరీరమునైనను మీకు సమర్పింపఁగలను గాని యిక్కు
మూరుల నొసగఁజాలను. ” అని మనవి చేసెను. అప్పుడు వసిష్ఠు డు
సర్వదు “ మహారాజా ! రఘువంశీయు లెవ్వరు నెన్నఁడును పార్థివ

భంగముం గావించుట నేర్పియుండలేదు" అని యుగ్గడించుటయు దశ రథుం డెట్టకేల కఠికష్టముతో రామలక్ష్మణులను విశ్వామిత్రునితోఁ బంపించెను. శ్రీరామలక్ష్మణులును విత్తవాక్యానుసారముగా విశ్వామిత్రునితో యజనంరక్షణార్థమై బయలుదేరిరి. అప్పుడు విశ్వామిత్రుండు సంతুষ్టుండై రామలక్ష్మణులకు మాహేశ్వరీమహావిద్యను, ధనుర్విద్యను, శస్త్రాస్త్రవిద్యలను రాజయోగ్యుండు లగుసకలవిద్యలను గూడ నుపదేశించెను. రామలక్ష్మణు లట్లు విద్యాలభంబు నంది తన వాసులహితంబుకొఱకు తాటకీ యను రక్కసిని వధించి యహల్యాశాపవిమోచనంబు గావించి యాగవిఘ్న కారులగురాక్షసులనందఱ నిహతులం జేసి విశ్వామిత్రమఖంబును సంవన్నంబు గావించిరి.

పిమ్మట విశ్వామిత్రుండు రామలక్ష్మణులను వెంటఁబెట్టుకొని జనకనందర్శనంబునకై మిథిలానగరంబునకుం బోయెను. అచ్చట రాజమండలమధ్యంబున శ్రీరాముండు లక్ష్మణసహితుండై విచిత్రీధనుర్విద్యాప్రదర్శనంబాసరించెను. అందులకు జనకుండు సంప్రీతుండై శ్రీరామచంద్రునకు లక్ష్మీస్వరూపిణియు, అయోనిజయు సగునీతాడేవిని బ్రదానంబు గావించెను. మహారాజగుదశరథుండు వసిష్ఠమతానుసారంబుగా లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకును బరిణయంబులు నిర్వర్తించి మఱి కొంతకాలంబు చున్న వెనుక గురుజనానుమతంబున రామచంద్రునకుఁ బట్టాభిషేకంబు చేయ నిశ్చయించెను. ఆసమయంబునఁ గైకేయి దురదృష్టవశంబున మంధరబోధనంబులకు వివశయై శ్రీరామునిఁ బదునాల్గు వత్సరంబులు వనవాసంబు చేయించునట్లును, భతతునకుఁ బట్టంబు గట్టునట్లును భర్తను వరంబులుగాఁ గోరుకొనియెను. కాని దశరథుం డావరంబుల నిచ్చుట కంగీకరింపఁ జాలఁడయ్యెను గాని శ్రీరాముడే తండ్రి సం

గీకరింపజేసి యాతని నత్యప్రతిజ్ఞం గావించి తాను సీతాసామిత్రినహితుండు వనమధ్యంబునఁ బ్రవేశించెను.

రాముం డిట్లు రాజ్యమునందలియాశను విసర్జించి సీతాలక్ష్మణ సహితుండు బహిర్గతుం డగుటయు దశరథుండు దుఃఖాకులితచిత్తుండు బ్రాహ్మణశాపంబు దలంచుకొనుచు శోకావేగముచేఁ బ్రాణత్యాగంబు గావించెను. ఆతఁడు కర్మవశంబున యమదూతలచే నాకర్షితుండు యమభవనంబు జేరవలసినవాడయ్యెను. అచ్చట నతిఘోరంబులును, భీకరంబులు నగుననేకనరకంబులు గలవు. దశరథుం డానరకంబు లన్నిఁటియందును గ్రమక్రమముగా నిక్షిప్తుండు యనేకవారంబు లనేకవిధంబులుగ వేధింపఁబడుచుఁ బాపఫలభోగంబు గాంచుచుండెను. రాముండును వనాభిముఖుండు పోయిపోయి చిత్రికూటంబున నివాసంబు గావించుకొనియెను. ఆతఁడచ్చటనే మూఁడువత్సరంబు లుండెను. పిమ్మట నాతఁడు దండకారణ్యంబునఁ బ్రవేశించెను. సకలప్రదేశంబులయందు సీదండకారణ్యమే యధికపుణ్యాప్రదమైనది. శ్రీరామచంద్రుఁ డండుఁ జేరి యచ్చటి రాక్షసుల నందఱను సంహరించి దైత్యభయంబు వాపుటయు నది మహర్షులకుఁ బునఃప్రవేశయోగ్యం బయ్యెను. రాముం డిట్లు పంచయోజనంబు లతిక్రమించి గౌతమి జేరుకొనియెను. అప్పటికి దశరథుండు నిరయంబున నుండెను. యముండు తనకింకరులం గాంచి దశరథకుమారుం డగురాముం డిప్పుడు గౌతమితటంబునకుఁ బోవుచున్నాఁడు. ఆతఁడు గౌతమికిఁ బంచక్రోశంబు లతిక్రమింపకుండునంతపఱకును మీరు దశరథుని నరకమునుండి వెడలించి తీసికొని రండు! ఇతఁ నాతని నరకమునం దుంచఁగూడదు. ఈనాపుణ్యాదేశమున్యు బాలింపకున్నచో మీరును నరకవతితు లగుదురు. ఏకయు, నిత్యయు, శివస్వరూపయు నగుశివసంబంధపరాశక్తి జలాకారంబునఁ బరిణమించి గౌతమి

రూపిణియై యున్నది. అది హరిహరబ్రహ్మదులకుఁగూడ మాన్యమైనది. దానిం దిరస్కరించినచోషమున కెవ్వరివలనను నిష్కృతి గలుగదు. శౌతమీస్మరణమాత్రంబు గావించు పుత్రునివలన నెంతటిపాపాత్ముండైనను దుర్గమనరకంబునుండి యుద్ధరింపఁబడును. అట్టిచో రాముని వంటిపుత్రుఁడు శౌతమీతీరమునందుండఁగా నాతనితండ్రిని నరకమునందుంపఁగలశక్తి యెవ్వరికున్నది?" అని యాఙ్ఞాపించుటయు యమకింకరులు నరకపచ్యమానుండగు నయోధ్యావతిని నరకమునుండి వెడలించుచు ఁఁరాజసింహా! రామునివంటిపుత్రునిం గాంచిననీపు ధన్యుఁడవు. అట్టిసత్పుత్రు నెవ్వరు పడయుఁగలరు?" అని కీర్తించిరి. దశరథుండు నొకించుక విశ్రాంతుండై ఁఁకింకరులారా! ఘోరనరకయాతనలఁ గాంచుచున్ననన్నింతలోనే తప్పించి రక్షించుటకుఁ గారణమేమో దయ యుంచి తెల్పువలయును" అని ప్రార్థించుటయు సందోకశాంతచిత్తుండగు కింకరుండు ఁఁరాజేంద్రా! నీకుమారుండగుశ్రీరాముం డిప్పుడ్లు శౌతమీతీరంబునం దున్నాఁడు. అందుచేసీకు ఘోరనరకవిముక్తి లభించినది. ఈ శౌతమీమహర్షము వేదశాస్త్రపురాణాదులయందుఁ బ్రశంసితమైయున్నది. దానినిప్పుడు సీలనయుండు సువ్యక్తము గావించెను. ఇప్పుడు శ్రీరాముండు లక్ష్మణసహితుండై నిన్ను స్మరించుచుఁ బిండప్రదానంబు గావించినచో నీవు సర్వపాపవిముక్తుండవై స్వర్గంబుఁ జేరఁగలవు." అని చెప్పెను.

అది విని దశరథుండు , మహాత్ములారా! నేను మీకు శరణాగతుఁడను. మీయనుజ్ఞ యైనచో నేనిప్పు డచ్చటికిం బోయి మీవాక్యములను నాకుమారులకు బోధించి వచ్చెదను" అని ప్రార్థించి వారియనుమతిం గాంచి యప్పటి తనభీషణయాతనామయశరీరముం గాంచి తానే లజ్జతుం డగుచు నింతకుఁ గారణంబైనతనపాపకర్మంబును స్మరిం

చుకొనుచు గౌతమీతటంబునకు బయలుదేతెను. అప్పుడు సీతారామ లక్ష్మణులు నదీతీరంబున విలాసవిహారంబు గావించి పదంపడి యథావిధిగ న్నానంబుచేసితీరంబుననుపవసించియుండిరి. అనాఁడుతీరవాసులెవ్వరికిని గూడ నెట్టియాహారంబును లేకయుండెను. అది చూచి లక్ష్మణుండు విచారముతో రామునిం గాంచి, “సోదరా! మనము దశరథరాజేంద్రుని తనయుల మైయుండియు మనకును, మనతోడి తీర్థవాసులకును దగినయాహారమును సమకూర్చుటకుఁగూడ శక్తి లేనివార మైతిమిగదా!” అనియెను. రాముండును విచారముతో, “వత్సా! లక్ష్మణా! విధివిహితంబు లగుకర్మఫలంబుల నెట్టివారైన ననుభవింపకతప్పదు. కాకున్న నీధాత్రి యన్నిష్కర్మయై యున్నను మనకీయన్నాభావ మెందులకు? మనము నిశ్చయముగా విప్రీయింబున హామయు చేయలేదు. అజ్ఞానవశంబున భూదేవార్చనంబును, సతర్పణంబును జేయఁజాలనివారుసర్వదా ట్టుప్పడితు లగుచుందురు. కావున నవశ్యముగా నగ్నిహూత్రంబు గావింపవలయును. అందువలన మనకన్నలంబు లభింపఁగలదు.” అని పలుకుచుండఁగా నాసమయమునకు సరిగా దశరథుం డచ్చటికి విచ్చేసెను.

లక్ష్మణుం డాతనివికృతాకారముం గాంచి ధనువు నాకర్పించి, “ఓకూరరాక్షసా! ఆగుమాఁగుము!” అనియెను. అయినను దశరథుం డాంగిక వచ్చుచుండుటం గాంచి యాతఁడు శరణాగతుం డగునని ధావించి, “ఓయీ! పొమ్ము! పొమ్ము! ఇచ్చట దశరథాత్మజుండును, భాంధువుండునగు శ్రీరామచంద్రుండు విరాజిల్లుచున్నాఁడు. గురుభక్తుండును, సత్యసంఘండును, నిరసేవకుండును, తైలోక్యరక్షాదక్షుండు నగునామహాత్ముండున్న వోటికి నీవంటిపాపాత్ములు రాజాలరు.” అనియెను. పుత్తుల డిల్లు వచ్చుటయు దశరథుం డించుకనేపు తన

యంతరంగంబునఁ దనదుష్కర్మంబునుగూర్చి విచారించి మనఃపరితాపముతో నథోముఖుండై గద్గదస్వరంబునఁ గోడలగునీతాడేవి నుద్దేశించి ,, అమ్మా ! నేను దశరథుండను. ఓకుమారులారా ! నేను మూఁడు బ్రహ్మహత్యాపాపములచే నావృతుండనై యతిదుస్సహంబు లగుధూతనలఁ బడుచున్నాఁడను. ఇదిగో ! శరకపతితంబగునాడేహ మెట్లు భిన్నభిన్నములై యున్నదో చూడుఁడు ! ” అనుచుండఁగనే సీతారామలక్ష్మణులు మువ్వరు నాతనికి సాష్టాంగప్రణామంబు లొనరించి కృతః జలిపుట్టులై ,, మహారాజా ! అదేమి ? అదేమి ? ” అని భయాశ్చర్యములతోఁ బ్రశ్నించుటయు దశరథుండు తనదుష్కర్మముంగూర్చి వారి కెఱింగించి ,, కుమారులారా ! బ్రహ్మహంతకుని దర్శించుటకూడ మహాపాపము!” అని పలుకుచు శోకావేగముచే భూపతితుం డయ్యెను. సీతారామలక్ష్మణులును దుఃఖభరంబుచే మూర్ఛితు లైపోయిరి. అప్పుడు శ్రీరాముండు తనవనవాసమును, తల్లులదురవస్థయు, దుఃఖహేతువగు కర్మఫలంబునలనఁ దండ్రియగుదశరథునినరకపతనమును దలఁచితలఁచి మూర్ఛితుం డగుటయు సీతాదేవి యాతని నాశ్వాసించుచు ,, నాథా ! మీవంటివారు వ్యసనాదులకు లోఁబడఁదగినవారు కారు. వ్యసనముపైవకృతమైనను, మానవకృతమైనను దానికిఁ బ్రతీకారముం గావించుటయే మీవంటివారి కవశ్యకర్తవ్యము. సహస్రయుగములు దుఃఖించినను విపద్దిముక్తి కాలజాలదు. కావున విచక్షణు లగువా రెన్నఁడు మోహముగ్గులు గాఁబోరు. ఓ నృపనర ! ఇట్టిదో నిష్ఫలం బగుదుఃఖమువలన నేమిప్రయోజనము ? మామగాఢబ్రహ్మహత్యలను మనము భరింతుము. ముందుగా పితృభక్తుండును, పుణ్యశీలుండును, వేదపారగుండు నగు బ్రాహ్మణునిఁ జంపినపాపమును నేను వహించెదను. తరువాత యథావిధిగాఁ బాపనిష్కృతికీ బ్రయత్నించెదను. రెండవబ్రహ్మహత్యను

లక్ష్మణుండు పరిగ్రహించుఁగాక! మూడవదానిని మీరు గైకొనుఁడు!" అని చెప్పెను.

ఇట్లు ధర్మయుక్తంబులును, దృఢనిశ్చితంబులు నగు సీతాజేవివచనంబు లాలించి రామలక్ష్మణు లట్లే యని యంగీకరించిరి. అప్పుడు దశరథుండు :: అమ్మా ! బ్రహ్మవిదుండగు జనకభూపాలుని తనయవగు సీతయోనిజవగుటయే గాక శ్రీరామచంద్రుని యిల్లాలవైతివి. ఇట్టిసీవచనంబులు ధర్మసంగతంబు బగుటయందు విచిత్ర మేమున్నది? కాని మీరీ విషయంబున నించుకంతయైనను శ్రమపడ నక్కఱలేదు. మీరీగోపావరీయంతు సున్నాతులై పిండప్రదానంబు గావించినచో నేను బ్రహ్మహత్యాత్రయవిముక్తుండనై స్వర్గగమనంబునకు సమర్థుండ నగుదును. ఓజానకీ ! నీవు స్వకులచితంబుగ సంభాషించితివి. కులకాంతలు భవసాగరతరణులు. ఈగౌతమీప్రసాదమున నాకుఁ బరసాధనంబుగావించుట మెంత ! " అని సంకీర్తనంబుగావించెను.

శ్రీరామచంద్రుం డట్లే చేయుదు నని పిండప్రదానంబున కుద్యుక్తుం డయ్యెనుగాని భక్ష్మభోజ్యాదిపదార్థము లేవియు నాతని కచ్చట లభింపవయ్యెను. అప్పుడు లక్ష్మణుండు :: అగ్రజా ! ఇచ్చట నింగుదీపలంబులు విశేషముగానున్నవి. వానిని గొనితెచ్చెదను. ఆపిండితోఁ బిండప్రదానము జేయవచ్చును. " అనియెను. ఆమాట విని శ్రీరాముఁడు గంగాతీరమునం దండికిఁ బిండదానంబు గావించుట విధాయకంబైనను గారపిండితోఁ బిండదానము చేయవలసివచ్చెనుగదా. యని మిగుల విచారించెను. అప్పు డాకాశవాణి :: ఓరాజకుమారా ! నీవెంతమాత్రమును విచారించవలదు. నీవు ధనలోభంబు లేని ధర్మనిరతుండవు. ఐనను నీవిప్పుడు రాజ్యభ్రష్టుఁడవును, వనవాసివి నిర్ధనుండవు నైయుంటివి. ఇట్టిస్థితిలో నీక్షేత్రంబున ద్రవ్యాభావంబునుగూర్చి నీవు

విచారించుట యుచితము గాదు. విత్తశాత్రుంబునఁ గర్మంబు నిర్వర్తించు పాతకీయే పతితుం డగును. మానవులు తమకు లభించునష్టమును నివేదించుటవలననే దేవతలును దృష్టు లగుదు రని శాస్త్రంబులు చెప్పుచున్నవి. ” అని పలుకుటయు రాఘవుండు యథావిధిగ శ్రీధ్యాయుక్తుండై యాక్షేత్రంబునఁ బిండదానంబు గావించెను. ఆపిండము భూషణితంబైనక్షణమునందే పితృశరీరము శవలీర్థంబునఁ బతితం బయ్యెను. ఈక్షేత్రము దర్శనమాత్రంబుననే మహాపాతకముల హరించు నని యప్పుడు రామభద్రునికు విశ్వాసము గలిగెను. అంతలోనే దశరథుండు తేజోమయదివ్యదేహముం దాల్చి దివ్యవిమానారూఢుండును, కిన్నరగణస్తూయామానుండునై వియత్నభంబున విరాజిల్లుచుండెను. ఆతనిచుట్టును విమానారూఢు లగుసకలదేవతలును బరివేష్టించి యుండిరి. అప్పుడాదేవగణమధ్యంబున నాదిత్యునివలె వెలుంగుచున్న శంఖియగుదశరథుని శ్రీరామచంద్రుండు గుర్తింపనే లేకపోయెను. ఆతఁ డంజలిబద్ధుండై యాకాశమువంకఁ జూచుచు “నాతండ్రియేడి ! ” అని ప్రశ్నింపఁ దొడంగెను.

అప్పుడు సీతాదేవికిని శ్రీరామునకును గూడ వినంబడునట్లు “రామభద్రా ! నీజనకుండు బ్రహ్మహత్యాత్రయవిముక్తుండై వెలుంగుచున్నాడు. అదిగో చూడుము ! ఆతని దేవత లెల్లరును స్వర్గమునకుఁ బిలుచుకొని పోవుచున్నారు. ” అని యాకాశవాణియు “ఓరామచంద్రా ! నీవు ధన్యుడవు. కృతకృత్యుడవు. నీశంఖికి స్వర్గము లభించినది. తనపూర్వపురుషులను సరకమునుండి యుద్ధరింపఁగలమానవుడే ధన్యుడు. ఆసుకృతాత్మునిమూలమునఁ ద్రిలోకంబులు సలరకృతంబు లగును. వత్సా ! సూర్యునిభండగు నీజనకునిం దర్శింపుము ! పూర్వ మీతఁడు సర్వసంపన్నుం డయ్యును బాపాత్ముండగుటచే దగ్ధ

ద్రుమంబుం బోలియుండెను. ఇప్పుడు నిష్క్రించుండయ్యును సుకృతీయుఁ జంద్రమాళినన్ని భుండు నై యున్నవాఁడు” అని ప్రబోధించిరి. అప్పుడు దశరథుండు పుత్రునింగూర్చి యాశీర్వాదాభినందనపూర్వకంబుగా “కుమారా! నీవు కృతకృత్యుండ నైతివి. నీకు శుభ మగుఁగాక! ఓయనఘా! నేను సీమాలమునఁ దరింపఁబడితిని. తల్లిదండ్రుల నుద్ధరించుతన యుండే లోకమునందు ధన్యుఁడు.” అని వచించెను. అనంతరము దేవతలు తమకార్యసిద్ధికొఱకు “వత్సా! నీవు యథాసుఖంబుగ బ్రయాణంబు గావింపుము.” అని యానతిచ్చుటయు రాముండు వారిం గాంచి “సురవదులారా! పితృవిషయంబున నేనింకను జేయవలసిన దేమైన నున్నచోఁ జెలుపుఁగోరెదను” అని ప్రార్థించెను. అప్పుడు దేవతలు “కుమారా! ఈగంగవంటినదియు, నీవంటిపుత్రుఁడును, శివునివంటిదేవతలును, ఓంకారమువంటిమంత్రంబులును నీజగంబున లేవనియే చెప్పవచ్చును. నీవు పెద్దలకుఁ దీర్పవలసినవిధు లన్నియును దీర్చితివి. నీనంటి పుత్రునిం గాంచిసిపితృదేవతలు ధన్యులు. ఓమానదా! రామా! నీపితృదేవలండఱును దరించినారు. ఇంక మీరందఱును యథాసుఖంబుగఁ బయనంబు సాగింపవచ్చును” అని ప్రబోధించిరి. దేవతలవచనంబులును, గౌతమీమాహాత్మ్యంబును గ్రహించి లక్ష్మణుండు విస్మితుండై నీతారాములం గాఁచి “అహ! ఈగంగప్రభావ మెంతయద్భుత మైనది! త్రిలోకంబులయందును దీనితో సమానం బగునది లేదు. ఇట్టిత్రిలోక పాపని యగుగంగను నందర్శించుటచే మనము ధన్యులము.” అని పరమానందముతోఁ బలికెను. అనంతరము రాముండు ప్రహర్షచిత్తుండై యందు శివప్రతిష్ఠ గావించి ప్లత్రింశత్కళాశోభితుండగుశంకరుని సావరణంబుగాఁ బూజించి కృతాంజలిఘటించి యిట్లని స్తుతియింపఁ దొడంగెను.

పురాణపురుషుం డగుశంభునకు సమస్కారము. అపారభావుం డగు సర్వజ్ఞునకు సమస్కారము. అవ్యయుం డగుపరిదేవునకు, లోకగురుం డగునుమాపతికి, దాదిద్రోనిదారకునకు, రోగాపహారికి, అచింత్యకల్యాణస్వరూపునకు, విశోద్భవబీజరూపునకు, విశ్వస్థితిహేతునకు, విశ్వసంహారకారణునకు సమస్కారము. అవ్యయుం డగుశాస్త్రీయునకు, శ్రుగునకు, అక్షరునకు, చిద్రూపునకు, అమేయభావునకు, త్రిలోచనునకు, భవకారుణ్యకరునకు, భవభయంకరునకు శంకరునకు సర్వదాసమస్కారము. సర్వాభీష్టప్రదాతకు, సోమేశ్వరునకు, ఉమేశ్వరునకు, వేదత్రయలోచనునకు, మూర్తిత్రయవర్జితునకు, సదసజ్జీతునకు, పుణ్యాత్మకునకు, పాపహారికి సమస్కారము. మతియు విశ్వహితరతుండును, హరుండును, విశ్వరక్షకుండును, సదసత్ప్రజ్ఞతయు, బహురూపియు, విశ్వపతియు, యజ్ఞేశ్వరుండును, హవ్యకవ్యస్వరూపుండును, లోహాహితకరుండును, నాకుఁ బరమగతియు సగునీశ్వరునకు సమస్కారము. ఆరాధితుండై సమస్తవాంఛితంబులను బ్రసాదించు దేవునకు, దానిప్రియునకు నాయిష్టదైవంబగుశర్వునకు సమస్కారము. సోమేశ్వరుండును, అన్వతంత్రుండును, విజయుండును, ఉమాపతియు, విఘ్నేశ్వరసందీనాథుండును, పుత్రప్రియుండును, భవదుఃఖశోకవినాశకుఁడును, చంద్రధరుండును, గుం గాధరుండును, ఉమాధరుండును, దేవవరుండు సగునీశ్వరునకు సమస్కారము. మతియు సజాదీశపురందరాదిసురాసురులచే సర్పితుండును, పరదైవతంబును సగుమహాత్మునకు సమస్కారము. దేవీముఖవాదసంబు నీక్షించుటకై నేత్రిత్రయంబుఁ గాంక్షించిన నాయిష్టదైవమునకుఁ బ్రణామము. మతియుఁ బంచామృతములు, చందనము, ఉత్తమంబగు ధూళియు, విచిత్రంబులగుపుష్పములు, వివిధభూద్రవ్యములు, ఫలమూలాదులు మున్నగుసాధారణులచే వివిధమంత్రములంబున సఃపూజితుఁ

డగునీశామజేవునకు సహస్రప్రణామంబులు.”

అని యిట్లు రాముండు నన్ను తించుటయు భగవానుండగు శేం
భుండు సాక్షాత్కరించి రామలక్ష్మణులంగాంచి ,, మీకు శుభంబగుఁ
గాక ! వరంబుల నర్థింపుడు ” అని యానతిచ్చుటయు రాముండు వృ
షభధ్వజు నుద్దేశించి ,, సుగోతమా ! నేను గావించిన యాస్తోత్రా
జంబు నెవ్వఁడు భక్తిపూర్వకంబుగాఁ బఠించి నీకు సంతృప్తిగూర్చునో
యాతని కాక్షణంబ కార్యసిద్ధి యగుంగాక ! ఈస్తవంబును బఠించుచు
నీక్షేత్రంబునఁ బండప్రదానంబు గావించువారిపితృదేవతలు సరకలోకోత్తి
ర్ణులయ్యెదరుగాక ! వారందఱును దాపత్రయవివర్జితులై స్వర్గధామంబు
నధిగమింతురుగాక ! ఇచ్చటఁ గావించిన స్నానమాశ్రంబున మనోవా
క్తాయజంబు లగుసకలకలుషంబులును నశించుఁగాక ! ఇట భక్తిపూర్వం
బుగఁ గావించినదానం బణుమాత్రంబైనను, అక్షయఫలదం బగుఁగాక !
ఇట్లనుగ్రహింపవలయును ” అని పార్థికించెను. శంకరుండు నట్లే యగు
నని శ్రీరామచంద్రు ననుగ్రహించి యంతర్ధానంబు నేయుటయు సీతా
లక్ష్మణసహితం డగురాఘవుండు గౌతమీమూలంబుదిక్కుగాఁ బయ
నంబు సాగించెను.

ఓనారదా ! అప్పటినుండియు నీతీర్థము రామతీర్థంబనునామంబు
న వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. మార్గమధ్యమున లక్ష్మణునిహస్తమునుండి
బాణము పతితంబైనసానము బాణతీర్థంబయ్యెను. ఈతీర్థముకూడ స
త్వావధినివారకమైనది. సౌమిత్రీస్నానము చేసి శివార్చనంబు గావిం
చినచోట లక్ష్మణతీర్థంబయ్యెను. అట్లే సీతాతీర్థంబును సముద్భూతం
బైనది. ఈరెండుతీర్థంబులును బహుపావభంజకంబులు. ఎవ్వనిచరణ
సంగంబుచేఁ ద్రైలోక్యపావనియగుగంగ యుడయించెనో యట్టిశ్రీరామ
చంద్రుండు స్వయముగా నవగాహనంబుగావించినతీర్థమునకుఁగలగౌరవ

ము నర్జనాతీతముగాదా ? అయినను చెప్పవలసివచ్చినది. శ్రీరామతీర్థంబువంటియుత్తమతీర్థము మఱియెందును లేదు.

— • పుత్రతీర్థాదివర్ణము. —

పూర్వకాలంబున దేవాసురయుద్ధంబునందు దితిజులును, దనుజులును క్షీణించి యాదితేయులకే సర్వవిధములఁ బ్రాధాన్యలాభంబు గలిగెను. అప్పుడు దితి పుత్రవియోగదుఃఖపీడితయై సవతి యగునదితి యెడల ననూయతో దనువుచెంతకుంబోయి యేరభద్రా! మనయిరువురే సంతానమును వినష్టంబైనది. ఏమిచేయుదుము! లోకంబునఁ గర్మమే బలవంత మైనది గదా! అదితిసంతతి యంతయు సర్వసంపత్సమృద్ధమై రాజ్యము, యశము, విజయమును గలిగి విరాజిల్లుచున్నది. మనకందఱ కును సమానభర్తృత్వమున్నను, ధర్మగర్మగుణంబులయందు సమత్వమున్నను అదితిబిడ్డలీవిధముగా సమున్నతం గాంచుటం గాంచి నేను బ్రదుకఁజాలకున్నాను. ఈదుఃఖముచే నేను కృపించిపోవుచున్నాను. అంతటిభాగ్యవతియగునదితిం గాంచి దావాసలంబుచేతనుంబోలె నాహృదయము దహించుకొనిపోవుచున్నది. సవతిసౌభాగ్యమును స్వప్నమునందైనను జూడఁజాలకున్నాను” అని యీవిధముగా నిట్టూర్పులు విడుచుచు ప్లానవదనయై దితి వచించుచున్న సమయంబున నాగదుం డటకు వచ్చి యక్కంతలిరువురిచేతను బూజితుండై యిండుక విశ్రామించి వారినుద్దేశించి మనోజ్ఞవచనంబులతో యేరమణులారా! మీరిట్లు విచారించుట యుచితము గాదు. సకలప్రాణములును దమయభీష్టములను బుణ్యమూలముననే పడయఁగలుగుచుందురు! దాని కుపాయమును మహానుభావుం డగుకశ్యపప్రజాపతియే మీకుఁ దెలుపఁగలఁడు” అని బోధించెను.

అప్పుడు తనువు దిలిగి గాంచి, “అక్కా! ఆత్మగుణంబుచే భర్త
యగుకశ్యపునిఁ బరితుష్టం గావింపుము. ఆతఁడు సంతుష్టం డైనచో
సకలాభివృద్ధులును లభించును.” అనియెను. ఆమాట విని దితి యట్లే
చేయుదు నని చెప్పి యప్పటినుండి యనేకవిధంబులగు సవర్యలచే భర్తను
సంతృప్తుఁ గావించి నారగభించెను. ఇట్లుండ నొకనాఁడు కశ్యపుండు
దిలిగించి ప్రసన్నుండై వరంబు గోరుకొమ్మని యాసతిచ్చుటయు దితి
విశ్మయాన్నితయై, “ఓసుకేశ్యగా! ఎన్ననిజనంబువలన నేను వీరపుత్రి
ణిం గాఁగలనో యట్టి సర్వలోకవిజయుండును, సర్వలోకననుస్కృతుఁ
డును, బహుగుణాన్వితుండు నగువుత్రుని నాకుఁ బ్రసాదింపవలయును”
అని ప్రార్థించినంతనే కశ్యపుండు “తథాస్తు” అని, “ఓదేవీ! నేను నీ
కోకపుణ్యప్రతింబు నువదేరించెదను. ద్వాదశాబ్దంబులు సేవాప్రసాద
ంబు గావించినచో పదిమహాఫలదంబు కాఁగలదు. ఆప్రతిశేషంబున
నేను వచ్చి నీకు శత్రుంతాసంబును బ్రసాదించెదను. అప్పుడు నీకోరిక
సిద్ధించును. నిష్పాపత్విమును సాధించినచో మనోరథములు సిద్ధించును.”
అని బోధించుటయు దితి సంతుష్టచిత్తయై పతివలన ప్రత్యోపదేశంబు
గాంచి తిరుమొసానంబునఁ బ్రవృత్తయై పతిచెప్పినవిధంబున సమస్తకర్మ
ములను యథావిధిగ నిర్వర్తించుచుండెను. ఈజగంబునఁ దీర్థసేవ, సత్పా
త్రాదానము, ప్రతాచరిణము మొదలగుసత్క్రియలు గావింపనివారికి మ
నోరథసిద్ధి యెక్కడిది?

ఇట్లు దితి వ్రతపాలనంబు గావించుటయుఁ గశ్యపుండు ప్రస
న్నుండై వచ్చి యామెకు గర్భంబుఁ బ్రసాదించి, “ఓశుచిస్మితా! తపో
నిరతులగు మునులకుఁగూడ సేవ హేలావశంబునఁ గర్మవైకల్యంబు
హేతువుగా సిద్ధింపఁబడినది లభింపకపోవుచుండును. కావున నీవు నింద్యకా
ర్ష్యంబులు విసర్జించి యుభయసూర్యలయందు శయనంబును, గమరం

బును, క్షుతింబును, జృంభణంబును, ముక్తకేశేమైయుండుటను గావింప
కుండవలయును. సంధ్యలయందు భూతసముక్తయం బిటునటుఁ జరించు
చుండుఁగావున నప్పు డొకవేళ నవ్రవచ్చినచో ముఖాచ్ఛాదనంబు గా
వించుకొని హసించుట కర్తవ్యము. సంధ్యాకాలంబున గృహంతిదేశంబు
నం దెప్పుడును నిలువఁగూడదు. దివారాతులయందెప్పుడైనను రోలు,
రోకలి, చేట, పీట, మొదలగువానిని దాఁటఁగూడదు. ఉత్తర
శీర్షంబుగ నెప్పుడును శయనింపఁగూడదు. విశేషించి సంధ్యాసమయం
బున మిథ్యావచనంబు లాడుటయు, బరగృహంబులకుఁ జనుటయుఁ
ఁగదు. నిజకాంతునిదిక్క నన్యపురుషు నెన్నఁడు నిరీక్షింపఁజనదు. నీవీ
నియమంబులను యథావిధిగ నిర్వహింపఁగలిగినచో నీకుఁ ద్రిలోక్తేశ్వ
ర్యభాజనుం డగుపుత్రుం డుడియింపఁగలఁడు'' అని బోధించెను.

లోకపూజితుండగుతనభర్త బోధనంబు లాలించి దితియు నట్లే
చేసెదనని యంగీకరించెను. అంత గత్యపుం డటనుండి వెడలిపోయెను.
క్రమముగా దితి గర్భము ప్రవృద్ధం బగుచుండెను. ఈరహస్యం బంతయు
మయదానవునకుఁ దెలిసెను. ఆతని కిందునితో మిగుల సఖ్యంబు గల
దు. అందుచే నాతఁ డెల్లవిషయములు నిందునికు నివేదించెను. మిత్తుం
డనిన సపాయత్రాసవర్జితం బగువిశ్వస్థైర్యకథవనంబు గదా! బహుసు
కృతవిశేషంబునఁగాని యట్టిమిత్తుండు లభింపఁడు.

అని బ్రహ్మదేవుండు చెప్పుటయు నారదుండు ,,మహాత్మా!
మయదానవుండు సముచితభ్రాతగదా! అట్టిసముచిని వధించిన యింద్రుని
తో నాతనికి మిత్రత్వం బెట్లు కలిగినది?'' అని ప్రశ్నించుటయు బ్రహ్మ
యిట్లు చెప్పం దొడంగెను. పూర్వము బలవంతుం డగు సముచి ధైర్య
చక్రంబున కధీశ్వరుండై యిందునితో మహాభయంకరం బగువైర
మును గల్పించుకొని యొకప్పుడు మహారణంబున మహేంద్రుని విజిత్తు

నిం గావించెను. అట్లు పరాజితుండై యిందుగ్గిందు పాతిపోవుచుండ నూరుం
డగునముచి యాతని వెంటబడించెను. అతనిం గాంచి శతకృతుడు భీతుండై
యైరావతంబును బరిత్యజించి జలఘోషమధ్యంబున దాగికొనియెను. ఐనను
నముచి తనయన్వేషణంబు విడువకుండుటచే శచీనిభం జాతని ఘోషంబు
చోతప్రతిఘాతాఘాతంబు గానింప నారంభించెను. ఆఘోషాహతిచేతనే తుదకు
నముచికి వినోశంబు శబ్దస్థించెను. అనంతర మాతనితమ్ముడగుమయం
డును భ్రాతృహంత యగుమహేందుగ్గిని వినాశంబుగోరి తపంబు సేయ
నారంభించెను. అందు విష్ణుదేవు నారాధించి యద్వైతనివలన ననేకవరం
బులం గాంచి తత్ప్రభావంబువలన దేవతల కతిభయంకరంబు లగుననేక
మాయల నెఱింగి యతిశాతయు, సదాలాపియు నై యుండెను. అతడు
నిరంతరము నగ్ని దేవుని, బ్రాహ్మణులను బూజించుచుండెను. కొంతకా
లంబున కాయండును దేవేంద్రునిజయించు సుదైశముతో సర్వస్థుద్ధంజై
తత్కాలంబున వందిజనస్తూయమానుండగుచు నర్థుల కనేకవిధంబుల
ధనవితరణంబు గావించుచుండెను. ఆసంగతి వాయుదేవునివలనఁ బురు
షూతుం డెఱింగి మాయామయుం డగుమయు నెట్లయిన మాయచేతనే
పరాజితునిం గావించవలయుననుదైశముతో విప్రవేషంబుదాల్చి యాత
నిచేంతకుం బోయి దర్శించి ,, ఓయాచకచాలకా ! నేను యాచకుండను,
నాయభీష్టుంబు దీర్చుము ! నీవు దాని నుం దిలకస్వరూపుండ వని విని
సద్బ్రాహ్మణుండ నగునేను సేదర్శంబునకు నచ్చితిని. ” అని మాటిమా
టికినిఁ బ్రార్థింపనారంభించెను. అది విని మయుం జాతడు బ్రాహ్మణుం
డనియే భావించి ,, ఓయీ ! నీకేమికావలయునో కోరుకొనుము. అర్థ
యెదుట నిలిచి యుండఁగా సాధువులగుదాతలు వారికోరికలకొలఁదిగొప్ప
తనములంగూర్చి సుశయింపఁబోదు. ” అని చెప్పటతోడనే యింద్రుం
డు ,, అయ్యా ! నేను మీతోడి స్నేహమునుగోరివచ్చితిని. ” అనియెను.

అమాట నిని మయుండు “ ఓద్వీజోత్తమా ! ఇందువలన నీకుఁగలుగు లాభమేమి ? ” అనియెను. “ నీతోనైరములేకుండుటయే నాకు లాభము. నీకు శుభమమగుఁగాక ! ” అని యిందుండి పృథ్వీతర మిచ్చుటయు మయుండు నీవెవ్వఁడవో సత్యము వచింపుమనియెను. ఇంద్రుం డప్పుడు తనసహస్రాక్షిమూర్తిం బ్రదర్శించెను. అది చూచి మయుండు విస్మితుండై “ ఇదేమి ! వజ్రపాణియగు మహేంద్రుఁడా ? ఓసఖా ! ఇట్టికార్యము నీవంటివాని కయోగ్యమైనది. ” అనియెను. అప్పు డిందుండి మయు సాలింగనంబు గావించుకొని “ మిత్రమా ! బుద్ధిమంతు లగువా రేవిధముచేనైన గార్యసిద్ధి గావించుకొందురు ” అని చెప్పెను. అది మొదలుగా వాఁడుపురును బరమమత్మైరి. అంతటినుండి మయుండు మహేంద్రహిత నిరతుండై యుండెను.

ఇట్లు మయుండు దివిజపతిభవనంబునకుం జని దిక్పవిత్రాంతంబు సకలంబు నివేదించుటయు సురేశ్వరుండు మాయావి యగుమయుం గాంచి ఇప్పుడు మనకుఁ గర్తవ్యం బేమని వ్రేల్చించెను. అప్పుడు మయుం డా తనికి మాయాప్రదానంబు గావించెను. అంత నిందుండఁ పృహ్లాష్ట్రుండై “ దీనివలన నేనేమి చేయవలయును ” అని పశ్చించుటయు మయుండు “ నీవిప్పు డగస్త్యాశ్రమంబునకుం బోయి యట గర్భిణియైయున్న దితిం దర్శించి యామెకు సపర్యలం గావించుచు నటఁ గొన్నిదినంబులుండుము. అవకాశము చూచుకొని వజ్రపాణివై యామెగర్భంబునఁ బ్రేవే శించి యాపిండము నీకు వశీభూతంబును, మృతంబునగునంతవఱకు నీ వజ్రముతో భేదింప నారంభింపుము. అట్లయినచో నీకు శత్రుం డగు వాఁడు జనియింపఁబోడు ” అని చెప్పెను. ఇందుండి నట్లే చేసెనని చెప్పి మయున కనేకసత్కారంబులఁ గావించి యేకాకియై వినీతవేషంబున విమాత యగుదిలిచెంతకుం బోయి సరళమార్గంబున నామెకుఁ

బరిచర్యలం గావించుచుండెను. ఆతనిమరుద్దేశమును దిలిచేవిగాని గర్భ
స్థపిండముగాని తదితరులెవ్వరుగాని గ్రహింపజాలకపోయిరి.

సహస్రాక్షుండును దితిగర్భంబునఁ బ్రవేశించు కోరికతోఁ జాల
కాల మచ్చట నివసించియుండెను. కాని యాతని కెట్టియవకాశమును
లభింపలేదు. ఇట్లుండ నొకనాఁడు దితిదేవి సంధ్యాసమయంబున నుత్తర
శీర్షంబుగా శయనించి నిద్రించుచుండ నిదియే తగినసమయమని యిం
దుండు కులిశహస్తుండై యామెగర్భంబునఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు
గర్భస్థబాలుర డాతనిం గాంచి నిర్భయముగా ఓవజ్రపాణి! నన్నేల
రక్షింపఁగూడదు? నేను నీకు సహృదరుడను గానా? నన్నేల చంపఁ
దలఁచెదవు? ఓమహాబాహూ! యుద్ధక్షేత్రంబునఁ గాకుండ నితరస్థలం
బున మారణంబు గావించుటకంటె మహాపాతకం జేదియును లేదు. ఓ
శక్తా! నేను గర్భమునుండి నిర్గుతుండ నైనంతనే సీతో యుద్ధము చేసె
దను. అంతేకాని యిచ్చట నన్ను వధించుట నీవంటివాని కుచితము
గాదు. నీవు శతకృతుఁడవు; సహస్రాక్షుఁడవు; శబీవిభుఁడవు; పురంధరుఁ
డవు; వజ్రపాణివి; సురేందుఁడవు—ప్రభూ! ఇట్టిసీ వింతటిసీచక్రవ్య
ముం గావించుట తగదు. నీవు నిశ్చయముగా యుద్ధకాముఁడ వైతివేని
నేను గర్భమునుండి వెలువడునట్టి యుపాయముం గావింపుము. ఇట
నుండి వెడలిపోము! మహాత్ములగువారు విపన్నిమగ్నులయ్యును దుష్టా
ర్యవృత్తులు గాజాలరు. నేనజ్ఞానుడను; అశస్త్రుఁడను; ఇచ్చట
నాకాయుధసంగ్రహంబునకుఁగూడ సుపాయంబులేదు. ఇట్టియవస్థలో
నోవజ్రపాణి! నీవు విద్యావంతుఁడ వైయుండియు నన్నుఁ జంప వచ్చి
తివా. నీకు సిగ్గులేదా? కులీనులగువా రెన్నఁడును గర్హితగర్భంబుల నా
చరింపరు. ఇట్టినన్నుఁ జంపుటవలన నీకెట్టి పారుషము లభించును. ఎట్టి
కీర్తి కలుగునని యాసించితివి? గర్భస్థులగుభ్రాతలను జంపుదురాత్ము లె

స్వరై న నుచురా? అన్నా! నీకు నాతో యుద్ధము చేయవలయునని
వాఁ ఁమే యున్నచో—” అని చెప్పుచు నా బాలకుఁడు పిడికిలి చిగించి
యిందునిపైకి లంఘించెను. అప్పు డిందునిం దుగ్రుండై తనకులిశంబుచే
నాతనినప్త ఖండంబులుగావించెను. కోఁ ధానులగుల్భాభులకువయయునువది
యుండదుగదా! అంతమాత్రముచే నాగళ్ళము మరణింపక యాఖండ
ములు,, అన్నా! మేము నీసోదరులము” అని వచింప నారంభించెను.
శక్తిం దామాటలను లక్ష్మ్యము చేయక యందొక్కొక్క ఖండము నేడే
సితునియలుగా ఖండింపదొడంగెను. ఆశకలంబు లన్నియు నై కకంఠ్య
ముగా,, శతశ్రీతూ! మేము మాతృగర్భస్థులము; సీతమ్మలము;
మమ్ము వధిపవలదు.” అని వాపోవదొడంగెను. ద్వేషవిధ్వస్తహృద
య లగువారిచిత్తంబునఁ గరుణకుఁ దావుండదుగదా! ఇంద్రుం డీవిధం
బుగా నిష్కరుణుండై యాగర్భస్థసింహమును నలువదిలొమ్మదిఖండంబులు
గావించినను ఆశకలంబులు మరణింపక సజీవంబులై కరపాదాదిచిహ్నం
బులతో నేకాకృతిం దాల్చి యేడ్చుచుండెను. వానింగాంచి సురవతి
విస్మితుండై,, మారుత, మారుత” అని ప్రబోధింపదొడంగెను.
అక్కారణంబుననే వారందఱును మారుతులైరి. అక్కమారులు మిగు
లబలవంతులు, నోచస్వంతులు నై యుండిరి. వారల్లు గర్భమధ్యమునందే
యుండి శక్తిస్వై భయవడక తమతల్లి కాశ్రయభూతుం డగునగస్త్య
మునీంద్రు నుద్దేశించి,, ఓమునీంద్రా! మాతంజి నీకు భ్రాతయైయుం
డెను. ఆతఁడు నీతోడిన్నహము ప్రశంసనీయం బని తలంచెను. నీకును
మాయందుఁగలప్రేమ యపారమైనది. ఇదిగో! మాడుము! ఈవజ్ర
పాణి చండాలుండైనను జేయఁజాలని దుష్కృత్యముం గావించుచు
న్నాడు.” అని విన్నవించిరి.

అగస్త్యునిశయ్యాగ్రాలాపం బాలించి సమభ్రాతృముండై యచటికి

వచ్చి గర్భవేదనావ్యధిత యగుదితిని సంబోధించి యూటడించి శతకృతునియెడలఁ గుపితుండై “ఓయింద్రా! నీవెల్లప్పుడును రణరంగముల యందు శత్రువులకు వెన్నుచూపెదవు గాక! అట్లు రిపులకు వెన్నిచ్చు యోధునిజీవితముకంటె మరణమే యుత్తమమైనదిగదా!” అని శపించెను. అప్పుడు దితియు నీవృత్తాంతం బంతయు గ్రహించి “ఓరీసహస్రాక్షా! నీవు పురుషోచితం బగుకార్యంబు గావించలేదు. అందుచే నీవు స్త్రీజనపరిభవంబున రాజ్యభగ్నిప్తుండ వయ్యెదవు గాక!” అని శపించెను. ఇంతలోఁ గశ్యపుం డచ్చటికి వచ్చుటయు శక్రుండు దితిగ ర్థంబుననే యుండి భయప్రకంపితుండగుచు “తండ్రీ! నేనగస్త్యభయంబునను, దితిభయంబునను గర్భమునుండి వెలువడఁజాలకున్నాను.” అని విన్నవించెను. కశ్యపుం డప్పుడు తనపుత్రునిదారుణకర్మంబును, గర్భవాసంబును, దిత్యగస్త్యులశాపంబును గ్రహించి వ్యధితహృదయుండై యింద్రునుద్దేశించి “కుమారా! వెడలిరమ్ము! ఎంతకుష్కర్మమం గావించితివి. సత్కులోత్పన్ను లగువా రిట్టిపాపమును మనసునందైనఁ బెట్టుకొనఁజాలరు” అనిన నిందుండు లజ్జితుండై దితిగర్భంబు వెలునడి వచ్చి తండ్రీయెదుటఁ దలవంచికొని నిలువఁబడియెను. ఆకారముం బట్టి యే పుణ్యపాపకర్మంబులు ప్రకటితంబు లగుచుండును గదా!

అప్పు డింద్రుండు తండ్రీం గాంచి “మీరివ్వుడు చెప్పినట్లు చేసెదను. అందుల కెట్టిసంశయంబును లేదు” అనియెను. అంతఁ గశ్యపుండు లోకపాలకసహితంబుగా సకలదేవతలును దన్నుఁ బరివేష్టించ బ్రహ్మచేతకుం బోయి సకలవృత్తాంతంబును నివేదించి దితికి గర్భశాంతియు, నిందునకు శాపమోచనంబును, గర్భస్థబాలకుల కాలనితోడి మైత్రియు సక్కుమారులకారోగ్యంబును, సహస్రాక్షునకు దోషచ్యుతియు, సగస్త్యునిశాపంబునకుఁ బరిహారంబును గటాక్షింపవలయు సనిపా

ర్థించుటయుఁ బద్మగర్భుండు „ఓకశ్యప్రిజావతీ ! నీవిప్పుడు పసులోక
పాలగణనహితంబుగా నిందుని గౌతమితటంబునకుఁ గొనిపోయి
యందు స్నానంబు చేయించి యీశ్వరస్తవంబు నేయింపుము. అమ్మ
హాదేవునియనుగ్రహంబున సకలశుభంబులును జేకూరఁగలవు. ” అని
యూనతిచ్చెను. కశ్యపుండు నాక్షణింబ వారిందోడ్కొని గౌతమికిం
జని బ్రహ్మనచనప్రికారంబు గావించెను. పుణ్యనదియగు గౌతమియు
కరుణాకరుం డగునిపుండును సర్వదుఃఖాపనోదనంబునకుఁ బ్రసిద్ధులుగా
శాస్త్రంబులు గీర్తించుచున్నవి. అప్పుడు కశ్యపుండు మహాదేవు నిట్లని
వినుతింపఁ దొడంగెను. „ఓదేవేశా ! శంకరా ! రక్షింపుము. లోకన
మస్కృతా ! పావనా ! పన్నగభూషణా ! వాగీశా ! రక్షింపుము. ధర్మ
స్వరూపా ! వృషధ్వజా ! నేదత్రియలోచనా రక్షింపుము. గోధరుండవు,
లక్ష్మీశుండవు, గజచర్మాంబరుండవు, శర్వుండవు, సోమార్హభూషణుం
డవు, త్రిపురఘాతివి, యజ్ఞేశ్వరుండవు, సోమేశ్వరుండవు, అభీష్టప్రదా
యకుండవు, కారుణ్యనిలయుండవు, మంగళదాయకుండవు, సర్వభూతప్ర
భవుండవు, పాలకుండవు, వాసవుండవు, భాస్కరుండవు, విత్తేశ్వరుండవు,
బ్రాహ్మణమస్కృతుండవు, విశ్వేశ్వరుండవు, సిద్ధేశ్వరుండవు, పూర్ణుం
డవు, కృపాసింధుండవు, సగుణీపు మాయెడలఁ బ్రసన్నుండవగుము. ఓప
రమేశ్వరా ! ఘోరంబగుసీసంసారం బనుకాంతారంబునఁ జరించుచుండు
సకలజీవులకును నీకంటె నెక్కువ్వరున్నారు ? అట్టివీకు నమస్కారము ”
అని ప్రార్థించెను.

అంతలో వృషభధ్వజుండు కశ్యపునకు సాక్షాత్కరించి వరంబు
గోరుకొమ్మనియెను. అప్పుడు కశ్యపుండు విసేతభావంబున నిందునిచ
ర్యయంతయు నివేదించి శక్రిశాపంబును, ఆతనిపాపంబును, భావిరాజ్య
వివాశంబును, దనపుత్రులలోని పరస్పరవైరంబును, శమించునట్లు ప్రా

ధించెను. అంత శివుడు ప్రసన్నుండై దితిదేవిని, అగస్త్యమునందుని
 నుద్దేశించి, “ఓదీ! నీకుమారులందఱును మరుత్తులు గాఁగలరు. వా
 రందఱు నిందునకు మిత్రులును యజ్ఞభాగులును నగుదురు. యజ్ఞం
 బులయం దిందునకు భాగంబిచ్చునప్పుడు ముందుగా మరుద్గణంబులకు
 భాగంబు కల్పితం బగుఁగాక! ఈమరుద్గణసహితం డగునిందుని శత్రు
 వు లెన్నఁడును జయింపఁజాలరు. కేవల మిందుఁడే విజయుండు గాఁగ
 లడు. ఓకశ్యవా! నీవు సుఖంబుండుము. ఇంతటినుంపి భాగ్యహ
 త్యకు వారకొనుపాపాత్ములకు వంశవిచ్ఛేదంబును, మాటిమాటికి విప
 న్నిమగ్నతయుఁ దటస్థించుచుండుఁగాక!” అని యాసతిచ్చి యీశ్వరుం
 డగస్త్యుఁగాంచి, “మునీందా! నీవీయిందునియెడలఁ గోపంబు నుపసం
 హరింపుము. ఓమహాపాక్షి” శాంతింపుము! ఈమరుద్గు లమను లగుదు
 రుగాక!” అని చెప్పి శివుండు మఱియును బ్రసన్న చిత్త ముతో దితిం గాంచి
 “ఓదీ! నీవు త్రైలోక్యశ్వయంధీతుం డగు నొకపుత్రుండు గావల
 యునని కోరి పుణ్యవ్రతాచరణంబు గావించితివి. అట్టిసీకోరిక యిప్పుడు
 సఫలం బైనది. శుభదిర్బలులును, బలవంతులును, యూరులును, విశిష్ట
 గుణవంతులు నగుబహుపుత్రులు నీకు లభించి యున్నారు. కావున నీ
 విఁక విచారింపవలదు. ఓసతీమణీ! నీకింకను గావలసినదేమైన నున్నచో
 నర్థింపుము” అని యాసతిచ్చుటయు దితిదేవి కృతాంజలియై మహాదేవు
 నకు నమస్కారంబుఁజేసి, “ఓసురపూజితా! లోకమునఁ దల్లివండులలో
 విశేషించి తల్లికే పుత్రదర్శనము ప్రియకరమైనది. అట్టిసీతిలో శౌర్యవి
 క్రమహావసంపన్నుడగు సత్పుత్రుఁ డుదయించినచో దల్లికెంతిసంతోష
 మో చెప్పవలయునా? అట్టిబహుపుత్రులను నాకుఁ బ్రసాదించిన నీ
 కృపామహిను నెంతనివర్ణింపఁగలను? ఈనాటిట్లు నీకుఁగదా బలవంతు
 లును, విజయులు నగుదు రనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. అగస్త్యును

గ్రహంబునను, గంగాప్రవాహంబునను నాతనయులు కశ్యపునివాత్సల్యంబును, మహేంద్రునిసాభాగ్రిత్యత్వంబును బడయుచురు శశ! ఓదేవా! నీవు మాకుఁ బ్రసన్నుండ వైనయిచ్చలు శుభమయంబు గాకుండు నా? దేవా! నేనట్లు కృతార్థురాల నైతిని. అయినను భక్తివశంబున నొక్కవిన్నవంబు గావించుకొనుచున్నాను. నామాట మన్నించి జగన్మం గళంబు గావించున ట్లనుగ్రహింపవలయును" అని ప్రార్థించెను.

శివుండును బ్రసన్నుండై నీయభిప్రాయంబు దెలుపుచుని యవ కాశ మిచ్చుటయు సప్తాదు దితి మరల,, ఓజగద్విభాతా! శివా! సుకవందితా! ఈజగంబున సూతతి మనునదియే దుష్కర్మమిది. విశేషించి లిల్లికే యది ప్రియకరమైనది. అది పుష్కరితానమనచో నిరక జెప్పవలసిన దేమి? ఆపుష్కరిండు గుణనంతుండును, శ్రీమంతుండును, ఆయుష్మంతుండునైనచో నిరక స్వర్గంబుతోడను, బ్రహ్మచరంబుతోడను బ్రయోజనం చేయున్నది? ఇహపరసుఖాభిలాషులగు నెల్లవారును గుణనంతుం డగువునునే యభిలషించుచుండురు. కావున నోసర్వే శ్వరా! లోకకల్యాణార్థమై యీశ్వరంబున స్నానంబు గావించువారికిఁ బుత్రప్రాప్తి యగునట్టిసంధానంబు గావింపుము." అని ప్రార్థించెను.

అది విని శంకరుండు,, దేవ! అనువద్యునియనునది మహాపాప మునకు ఫలము. ఇచ్చట న్నానము చేసినంతనే పాపనాశనం బగును. ఇందు మునింగి సత్ప్రతిదానపూర్వకింబుగా సీస్తాత్రిమును ఒరించు వానికిఁ బుత్రప్రాప్తి యగును. మూడుమాసంబు రేపిలిగా న్నానదా నంబులు గావించువారికిఁ గోరెనంతసంతానము లభించును. అపుత్రకి యగుకమణి యిదివగాహనంబు గావించి పుత్రీవతి యగును. ఋతు న్నానాంతంబున నిదుమజ్జనంబాడుమానిని బహుపుత్రీవతి యగును. గర్భవతియగుకాంత భక్తప్రార్థకంబుగా ఫలంబులతోఁగాని, తిలలతోఁ

గాని యిందు స్నానంబు చేసి నన్ను సందర్శించి నాస్తోత్రంబు బఠించి సెచ్చో నామెకు శక్తిశుల్కులుండగుటనయుండుదయింపఁగలఁడు. పితృదోషంబుచేఁగాని, పత్నీదోషంబుచేఁగాని, ధనాభావంబుచేఁగాని, మఱి యేకారణంబుచేఁగాని సంతానంబు పడయఁజాలనిచా రీత్యేత్రంబున విధి విహితంబుగాఁ గుంఠి పితృదేవతలకుఁ బ్రసవప్రదానంబు చేసి స్వల్ప మాత్రంబై నను స్వర్ణదాసం బానరింపఁగలిగినచోఁ దప్పక పుత్రనిగతు లగుదురు. న్యూసావహులును, రత్నవార్తలును, పితృకర్మవిహీనులును నగువారుసూత్ర మశవృద్ధి గాంచఁగలుగుదురు. ఈతీర్థసేవనంబున జీవు లకందఱకును శ్యాఘ్యం బగుసంతానంబు గలుగును. నియతవ్రతంబై యీదిశిగంగా సంగమంబున స్నానంబాచఁదించి తీరంబునఁగిల యనాది మూర్తియు, అపరండును, అపారండును, సదానందివిగ్రహంబును, దేవస్థిసిద్ధసాధ్యయోగీశ్వరాదిసేవితంబును, అనామయుండును జ్యోతిర్మయంబును, లింగాత్మకుండును, బ్రథుండును నగుసిద్ధేశ్వరమహాదేవుని యథాశక్తి నుపచారాదులచేఁ బ్రీతినంబును భక్తిపూర్వకంబుగఁ బూజించుచుఁ జతుర్థి, అష్టమిమొదలగుతిగులందు బ్రాహ్మణులకు నునర్గదానంబు చేయుచు నన్నసంతిర్వణంబు సేయునాఁడు శతపుత్రినంతుండును సకలార్థసింహుడనై యంతంబున కీవసాయుష్యంబు సందఁగలఁడు. మఱియు నెవ్వడై నను, ఏర్లుంబునందై నను ఈస్తోత్రంబుఁ బఠించినచోఁ బుత్రవంతుం డగును " అని యానతిచ్చెను.

అప్పటినుండియు నాతీర్థము పుత్రీతీర్థంబనువిఖ్యాతిం గాంచెను. అందలి స్నానదానాదులు సర్వకామప్రదంబులు. అచ్చట మరుద్గణంబులతో నియమింపకు మిత్రీత్వంబు గలిగినచోటు మిత్రీతీర్థంబనియు శత్రుండు నిష్పాపుడై నచోటు శక్తితీర్థంబనియు, శకునినకు లక్ష్మీబాభులగుతావు గమలాతీర్థంబనియుఁ బ్రీతీతీర్థంబు లయ్యెను. ఈసకలతీర్థం

బులును సర్వాభీష్టప్రదంబులు. భగవానుం డగుశ్రీవృండా దితప్రభృతులకు సర్వంబును మీప్రార్థనానుకూలంబుగ నగు నని యాపతిచ్చి యంతస్థానం డయ్యెను. సిమ్మట నందఱును దమతమనివాసంబులకుం జనిరి. గౌరిమూర్తిరంజనందీప్తిపుణ్యతీర్థములు లక్షలకొలది విరాజిల్లు చున్నవి.

—• యామ్యాదితీర్థనగ్ధము •—

ఈయమతీర్థము పితృగణంబులనీ బ్రీతికరంబును, దృష్టాదృష్ట బగునిష్టసాధకంబును, సర్వదేవర్షి నేవితంబును, సర్వపాపనివాశకంబునై విరాజిల్లుచుండును. పూర్వకాలంబున అనుష్ఠాదంబును బలవంతంబగు నొకకపోతంబు గలదు. దానికీ గామరూపిణి యగుహేతి యను కపోతి భార్యయై యుండెను. అనుష్ఠాదుండు మృత్యువునకుఁ బోతుండెను, హేతి దాహిత్రీయు నై యుండెరి. కార్యక్రమంబున నాదిపతిల కనేక పుత్రప్రేమతో లుదయించి వర్ణిల్లుచుండెరి. ఉటూకుం డనుపక్షిరాజు వారికి శత్రునై యుండెను. ఆరినిసంతానం బంతయు నాగ్నేయనామంబున విభావితం బైయుండెను. వారందఱును మిగుల బలవంతులు.

ఆయిరుతెగలవిహంగంబులకును జిరకాలంబువఱకును వైరంబు ప్రవర్తెల్లుచుండెను. గంగానదికుత్తరతీరంబునఁ గపోతసంతతియు, దక్షిణ తీరంబున నుటూకసంతతియు వాసము చేయుచుండెను. పరస్పరవిరుద్ధంబు లగునాపక్షిసంఘము లెప్పుడును బోరాడుచునే యుండెను. పుత్రపౌత్రసేనాపరివృత్తులై వారెల్లెంతకాలంబు మహారణంబు గావించినను సందెవ్వరికి నెన్నఁడును జయంబు లభించుట లేదు. అసంతరము కపోతము యమునిగూర్చియుఁ బితామహుం డగుమృత్యువుం గూర్చియు నారాధనంబు గావించి యామ్యంబులగు సప్త్రంబులను సంపాదించి సర్వాధికసామర్థ్యంబు సంపాదించెను. ఉటూకంబును అగ్నిదేవునుపాసించి

మహాబలసంపన్నం బయ్యెను. ఇట్లు యమాగ్నులవలన వరప్రాప్తు లగు నయ్యిరుతెగలవాచును మహాశృత్తులై మరల నతిభీషణంబగు మహారణంబు గావింప నారంభించిరి. అప్పుడు కపోతముపై నులూక మాగ్నేయాయాస్త్రముం బ్రయోగించెను. కపోతంబును శత్రువుపై యమసాశంబును, దండంబును, మృత్యుపాశంబునుగూడఁ బ్రయోగించెను.. అప్పుడు భయావహం బగునయ్యూహవంబు పూర్వకాలంబున నాడీబకసంగ్రామంబును బోలి యుండెను.

అప్పు డులూకప్రయుక్తంబు లగుమహానలజ్వాలలచేఁ బరివేష్టితై తనపుత్రప్రాతులందఱును వేగిపోవుచుండ మహాపతివ్రత యగు కపోతసతి చూచి ముఖవిహ్వలయై వివిధకాతరవచనంబులచే నగ్ని దేవుని దేశించి “అరూపుండును, అదానుండును, అపవీత్యుండును, నగు నగ్ని దేవునకు నమస్కారము. ఈజగంబునందలి సకలపదార్థములు నెవ్వనియాత్మభూతములో, ఎవ్వనిమూలమున దేవతలు హవ్యభోజనంబు గావించురో అట్టియజ్ఞభుజుండును, స్వాహాప్రియుండునగు నర్చిష్మంతునకుఁ బ్రణామము. దేవతలకు ముఖంబును, హవ్యవహనుండును, దేవహోతయు, దేవదూతయు, సగువిభానసుని నేశరణంబు వేడెదను. ప్రాణరూపంబున జీవులయంతస్థితుండును, బహిర్భాగంబున నన్నప్రదండును, యజ్ఞసాధనస్వరూపుండును సగుధసంజయుండు నాకు రక్షకుండగుఁగాక !” అని యిట్లు వినుతించుటయు నగ్ని దేవుండు “ఓసాధ్వీ! కపోతీ! ఈరణరంగమున విడిచిస నాసంబంధమగునీయస్త్ర మమోఘమైనది. ఇమ్మహాస్త్రంబునకు విశ్రామస్థానంబు గల్పించు నుపాయంబేమైన నున్నచో నాకెఱింగింపుము!” అనియెను. అంతఁ గపోతీ విసేతస్వరముతో “ఓహవ్యనాహా! ఈయమోఘశరంబు నాభర్తకును బుత్రప్రాత్రాదులకు నెచ్చియపాయంబును గావింపక నాయుండు వికేసిని

చుఁగాక ! ఓహతవేదా ! నీవుసత్యవచనుండ వగుము. నీకు నమస్కారము. ” అని ప్రార్థించుటయు జాతవేమందు ,, ఓపతివ్రతా ! నీపతి భక్తి నేను పరమసంతుష్టుఁడ నైతిని. ఓహతీ ! నేను నిన్నును, నీభర్తను, నీపుత్రప్రాశ్రులనందఱనుగూడ క్షమించితిని. ఈతుగ్నిజ్వాలలు మిమ్మెవ్వరిని దహింపకుండుఁగాక !—నీవు సుఖంబుగ నుండుము ! ” అని యనుగ్రహించెను.

ఇది యిట్లుండఁగా యమశాశబద్ధుండై యమదండతాడితుండగు విజభర్తను రణరంగమునం గాంచి యులూకి దుఃఖితయై యమసన్నిధానంబునకుంజని యాతని సందర్శించి ,, ఓవ్రభూ ! యమరాజా ! జనులు నీవలనిభయంబుచేతనే బ్రహ్మచర్యానుష్ఠానంబు గావించుదురు. ధీరులగు వారు నీభయంబుననే కర్మనిష్ఠులయ్యెదరు. మఱియు సత్కర్మాచరణంబు నేయుదురు. అసశనాదివ్రతంబులైనను, గ్రామంబులు విడిచి యరణ్యవాసంబులు నేయుటయైనను, సౌమ్యభావము నాశ్రయించుట యైనను నీభయంబువలననే—నీభయంబువలననే సోమయాజి లగుచుండుదురు. నీభయంబువలననే విప్రులు వేదోచ్ఛారణంబు నేయుచుండుదురు. దేవా ! అట్టిసీతరణంబు గోరివచ్చిన నన్ని రక్షింపుము ” అని ప్రార్థించుటయుఁ బతివ్రతయగు సయ్యలూకిపత్నిస్త్రీలంబునకు యముండు ప్రసన్నుడై ,, ఓపతిమణి ! నీకు శుభంబగుఁగాక ! నీయభీష్టం జేదియో తెల్పుము ” అని యానతిచ్చెను. అప్పుడయ్యలూకి యముం గాంచి ,, ఓసురశ్రేష్ఠా ! నాభర్త నీపాశంబుచే బంధితుండై, నీదండంబుచే దాడితుండగుచు బాధితుం డగుచున్నాఁడు. అట్టిమహాపన్నుం డగునాభర్తను, బుత్రప్రాత్రాదులను రక్షింపవలయును ” అని ప్రార్థించెను. అమాట విని యముండు కృపామయుండై ,, ఓశుభాననా ! మదీయంబులగు పాశదండంబుల మోఘంబులు. వానికే బలిసయోగ్యుల బగున్ధానంబు

నిర్దేశింపుము” అనియెను. అనుటయు నయ్యులూకియుఁ గపోలివలెనే
 “ఓజగన్నాథా ! నీపాశంబునన్ను బధించుఁగాక ! నీదండంబు నన్ను
 దండించుఁగాక ! వానిమూలమున నాపతి పుత్రపౌత్రాదుల కెట్టిచూపా
 యంబును గలుగకుండుఁగాక ” అని చెప్పటయు భగవానుండగు య
 ముండు కృపాయత్తచిత్తుండై “ సాధ్వీ ! నీపతిపుత్రాదులు నిరపాయు
 లగుదురుగాక ! నీకును సుఖంబగుఁగాక ! ” అని కరుణించి తనపాశదం
 డంబుల నుపసంహరించెను. అట్లే యగ్ని దేవుండును దనయస్త్రంబు
 నుపసంహరించెను.

అనంతర మయ్యురువురును గలసిపోయి యులూకంబునకును,
 గపోతంబునకును బరస్పరమిత్రత్వముంగూర్చి యూపక్షుల నుద్దేశించి
 “ ఓవిహంగశ్రేష్ఠంబులారా ! మీయభీష్టంబు గోరుకొనుఁడు ” అని
 యానతిచ్చుటయు నవ్వీహంగద్వయం బైకకంఠ్యముగా “ ఓసుకోత్త
 ములారా ! మావైరవ్యాజంబున నతిదుర్లభం బగుమీదర్శనము మాకు
 లభించినది. మేము పాపమతులమగుపక్షులము. అట్టిమాకు వరంబుల
 తోఁ బ్రయోజన మేమున్నది ? అయినను మీరు కరుణించి వరప్రదా
 నంబు గావింపఁదలంచితిరి గావున మేమును గోరుకొనుచున్నాము. మా
 కొఱకు మేమెట్టివరంబును గోరుటలేదు. స్వార్థంబుతోఁ గూడినప్రార్థ
 నము శోచనీయమైనది. పరార్థోద్యతుం డగువానిజీవితమే సార్థక మై
 నది. అగ్నియు, జలంబును, రవియు, వృధివియు, వివిధంబు లగుథా
 న్యంబులును బరార్థసాధనంబుకొఱకే ప్రవృత్తంబు లగుచుండును. విశే
 షించి సాధువులుగూడ నట్టివారే—బ్రహ్మాదిదేవతలుగూడ మృత్యుము
 ఖపతితు లగుదురన్నచో నిక నితరులలెక్కయేమున్నది ? ఇది యంత
 యు నాలోచించి చూడఁగా స్వార్థంబునకై శ్రమపడుట నిరర్థకం బని
 బోధ యగుచున్నది. జననకాలంబున విధియెట్లు లిఖించి యుంచెనో

యట్లు జరుగకమానదు. కాని జీవులు వృథాపాదుషమును బ్రకటింప
చుఁ గేల క్షేమమునే యనుభవించుచుండుదు. కావున నోదేవతలారా!
మాకు జగన్మంగళకరం బగునొకవరంబును బ్రసాదింపఁగోరెదము" అని
పార్థివించిరి.

అంతలోక విఖ్యాతులగు యమాగ్నులు ప్రసన్నులై యాపక్షి
ద్వయంబునకు ధర్మకీర్తివర్ధనంబుగను, సకలలోకశుభకరంబుగను వరంబు
గోరుకొనుఁడని యానతిచ్చుటయు నవ్విహంగంబు లొక్కటే వాక్య
ముగా "ఓసురవరులారా! ఈగంగానది యుభయతటంబులను మా
యాశ్రమంబులు పృథివీతంబు లగుఁగాక! సుకృతియైనను దుష్కృతి
యైనను ఈక్షేత్రమునందు స్నానదానజపహోమతర్పణాదులం గావిం
చువాఁడు సకలాభీష్టసిద్ధుం డగుఁగాక! ఇదియే మాకుఁ బరమవరంబు"
అనుటయు నద్దేవద్వయంబును "ఓవక్షులారా! మీరుకోరినట్లే యగుఁ
గాక! మఱియు మీయందలిప్రీతిచే నింకొకవరం బిచ్చుచున్నాము.
ఈగౌతమియుత్తరతీరంబున నెవ్వరీయమస్తోత్రమును బఠింతురో వారివం
శంబున సప్తపురుషాంతరంబులవఱకు నకాలమృత్యువు వొరయనేరదు.
ఆపురుషుండు సర్విదా సంపద్యాజనుండు గాఁగలఁడు. పృథివీనంబును
మృత్యుస్తోత్రంబు పఠించువాఁ డస్తాశతసహస్రవ్యాధులనుండియు విము
క్తుం డగును. మఱియు సీక్షేత్రంబున సస్తాహమాత్రంబు స్నానంబు
చేసినచో సశులు త్రిమాసమధ్యంబునను, వంధ్యులు షడ్మాసమధ్యంబునను
గర్భవతు లగుదురు. ఆనారి వీరప్రసవిణియు, నబ్బాలుం డాయుష్మం
తుఁడును, ధనవంతుఁడును, మతిమంతుండును, బలవంతుండును, బుత్ర
పౌత్రీనంతుండు సగును. ఇచ్చటఁ బిండాదిదానంబువలనఁ బితృదేవత
లకు ముక్తిలాభం బగును. నరున కీక్షేత్రంబున స్నానమాత్రంబుననే
మనోవాక్కాయజంబు లగుకలుషంబులు నశింపఁగలవు." అనియట్లు

యముఁ డనుగ్రహించుటయు సగ్ని దేవుండును, „ఓపక్షివరులారా ! ఈగౌతమీవక్షిణతీరంబున నియతవృత్తులై యెవ్వరుమదీయంబగుస్తవంబును బత్తింతురో వారి కాయురారోగ్యభాగ్యంబులు నేను ప్రసాదించెదను, ఎట్టిసరుఁడైనను, నెట్టిచోట నెనను సీస్తవంబు పశించినచో సగ్ని భయనివారణంబు గాఁగలడు. ఈస్తోత్రమును లిఖించి గృహమన్యంబున స్థాపించినయెడల గృహదాహంబు గలుగదు. ఈయగ్నితీర్థంబున స్నానదాశామ లగ్నిప్రేమఫలదంబు లగును. ” అని యనుగ్రహించెను.

అప్పటినుండియు నాతీర్థంబులు యామృతీర్థము, అగ్నితీర్థము సునామంజులచేఁ గీర్తితంబు లయ్యెను. అచ్చటనికను మూఁడువేల మూఁడువందలతొంభదిపుణ్యతీర్థంబులు గలవు. అవియన్నియు భుక్తి ఋక్తి ప్రీతిబలులు. ఈసమస్తతీర్థంబులయందును స్నానంబు చేసినచో ప్రేమిత్వము గాంచినవాఁడగువాఁడ బవిత్రులై పుత్రవిత్తాదిసమృద్ధిం గాంచి పుణ్యనతులై స్వర్గవాసంబుఁ గాంచఁగలరు.

— తనస్తీర్థాదివర్ణనము —

ఈతనస్తీర్థము సర్వకామప్రదంబును, బుణ్యజనకంబును, చిత్త ప్రీతికరంబు నై నది. పూర్వకాలంబులలో జల మధికమా, అగ్నియధికమా యను లెక్కవిత్కలంబులు పుట్టెను. అందుఁ గొందఱు జలంబును, గొండఱుగ్నిని బ్రశంసించుకొండంగిరి. వారిట్లు వాదప్రతివాదములు చేయుచుండి నందుఁ గొందఱు „అగ్నిజీవభూతం బగుటచే ననలంబుకంటె జననాధారం బేదియును లేదు. అగ్నియే యాత్మభూతంబును, హవ్య భూతంబునై యున్నది. ఈయఖిలజగంబు సగ్నిమూలంబుననే యుత్పన్నంబై నది. అగ్నిచేతనే సకలలోకంబులును ధరింపఁబడినవి. అగ్నియే జోతిర్మయంబును, కైజనంబు సగుణదాకారముగాఁ బరిణమించినది.

కావున నగ్నికంటె శ్రేష్ఠంబును, బావనంబు నగునది యేదియును లేదు. అగ్నికంటె బరతైనతంబును లేదు. అగ్నియే అంతర్జ్యోతి యని కీర్తింపఁ బడుచుండుటచే నదియే పరంజ్యోతి. అగ్నిభిన్నముగ నేవనార్థంబునకు ను శక్తి లేదు. ఈజగత్రియంబు నగ్ని తేజంబుచేతనే వ్యాప్తంబై యున్నది. కావునఁ బంచభూతంబులలో నగ్నియే శ్రేష్ఠమైనది. గర్భస్థంబగు బీజము సకలాంగకంబులంగాంచి వర్జిల్లుట యగ్నిశక్తి మూలముననే—విశేషించి యగ్నియే దేవతలకు ముఖంబై యుండెను. కావున నగ్నికంటె బ్రాహ్మసంపదార్థము మఱియొకటిలేదు. ” అని వాదించిరి.

మఱికొందఱు వేదవాదు లగుమునులు జలశ్రేష్ఠత్వమును బ్రతిపాదించుచు “ జలమూలముననే యన్నము సంపన్నం బగుచున్నది. జలమువలననే జనులు శుచులగుచున్నారు. జలముచేతనే చరాచరజగంబంతయు రక్షితమైయున్నది. జలమే జగింబునకు మాతృస్వరూపము. జలము త్రైలోక్యమునకును జీవనము. జలంబునుండియే యమృతముదయించె శని పెద్దలు చెప్పియుండిరి. దానినుండియే యోషఘ లన్నియు నుదయించెను కావున జలమే సర్వభూతశ్రేష్ఠమైనది. ” అని ప్రశంసించ నారంభించిరి. ఇట్లు కొందఱు అగ్నిని, గొందఱు జలంబును గీర్తించుటయే గాని యుండెవ్వరు శ్రేష్ఠుల నిర్ధారణ కాదయ్యెను. అందుచే నమ్మహర్షులు పరస్పరవిరుద్ధవాదు లగుచు నెట్టి సిద్ధాంతంబును చేయఁ జాలక యందఱును గలసి బ్రహ్మదేవుని చెంతకుం బోయి జలాగ్నులయం దెవ్వరుప్రధానులో యెఱింగింపవలయునని ప్రార్థించిరి.

అప్పుడు జలజసంభవుం డిండుక యాలోచించి నియతవృత్తు లగునమ్మహర్షుల నుద్దేశించి “ ఓమునివరులారా ! జలాగ్నులు రెండును జగంబునఁ బూజ్యతమంబు లైనవియే. ఆరెండింటివలననే లోకమంతయు నుత్పన్నం బైనది. వానిమూలంబుననే హవ్యంబును, కవ్యంబును,

అమృతంబును జనించినవి. వానిమూలముననే జీవనమును, శరీరధారణము నగుచున్నవి. ఆరెండింటిలో నొకదానిమించినవిశేష మింకొకదానికి లేదు. కావున నారెండింటి శ్రేష్ఠత్వమును సమానమైనదనియే భోచుచున్నది " అని బోధించెను. ఆందువలన జలాగ్నులయందు దేనిశ్రేష్ఠత్వమును నిర్దేష్టము కాకుండుటచే మునులందఱును బ్రహ్మవచనంబులచే సంతృప్తి నందఁజాలక వానిశ్రేష్ఠత్వమును జేల్చుకొనవలయు ననుకుఁజూహలముతో వాయుదేవునిపన్నిధికిం బోయి " ఓమహత్మా! నీవు ప్రాణశ్వాసాపుండ్రపు. కావున జలాగ్నులశ్రేష్ఠత్వంబు నిర్దేశింపవలయును. నీవు సత్యమూర్తివి " అని ప్రార్థించుటయు వాయుదేవుఁడు యుక్తియుక్తంబుగా " లిపోఘనలగా! అగ్నియందే సకలజగంబును బ్రతిష్ఠితంబై యున్నది. కావున జలంబుకంటె ననలమే శ్రేష్ఠతమంబైనది " అని చెప్పెను.

ఆమాట విని ప్రతిష్ఠలగుమహర్షు లాసిద్ధాంతము సంగీకరింపఁజాలక తక్కినరుషులతోఁగూడఁ గలసి వసుంధరచెంతకుం బోయి " ఓ భూదేవీ! నీవు శరాచరంబున కాధారభూతంబవు. కావున నీవు సత్యము చెప్పవలయును! జలాగ్నులయందు శ్రేష్ఠు లెవ్వరు " అని ప్రశ్నించుటయు ధాతృచేవి మృదుశ్చరముతో " సర్వభూతంబుల కానందప్రదంబును, సనాతనంబు నగుజలము నాకుఁగూడ నాధారంబై యున్నది. ఆజలమునుండియే సర్వభూతంబులు నుత్పన్నంబు లగుచుండును. కావున నన్నిటియందును జలమే శ్రేష్ఠమైనది. " అని చెప్పుటయు సన్నిపక్షమువారు కాదుకాదని నిశ్చయించిరి. అప్పటికిని వారిభిన్నాభిప్రాయములు శ్రీరసంధున వారందఱును శ్రీరజలధిశయనుండును భగవానుండు నగువిష్ణుదేవునిపన్నిధికిం బోయి శంఖచక్రిగదాధరుం డగునద్దేవుని వివిధప్రకారంబుల నిట్లు వినుతింపందొడంగిరి.

“ భూతభవిష్యద్విదుండును, బుద్ధిగుహనివేశుండును, చిత్రీవిచిత్రపరిణామశీలుండును, జగత్త్రియస్వరూపుండు సగుడేవుండు మాకు దిక్కగుండాక ! పృథ్వీకాలంబున సర్వంబు నెవ్వనియందు యందు బగుచుండునో, మహర్షు లేదేవుని శాశ్వతం డనియు, అప్రమేయుం డనియు, వేదవేద్యుం డనియు, అక్షయుం డనియు నిర్దేశించి యుండిరో ఎవ్వ నియాశ్రయంబు సర్వాభీష్టదాయకమో, అట్టిసత్యవస్తువు నాశ్రయించెదము. పంజభూతాత్మకుండును, జగదాశ్రయిండును, ప్రకృతిరూపుండును, సర్వవ్యాపకుం డయ్యును యోగిగణంబులకుఁగూడ నవిదితుండు సగుడేవుండు మాకుఁ బ్రసన్నుండగుఁగాక ! ఓవిష్ణుడేవా ! అట్టిపరదైవతంబవు నీవే. ఓజగన్నివాసా ! జలాగ్నులయందేది శ్రేష్ఠమనకొ యెఱింగించి మాసంశయంబుఁ దీర్చవలయును. అందుకొఱకే మేముదజమును నీనన్నిధి కరుడెంచి యున్నాము. నీవు న్వయముగా సత్యనిర్ధారణంబు గావింపవలయును. ఈసమస్తజీవులకును నీవంతరాత్మవై యున్నావు. ఓజగన్నాథా ! ఈనిశ్చయంతయును నీజే—వీయందే సర్వంబును బ్రతీయమానం బగుచున్నది. విశ్వాత్ముండవగు నీవీజగంబులోపలను, వెలుపలను, అంతటను నిండి యున్నావు. అయినను ప్రకృతిప్రభావముచే నెవ్వరును నిన్నుగ్రహింపఁజాలకున్నారు. దేవా ప్రశన్నుండవై మాసంశయంబు నివారింపుము ”

అని వారు ప్రార్థించుచుండగా జగద్ధాత్రీయు శశరీయు సగుడేవవాణి “ఓఋషివరులారా ! తపోనియమభక్తియుక్తంబుగా మీరు జలంబును అగ్నినిగూడ నుపాసింపుఁడు. అందెవ్వరియారాధనంబు ప్రప్రథమంబున ఫలసిద్ధిగాంచునో యాదైవతమే శ్రేష్ఠమైన దని నిశ్చయించుకొనుఁడు ! ” అని విసంబడియెను. అప్పుడు మునులందఱు నవాన్విక్యంబు సంగీకరించి యటనుండి కదలి సర్వలోకమాత్మస్వరూపిణియు,

భువనత్రయ పావనియు సగుణోతమితలంబునకుం జని యచ్చటఁ దపోని
యతప్రతులై జలాగ్నుల నుపాసింపనారంభించిరి. అట్లు కొంతకాలంబు
చనుటయు మరల వేదమాల యగుసరస్వతి యశరీరికియై ,, ఓమాని
పుంగవులారా ! అగ్ని దేవునకు జలమే జననీస్వరూపిణి యైయున్నది. ఆజ
లంబువలననే సర్వింబును శుచిమంతం బగుచున్నది. కేవలాగ్నిపూజకులు
గూడ జలన్యతిరిక్తంబుగ నగ్ని నారాధింపఁజాలరు. సర్వత్రజలసంచారం
బగుటచేతనే కర్మాధికారము గలుగుచున్నది. మానవుం డెంతటివేదవి
దుం డైనను జీవితకాలం బంతయు శీతలజలావగాహనంబు నేయుచునే
యుండవలెను. అట్లు సేయకున్నచో మలయుక్తుండును, అశుచియు, ధర్మ
కర్మానుష్ఠాసంబున కసధికారియు నగుచున్నాఁడు. జలమే సకలజగంబు
నకు మాతృస్వరూపిణి యగుటచే నదియే సర్వభూతంబులయందును
శ్రేష్ఠతమై నది. విశేషించి జల మగ్నిఁగూడ జననియై యున్నది.
అందుచేఁ గేవలము జలమునకే శ్రేష్ఠత్వము నిష్పన్నం బగుచున్నది. ”
అని యెఱింగించెను.

అయ్యాకాశవాణివచనంబు లాకర్ణించి యచ్చటివేదవాదు లగు
మును లందఱు సప్పుడు వాక్తోపవాదంబులు వదలుకొని యేకాభిప్రాయ
యై జలశ్రేష్ఠత్వమునే యంగీకరించిరి. అట్లువారందఱు నొకసిద్ధాంత
మునకు వచ్చిన యాపుణ్యక్షేత్రము తపస్తీర్థం బగునామముచే విఖ్యా
తం బయ్యెను. మఱియు దానికి శక్రతీర్థంబనియు, నగ్నితీర్థంబనియు,
సారస్వతీర్థం బనియు, నామంబులు గలిగెను. అసకలతీర్థంబులయం
దును స్నానదానాదులు మహాఫలదాయకంబులు. అచ్చటఁ బుణ్యజన
కంబు లగువమనాలుగువందలతీర్థంబులుగలవు. అవి యన్నియు స్వర్గమో
క్షప్రదంబులు. దైవవాణి యాస్థలంబున మహద్బలసంశయవిచ్ఛేదంబు
గావించిన యాస్థానంబు సరస్వతీగంగాసంగమస్థానము. ఆస్థానమహా

తృప్తము నెంతటివారును వర్ణింప సమర్థులు గారు.

—♦ దేవతీర్థవర్ణనము. ♦—

గంగానదియుత్తరతటంబున సర్వపాపవినాశకః బగుదేవతీర్థంబు గలదు. పూర్వము సర్వసద్గుణవంతుండగు ఆర్ష్ట్యమేణుండను నొకరాజుండెను. ఆతనికవరలక్ష్మింబోలి జయయనుపేరుగలరమణి భార్యయై యుండెను. ఆదంపతులకు భరుండశు పుత్రిండు గలఁడు. అతఁడు పితృభక్తుండును, మతిమాతుండును, కార్యదక్షుండును, ధనార్జేదవిడుండు, వేదపారదర్శియు నై యుండెను. ఆభరునకురూపవతియు, విఖ్యాతచరిత్రయు నగుసుప్రభ యను కాంత సహధర్మిణియై యుండెను. మహారాజగు నార్ష్ట్యమేణుండు పుత్రుం డగుభరునియందు రాజ్యభారము నుంచి యశ్వమేధయాగంబు నిర్వర్తింపఁదలంచి సరస్వతీతీరంబున నాత్మపురోహితునిచే దీక్షాగ్రహణంబు గావించి వేదశాస్త్రపరాయణు లగు ఋత్విగ్గణంబులతోడను, బ్రాహ్మణులగుమహర్షి గణంబులతోడను, బరిశేషితుండై బ్రాహ్మణాగ్నిసాన్విధ్యంబున నుండఁగాఁ బ్రతాపశంతుండును శూరుండునగు మిథుం డనురక్షసుం డయ్యధ్వరధ్వంసంబు సేయందలంచి భార్యాపురోహితసహితంబుగా నారాజేండుని బట్టి రసాతలంబునకుం గొనిపోయెను. ఇతఁ డేయునదిలేక ఋత్విజులును, దేవతలును, స్వస్థానంబులకుఁబోయిరి.

ఆరాజపురోహితునకు దేవాపి యను తనయుండు గలఁడు. అతఁడు తనతండ్రింగానక విస్మితుండై దుఃఖితచిత్తంబుతో నిబజననింగాంచి “అమ్మా! నాతండ్రి యెక్కడకుఁ బోయెను? పితృవిహీనుండనై నేనెట్లు జీవములతో నుండఁగలను? తల్లి నీవు సత్యము వచింపుము. పితృవిహీనులగు నిర్భాగ్యులజీవితము నీచమైనది. నీవీవిషయంబున సత్య

ము వచించవేని నేను జలంబులయందైనను, నగ్నియందైనను బడి పూరి
ణవిసర్జనంబు చేసికొనక మానను. " అని యడిగెను. ఆమాటలు విని
తల్లి :: వత్సా ! నీతండ్రి రాజసహితంబుగా నొకదానవునిచే రసాతలం
మీనకుఁ గొనిపోఁబడియెను " అనుసంతనే దేవాపి :: అమ్మా ! ఎవఁడా
రాక్షసుఁడు ? ఎందుకొఱకు నాతండ్రిని దీసికొనిపోయినాఁడు ? అట్లు
కొనిపోవుచుండ నెవ్వరు చూచినారు ? ఆపాపపురక్కనునినివాస మెచ్చ
ట ? ఈసంగతు లన్నియును స్పష్టముగాఁ దెలుపుము " అని ప్రశ్నిం
చెను. అప్పుడాతనితల్లి :: నాయనా ! మహారాజ యజ్ఞదీక్షితుండై
యొండఁగా మిథుండనుదానవుం డారాజును, ఆతనిదేవిని, మీతండ్రిని
గూడ వహ్నిబ్రాహ్మణదేవగణసమక్షంబున బలవంతుముగఁ బట్టి రసాత
లంబునకుఁ గొనిపోయెను " అని చెప్పెను.

ఆవృత్తాంత మంతయు నాలకించి దేవాపి :: దేవతలను, అగ్నిని
ఋత్విక్కులను, రాక్షసులను గాంచి నాతండ్రిని వెదకవలయును. ఇంత
కంటె మఱియొకమార్గము లేదు. " అని యాలోచించి రాజపుత్రుండగు
భరునిచెంతకుం బోయి :: ప్రభుకుమారా ! దానవాపహృతులగుమనవారిని
రసాతలమునుండి తప్పనియమవ్రతప్రభావంబుచే గ్రహించి కొనితెచ్చ
దను. అతిఘోరంబగుపరాభవంబు తటస్థించినప్పుడు తగినప్రతిక్రియ
గావింపఁజాలని నరాధముని జీవితముకంటె మరణమే శ్రేష్ఠమైనది.
నీతండ్రియగున్నాట్టి షేణుం డెట్లు పాలించుచుండెనో యట్లే నీవును నిమ్మ
హిమండలంబును శాసించుచుండుము. రాజపుత్రా ! నేను కృతకృ
తుండనై మరల వచ్చువఱకును నాతల్లిని గాపాడుచుండుము. ఇత
నాకు సెలవొసంగుము ! " అనిచెప్పెను. రాజపుత్రుండును సకలవిధంబులఁ
గార్యనిశ్చయంబు సేయుచు బురోహితపుత్రుం డగుదేవాపిం గాంచి
:: విప్రసందనా ! నీవు పరమేశ్వరానుగ్రహంబునఁ గార్యసిద్ధిం గాంచఁగ

లవు. యథానుఖంబుగఁ జోయి రమ్ము? ఇంచుకంతయును జింతింప వలదు" అని ప్రోత్సహించెను.

అనంతర మబ్బాలుం డగుదేవాపి యమకేందుని చరణధ్యానం బునఁ దత్పరుండై ఋత్విగ్గణంబుల నన్వేషించుచు, వారినిదర్శించి వేఱు వేఱుగ నమస్కారంబు లర్పించి కృతాంజలిపుటుండై :: ఓమహాభాగు లారా! యజ్ఞదీక్షీతుం డగుయజమానుని, బురోహితుని, యజమానప త్నిని రక్షించుభార మంతయు ఋత్విజులపై నుండునుగదా! అట్టిచో మీసమక్షమునందే వారు దానపునిచే నపహృతులై పోయిరి. ఇది కేవల మనుచితముగను, అయిక్తముగను లేదా? కావున మీరీక్షణంబ మహా రాజను, రాజమహిషిని, మాతండ్రియగు పురోహితుని భద్రంబుగఁ దీసికొని రావలయును. వారికెట్టియపాయంబును గలుగఁగూడదు. మీ రట్లు చేయకున్నచో నాశాపంబునకుఁ బాత్రులు కాకమానరు" అని యుగ్గడించుటయు ఋత్విజులు భయపడి :: భూసురకుమారా! యజ్ఞం బులయం దగ్నియే ప్రథమపూజ్యుఁడు. అతఁడే దైవతము. కేవలము. మేమగ్నిపరిచారకులము. అట్టిమే మేమిచేయఁగలము? దాతయైనను, భోక్తయైనను, హరయైనను, గరయైనను హవ్యవాహనుం డగు నయ్యు గ్నియే——" అని సమాధానము చెప్పిరి.

అది విని దేవాపి యాఋత్విజులను విడిచి యథావిధిగ జాతవే దునిఁ బూజించి సర్వవృత్తాంతంబు నాతనిని నివేదించుటయు సన్నిదే వుండు నివ్వెఱపడి :: కుమారా! యజ్ఞంబులయందు ఋత్విజు లెట్టివా రో నేను సట్టివాఁడనే. దేవతలహవ్యమును వహించుటయే నాపని, యజ్ఞభోక్తలైనను, రక్షకులైనను దేవతలే కాని నేను గాను. నేను దేవ తలగు వేఱువేఱుగ నాహవ్యనించి సప్రయత్నంబుగ హవిర్భాగంబుల నిచ్చుచుండును. ఇందలినాయపరాధ మింతమాత్రమే. నీవీవిషయము

దేవతలనే యడుగుము." అనియెను. అంత దేవాపి దేవతలచెంతకుం
బోయి ప్రత్యేకంబుగ వారికి సమస్కరించి తనయభిశాపోద్యమంబును,
ఋత్విజులయు, అగ్ని దేవునియు ప్రత్యుత్తరంబులును వారికి నివేదించె
ను. దేవతలవిషయంబు నాకర్ణించి విస్మితులై "విప్రసందనా! మేము
వైదికమంత్రంబులచేతను ఋత్విక్కులచేతను సమాహూతులమై హవి
ర్భాగంబులఁ గైకొనుచుందుము. అంతేకాని మేము స్వతంత్రులము
గాము. వేదంబుల ననుసరించుటయే మావిధి. అందుచే మేము వేదప్రే
రితులమై పని చేయుచుందుము. కావున నీవు వేదంబులనే యడుగుము"
అని చెప్పిరి.

అసంతతము దేవాపి వేదంబుల నారాధించి సాక్షాత్కరింపఁజేసి
కొని వానికిఁ బుణ్యప్రణామంబులుచేసి ఋత్విజులును, అగ్నియు, దేవత
లును జెప్పినవిషయంబులను నివేదించెను. అప్పుడు వేదములు "కమా
రా! మేమును బంతింత్రులమే గాని, స్వతంత్రులము గాము. మేమె
ప్పుడు నీశ్వరపశేవర్తులమై యుండెదము. అశేషజగంబున కాధారుం
డయ్య నిరాధారుండును, నిరంజనుండును, సత్యంబున కేకమాత్రాశ్ర
యుండును, సర్వసంపన్ను ధానుండును, మహేశ్వరుండు నగుమహాదేవుఁ
డే సర్వంబునకుఁ గర్తయు హర్తయునై యున్నాఁడు. మేము కేవలము
శబ్దమయులము. అందుచే సకలంబును వచించుటకును, సర్వంబును
గ్రహించుటకును జాలియుందుము. మాప్రయోజన మింతమాత్రమే. నీ
వేమియడిగినను జెప్పఁగలము. మీజనకాదుల నెవ్వరపహరించిరో, యా
తనినామంబును, నివాసంబును, బలపరాక్రమంబులు నెట్టివో చెప్పఁగ
గలము. మఱియు మీవా రేదైత్యునిచే భక్షితులైపోయిరో, యిం
కను సజ్జులై యుండిరో యెఱింగింపఁగలము. నీసామర్థ్యమెట్టిదో,
ఎచ్చట నెవ్వరి, నేవిధముగా నారాధించి నీవు వారిని బడయఁగిలవో

ఆయుషాయముగూడ నీకు బోధింపఁగలము. ఇంతకంటె మేమేమియుఁ జేయఁజాలము. నీయాత్మీయులపోకడకు మేమెంతమాత్రమును బాధ్యులము గాము" అని స్పష్టముగాఁ దెలియఁ జేసెను.

జేవాపియు నావచనంబు లాకర్ణించి తన మనంబున నించుక యాలోచించి వేదగణంబుల నుద్దేశించి "ఆదైత్యునిచే నపహృతు లగు మాతండ్రియు, రాజును, రాణియు మరల నెట్లు లభింతురు? వారికెట్లు త్తేమముగలుగును? ఈవిషయము నాకెఱింగింపవలయును." అనుటయు వేదంబులు "ఓభూదేవకుమారా ! నీవీక్షణంబ గౌతమీతీరంబునకుం బోయి యందు వెలసియున్న మహాదేవు నారాధింపుము. అందువలనఁ గృపాకరుం డగు మహేశ్వరుండు సుప్రసన్నుండై నీయభీష్టంబు నెఱవేర్పఁగలఁడు. ఓమహామతీ! దేవుండగుకృష్ణుండు నన్ను తుండై నిశ్చయంబుగఁ బ్రీతుం డగును. మహారాజగు నార్జునేయుండును, ఆతనిదేవి యగుదయయు, నీతండ్రియును నుపమన్యుండును నిరోగశరీరులై పాతాళ తలంబున నున్నవారు. నీవు పరిమేశ్వరివరప్రభావంబున నమ్మి ధృఢైత్యుని సంహరించి స్వధర్మనిర్వహణంబువలన మహాయశంబు నందఁగలవు. మాకు శక్తియున్నంతవఱకు నీకీయషాయము నెఱింగించితిమి. ఇంతకంటె మాకేమి చేయుటకును శక్తి చాలదు—"

అని వేదంబులు బోధించుటయు విప్రబాలకుం డగుజేవాపి య ప్పజే వేదంబులకడ నెలవుగైకొని గౌతమికిం జని యందు సుస్నాతుండై యిండుకసేపు ద్యానంబు గావించి యశంతరము మహాదేవు నుద్దేశించి "ఓదేవదేవేశా! నేనుబాలఁడను. నీవు నాగురులకు గురుండవు. నిన్ను ప్రోత్సహించి మెప్పించుటకు నాకు శక్తిలేదు. నీసత్యస్వరూపమును నిగమనిచయంబులును, దేవతలును, మునిగణంబులును, బ్రహ్మయు, వైకుంఠవాసుం డగువిష్ణుదేవుండునుగూడ నెఱుంగఁజాలరు. నీవెట్టివాఁడ

తైః సగురుభృగాః! నేను నీకు నమస్కరించుచున్నాను. ఓమహేశ్వరా! నీపీఠోకంబునొకగల యనాథులకును, కృపణులకును, దరిదురిలకును, రోగులకును, పాపాత్ములకును గూడ రక్షకుండవు. జగన్నాథా! తపోసియ మకుంఠాద్రులచే బూజితులై దేవతలు మానవులకు భవత్ప్రదత్తంబు లగుఫలంబులనే ప్రిసాదించుచుండుదు. ఒక్కసారి “శివ” యను నీనామంబు నుచ్చరించినంతమాత్రమున నెంతటియజ్ఞానుల నైనను, ఎంతటి పాపాత్ములైనను, ఎంతటి సరకార్థవ నిమగ్నులైనను, సీవు రక్షించు చుండువు. అట్టిదయాళుండవగునీవు నన్ను రక్షింపవలయును ”

అని దేవాపి ప్రార్థించుటయుఁ దిలిచినంతఁజాతని యెట్టయెదుట సాక్షాత్కరించి ప్రసన్నహృదయముతో “వత్సా! నీయెడల నేను సంతుష్టుండనైతిని. నీవు దైన్యంబు విడిచి నీయభీష్టంబు గోరుకొనుము ” అని యానతిచ్చినంతనే దేవాపి కృతాంజలియై “ఓజగన్నాథా! మారాజును, రాజపత్నిని, నాతండ్రిని నేను మరలఁ బడయఁగోరుచున్నాను. మరియు రిపుండగు మిథుడైత్యునినిధనంబును గావించుచున్నాను ” అని విన్నవించెను. అప్పు డఖిలేశ్వరుం డగుతిలోచనుం డట్లే యగుఁగాక యని యనుగ్రహించి గణేశ్వరుని సందికేశ్వరునిఁ బిలిచి స్వయముగఁ ద్రిశూలాయుధమును బ్రసాదించి వారిని రసాతలంబునకుఁ బంపించెను. వారాక్షణికంబు పాతాళింబునకుం జని సస్రైన్యంబుగ మిథుడైత్యుని సంహరించి దేవాపితండ్రిమొదలగువారిని విడిపించి తెచ్చి దేవాపికి సమర్పించిరి.

ధీమతతుండగు నార్హిషేణుని యశ్వమేధం బప్పు డాక్షేత్రీంబు ననే సంపన్నుం బయ్యెను. అప్పు డగ్నిదేవుండును, ఋత్విజులును, దేవతలును వేదంబులును, మహర్షులును దేవాపినుద్దేశించి “ఓబ్రహ్మండనా! భక్తవత్సలుండును, దేవదేవుండు నగుమహేశ్వరుండు నీకు సాక్షాత్క-

రించిన యీస్థానము దేవతీర్థం బనునామంబున విఖ్యాతం బగుఁగాక ! ఈతీర్థంబు మానవులకు సర్వపాపాపహంబును, సర్వసిద్ధిప్రదంబును, బుణ్యజనకంబునై నీనిర్మలకీర్తిని శాశ్వతంబుగఁ జేయుచుండుఁగాక !” అని యభినందించిరి. అశ్వమేధంబు సంపన్నంబైనంతనే ఆర్జున్ షేణునకు దేవతలు వరప్రదానంబు చేసి యాగౌతమీజలంబులనవేగాహనం బాచరించి తమ్ముఁ గృతార్థులుగా భావించుకొనుచు స్వర్గంబునకుం జనిరి. అది మొదలుగా నాశ్నేత్రంబు నుభయతీరంబులను నేఁబదివేలయెనిమిదండలతీర్థంబు లుద్భూతంబు లయ్యెను. ఆసకలతీర్థంబులును మాహాఘోషదాయకంబులు.

ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథనిలయము,

(1911 వ సంవత్సరములో స్థాపింపఁబడినది.)

పితా పురము.

నవలలు—నవరసభరితములగునవలలు—పుణ్యచరిత్రములు,
200—250 పుటలకు మించకుండ—రెండుమాసముల కొక్కటిగా వెలు
వడును.

చందాదారులసౌకర్యమునకై నవలలవెలలు శాకచీన ప్రాంత
మేమే భరించి పూర్వపునిబంధన లీకొందివిధముగా మాన్పినాము.

—♦ ని బ ం ధ న లు ♦—

1. ఇందుఁ జందాదారులుగఁ జేరువారు ప్రవేశదుసౌకర్యము
ముందుగా 0-4-0 చెల్లింపవలయును.

2. ఇందురెండేసిమాసముకొక్కటిగా వెలువడుచుండు నుంచి
రేపరుబైండుగల ప్రతిగ్రంథమును ప్రోత్తేజి మనీజర్లరు కలిపి
మేమేభరించి రు 1-0-0 కిమాత్రమే చందాదారులకుఁ బంపు

3. చందాదారు లగువారు వెనుకటిగ్రంథములన్నియు
వలయునను నియమములేదు. కాని వారు కోరినచో వెనుకటిపుస్తక
ములుకూడఁ జందాదారుల వెలలకే పంపుచుండుము. కొత్తగ వెలు
వడుచుండు గ్రంథములు మాలిము చందాదారులు తప్పక పుచ్చుకొ
నుచుండవలెను.

4. ఇందుఁ బ్రకటింపఁబడు అనుబంధములు చందాదారులు
తప్పక పుచ్చుకొనవలయునను నియమము లేదు. కోరినచో పంపు
చుండుము.

5. సంవత్సరముచందా అనుఁగా 0-4-0 లు ముందుగఁ జెల్లించు
పుస్తకములకు రు 5-4-0 లు ముందుగఁ జెల్లించు పుస్తకము
లవెలుగు ప్రతిపుస్తకమును అన్ రిజిష్టర్డుప్రకారము పంపుచుండుము.

స్త్రీల ప్రతీక ధ లు.

(బాలలలోపు వేంకటరావుచే రచింపబడినది)

ఇది బాలలకును స్త్రీలకుండజకును అర్థంతోపయోగములుగ నుండుగట్టు రచింపబడినది. అందులలో నాములు పట్నని స్త్రీలుండరు. పూర్వమున 1 కథలు వచ్చిన పెద్దముత్తయిదుగులు లేని యాయురువదియవకతాల్సిన, స్త్రీలలో విద్య వ్యాపింతుమన్న యిప్పుడు, స్త్రీలందఱును కులభముగఁ జదువుకొని యానాములు పట్టుటలై కులభతైలిది రచింపబడినది. ఎంతకాలముకొనకటనో 1-2 కూర్పులు చెల్లి పోయినవి. మరల మూడవకూర్పు ముద్రించినాము.

ఇది రెండుభాగములుగ, భాగముకు 32 నాములు (ఉర్దాపనములసహా) చొప్పున రెండుభాగములలోను 64 నాములు కలవు. తెల భాగము 1 క 0—5—0 పోస్తేటి కొనువారే భరింపవలెను. 1—2 భాగములు వెలకు సిద్ధముగ నున్నవి.

ప్రథమ భాగము.

1 మోచేటిపక్వము (మూగనాము) 2 పచారుకుడుముల తక్కికథ, 3 ఉండ్రా శృతక్కికథ, 4 అట్లతిక్కికథ, 5 కావనామంగళవారము కథ, 6 వరలక్ష్మీవ్రతకథ, 7 శ్రీకృష్ణాష్టకథ, 8 పసుపుగొంకకథ, 9 మొగవోసిశృకథ, 10 చిత్తగుప్తునాముకథ, 11 పుష్పకాంతకథ, 12 కంకగొంకకథ, 13 ఉప్పుగొంక, 14 గజేశునినాముకథ, 15 గొడి నానాము కథ, 16 చాదిల లక్ష్మీవారము కథ, 17 మారేకాదికథ, 18 సంధి + కుశ్రావతము నాముకథ, 19 మార్గశిరలక్ష్మీవారముకథ, 20 శోమరేసనామవారము కథ, 21 రూర్ణాదివారముకథ, 22 గాగ్రుకుంతునాముకథ, 23 వెలగలగొంకకథ, 24 అ నదోని అనవారముకథ, 25 ముప్పతిమూడు పున్నములనాము కథ 26 కుంజేటి అ మూవాస్యనాముకథ, 27 కంబలైంటాలమునాముకథ, 28 పదిహారుఫలములనాము కథ, 29 సాభాగ్య తదియలకథ, 30 మాఘపాదివారముకథ, 31 మార్గపక్వముకథ, 32 నందికేళ్ళుగ వ్రతకథ.

ద్వితీయ భాగము.

1 గాజుల గోసేవికథ, 2 గగ్గివాణగోరికథ, 3 పోలిస్సగ్గమునకెత్తు కథ, 4 పోలాలమవాస్యకథ, 5 కబుర్లగోరికేవికథ, 6 నిత్యకృంగారముకథ, 7 ఉడయ కొంకునాముకథ, 8 కుంకుమగోరినాముకథ, 9 చిత్తగుప్తుగోరికథ, 10 తవుతుగోరికథ, 11 కాకనానముకథ, 12 చక్రికూటిమంగళవారములకథ, 13 తేగులగోరికథ, 14 సం డురాలంటాలములనాముకథ, 15 మునికొత్తకవ్రతము, 16 కన్నెకులనామ్యకథ, 17 కా టుకగోరికథ, 18 అట్లమోకలతవువులకథ, 19 పది తువులనాముకథ, 20 కార్తీక వ మిశ్యనాముకథ, 21 తరగనాదివారములకథ, 22 గుమ్మడిగోరికథ, 23 పువ్వలనాం టాలములనాముకథ, 24 గంధంతాంటాలాలనాముకథ, 25 పసుపుతాంటాలములకథ, 26 మఘగోంకకథ, 27 బాలాదివారములకథ, 28 లచ్చిలగోంకకథ, 30 కైంకర్య కథ, 31 చిలుకుముగ్ధులనాముకథ, 32 బాన్మలనాముకథ

రెండుభాగములును ముద్రణమై సిద్ధముగానున్నవి. విరివిగా కొనుగత్తుకులకు నుంచి కొనుగత్తు ఇచ్చవలెను. బాలల ప్రతీక ధ లు.

ముందురాజోపుపుష్పము.

నా నా ధర్మ ప్రితి సాదక మగు

(బహ్మపురాణము.

(నాల్గవ పాఠము.)

ప్రతులు పంపించాను.

పడకుండు వీరరాజు పంతులుగారు

సంపాదకుడు,

పురాణగ్రంథమాలిక,

పితాపురము.

అని వ్రాయవలెను.

